

**UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA
FACULTATEA DE DREPT
ȘCOALA DOCTORALĂ DE ȘTIINȚE JURIDICE**

Cu titlu de manuscris
C.Z.U: 343.61(478)(043)

ANGHELUȚĂ Mihaela

**AMENINȚAREA CU OMOR ORI CU VĂTĂMARE GRAVĂ A
INTEGRITĂȚII CORPORALE SAU A SĂNĂTĂȚII**

Teză de doctorat în drept

Specialitatea 554.01 – Drept penal și execuțional penal

Autor: _____

Conducător de doctorat: _____ GÎRLA Lilia, doctor în drept,
conferențiar universitar

Comisia de îndrumare: _____ STATI Vitalie, doctor în drept,
conferențiar universitar

_____ COPEȚCHI Stanislav, doctor în
drept, conferențiar universitar

_____ VIDAICU Mihaela, doctor în
drept, conferențiar universitar

CHIȘINĂU, 2021

© ANGHELUȚĂ Mihaela, 2021

CUPRINSUL

ADNOTARE	5
LISTA ABREVIERILOR.....	8
INTRODUCERE	10
 1. ANALIZA SITUAȚIEI PRIVIND AMENINȚAREA CU OMOR ORI CU VĂTĂMAREA GRAVĂ A INTEGRITĂȚII CORPORALE SAU A SĂNĂTĂȚII	 29
1.1. Analiza materialelor științifice privind amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, publicate în Republica Moldova	29
1.2. Analiza materialelor științifice privind amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, publicate peste hotare	40
1.3. Concluzii la Capitolul 1	58
 2. OBIECTUL INFRAȚIUNII DE AMENINȚARE CU OMOR ORI CU VĂTĂMAREA GRAVĂ A INTEGRITĂȚII CORPORALE SAU A SĂNĂTĂȚII.....	 61
2.1. Obiectul juridic generic al infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM	61
2.2. Obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM	86
2.3. Victima infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM	96
2.4. Concluzii la Capitolul 2	133
 3. LATURA OBIECTIVĂ A INFRAȚIUNII DE AMENINȚARE CU OMOR ORI CU VĂTĂMAREA GRAVĂ A INTEGRITĂȚII CORPORALE SAU A SĂNĂTĂȚII	 138
3.1. Noțiunea de violență psihică	139
3.1.1. Tipurile de violență în funcție de obiectul de influențare	139
3.1.2. Caracteristicile și tipologia violenței psihice	152
3.1.3. Unele reflecții privind accepțiunea normativă penală a noțiunii de violență psihică	165
3.2. Noțiunea de amenințare în partea specială a Codului penal al Republicii Moldova	177
3.2.1. Noțiunea de amenințare în partea specială a Codului penal al Republicii Moldova: aspecte comune	177
3.2.2. Caracteristicile amenințării în cazul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM	211
3.4. Concluzii la Capitolul 3	232
 4. ELEMENTELE SUBIECTIVE ALE INFRAȚIUNII DE AMENINȚARE CU OMOR ORI CU VĂTĂMAREA GRAVĂ A INTEGRITĂȚII CORPORALE SAU A SĂNĂTĂȚII	 236
4.1. Latura subiectivă a infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM	236
4.1.1. Conținutul vinovăției în cazul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM	237

4.1.2. Semnele secundare ale laturii subiective în cazul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM.....	244
4.2. Subiectul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM	264
4.3. Concluzii la Capitolul 4.....	271
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI.....	274
BIBLIOGRAFIE.....	279
DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII	315
CV-UL AUTORULUI.....	316

ADNOTARE

Angheluță Mihaela, „Amenințarea cu omor ori cu vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății”. Teză de doctorat în drept. Școala Doctorală de Științe Juridice a Universității de Stat din Moldova. Chișinău, 2021

Structura tezei: introducere, patru capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 703 titluri, 278 pagini de text de bază. Rezultatele obținute sunt publicate în 18 lucrări științifice.

Cuvintele-cheie: violență; violență psihică; amenințare; libertate psihică; omor; vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății; pericolul de realizare a amenințării.

Domeniul de studiu. Lucrarea face parte din domeniul dreptului penal, partea specială.

Scopul și obiectivele tezei. Scopul tezei rezidă în examinarea aspectelor de drept penal ale amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, în stabilirea neajunsurilor ce caracterizează apărarea penală a libertății psihice, în sugerarea legiuitorului a unor soluții de îmbunătățire a calității apărării penale a acestei valori sociale, precum și în contribuirea la aplicarea art. 155 CP RM în conformitate cu principiul legalității. Obiectivele necesare pentru realizarea scopului pe care ni l-am propus sunt: determinarea pericolului social al faptei incriminate la art. 155 CP RM; analiza juridico-istorică și de drept comparat a reglementărilor privitoare la amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății; fundamentarea științifică a derivației obiectului juridic special al infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM din obiectul juridic generic al infracțiunilor prevăzute în Capitolul III al părții speciale a Codului penal; identificarea caracteristicilor victimei infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM; definirea noțiunilor „violență psihică” și „amenințare”, precum și stabilirea coraportului dintre aceste noțiuni; determinarea conexiunii dintre noțiunile „constrângere psihică” și „amenințare”; caracterizarea celor două condiții obligatorii pe care trebuie să îndeplinească amenințarea în accepțiunea art. 155 CP RM; interpretarea termenului „omor” și a sintagmelor „vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății” și „dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări” din art. 155 CP RM; identificarea momentului de consumare a infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM; determinarea conținutului vinovăției, a emoțiilor, a motivului și a scopului ce caracterizează infracțiunea prevăzută la art. 155 CP RM etc.

Noutatea și originalitatea științifică a tezei. Prezenta lucrare este prima investigație de nivelul unei teze de doctor, dedicată infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM. Considerăm că teza de față se distinge prin noutatea următoarelor rezultate științifice obținute: stabilirea elementelor constitutive ale infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM prin interpretarea sistemică a acestui articol și a normelor cu care art. 155 CP RM se află în relație de concurență; examinarea infracțiunii, prevăzute la art. 155 CP RM, din perspectiva concursului ideal și a concursului real de infracțiuni; stabilirea coraportului dintre infracțiunea, prevăzută la art. 155 CP RM, și tentativa la unele fapte care presupun aplicarea violenței fizice etc.

Semnificația teoretică a tezei se exprimă în: a) determinarea esenței juridice a violenței psihice și a amenințării; b) redimensionarea apărării penale a libertății psihice a persoanei; c) caracterizarea detaliată a elementelor constitutive ale infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM; d) stabilirea imperfecțiunilor ce caracterizează atât dispoziția art. 155 CP RM, cât și practica de aplicare a acestuia.

Valoarea aplicativă a tezei constă în: a) relevarea erorilor de aplicare a art. 155 CP RM contribuie la prevenirea unor astfel de erori; b) analiza neajunsurilor, de care suferă art. 155 CP RM, poate fi luată în calcul de către legiuitor în procesul de îmbunătățire a calității legii penale; c) concluziile și recomandările formulate în cadrul tezei pot constitui un reper pentru investigarea mai aprofundată a infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM, precum și pentru activitatea didactică desfășurată în instituțiile de învățământ cu profil juridic.

АННОТАЦИЯ

Ангелуцэ Михаела, «Угроза убийством или причинением тяжких телесных повреждений или иного тяжкого вреда здоровью». Диссертация на соискание научной степени доктора права. Докторальная школа юридических наук Государственного университета Молдовы. Кишинэу, 2021

Структура диссертации: введение, четыре главы, выводы и рекомендации, библиография из 703 названий, 278 страниц составляют основную часть диссертации. Достиженные результаты опубликованы в 18 научных работ.

Ключевые слова: насилие; психическое насилие; угроза; психическая свобода; убийство; тяжкое телесное повреждение или иной тяжкий вред здоровью; опасение осуществления угрозы.

Предмет исследования. Работа относится к сфере особенной части уголовного право.

Цель и задачи диссертации. *Целью* диссертации является изучение уголовно-правовых аспектов угрозы убийством или причинением тяжких телесных повреждений или иного тяжкого вреда здоровью, в установлении недостатков, которые характеризуют уголовно-правовую охрану психической свободы, в предложении законодателю путей повышения качества охраны данного правового блага, а также в содействии применению ст. 155 УК РМ в соответствии с принципом законности. *Задачами*, необходимыми для достижения поставленной цели, являются: определение общественной опасности деяния, предусмотренного по ст. 155 УК РМ; историко-правовой и сравнительно-правовой анализ норм, устанавливающих ответственность за угрозу убийством или причинением тяжких телесных повреждений или иного тяжкого вреда здоровью; научное обоснование происхождения непосредственного объекта преступления, предусмотренного ст. 155 УК РМ из группового объекта преступлений, предусмотренных Главой III Особенной части Уголовного кодекса; выявление признаков потерпевшего от преступления, предусмотренного ст. 155 УК РМ; определение понятий «психическое насилие» и «угроза», а также установление взаимосвязи между этими понятиями; определение связи между понятиями «психическое принуждение» и «угроза», и др.

Научная новизна и оригинальность диссертации. Настоящая работа является первым исследованием на уровне диссертации на соискание научной степени доктора права, посвященным преступлению, предусмотренному ст. 155 УК РМ. Считаем, что данная диссертация отличается новизной исходя из следующих научных результатов: установление признаков состава преступления, предусмотренного ст. 155 УК РМ, посредством системного толкования этой статьи и норм, с которыми ст. 155 УК РМ находится в конкуренции; исследование преступления, предусмотренного ст. 155 УК РМ, с точки зрения идеальной совокупности и реальной совокупности преступлений; установление связи между преступлениями, предусмотренными ст. 155 УК РМ, и покушением на деяния, предполагающие применение физического насилия, и т.д.

Теоретическое значение диссертации выражается в: а) определении правовой сущности психического насилия и угрозы; б) переосмысление уголовно-правовой охраны психической свободы личности; с) подробная характеристика признаков состава преступления, предусмотренного ст. 155 УК РМ; г) установление недостатков, характеризующих как положения ст. 155 УК РМ, так и практику его применения.

Прикладное значение диссертации состоит в: а) выявлении ошибок применения ст. 155 УК РМ способствует предотвращению таких ошибок; б) анализ недостатков, характеризующих ст. 155 УК РМ, может быть принят во внимание законодателем в процессе повышения качества уголовного закона; в) выводы и рекомендации, сформулированные в диссертации, могут служить ориентиром для более глубокого исследования преступления, предусмотренного ст. 155 УК РМ, а также для преподавательской деятельности, осуществляемой в образовательных учреждениях юридического профиля.

ANNOTATION

**Angheluta Mihaela, „Threatening murder or severe bodily injury or damage to health”.
PhD in Law thesis. Doctoral School of Legal Sciences of the State University of Moldova.
Chişinău, 2021**

The structure of the thesis: introduction, four chapters, general conclusions and recommendations, bibliography of 703 titles, 278 pages of basic text. The results achieved are published in 18 scientific papers.

Key-words: violence; psychic violence; threat; psychic freedom; murder; severe bodily injury or damage to health; the danger of accomplishing the threat.

Field of the thesis. This research refers to the field of criminal law, special part.

The purpose and the objectives of the thesis. The *purpose* of the thesis is to examine the criminal-legal aspects of the threatening murder or severe bodily injury or damage to health, to establish the shortcomings that characterize the criminal-legal protection of psychic freedom, to suggest to the legislator solutions to improve the quality of criminal-legal protection of this social value, as well as to contribute to the application of art. 155 CC RM in accordance with the principle of legality. The *objectives* necessary to achieve this purpose are: determining the social danger of the act incriminated in the art. 155 CC RM; historical-legal and comparative-legal analysis of the norms establishing liability for the threatening murder or severe bodily injury or damage to health; the scientific substantiation of the derivation of the special juridical object of the offense provided by the art. 155 CC RM from the generic juridical object of the offenses provided by the Chapter III of the special part of the Criminal Code; identification of the characteristics of the victim of the offense provided by the art. 155 CC RM; defining the notions of “psychic violence” and “threat”, as well as establishing the correlation between these notions; determining the connection between the notions of “psychic coercion” and “threat”; the characterization of the two obligatory conditions that the threat in the meaning of art. 155 CP RM must fulfill; the interpretation of the word “murder” and of the phrases “severe bodily injury or damage to health” and “provided that the danger of accomplishing such a threat exists” from the art. 155 CC RM etc.

The novelty and the scientific originality of the thesis. This paper is the first investigation at the level of a doctoral thesis, dedicated to the offense provided by the art. 155 CC RM. We consider that this dissertation is distinguished by its novelty based on the following scientific results: the establishment of the constitutive elements of the offense provided by the art. 155 CC RM through a systemic interpretation of this article and of the norms with which art. 155 CC RM is in a conflict; examination of the offense, provided by the art. 155 CC RM, from the perspective of the ideal cumulation and the real cumulation of offenses; establishing the correlation between the offense, provided by the art. 155 CC RM, and the attempt to commit some acts that involve the application of physical violence, etc.

The theoretical significance of the thesis is expressed in: a) determining the juridical essence of psychic violence and threat; b) resizing the criminal-legal protection of the psychic freedom of a person; c) the detailed characterization of the constitutive elements of the offense provided by the art. 155 CC RM; d) establishing the imperfections that characterize both the provision of the art. 155 CC RM, as well as the practice of its application.

The applicative value of the thesis consists in: a) revealing the errors of application of the art. 155 CC RM contributes to the prevention of such errors; b) analysis of the shortcomings characterizing the art. 155 CC RM, can be taken into account by the legislator in the process of improving the quality of the criminal law; c) the conclusions and recommendations formulated within the thesis may constitute a benchmark for the more in-depth investigation of the offense provided by the art. 155 CC RM, as well as for the didactic activity carried out in the educational institutions with legal profile.

LISTA ABREVIERILOR

alin.	– alineat
art.	– articol
CC RM	– Codul contravențional al Republicii Moldova
CEDO	– Convenția Europeană a Drepturilor Omului
CPG	– Codul penal al Greciei
CP RA	– Codul penal al Republicii Austria
CP RBe	– Codul penal al Regatului Belgiei
CP RB	– Codul penal al Republicii Bulgaria
CP RC	– Codul penal al Republicii Croația
CP RCe	– Codul penal al Republicii Cehe
CP RD	– Codul penal al Regatului Danemarcei
CP RE	– Codul penal al Republicii Estonia
CP RF	– Codul penal al Republicii Finlanda
CP RFr	– Codul penal al Republicii Franceze
CP RFG	– Codul penal al Republicii Federale Germania
CP RI	– Codul penal al Republicii Italia
CP RL	– Codul penal al Republicii Lituania
CP RM	– Codul penal al Republicii Moldova
CPP RM	– Codul de procedură penală al Republicii Moldova
CP RN	– Codul penal al Regatului Norvegiei
CP RP	– Codul penal al Republicii Polone
CP RPo	– Codul penal al Republicii Portugheze
CPR	– Codul penal al României
CP RS	– Codul penal al Regatului Spaniei
CP RSu	– Codul penal al Regatului Suediei
CP RSl	– Codul penal al Republicii Slovace
CP RȚDJ(O)	– Codul penal al Regatului Țărilor De Jos (Olanda)
CPU	– Codul penal al Ucrainei
CtEDO	– Curtea Europeană a Drepturilor Omului
CSJ	– Curtea Supremă de Justiție
<i>e.g.</i>	– <i>exempli gratia</i>
evid. ns.	– evidențierea noastră

<i>i.e.</i>	– <i>id est</i>
lit.	– literă
mun.	– municipiu
n.a.	– nota autorului
or.	– oraș
p.	– pagină
pct.	– punct
rai.	– raion
s.	– sat
secț.	– secțiune
ș.a.	– și altele
UE	– Uniunea Europeană
v.	– <i>versus</i>
vol.	– volum

INTRODUCERE

Actualitatea și importanța problemei propuse spre cercetare. Din dispoziția lit. n) alin. (3) art. 72 al Constituției Republicii Moldova¹ deducem că legiuitorul își asumă obligația de reglementare a infracțiunilor. Condiționalitatea socială a interdicțiilor, stabilite de normele părții speciale a legii penale, presupune incriminarea unor fapte, a cărei necesitate poartă un caracter obiectiv. Cu alte cuvinte, „necesitatea stabilirii în normele părții speciale a legii penale a interdicției de a săvârși o faptă trebuie să constituie o reacție promptă și justificată la procesele care au loc în societate și să fie condiționată de existența unor amenințări la funcționarea normală a societății”.²

Într-o opinie separată exprimată cu privire la Decizia Curții Constituționale a României nr. 62 din 18.01.2007 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. I pct. 56 din Legea nr. 278/2006 pentru modificarea și completarea Codului penal, precum și pentru modificarea și completarea altor legi, se menționează just: „Constituția [...] nu stabilește mijloacele juridice prin care trebuie realizată ocrotirea diferitelor valori sociale. Aceasta este lăsată la libera apreciere a legiuitorului. Politica penală a statului poate avea diferite imperative și priorități, în diferite perioade de timp, determinate de frecvența, gravitatea și consecințele anumitor fapte antisociale. În raport cu acestea, legiuitorul stabilește mijloacele juridice prin care se poate realiza protecția diferitelor relații sociale, inclusiv aprecierea gradului de pericol social al anumitor fapte, care trebuie încriminate și combătute prin aplicarea unor sancțiuni penale”.³ Pericolul social al unei fapte, prevăzute de o normă a părții speciale a legii penale, este cel care, în mod primordial, determină condiționalitatea socială a interdicției stabilite de acea normă. În același timp, conținutul pericolului social al faptei în cauză este determinat de semnificația valorii sociale protejate prin norma respectivă a părții speciale a legii penale.

Conform alin. (3) art. 1 al Constituției, „[...] libera dezvoltare a personalității umane reprezintă [o valoare supremă garantată]”.⁴ Potrivit alin. (1) art. 16 al Legii Fundamentale, „[r]espectarea și ocrotirea persoanei constituie o îndatorire primordială a statului”.⁵ Totodată, în conformitate cu alin. (1) art. 2 din Codul penal al Republicii Moldova (în continuare – CP RM), „[l]egea penală apără, împotriva infracțiunilor, persoana [...]”.⁶ În corespundere cu alin. (1) art. 4

¹ Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1994, nr. 1.

² Angheluță M. Pericolul social al faptei incriminate la art. 155 din Codul penal. În: *Integrare prin cercetare și inovare. Conferință științifică națională cu participare internațională: Științe juridice: Rezumate ale comunicărilor*. Chișinău: CEP USM, 2019, p. 190-193.

³ Monitorul Oficial al României, 2007, nr. 104.

⁴ Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1994, nr. 1.

⁵ Ibidem.

⁶ Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 128-129.

al Codului penal, „[î]ntreaga reglementare juridică are menirea să apere, în mod prioritar, persoana ca valoare supremă a societății [...]”.⁷

Aceasta demonstrează că, în Republica Moldova, politica penală este axată pe protejarea persoanei, a drepturilor și intereselor acesteia, precum și pe asigurarea dezvoltării libere a persoanei. Asigurând libera dezvoltare a personalității umane ca valoare supremă garantată, legiuitorul își asumă utilizarea pe scară largă a posibilităților de apărare, pe care le oferă normele dreptului penal. Împotriva faptelor celor mai periclitante sub aspect social, atributele persoanei sunt apărute pe cale penală. Una dintre aceste posibilități o constituie tocmai interdicția de a săvârși fapta incriminată la art. 155 CP RM⁸, menită să asigure „putința ce-i este lăsată fiecărei persoane de a hotărî (de a dispune) în toate actele sale, în cadrul ordinii juridice, după cum va crede de cuviință, deci după cum îi vor dicta conștiința, sentimentele și interesele sale”.⁹

R.D. Șarapov afirmă: „Abordarea unui individ ca persoană include două domenii ale existenței sale: biologică și psihică. Aceste două domenii constituie baza vitală a existenței persoanei. Violența psihică distruge această bază, aducând atingere bunăstării psihice. Semnificația unei astfel de bunăstări pentru o persoană este dublă. În primul rând, ea este o condiție necesară pentru existența normală a persoanei ca ființă biologică. În al doilea rând, ea evoluează ca o condiție a participării persoanei la relațiile din cadrul societății”.¹⁰ „Omul trebuie să se bucure de libertatea de voință fără nicio imixtiune din partea altor subiecți”¹¹ – menționează cu drept cuvânt M.A. Hotca.

Pe bună dreptate, fapta de amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății (incriminată în art. 155 CP RM) este îndreptată împotriva persoanei. Însă, această faptă „nu implică vătămarea ori punerea în pericol a vieții sau sănătății persoanei”.¹² În adevăr, amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății presupune în toate cazurile restrângerea libertății de voință și acțiune. Trăsătura principală a oricărei amenințări o reprezintă intimidarea victimei. Exercițând amenințarea,

⁷ Ibidem.

⁸ Conform acestui articol, „amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări, se pedepsește cu amendă în mărime de la 550 la 750 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de la 1 la 3 ani”.

⁹ Rătescu C.G., Ionescu-Dolj I., Periețeanu I.Gr. et al. *Codul penal adnotat. Vol. III. Partea specială*. București: Socec & Co., 1937, p. 245-246. 702 p.

¹⁰ Шарапов Р.Д. *Насилие в уголовном праве: понятие, квалификация, совершенствование механизма, уголовно-правового предупреждения* / Диссертация на соискание ученой степени доктора юридических наук. Екатеринбург, 2006, p. 47. 418 p.

¹¹ Hotca M.A. *Codul penal: comentarii și explicații*. București: C.H. Beck, 2007, p. 1047-1048. 1593 p.

¹² Brînză S., Stati V. *Tratat de drept penal. Partea specială. Vol. I*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p. 151. 1328 p.

făptuitorul încearcă să influențeze asupra psihicului victimei și, pe această cale, să obțină rezultatul dorit.

Aderăm la opinia lui V. Roșca, potrivit căreia „[c]aracterul periculos al faptei de amenințare este reliefat [...] de împrejurarea, că prin săvârșirea acesteia, persoana amenințată nu mai dispune de libertatea psihică necesară unei comportări firești, căci sub temerea ce o însuflă amenințarea, persoana nu mai este în măsură să hotărască și să acționeze cu voință liberă asupra a ceea ce trebuie să facă”.¹³ Într-un mod apropiat, Gh. Diaconescu menționează: „Amenințarea adresată unei persoane este de natură a-i afecta (tulbura) sentimentul de securitate – restrângându-i astfel dreptul la libertatea psihică și, totodată, de a-i influența conduita, datorită temerii care o marchează – ceea ce se va răsfrânge negativ asupra participării ei la viața socială”.¹⁴ T. Toader și M. Safta consideră: „Amenințarea constituie un fapt periculos, deoarece atentează la libertatea psihică a persoanei, îi creează o stare de alarmare, de temere, îngrijorare [...]. Pe de altă parte, această stare de temere, de alarmare restrânge posibilitatea celui amenințat să-și manifeste voința sa în legătură cu actele pe care își propune să le îndeplinească. Cel amenințat nu mai acționează după voia sa, ci după voința celui care exercită amenințarea”.¹⁵ Într-o manieră asemănătoare, Iu.A. Jdanov consemnează: „O astfel de caracterizare a conținutului obiectului juridic special al infracțiunii de amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății se bazează pe natura efectului amenințător [...]. Această amenințare [...] are ca scop intimidarea unei alte persoane, datorită căreia destinatarul amenințării [...] conștientizează că a devenit dependent de cel care îi limitează libertatea de acțiune”.¹⁶

În același timp, nu poate fi trecut cu vederea efectul de dublă prevenție ce caracterizează art. 155 CP RM. C.V. Obrajiev explică: „Esența normelor de drept penal cu dublă prevenție constă în aceea că ele urmăresc prevenirea unor infracțiuni care constituie premisa săvârșirii altor infracțiuni, ceea ce permite obținerea unui dublu efect preventiv”.¹⁷

Deși incriminează o faptă care aduce atingere libertății psihice a persoanei, articolul dat are menirea să prevină săvârșirea unor infracțiuni care prezintă un pericol social mai pronunțat decât

¹³ Dongoroz V., Fodor I., Kahane S. et al. *Explicații teoretice ale Codului penal român. Partea specială – vol. III*. București: Editura Academiei Române, All Beck, 2003, p. 298. 640 p.

¹⁴ Diaconescu Gh. *Infracțiunile în Codul penal român. Vol. I*. București: Oscar Print, 1997, p. 257. 477 p.

¹⁵ Antoniu G., Brutaru V., Duvac C. et al. *Explicațiile noului Cod penal. Vol. III (Articolele 188-256)* / G. Antoniu, T. Toader (coord.). București: Universul Juridic, 2015, p. 133. 654 p.

¹⁶ Жданов Ю.А. *Сравнительная уголовно-правовая характеристика угроз убийством или причинением тяжкого вреда здоровью и покушения на убийство* / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Елец, 2014, p. 9. 280 p.

¹⁷ Ображиев К.В. Уголовно-правовые нормы с двойной превенцией. În: *Проблемы укрепления законности и правопорядка: наука, практика, тенденции*, 2010, № 3, p. 167-171.

cel al infracțiunii de amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății. În special, ne referim la prevenirea infracțiunilor prevăzute la art. 145 și 151 CP RM. Specificul preventiv al art. 155 CP RM constă în aceea că fapta, pe care o incriminează, implică o potențialitate de săvârșire în viitor a infracțiunilor prevăzute la art. 145 și 151 CP RM. Astfel, incriminarea faptei de amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății (care este o infracțiune mai puțin gravă) are ca scop final prevenirea săvârșirii faptelor de omor și de vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății (care sunt infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave).

Așadar, pericolul social al infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM trebuie privit dintr-o dublă perspectivă. Acest pericol are un caracter atât direct (în sensul afectării nemijlocite a libertății psihice a persoanei), cât și indirect (în sensul potențialei afectări a vieții sau sănătății persoanei).

În alt context, în Manifestul referitor la politica penală europeană, redactat de European Criminal Policy Initiative¹⁸, printre principiile fundamentale ale unei politici penale, se remarcă principiul unei valori sociale legitim protejate și principiul *ultima ratio*. Cele două principii se întrepătrund reciproc, fapt consemnat în pct. 100 al Hotărârii Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 22 din 27.06.2017 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi ale articolului 328 alin. (1) din Codul penal (excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu): „Curtea reține că, din perspectiva principiului „*ultima ratio*” în materie penală, nu este suficient să se constate că faptele incriminate aduc atingere *valorii sociale ocrotite* [evid. ns.], ci această atingere trebuie să prezinte un anumit grad de intensitate, de gravitate, care să justifice sancțiunea penală”.¹⁹

În legătură cu primul dintre aceste principii, în Manifestul referitor la politica penală europeană se arată: „În dreptul european această cerință derivă din principiul proporționalității. Doar atunci când o lege penală folosește la protejarea unui anumit interes important, ea poate să urmărească un țel legitim și poate fi proporțională. Întrebarea care sunt aceste interese și în ce manieră incriminarea unui anumit comportament nu apare ca fiind o conduită vătămătoare nejustificată, creează pentru legiuitorul european o obligație de a-i detalia fundamentarea (prin raportare la obligația sa de „good governance”)”.²⁰ Analizând principiul unei valori sociale legitim protejate, S. Bogdan afirmă: „Acest principiu presupune că implicarea dreptului penal în viața socială ca o conduită vătămătoare pentru unii dintre membrii ei se poate face doar dacă este

¹⁸ *Manifest referitor la politica penală europeană*. Disponibil: http://www.zis-online.com/dat/artikel/2009_12_387.pdf

¹⁹ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr. 352-355.

²⁰ *Ibidem*.

identificată o valoare socială lezată de un anumit comportament. Dreptul penal nu trebuie utilizat excesiv pentru a stabili incriminări în domenii în care cu greu poate fi identificată o valoare socială ce trebuie protejată”.²¹

Este necesar să stabilim dacă art. 155 CP RM corespunde principiului unei valori sociale legitim protejate. În alin. (3) art. 1 CP RM este prezentă propoziția „Prezentul cod se aplică în conformitate cu prevederile Constituției Republicii Moldova și ale actelor internaționale la care Republica Moldova este parte”.²² Această propoziție presupune, printre altele, că raportarea unor fapte la categoria de infracțiuni trebuie să aibă ca suport textul Constituției și al actelor internaționale la care Republica Moldova este parte. Or, incriminarea unei fapte implică inerent limitarea exercițiului drepturilor și libertăților persoanelor care o săvârșesc. În aceste condiții, ingerința statului trebuie să fie justificată sub aspectul art. 54 al Constituției²³ și al art. 18 al Convenției Europene a Drepturilor Omului²⁴ (în continuare – CEDO).

Conform alin. (1) art. 25 al Constituției, „libertatea individuală și siguranța persoanei sunt inviolabile”.²⁵ Punctul de vedere a lui Gh. Costachi și U. Chetruș se referă la această prevedere: „Libertatea personală este o libertate morală, psihică și fizică. Pe de o parte, ea reprezintă posibilitatea de a realiza faptele permise, iar pe de altă parte, ea presupune o independență față de influența coercitivă din exterior”.²⁶ Acești autori privesc libertatea, consacrată de art. 25 al Constituției, nu doar sub aspect fizic, dar și sub aspect psihic. În acest context este interesantă observația pe care o face G.-N. Chihai: „Analizând doctrina constituțională românească, în paralel cu cea penală, se observă că libertatea individuală este privită și analizată diferit de autori. Astfel, doctrinarii constituționali definesc libertatea individuală ca dreptul persoanei de a se putea comporta și mișca liber, de a nu fi ținută în sclavie sau în orice formă de servitute, de a nu fi reținută, arestată sau deținută decât în cazurile și după formele expres prevăzute de Constituție și de legi²⁷, în timp ce doctrinarii dreptului penal privesc libertatea într-un sens mai amplu, incluzând pe lângă libertatea fizică, libertatea psihică, inviolabilitatea domiciliului, libertatea de a comunica și libertatea sexuală, ca atribut important al personalității umane, constând în posibilitatea pe care fiecare membru al societății trebuie să o aibă de a acționa în

²¹ Bogdan S. Noua legislație penală română și conformitatea acesteia cu principiile Manifestului referitor la politica penală europeană. În: *Caiete de Drept Penal*, 2011, nr. 1, p. 47-65.

²² *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 128-129.

²³ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1994, nr. 1.

²⁴ *Convenția pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților fundamentale*. Disponibil: https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ROM.pdf

²⁵ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1994, nr. 1.

²⁶ Costachi Gh., Chetruș U. Inviolabilitatea persoanei – drept fundamental pasibil de restrângere. În: *Revista Națională de Drept*, 2013, nr. 5, p. 21-26.

²⁷ Muraru I., Tănăsescu E.S. *Drept constituțional și instituții politice*. București: C.H. Beck, 2008, p. 166. 216 p.

conformitate cu dorințele și interesele sale, fără a fi supus unei constrângeri fizice sau psihice²⁸,²⁹ Astfel, din perspectiva dreptului penal, este admisibil ca libertatea, consacrată de art. 25 al Constituției, să fie abordată, printre altele, sub aspectul de libertate psihică.

Considerăm că aceeași constatare poate fi făcută în raport cu libertatea individuală protejată de actele internaționale la care Republica Moldova este parte. Conform art. 3 al Declarației Universale a Drepturilor Omului, „orice ființă umană are dreptul la [...] libertate [...]”.³⁰ Potrivit parag. 1 art. 9 al Pactului internațional cu privire la drepturile civile și politice, „orice individ are dreptul la libertatea [...] persoanei sale”.³¹ M.C. Moroșanu este de părerea că „la nivelul Uniunii Europene, libertatea este reglementată juridic atât în Convenția Europeană a Drepturilor Omului, prin art. 3-5 și 9-11, care reiau și completează dispozițiile din legislația românească referitoare la ocrotirea libertății fizice și psihice [evid. ns.], [...], cât și prin Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, art. 4-6, 10-13, 15-16, care adaugă celor deja amintite reglementări despre libertatea artelor, a științelor și a alegerii ocupației”.³² Confirmând cele spuse de M.C. Moroșanu, menționăm că în parag. 1 art. 5 al CEDO se prevede: „Orice persoană are dreptul la libertate și la siguranță”.³³ În art. 6 din Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene se conține o dispoziție cu conținut identic: „Orice persoană are dreptul la libertate și la siguranță”.³⁴

Din aceste prevederi rezultă că „raportarea faptei de amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății la categoria de infracțiuni are ca suport textul Constituției și al actelor internaționale la care Republica Moldova este parte”.³⁵

Nu doar aceasta demonstrează că art. 155 CP RM corespunde principiului unei valori sociale legitim protejate. La fel ca incriminarea oricărei alte fapte, incriminarea faptei prevăzute la art. 155 CP RM presupune restrângerea unor drepturi și libertăți. Această restrângere

²⁸ Boroi A., Gorunescu M., Popescu M. *Dicționar de drept penal*. București: All Beck, 2004, p. 250. 417 p.

²⁹ Chihaia G.-N. *Rolul și activitatea judecătorului de supraveghere a privării de libertate* / Rezumatul tezei de doctorat. București, 2016, p. 11-12. 44 p.

³⁰ *Universal Declaration of Human Rights*. Disponibil: <https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/udhr.pdf>

³¹ *International Covenant on Civil and Political Rights*. Disponibil:

<https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx>

³² Moroșanu M.C. *Într-o Românie a cătușelor, să (mai) vorbim (și) despre libertate! (Partea I) (Ne)Respectarea libertății individuale – aspecte filosofice, juridice și consecințe psiho-sociale*. Disponibil:

<https://www.juridice.ro/541093/intr-o-romanie-a-catuselor-sa-mai-vorbim-si-despre-libertate-partea-i-nerespectarea-libertatii-individuale-aspecte-filosofice-juridice-si-consecinte-psiho-sociale.html>

³³ *Convenția pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților fundamentale*. Disponibil:

https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ROM.pdf

³⁴ *Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene*. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0389:0403:ro:PDF>

³⁵ Angheluță M. Condiționalitatea socială a interdicției stabilite de art. 155 din Codul penal. În: *Contribuția tinerilor cercetători la dezvoltarea administrației publice: Materiale ale Conferinței științifico-practice internaționale, ediția a 7-a, 26 februarie 2021*. Chișinău: S. n., 2021, p. 300-303.

corespunde condițiilor prevăzute în alin. (2) art. 54 al Constituției Republicii Moldova: „Exercițiul drepturilor și libertăților nu poate fi supus altor restrângeri decât celor prevăzute de lege, care corespund normelor unanim recunoscute ale dreptului internațional și sunt necesare în interesele securității naționale, integrității teritoriale, bunăstării economice a țării, ordinii publice, în scopul prevenirii tulburărilor în masă și infracțiunilor, protejării drepturilor, *libertăților* [evid. ns.] și demnității altor persoane, împiedicării divulgării informațiilor confidențiale sau garantării autorității și imparțialității justiției”.³⁶ Din moment ce infracțiunea prevăzută la art. 155 CP RM afectează libertatea psihică protejată de Constituție și de actele internaționale la care Republica Moldova este parte, se justifică raportarea faptei de amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății la categoria de infracțiuni. Gh. Costachi și U. Chetruș evocă pe bună dreptate: „Libertatea personală este limitată de legea „minimumului etic”, care proclamă: „fii liber, dar respectă libertatea altora”. Prin urmare, statutul juridic al omului se bazează pe propria libertate și pe respectul libertății celorlalți membri ai societății, ceea ce presupune că libertatea unui om poate fi limitată în interesul protecției altui om”.³⁷ Această constatare are la bază alin. (2) art. 5 CP RM: „Apărarea drepturilor și intereselor unei persoane nu poate fi realizată prin încălcarea drepturilor și intereselor altei persoane sau a unei colectivități”.³⁸ Norma penală în cauză își are suportul în art. 55 al Constituției Republicii Moldova: „Orice persoană își exercită drepturile și libertățile constituționale cu bună-credință, fără să încalce drepturile și libertățile altora”.³⁹ De asemenea, art. 17 al CEDO stabilește: „Nicio dispoziție din prezenta Convenție nu poate fi interpretată ca autorizând [...] un individ [...] de a desfășura o activitate sau de a îndeplini un act ce urmărește distrugerea drepturilor sau libertăților recunoscute de prezenta Convenție, sau de a aduce limitări acestor drepturi și libertăți, decât cele prevăzute de această Convenție”.⁴⁰ Așadar, pentru a fi liber, trebui să îngădui altora să fie liberi. Totodată, libertatea nu este absolută. Pentru a se asigura libertatea unei persoane, este admisibilă restrângerea, în modul prevăzut de lege, a libertății altei persoane.

Concluzionând, art. 155 CP RM este în concordanță cu principiul unei valori sociale legitim protejate.

În legătură cu principiul *ultima ratio*, în Manifestul referitor la politica penală europeană se explică: „În Uniunea Europeană persoana este în centrul preocupărilor sale și de aceea trebuie ca

³⁶ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1994, nr. 1.

³⁷ Costachi Gh., Chetruș U. Inviolabilitatea persoanei – drept fundamental pasibil de restrângere. În: *Revista Națională de Drept*, 2013, nr. 5, p. 21-26.

³⁸ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 128-129.

³⁹ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1994, nr. 1.

⁴⁰ *Convenția pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților fundamentale*. Disponibil: https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ROM.pdf

Uniunea să impună statele membre o obligație de incriminare a unui comportament doar atunci când, pentru protejarea intereselor fundamentale ale Uniunii mai sus enunțate, nu există o altă modalitate mai puțin vătămătoare. Doar în aceste condiții un act normativ poate fi apreciat ca necesar în înțelesul principiului european al proporționalității, atâta timp cât o sancțiune penală atrage exprimarea unui reproș socio-etic care stigmatizează și care lezează profund drepturile cetățeanului așa cum sunt acestea exprimate și în Carta drepturilor fundamentale în Uniunea Europeană”.⁴¹ În cazul principiului analizat S. Bogdan afirmă că „și în România, ca și în Uniunea Europeană, persoana trebuie să fie în centrul preocupărilor statului și acesta va incrimina comportamente doar atunci când, pentru protejarea unui interes deja clar identificat anterior, nu există o modalitate mai puțin vătămătoare, iar riscul aplicării inflaționiste a fost deja enunțat și în doctrina română. Uniunea Europeană, dar și România sunt obligate să demonstreze utilizarea dreptului penal ca ultim mijloc în realizarea controlului social”.⁴²

Principiul *ultima ratio* reprezintă obiectul de interes al Curții Constituționale a Republicii Moldova. În pct. 84 al Hotărârii Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 12 din 28.03.2017 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 307 din Codul penal (răspunderea penală a judecătorilor) este explicat: „Curtea reține că, în exercitarea competenței de legiferare în materie penală, legiuitorul trebuie să țină seama de principiul potrivit căruia incriminarea unei fapte ca infracțiune trebuie să intervină ca ultim resort în protejarea unei valori sociale, ghidându-se după principiul „*ultima ratio*”, care semnifică că legea penală este unica măsură ce poate atinge scopul urmărit, altele de ordin civil, administrativ, disciplinar etc. fiind ineficiente în realizarea acestui deziderat”.⁴³ În pct. 102 al Hotărârii Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 33 din 07.12.2017 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolele 327 alin. (1) și 361 alin. (2) lit.d) din Codul penal (abuzul de putere sau abuzul de serviciu) se explică: „Curtea reține că principiul „*ultima ratio*” nu trebuie interpretat ca având semnificația că legea penală trebuie privită ca o ultimă măsură aplicată din perspectiva cronologică, ci trebuie interpretat ca având semnificația că legea penală este singura în măsură să atingă scopul urmărit, alte măsuri de ordin civil, administrativ fiind improprii în realizarea acestui deziderat”.⁴⁴ În alți termeni, intervenția legii penale este justificată cu condiția că alte mijloace juridice își dovedesc ineficiența. În același timp, pentru ca intervenția legii penale să fie

⁴¹ Manifest referitor la politica penală europeană. Disponibil: http://www.zis-online.com/dat/artikel/2009_12_387.pdf

⁴² Bogdan S. Noua legislație penală română și conformitatea acesteia cu principiile Manifestului referitor la politica penală europeană. În: *Caiete de Drept Penal*, 2011, nr. 1, p. 47-65.

⁴³ Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2017, nr. 162-170.

⁴⁴ Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr. 27-32.

justificată, valoarea socială periclitată sau vătămată trebuie să aibă o semnificație incontestabilă pentru întreaga societate.

Este necesar să examinăm posibilitatea corespunderii art. 155 CP RM principiului *ultima ratio*.

Vorbind despre o eventuală trecere a faptei de amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății din sfera ilicitului penal în sfera ilicitului contravențional, E.V. Kosianenko menționează că aceasta ar însemna că „etica socială și cultura socială au degenerat, iar relațiile sociale, protejate împotriva amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, nu mai sunt atât de valoroase pentru societate”.⁴⁵ Bineînțeles, un astfel de derapaj ar fi inadmisibil, întrucât ar echivala cu revenirea la epoca în care persoana nu se afla în vârful ierarhiei preocupărilor sociale.

Motivând de ce fapta de amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății trebuie menținută în sfera ilicitului penal, A.M. Petrov consideră că „o astfel de infracțiune este adesea comisă împotriva celor mai victimizate grupuri de populație – copii, femei, persoane cu dizabilități, recruți etc. [...] în condițiile actuale, când viața și sănătatea cetățenilor este deja expusă riscului din cauza influenței factorilor negativi cu caracter politic, economic, social, spiritual”.⁴⁶ Într-adevăr, o amenințare poate avea efectul scontat atunci când este expusă celui care se distinge prin vulnerabilitate. Factorii exogeni vulneranți, tot mai numeroși și mai variați, nu fac decât să sporească victimizarea persoanelor sensibile la amenințări.

Y.V. Naidenyshv și N.A. Zavialova menționează că subiectul faptei de amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății trebuie analizat prin prisma personalității unui infractor violent: „Caracteristicile generale, ce caracterizează acest tip de infractori, includ agresivitatea, cruzimea, cinismul, lipsa de compasiune, sadismul. Motivele comiterii amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății sunt asociate, de regulă, cu motivele personale – răzbunare, invidie, gelozie, ură, motivele sadice; mai rar – motive huliganice. Adică, un infractor de acest tip aplică violența de dragul violenței”.⁴⁷ Violența psihică poate fi succedată ulterior de violența fizică, în cazul în care nu sunt aplicate măsurile corespunzătoare de prevenție și de combatere. Tolerarea violenței psihice și

⁴⁵ Косьяненко Е.В. Опасность декриминализации деяний, предусмотренных ст. 116 и 119 УК РФ. În: *Вестник Алтайской академии экономики и права*, 2016, № 1, p. 43-46.

⁴⁶ Петров А.М. Нормы с «двойной превенцией» и их значение в предупреждении преступлений против жизни и здоровья. În: *Актуальные проблемы деятельности подразделений УИС. Сборник материалов Всероссийской научно-практической конференции*, 2015, p. 444-448.

⁴⁷ Naidenyshv Y.V., Zavialova N.A. On the issue of decriminalization of certain criminal law provisions of the double prevention of violent crime. În: *Vestnik policii*, 2018, no. 5, p. 21-32.

impunibilitatea în raport cu aceasta alimentează manifestările tot mai periclitante sub aspect social ale unui infractor violent. Din acest punct de vedere, comportă relevanță reflecția lui E.Iu. Ciuklina: „Comiterea acestei fapte (adică a amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății – *n.a.*) este o dovadă a debutului unei deformări criminale a personalității, care, în caz de impunitate, va evolua până la forme mai periculoase. În consecință, obiectul de influențare al acestei norme (adică a articolului care incriminează amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății – *n.a.*) îl constituie trăsăturile de personalitate ale subiectului infracțiunii. Mecanismul de acțiune preventivă a normei date implică preîntâmpinarea într-un stadiu incipient a formării trăsăturilor de personalitate criminală”.⁴⁸

Din analiza tuturor acestor opinii putem să desprindem că art. 155 CP RM este unica măsură ce poate atinge scopul prevenirii și combaterii amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății. Alte măsuri juridice – de natură civilă, administrativă, disciplinară etc. – nu pot fi considerate suficiente și eficiente în realizarea acestui deziderat.

Concluzionând, art. 155 CP RM este în concordanță cu principiul *ultima ratio*.

Așadar, nu poate fi pusă la îndoială oportunitatea incriminării faptei de amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății. Cu toate acestea, din momentul intrării în vigoare a Codului penal al Republicii Moldova, dispoziția art. 155 CP RM rămâne nemodificată.

Cauza acestei imuabilități o constituie nu calitatea desăvârșită a articolului dat. Din contra, practica de aplicare a art. 155 CP RM generează un număr mare de erori judiciare care, în frecvente cazuri, ajung să fie examinate de Curtea Supremă de Justiție a Republicii Moldova. O parte dintre aceste erori se datorează caracterului estimativ al unor termeni și sintagme utilizate în art. 155 CP RM. În legislație lipsește interpretarea acestor termeni și sintagme. De asemenea, în doctrina penală lipsește unitatea de opinii cu privire la interpretarea acestora. Pe lângă aceasta, în literatura de specialitate continuă polemicile cu privire la: semnele constitutive ale infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM, care ar trebui considerate obligatorii; catalogarea infracțiunii respective în calitate de caz particular de divulgare (exteriorizare) a intenției; momentul de consumare a infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM; potențialitatea art. 155 CP RM de a apăra viața și sănătatea persoanei etc.

⁴⁸ Чуклина Э.Ю. Уголовно-правовые нормы с двойной превенцией: понятие, система и механизм превентивного воздействия. În: *Полицейская и следственная деятельность*, 2020, № 3, p. 61-75.

Aceste disfuncționalități de ordin teoretic, legislativ și jurisprudențial fac imperioasă analiza detaliată și cuprinzătoare a infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM.

Scopul și obiectivele tezei. Scopul tezei rezidă în examinarea aspectelor de drept penal ale amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, în stabilirea neajunsurilor ce caracterizează apărarea penală a libertății psihice, în sugerarea legiuitorului a unor soluții de îmbunătățire a calității apărării penale a acestei valori sociale, precum și în contribuirea la aplicarea art. 155 CP RM în conformitate cu principiul legalității.

Obiectivele necesare pentru realizarea scopului pe care ni l-am propus sunt:

- determinarea pericolului social al faptei incriminate la art. 155 CP RM;
- analiza juridico-istorică și de drept comparat a reglementărilor privitoare la amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății;
- fundamentarea științifică a derivației obiectului juridic special al infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM din obiectul juridic generic al infracțiunilor prevăzute în Capitolul III al părții speciale a Codului penal;
- identificarea caracteristicilor victimei infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM;
- definirea noțiunilor „violență psihică” și „amenințare”, precum și stabilirea coraportului dintre aceste noțiuni;
- determinarea conexiunii dintre noțiunile „constrângere psihică” și „amenințare”;
- caracterizarea celor două condiții obligatorii pe care trebuie să îndeplinească amenințarea în accepțiunea art. 155 CP RM;
- interpretarea termenului „omor” și a sintagmelor „vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății” și „dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări” din art. 155 CP RM;
- identificarea momentului de consumare a infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM;
- determinarea conținutului vinovăției, a emoțiilor, a motivului și a scopului ce caracterizează infracțiunea prevăzută la art. 155 CP RM;
- stabilirea deosebirilor dintre infracțiunea, prevăzută la art. 155 CP RM, și tentativa la unele fapte care presupun aplicarea violenței fizice;
- identificarea rolului pe care amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății îl joacă în cadrul infracțiunilor prevăzute de normele care se află într-o relație de concurență cu art. 155 CP RM;
- caracterizarea subiectului infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM;
- determinarea condițiilor în care devine posibilă participația la infracțiunea prevăzută la art. 155 CP RM;

- stabilirea defectelor ce influențează asupra calității art. 155 CP RM;
- identificarea erorilor admise în practica judiciară la aplicarea art. 155 CP RM.

Prezentarea metodologiei de cercetare. În procesul de analiză a amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, au fost aplicate câteva metode de cercetare științifică.

Cu ajutorul metodei dialectice, violența psihică și amenințarea sunt investigate ca fenomene care se întrepătrund și care se află într-o continuă transformare, determinată de dezvoltarea societății.

Prin recurgerea la metoda logică, au fost definite noțiunile „violență psihică”, „amenințare”, „libertatea psihică a persoanei”, „viața persoanei”, „sănătatea persoanei”, „omor”, „vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății” etc.

Metoda istorică a fost aplicată în vederea cunoașterii evoluției reglementărilor privind amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății (Codul de pedepse criminale și corecționale al Imperiului Rus din 1845, Codul penal rus din 1903, Codica criminalicească a Moldovei, Codul penal român din 1865, Codul penal român din 1936, Codul penal român din 1968, Codul penal al Republicii Sovietice Socialiste Ucrainene din 1922, Codul penal al Republicii Sovietice Socialiste Ucrainene din 1926, Codul penal al Republicii Moldova din 1961).

Metoda de drept comparat a permis stabilirea asemănărilor și deosebirilor dintre art. 155 CP RM și normele corespondente din legile penale ale altor state (Belize, Comunitatea Bahamas, Confederația Elvețiană, Federația Rusă, Grecia, Japonia, Principatul Andorrei, Principatul Liechtenstein, Regatul Belgiei, Regatul Danemarcei, Regatul Norvegiei, Regatul Spaniei, Regatul Suediei, Regatul Țărilor De Jos (Olanda), Republica Albania, Republica Armenia, Republica Argentina, Republica Austria, Republica Belarus, Republica Bulgaria, Republica Costa Rica, Republica Croația, Republica Cehă, Republica Estonia, Republica Finlanda, Republica Franceză, Republica Federală Germania, Republica Georgia, Republica Ghana, Republica Italia, Republica Kârgâză, Republica Letonia, Republica Lituania, Republica Malta, Republica Polonă, Republica Portugheză, Republica San Marino, Republica Slovacă, Republica Slovenia, Republica Turcia, România, statul Arizona, statul Australia de Vest, statul Maine, statul New Hampshire, Ucraina etc.).

În procesul de elaborare a tezei au fost analizate: aproximativ 50 de coduri, legi și alte acte normative aplicate în Republica Moldova; 5 proiecte de legi; aproximativ 130 de sentințe și decizii ale instanțelor judecătorești din Republica Moldova; 10 decizii și hotărâri ale Curții

Constituționale din Republica Moldova și ale Curții Constituționale din România; 5 hotărâri explicative ale Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova.

Descrierea situației în domeniul de cercetare. În Republica Moldova, amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății reprezintă obiectul cercetării efectuate de: I. Arhiuluc; A. Barbăneagră; A. Borodac; S. Brînza; V. Bujor; L. Gîrla; V. Guțuleac; V. Holban; V. Stati; Iu. Tabarcea; Gh. Ulianovschi etc. În alte state investigarea științifică a amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății este desfășurată de: V. Cioclei; Gh. Diaconescu; V. Dobrinoiu; M.A. Hotca; V. Păvăleanu; V. Roșca; M. Safta; T. Toader etc. (România); M.K. Dimitrov; I.V. Samoșcenko; G.M. Sobko; V.V. Șablistai etc. (Ucraina); H.H. Absatarov; L.V. Danelean; E.V. Ghertel; M.V. Habarova; Iu.A. Jdanov; L.N. Klocenko; O.I. Korostîliov; P.N. Levin; D.A. Parhomenko; S.V. Parhomenko; D.A. Razdobudko etc. (Federația Rusă) ș.a.

Contradicțiile dintre acești autori, precum și lipsa unor studii detaliate și cuprinzătoare cu privire la amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, care să reflecte realitatea juridică din Republica Moldova, determină atât analiza critică a ideilor și concepțiilor promovate de autorii sus-menționați, cât și completarea și dezvoltarea acestora.

Noutatea științifică. Prezenta lucrare este prima investigație de nivelul unei teze de doctor, dedicată infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM. Considerăm că teza de față se distinge prin noutatea următoarelor rezultate științifice obținute: stabilirea elementelor constitutive ale infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM prin interpretarea sistemică a acestui articol și a normelor cu care art. 155 CP RM se află în relație de concurență; examinarea infracțiunii, prevăzute la art. 155 CP RM, din perspectiva concursului ideal și a concursului real de infracțiuni; stabilirea coraportului dintre infracțiunea, prevăzută la art. 155 CP RM, și tentativa la unele fapte care presupun aplicarea violenței fizice; stabilirea vulnerabilităților ce caracterizează baza normativă în vigoare a răspunderii penale pentru amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății; orientarea practicienilor în vederea aplicării art. 155 CP RM în conformitate cu principiul legalității etc.

Importanța teoretică a lucrării constă în: a) determinarea esenței juridice a violenței psihice și a amenințării; b) redimensionarea apărării penale a libertății psihice a persoanei; c) caracterizarea detaliată a elementelor constitutive ale infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM; d) stabilirea imperfecțiunilor ce caracterizează atât dispoziția art. 155 CP RM, cât și practica de aplicare a acestuia.

Valoarea aplicativă a lucrării se exprimă în: a) relevarea erorilor de aplicare a art. 155 CP RM contribuie la prevenirea unor astfel de erori; b) analiza neajunsurilor, de care suferă art.

155 CP RM, poate fi luată în calcul de către legiuitor în procesul de îmbunătățire a calității legii penale; c) concluziile și recomandările formulate în cadrul tezei pot constitui un reper pentru investigarea mai aprofundată a infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM, precum și pentru activitatea didactică desfășurată în instituțiile de învățământ cu profil juridic.

Aprobarea rezultatelor. În urma studiului, pe care l-am efectuat, au fost obținute rezultate ce au fost aprobate în cadrul unor foruri științifice:

✓ Conferința științifică internațională „Provocări și tendințe științifice moderne” din 20 septembrie 2019 (Varșovia, Polonia);

✓ Conferința științifică internațională „Cercetări științifice actuale în lumea modernă” din 26-27 septembrie 2019 (Pereiaslav-Hmelnițki, Ucraina);

✓ Conferința științifică națională cu participare internațională, organizată cu ocazia a 60 de ani de la înființarea Facultății de Drept, USM, din 01-02 octombrie 2019 (Chișinău, Republica Moldova);

✓ Conferința științifică națională cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare” din 9-10 noiembrie 2019 (Chișinău, Republica Moldova);

✓ Conferința științifică internațională „Provocări și tendințe științifice moderne” din 30 august 2020 (Varșovia, Polonia);

✓ Conferința științifică națională cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare” din 10-11 noiembrie 2020 (Chișinău, Republica Moldova);

✓ Conferința științifică internațională „Contribuția tinerilor cercetători la dezvoltarea administrației publice” din 26 februarie 2021 (Chișinău, Republica Moldova);

✓ Conferința științifică națională cu participare internațională „Infracțiunea – Răspunderea penală – Pedepsa. Drept și Criminologie” din 25-26 martie 2021 (Chișinău, Republica Moldova).

Mai este necesar de specificat că rezultatele obținute în teză au fost publicate într-o revistă științifică cu factor de impact (*Studia Universitatis Moldaviae*).

Sumarul capitolelor tezei. Teza include patru capitole. Toate aceste capitole se finalizează cu concluzii.

În *Capitolul 1* – Analiza situației privind amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății – am analizat materialele științifice privind amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, care au fost publicate în Republica Moldova și peste hotare.

Punctele de vedere ale doctrinarilor, pe care le-am analizat în cadrul acestui capitol, contribuie în mod cert la stabilirea temeiului răspunderii pentru infracțiunea prevăzută la art. 155

CP RM. Ideile și concepțiile, promovate de acești doctrinari, ne ajută să stabilim: obiectul juridic generic și obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM; victima infracțiunii date; conținutul noțiunii de violență psihică; tipurile de violență în funcție de obiectul de influențare; caracteristicile și tipologia violenței psihice; conținutul noțiunii de amenințare în partea specială a Codului penal al Republicii Moldova; conținutul vinovăției în cazul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM; semnele secundare ale laturii subiective în cazul infracțiunii respective; subiectul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM.

În cadrul aceluiași capitol al tezei, a fost formulată problema de cercetare, au fost punctate direcțiile de soluționare a problemei științifice în domeniul de cercetare, au fost determinate scopul și obiectivele tezei.

În *Capitolul 2* – Obiectul infracțiunii de amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății – am examinat: obiectul juridic generic al infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM; obiectul juridic special al infracțiunii date; victima infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM.

Este examinată derivația obiectului juridic special al infracțiunii, prevăzute la art. 155 CP RM, din obiectul juridic generic al acestei infracțiuni. Sunt definite noțiunile „viață a persoanei” și „sănătate a persoanei”. Se demonstrează că infracțiunea prevăzută la art. 155 CP RM nu poate atenta la relațiile sociale cu privire la viața sau sănătatea persoanei. Se argumentează că infracțiunea prevăzută la art. 155 CP RM are un singur obiect juridic special – relațiile sociale cu privire la libertatea psihică a persoanei. Libertatea psihică a persoanei este privită ca parte a unui tot întreg, nu separat de libertatea persoanei. Este definită noțiunea „libertatea psihică a persoanei”. Se arată că infracțiunea prevăzută la art. 155 CP RM nu are nici obiect material, nici obiect imaterial.

Este caracterizată victima infracțiunii date – persoana, a cărei participare la relațiile sociale cu privire la libertatea psihică, este periclitată prin săvârșirea infracțiunii analizate. Se ajunge la concluzia că, din cauza calității speciale a victimei, răspunderea poate fi aplicată nu conform art. 155 CP RM, dar conform unor norme speciale din Codul penal (lit. a) și b) alin. (1), lit. c) alin. (3) art. 137, alin. (5) art. 142, lit. a) alin. (3) art. 180¹, lit. g) alin. (1) și lit. c) alin. (3) art. 185¹, alin. (1) și lit. d) alin. (7) art. 185², lit. b) alin. (1) art. 201¹, alin. (3) art. 205, art. 272, 286, 309, 314, alin. (1) art. 349, art. 367) sau din Codul contravențional (alin. (16) art. 287). Pentru aplicarea normelor speciale, nu este suficient ca victima să aibă calitatea specială cerută de aceste norme. Mai este necesar să fie întrunite toate celelalte condiții speciale care permit diferențierea infracțiunii prevăzute de norma specială de infracțiunea prevăzută de norma

generală. În lipsa oricăreia dintre aceste condiții speciale, se va aplica art. 155 CP RM, nu norma specială.

În *Capitolul 3 – Latura obiectivă a infracțiunii de amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății* – am analizat: noțiunea de violență psihică (tipurile de violență în funcție de obiectul de influențare; caracteristicile și tipologia violenței psihice; accepțiunea normativă penală a noțiunii de violență psihică); noțiunea de amenințare în partea specială a Codului penal al Republicii Moldova (noțiunea de amenințare în partea specială a Codului penal al Republicii Moldova: aspecte comune; caracteristicile amenințării în cazul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM).

În funcție de obiectul de influențare, sunt stabilite două tipuri de violență: violența fizică și violența psihică. Se conturează deosebirile dintre aceste două tipuri. Se arată că, în cazurile în care în legea penală noțiunea de violență este folosită fără precizarea caracterului acesteia – fizică sau psihică – această noțiune se referă la influențarea asupra corpului persoanei. Se demonstrează că viața, sănătatea sau integritatea corporală a victimei nu sunt valorile sociale pe care violența psihică le poate afecta. Urmările prejudiciabile nu trebuie considerate a fi o caracteristică obligatorie a violenței psihice. Survenirea prejudiciului psihic ar putea avea semnificație din perspectiva dreptului civil, în vederea reparării prejudiciului patrimonial și moral cauzat victimei.

Este demonstrat că interpretarea noțiunii de violență psihică nu trebuie restrânsă la amenințarea de a provoca un anumit rău. Amenințarea este doar unul dintre tipurile violenței psihice, fiind unul dintre mijloacele de influențare asupra psihicului victimei prin transferul unor astfel de informații de la făptuitor către victimă. Astfel, amenințarea presupune o influențare informațională negativă asupra psihicului victimei. Însă, nu doar amenințarea poate avea un asemenea impact. Violența psihică posedă o caracteristică ce o apropie de injurie, de calomnie și de înșelăciune: influențarea informațională asupra victimei. Nu putem privi influențarea neinformațională ca formă a violenței psihice. Sunt stabilite diferențele dintre noțiunile „violența psihologică” și „violența psihică”. Se disting violența psihică verbală și violența psihică non-verbală. Forma verbală de exprimare a violenței nu poate exista în afara substanței sale – violența psihică. Violența verbală, distinctă de violența psihică, ar fi o formă fără conținut. Sunt determinate caracteristicile hipnozei și ale urmăririi obsesive a unei persoane (stalking). Se stabilesc modelele legislative străine (austriac, bulgar, croat, finlandez, german, francez, grecesc, italian, olandez, polonez, portughez, românesc) care l-ar putea inspira pe legiuitorul moldovean să includă fapta de urmărire obsesivă a unei persoane în tipologia de violență psihică în accepțiune normativă penală.

Se argumentează că influențarea contrar voinței victimei este specifică, în principal, pentru amenințare ca tip al violenței psihice. Este de esența amenințării ca faptuitorul să dorească să-i înfrângă voința. Cât privește sintagma „în pofida voinței victimei”, aceasta se referă la violența psihică în cazul căreia victima nu-și dă seama că i se limitează sau i se suprimă libertatea psihică. În special, ne referim la influențarea victimei pe calea hipnozei. Se demonstrează că, nu în toate cazurile prevăzute de Codul penal al Republicii Moldova, amenințarea este o formă a constrângerii. În cazul violenței psihice, în general, și al amenințării, în particular, faptuitorul poate recurge nu doar la constrângere, ci și la convingere. Constrângerea și convingerea diferă prin aceea că ultima, deși are ca scop modificarea conduitei victimei, îi lasă acesteia de fiecare dată posibilitatea de a alege varianta de comportament. În opoziție, constrângerea nu-i lasă victimei o asemenea posibilitate, deoarece implică subordonarea voinței victimei, excluderea acesteia de la luarea actului decizional. Este definită noțiunea de amenințare. Sunt analizate noțiunile „amenințarea cu aplicarea violenței periculoase pentru viața sau sănătatea persoanei” și „amenințarea cu aplicarea armei de foc”. Amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, privită ca parte a unui întreg, nu poate, în contextul aceleiași intenții infracționale, să formeze concurs ideal cu întregul respectiv. Sunt definite termenul „omor” și sintagma „vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății” din art. 155 CP RM.

Este argumentat că amenințarea în accepțiunea art. 155 CP RM trebuie să îndeplinească două condiții obligatorii: a) amenințarea să aibă ca obiect omorul ori vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății; b) să existe pericolul de realizare a amenințării respective. În fiecare caz concret în care ar urma să fie aplicat art. 155 CP RM, cei abilitați cu aplicarea legii penale trebuie să demonstreze existența pericolului de realizare a amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale. Mai mult ca atât, atestarea prezenței acestui pericol trebuie făcută astfel încât să nu se încalce regula din alin. (2) art. 3 CP RM

Semnele facultative ale laturii obiective (metoda, mijlocul, modul, timpul, locul etc.) pot avea semnificație doar din punctul de vedere a individualizării pedepsei prevăzute de art. 155 CP RM. Infracțiunea, prevăzută la art. 155 CP RM, se consideră consumată din momentul în care: a) la cunoștința victimei se aduce amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, și b) apare pericolul de realizare a acestei amenințări. Amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, care din cauze independente de voința faptuitorului nu a ajuns la cunoștința victimei, trebuie calificată ca tentativă la infracțiunea prevăzută la art. 155 CP RM.

În *Capitolul 4 – Elementele subiective ale infracțiunii de amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății* – am examinat: latura subiectivă a

infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM (conținutul vinovăției în cazul infracțiunii date; semnele secundare ale laturii subiective în cazul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM); subiectul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM.

Se stabilește că infracțională poate fi considerată doar acea amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, care constituie o expresie a conștiinței și voinței făptuitorului, adică o manifestare a vinovăției sale. Intenția indirectă nu este posibilă în cazul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM. O astfel de stare emoțională a făptuitorului ca starea de afect poate fi luată în considerare la atenuarea pedepsei stabilite în art. 155 CP RM. Se demonstrează că nu poate fi concepută o ipoteză în care motivele huliganice reprezintă motivul amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, iar această amenințare să nu fie absorbită de infracțiunea de huliganism. Motivul infracțiunii, prevăzute la art. 155 CP RM, nu trebuie confundat cu cauza săvârșirii acestei infracțiuni. O astfel de cauză poate avea semnificație sub aspect criminologic, însă nu poate fi inclusă în structura componenței infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM. Se argumentează că, în cazul amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, făptuitorul nu renunță la comiterea omorului ori a vătămării grave a integrității corporale sau a sănătății. Pentru a renunța la comiterea acestor infracțiuni, trebuie să fie formată intenția de a le comite. O astfel de intenție nu este prezentă la nicio etapă de săvârșire a amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății.

Scopul de a intimida victima reprezintă scopul primar al infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM. Scopul final al acestei infracțiuni este cel de a suprima sau a diminua capacitatea victimei de a lua decizii și de a-și exprima opiniile. Aceste două scopuri au un caracter obligatoriu în cazul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM, întrucât ele se numără printre condițiile necesare și suficiente pentru ca o acțiune să fie considerată amenințare. Amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății nu poate fi calificată în baza art. 155 CP RM în acele cazuri când constituie doar o exteriorizare a dorinței fie de a omorî victima, fie de a-i cauza o vătămare gravă, medie ori ușoară a integrității corporale sau a sănătății ori un prejudiciu fără afectarea sănătății. Infracțiunea, prevăzută la art. 155 CP RM, nu reprezintă faza oratorie (divulgarea intenției) a infracțiunii de omor sau de vătămare intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății. O astfel de fază poate decurge doar în contextul formării intenției de săvârșire a omorului sau a vătămării intenționate grave a integrității corporale sau a sănătății. Nu poți să divulgi intenția de a comite astfel de infracțiuni, fără a avea intenția de a le comite.

Se arată de ce nu este oportun ca, în cazul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM, vârsta minimă a răspunderii penale să fie redusă de la 16 ani la 14 ani. Oricare persoană fizică, indiferent de statutul său profesional, de relația sa cu victima infracțiunii și de alte particularități, dacă are vârsta de 16 ani și este responsabilă, se consideră subiect al infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM. Se stabilește că participația nu influențează asupra calificării faptei în baza art. 155 CP RM. Însă, participația poate fi luată în considerare la individualizarea pedepsei prevăzute de acest articol. Nu este relevant dacă autorul infracțiunii, prevăzute la art. 155 CP RM, este autorul textului sau al imaginii cu caracter amenințător transmis victimei.

1. ANALIZA SITUAȚIEI PRIVIND AMENINȚAREA CU OMOR ORI CU VĂTĂMAREA GRAVĂ A INTEGRITĂȚII CORPORALE SAU A SĂNĂTĂȚII

1.1. Analiza materialelor științifice privind amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, publicate în Republica Moldova

Considerăm că analiza materialelor științifice privind amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, publicate în Republica Moldova, trebuie să înceapă cu examinarea unui articol științific din 2001 care a fost elaborat de S. Brînză și Gh. Ulianoschi.⁴⁹ Obiectul investigației întreprinse de acești doi autori îl reprezintă prevederile Capitolului II „Infrațiuni contra vieții și sănătății persoanei” din Proiectul actualului Cod penal⁵⁰ (în continuare – Proiect).

În Proiect, art. 151, intitulat „Amenințarea cu omor sau cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății”, prevede: „Amenințarea cu omor sau cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, dacă au fost motive de a se teme de realizarea acestei amenințări, se pedepsește cu amendă în mărime de la două sute la patru sute salarii minime sau cu arest până la șase luni, sau cu închisoare până la doi ani”.⁵¹ În legătură cu acest articol, S. Brînză și Gh. Ulianoschi se rezumă la următoarele: „Singura reticență privitoare la dispoziția art. 151 al Proiectului se referă la utilizarea cuvântului „motive”. Pentru a nu face confuzie cu „motivele infracțiunii”, este oportună substituirea acestui termen cu un sinonim neutru – „cauze”.⁵²

Autorii precitați au dreptate, deoarece conform lit. b) și c) alin. (1) art. 54 al Legii nr. 100 din 22.12.2017 cu privire la actele normative, „terminologia utilizată este constantă [...]”⁵³, iar [...] „aceleași noțiuni se exprimă prin aceiași termeni”.⁵⁴ În varianta în vigoare a art. 155 CP RM, propunerea lui S. Brînză și Gh. Ulianoschi nu a fost implementată *mot-a-mot*. Cu toate acestea, în varianta dată se respectă regulile de tehnică legislativă menționate mai sus.

În anul 2003, A. Borodac și V. Bujor au fost coautorii unui comentariu la Codul penal al Republicii Moldova, în care au analizat, printre altele, art. 155 CP RM.⁵⁵

⁴⁹ Brînză S., Ulianoschi Gh. Considerații vizând prevederile Capitolului II „Infrațiuni contra vieții și sănătății persoanei” din Proiectul noului Cod penal al Republicii Moldova. În: *Revista Națională de Drept*, 2001, nr. 11, p. 11-26.

⁵⁰ *Codul penal al Republicii Moldova. Proiect*. Chișinău: Garuda-Art, 1999. 175 p.

⁵¹ *Ibidem*, p. 74.

⁵² Brînză S., Ulianoschi Gh. Considerații vizând prevederile Capitolului II „Infrațiuni contra vieții și sănătății persoanei” din Proiectul noului Cod penal al Republicii Moldova. În: *Revista Națională de Drept*, 2001, nr. 11, p. 11-26.

⁵³ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr. 7-17.

⁵⁴ *Ibidem*.

⁵⁵ *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu / Sub red. lui A. Barbăneagră*. Chișinău: Arc, 2003. 836 p.

În acest studiu, A. Borodac și V. Bujor examinează: gradul prejudiciabil al infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM; obiectul juridic nemijlocit (adică – obiectul juridic special) al acesteia; latura obiectivă a infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM; latura subiectivă și subiectul acesteia.

Cu privire la obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM, cei doi coautori consideră că acesta este format din „relațiile sociale a căror existență și desfășurare normală sunt condiționate de ocrotirea sănătății persoanei”.⁵⁶

Prin „amenințare”, A. Borodac și V. Bujor înțeleg: „acțiunea de influențare psihică prin care făptuitorul insuflă victimei temerea de a i se produce o vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății sau a lipirii de viață”.⁵⁷

Cei doi autori subliniază: „Dacă din acțiunea făptuitorului nu rezultă că acesta va trece la îndeplinirea amenințării sau dacă amenințarea în mod obiectiv nu poate fi realizată, fapta nu constituie infracțiunea în cauză”.⁵⁸

Deosebit de importantă este următoarea afirmație a lui A. Borodac și V. Bujor: „Infracțiunea dată trebuie deosebită de descoperirea intenției criminale care constituie o etapă infracțională ce nu se pedepsește penal. Dispoziția art. 155 CP RM ne permite să constatăm că ea stipulează realizarea intenției prin acțiuni concrete de amenințare, la săvârșirea cărora nu poate fi vorba de o descoperire de intenție”.⁵⁹

În manualul său din 2004, A. Borodac investighează, printre altele, infracțiunea prevăzută la art. 155 CP RM.⁶⁰

În mare parte, acest autor reiterează tezele din lucrarea precedentă. Noutate constituie informațiile cu privire la obiectul juridic generic al infracțiunii date. Potrivit opiniei exprimate de A. Borodac, acesta este constituit din „persoana ca o totalitate de relații sociale ale căror existență și desfășurare normală sunt determinate de ocrotirea celor mai importante valori ale fiecărui individ”.⁶¹

Autorul precitat deviază de la concepția referitoare la obiectul juridic special, pe care a promovat-o în 2003 împreună cu V. Bujor. În manualul său din 2004, A. Borodac menționează că „obiectul nemijlocit al infracțiunilor contra vieții și sănătății persoanei îl constituie relațiile sociale concrete: viața sau sănătatea persoanei”.⁶²

⁵⁶ Ibidem, p. 327.

⁵⁷ Ibidem, p. 327.

⁵⁸ Ibidem, p. 327.

⁵⁹ Ibidem, p. 327.

⁶⁰ Borodac A. *Manual de drept penal. Partea specială*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2004. 622 p.

⁶¹ Ibidem p. 44.

⁶² Ibidem p. 44.

Trebuie de menționat că A. Borodac include infracțiunea prevăzută la art. 155 CP RM în subgrupul de infracțiuni care pun în pericol viața sau sănătatea persoanei. Autorul dat explică: „Infracțiunile care pun în pericol viața sau sănătatea persoanei se deosebesc de infracțiunile contra vieții și sănătății prin aceea că ele nu atentează nemijlocit la viața și sănătatea cetățenilor și de cele mai multe ori nu provoacă moartea sau vătămări corporale, dar crează primejdia reală de a cauza asemenea daune”.⁶³ În cadrul analizei obiectului juridic special al infracțiunii, prevăzute la art. 155 CP RM, vom prezenta argumente de ce nu suntem de acord cu o astfel de abordare.

Într-un manual din 2005, S. Brînză este autorul analizei infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM.⁶⁴

Acest autor este primul dintre doctrinarii autohtoni care recunoaște că „obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute la art. 155 din CP RM îl constituie relațiile sociale cu privire la libertatea psihică a persoanei”.⁶⁵ Fiind de acord cu această opinie, în analiza noastră cu privire la obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM, vom prezenta argumentele corespunzătoare.

S. Brînză explică de ce infracțiunea examinată nu are obiect material: „Întrucât prin asemenea amenințări nu se realizează o influențare nemijlocită infracțională asupra corpului victimei, infracțiunea dată nu are obiect material”.⁶⁶

Structura laturii obiective a infracțiunii, prevăzute la art. 155 CP RM, este, după părerea lui S. Brînză, următoarea: „1) fapta prejudiciabilă exprimată în acțiunea de amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății; 2) circumstanțe: existența pericolului realizării acestei amenințări”.⁶⁷ Autorul dat definește noțiunea de amenințare, detaliază anumite particularități ale amenințării în contextul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM, precum și stabilește criteriile care ajută la deosebirea infracțiunii date de unele fapte adiacente.

De asemenea, S. Brînză analizează două condiții pe care le îndeplinesc circumstanțele infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM: „1) apariția la victimă a temerii pentru viața sau sănătatea sa, în cazul punerii amenințării în executare (condiția subiectivă); 2) apariția pericolului realizării amenințării (condiția obiectivă)”.⁶⁸

Studiul se încheie cu examinarea laturii subiective și a subiectului infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM.

⁶³ Ibidem p. 85.

⁶⁴ Brînză S., Ulianovschi X., Stati V. et al. *Drept penal. Partea specială*. Chișinău: Cartier, 2005. 804 p.

⁶⁵ Ibidem, p. 118.

⁶⁶ Ibidem, p. 118.

⁶⁷ Ibidem, p. 118.

⁶⁸ Ibidem, p. 119.

În 2005 a fost publicat și un comentariu la Codul penal al Republicii Moldova, în care V. Holban acordă atenție, printre altele, infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM.⁶⁹

În anumite cazuri sunt reproduse informațiile pe care le cunoaștem din lucrările la care A. Borodac și V. Bujor sunt coautori, despre care am vorbit mai sus.

Cu privire la sintagma „dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări” din art. 155 CP RM, V. Holban afirmă că „acțiunea de amenințare trebuie să fie de natură să alarmeze pe cel amenințat, să fie percepută de el ca reală, serioasă, prezentând temeiuri suficiente că se va realiza într-un viitor apropiat”.⁷⁰

Autorul precitat accentuează just că „amenințarea nu trebuie să se realizeze imediat. Dacă făptuitorul realizează imediat amenințarea, fapta de amenințare este absorbită de infracțiunea care constituie obiectul amenințării”.⁷¹

Totodată, V. Holban admite o contradicție. Mai întâi, acest autor afirmă că „obiectul juridic nemijlocit al infracțiunii îl constituie relațiile sociale a căror existență și desfășurare normală sunt condiționate de ocrotirea sănătății persoanei”⁷², iar după aceasta susține că „acțiunea făptuitorului are ca urmare încălcarea libertății morale a persoanei”.⁷³ Dacă în rezultatul săvârșirii infracțiunii suferă libertatea psihică (morală) a persoanei, nu este clar cum sănătatea persoanei poate să formeze valoarea socială specifică lezată de aceeași infracțiune.

Pe lângă aceasta, pune în gardă o altă afirmație a lui V. Holban: „Nu interesează dacă făptuitorul a luat sau nu hotărârea de a săvârși omorul victimei ori de a provoca vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății”.⁷⁴ Considerăm că o asemenea hotărâre este importantă, deoarece influențează asupra calificării. Dacă făptuitorul ar decide să comită omorul sau vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății, atunci calificarea nu poate fi aplicată în baza art. 155 CP RM. În acest caz, răspunderea ar trebui aplicată fie doar pentru omor sau vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății, fie atât în baza art. 155 CP RM, cât și pentru omor sau vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății. În analiza noastră dedicată scopului infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM, vom argumenta care sunt criteriile în funcție de care trebuie aleasă una dintre aceste două soluții de calificare.

⁶⁹ Barbăneagră A., Berliba V., Gurschi C. et al. *Codul penal comentat și adnotat*. Chișinău: Cartier, 2005. 656 p.

⁷⁰ Ibidem, p. 238.

⁷¹ Ibidem, p. 238.

⁷² Ibidem, p. 238.

⁷³ Ibidem, p. 239.

⁷⁴ Ibidem, p. 238.

A. Barbăneagră efectuează comentariul art. 155 CP RM într-o lucrare la care este coautor și care a fost publicată în 2009.⁷⁵

Este, fără doar și poate, originală viziunea acestui autor cu privire la obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM: „relațiile sociale cu privire la dreptul persoanei la viață, integritatea corporală sau sănătate”.⁷⁶ Însă, această viziune face imposibilă sarcina de deosebire a obiectului dat de obiectul juridic generic al infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM. Cele două obiecte nu pot să coincidă, așa cum partea nu poate să coincidă cu întregul.

A. Barbăneagră propune propria definiție a noțiunii de amenințare: „Prin amenințare se înțeleg acțiunile concrete ale făptuitorului expuse victimei oral, în scris, prin telefon, internet, prin gesturi etc. de a o omorî, a-i cauza o vătămare gravă integrității corporale sau sănătății; amenințare pe care victima o percepe ca reală, posibilă de realizare în viitor”.⁷⁷

Următoarea afirmație a lui A. Barbăneagră nu poate fi susținută: „Infracțiunea se consideră consumată din momentul comunicării victimei a intenției de a o omorî sau de a-i cauza o vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății, iar victima a perceput această amenințare ca fiind reală”.⁷⁸ În cazul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM, făptuitorul nu poate comunica victimei o astfel de intenție, întrucât, pur și simplu, nu poate avea intenția de a o omorî sau de a-i cauza victimei vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății. Dacă făptuitorul ar avea o astfel de intenție, atunci comunicarea victimei a intenției de a o omorî sau de a-i cauza o vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății ar reprezenta faza oratorie a omorului sau a vătămării intenționate grave a integrității corporale sau a sănătății. Un astfel de moment nu ar însemna nici consumarea infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM, nici a omorului sau a vătămării intenționate grave a integrității corporale sau a sănătății.

L. Gîrla și Iu. Tabarcea sunt autorii unui manual publicat în 2010, în care este analizată, printre altele, infracțiunea prevăzută la art. 155 CP RM.⁷⁹

În opinia acestor autori, „libertatea psihică a persoanei”⁸⁰ constituie acea valoare socială individuală care suferă atingere în urma săvârșirii infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM. Susținem această părere, iar, în contextul analizei obiectului juridic special al infracțiunii analizate, vom aduce argumente de ce anume relațiile sociale cu privire la libertatea psihică a persoanei trebuie considerate obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM.

⁷⁵ Barbăneagră A., Alecu Gh., Berliba V. et al. *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu (Adnotat cu jurisprudența CEDO și a instanțelor naționale)*. Chișinău: Sarmis, 2009. 860 p.

⁷⁶ Ibidem, p. 305.

⁷⁷ Ibidem, p. 305.

⁷⁸ Ibidem, p. 306.

⁷⁹ Гырла Л.Г., Табарча Ю.М. *Уголовное право Республики Молдова. Часть особенная. Том 1*. Кишинэу: Cartdidact, 2010. 712 p.

⁸⁰ Ibidem, p. 154.

Părerea lui L. Gîrla și Iu. Tabarcea cu privire la structura laturii obiective a infracțiunii analizate nu diferă principial de opinia corespunzătoare a lui S. Brînză, despre care am vorbit mai sus.

L. Gîrla și Iu. Tabarcea examinează foarte detaliat caracteristicile amenințării, apoi definesc noțiunea de amenințare: „Amenințarea trebuie înțeleasă ca fiind tipul de violență psihică exprimată în intenția subiectului de a face un rău victimei (sub formă de moarte sau de vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății), care influențează asupra psihicului victimei, pentru a-i induce o stare de temere, astfel încât victima s-o perceapă real, și care se caracterizează printr-o natură unică și omogenă”.⁸¹

Despre sintagma „dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări” din art. 155 CP RM L. Gîrla și Iu. Tabarcea scriu nu fără temei următoarele: „Atunci când o persoană este trasă la răspundere în baza art. 155 CP RM, se cere să se stabilească faptul că a existat pericolul realizării amenințării. În caz contrar, aceasta poate duce la condamnarea ilegală a persoanelor”.⁸² În continuare acești doi autori caracterizează cu lux de amănunte criteriile care rezultă din sintagma „dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări” din art. 155 CP RM.

L. Gîrla și Iu. Tabarcea afirmă just că „amenințarea în sensul art. 155 CP RM trebuie deosebită de acțiunea similară pentru care răspunderea este prevăzută în cadrul unor componente conexe (e.g., în cele prevăzute de art. 171, 172, 188, 189 CP RM)”.⁸³ Această reflecție este determinată de erorile de calificare admise frecvent în practica judiciară, din cauza cărora amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății nu-și găsește evaluarea juridică precisă.

Analiza, efectuată de L. Gîrla și Iu. Tabarcea, se încheie cu examinarea laturii subiective și a subiectului infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM.

Într-un articol științific publicat în 2011, V. Bujor și V. Guțuleac efectuează, printre altele, analiza infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM.⁸⁴

După părerea acestor autori, „relațiile sociale care asigură securitatea vieții și sănătății persoanei”⁸⁵ formează obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM. În opinia lui V. Bujor și V. Guțuleac, latura obiectivă a acestei infracțiuni „este exprimată în acțiunea de amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății,

⁸¹ Ibidem, p. 155.

⁸² Ibidem, p. 156.

⁸³ Ibidem, p. 158.

⁸⁴ Бужор В., Гуцуляк В. Иные преступления, посягающие на жизнь и здоровье личности (ст. 155-163 УК РМ). Комментарий. În: *Закон и жизнь*, 2011, № 7, p. 4-12.

⁸⁵ Ibidem.

adică în manifestarea în exterior de a lipsi victima de viață sau de a-i cauza vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății”.⁸⁶

După analiza varietăților de amenințare și a trăsăturilor particularizante ale acestora, V. Bujor și V. Guțuleac analizează efectul prezenței în art. 155 CP RM a sintagmei „dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări”. Sunt examinate cele două criterii care denotă existența pericolului de realizare a amenințării.

V. Bujor și V. Guțuleac au dreptate când afirmă că infracțiunea prevăzută la art. 155 CP RM „are o componentă formală și se consideră consumată din momentul perceperii amenințării de către victimă”.⁸⁷ Deoarece avem o poziție asemănătoare, în cadrul analizei laturii obiective a infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM, vom prezenta argumentele corespunzătoare. De asemenea, ne raliem opiniei lui V. Bujor și V. Guțuleac, conform căreia infracțiunea de amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății trebuie deosebită de pregătirea și tentativa la infracțiunea de omor sau de vătămare intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății: „Art. 155 CP RM are în vedere amenințarea care nu este însoțită de acțiuni îndreptate nemijlocit spre punerea sa în aplicare (achiziționarea de arme, angajarea unui ucigaș etc.)”.⁸⁸

În fine, cei doi autori analizează elementele constitutive subiective ale infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM.

În 2011 a fost publicat un manual în care coautorii S. Brînză și V. Stati examinează, între altele, infracțiunea prevăzută la art. 155 CP RM.⁸⁹

În unele privințe, se reiterează informația din manualul din 2005, al cărui coautor a fost S. Brînză, analizată mai sus.

Noutate prezintă observația lui S. Brînză și V. Stati cu privire la obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM: „Libertatea psihică nu este legată de activitatea persoanei, de actele fizice ale acesteia. Ea este legată de actele cu caracter psihic ale persoanei, presupunând deliberarea și hotărârea ei asupra realizării actelor fizice. Atingerea adusă libertății psihice a victimei presupune influențarea asupra psihicului acesteia, având scopul înfrângerii, dominării sau corectării voinței persoanei respective. Altfel spus, făptuitorul urmărește ca victima să delibereze și să hotărască așa cum își dorește el”.⁹⁰ Această observație ne ajută să

⁸⁶ Ibidem.

⁸⁷ Ibidem.

⁸⁸ Ibidem.

⁸⁹ Brînză S., Stati V. *Drept penal. Partea specială. Vol. I.* Chișinău: Tipografia Centrală, 2011. 1062 p.

⁹⁰ Ibidem, p. 283.

înțelegem mai bine natura juridică a libertății persoanei și să argumentăm de ce anume această valoare socială reprezintă obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM.

În continuare, în contextul investigării laturii obiective a acestei infracțiuni, cei doi coautori definesc noțiunea de amenințare și analizează problema amenințării cu violența, concretizate sau neconcretizate. De asemenea, este abordată chestiunea concursului real de infracțiuni, când „amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății este expusă după consumarea unei infracțiuni (de exemplu, după săvârșirea violului, victima este amenințată cu omor ca să nu-l denunțe pe făptuitor). În astfel de cazuri, nu mai este funcțională regula de calificare fixată în art. 118 CP RM. De aceea, calificarea se va face după regulile concursului real de infracțiuni (de exemplu, concursul infracțiunilor prevăzute la art. 155 și la art. 171 CP RM)”.⁹¹

Pentru a stabili caracteristicile pericolului de a fi realizată amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, sunt examinate două condiții: „1) apariția la victimă a temerii pentru viața sau sănătatea sa în cazul punerii amenințării în executare (condiția subiectivă); 2) apariția pericolului realizării amenințării (condiția obiectivă)”.⁹²

În opinia lui S. Brînza și V. Stati, „infracțiunea prevăzută la art. 155 CP RM este o infracțiune formal-materială. Ea se consideră consumată din momentul apariției pericolului de a fi realizată amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății”.⁹³ Acești doi doctrinari arată că prejudiciul de natură fizică „depășește momentul de consumare a infracțiunii specificate la art. 155 CP RM, reprezentând momentul de epuizare a acesteia”.⁹⁴

Investigarea infracțiunii, prevăzute la art. 155 CP RM, se încheie cu caracterizarea laturii subiective și a subiectului.

Într-un manual din 2013, I. Arhiliuc și S. Brînza sunt coautorii analizei infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM.⁹⁵

În mare parte, această analiză reiterează informația din manualul din 2011, la care ne-am referit anterior, dar într-o formă mai rezumată.

I. Arhiliuc și S. Brînza consideră că „latura obiectivă a infracțiunii specificate la art. 155 CP RM are următoarea structură: 1) fapta prejudiciabilă exprimată în acțiunea de amenințare cu

⁹¹ Ibidem, p. 285.

⁹² Ibidem, p. 285.

⁹³ Ibidem, p. 286.

⁹⁴ Ibidem, p. 286.

⁹⁵ Poalelungi M., Dolea I., Vizdoagă T. et al. *Manualul judecătorului pentru cauze penale*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2013. 1192 p.

omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății; 2) circumstanțele săvârșirii infracțiunii: existența pericolului realizării acestei amenințări”.⁹⁶

Acești doi autori delimitează amenințarea, prevăzută de art. 155 CP RM, de alte forme de violență psihică: „Numai amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății poate forma acțiunea prejudiciabilă prevăzută la art. 155 CP RM. Celelalte tipuri de amenințare cu violența nu au relevanță în cazul infracțiunii specificate la art. 155 CP RM. Cu atât mai mult, în contextul infracțiunii specificate la art. 155 CP RM, nu au relevanță alte tipuri de violență psihică (de exemplu, amenințarea cu distrugerea sau deteriorarea bunurilor, amenințarea cu divulgarea unor informații defăimătoare sau compromițătoare, hipnoza, efectul zombi, tehnica influențării psihologice graduale, tehnica influențării psiholingvistice etc.)”.⁹⁷

În aceeași ordine de idei, amenințarea, prevăzută de art. 155 CP RM, este deosebită de amenințarea care apare ca parte a altor infracțiuni: „Amenințarea în contextul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM trebuie deosebită de amenințarea săvârșită, ca acțiune adiacentă, în cadrul infracțiunilor complexe specificate la art. 171, 172, 188, 189 etc. din Codul penal. În asemenea situații, în corespundere cu art. 118 CP RM, nu va fi necesară calificarea suplimentară în baza art. 155 CP RM”.⁹⁸

Este importantă afirmația care ajută la delimitarea infracțiunii, prevăzute la art. 155 CP RM, de tentativa de omor sau de tentativa de vătămare intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății: „În ipoteza amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, făptuitorul are posibilitatea reală să-și realizeze amenințarea și să săvârșească acțiuni concrete în direcția dorită, însă decide benevol să nu le săvârșească, deși are pentru aceasta toate condițiile favorabile”.⁹⁹

Un articol științific, dedicat analizei, printre altele, a infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM, elaborat de S. Brînza, a fost publicat în 2014.¹⁰⁰

În cadrul acestui articol, infracțiunea, prevăzută de art. 155 CP RM, nu mai este considerată infracțiune care pune în pericol viața sau sănătatea persoanei. S. Brînza este de părerea să infracțiunea dată este atipică, deoarece „conținutul obiectului juridic special al [acestei] infracțiuni este atipic. Doar formal, obiectul juridic special al [infracțiunii] specificate la

⁹⁶ Ibidem, p. 496.

⁹⁷ Ibidem, p. 496-497.

⁹⁸ Ibidem, p. 497.

⁹⁹ Ibidem, p. 498.

¹⁰⁰ Brînza S. Infracțiunile atipice prevăzute în Capitolul II al părții speciale a Codului penal: analiză de drept penal. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis”, Seria „Științe Sociale”, 2014, nr. 3, p. 105-118.*

art. 155 [...] CP RM derivă din obiectul juridic generic al acestora (adică, din relațiile sociale cu privire la viața și sănătatea persoanei)”.¹⁰¹

Se discută despre contribuția pe calea complicității la săvârșirea infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM: „Amenințarea poate fi adresată direct de cel ce amenință sau indirect (printr-o terță persoană). În cazul în care această terță persoană are semnele subiectului infracțiunii și acționează cu intenție, va răspunde pentru complicitate la infracțiunea specificată la art. 155 CP RM”.¹⁰²

Referitor la latura subiectivă a infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM, se arată că aceasta „se exprimă, în primul rând, în vinovăție sub formă de intenție directă. Motivele și scopurile infracțiunii pot fi variate. Cel mai des, motivul se exprimă în răzbunare, iar scopul – în schimbarea conduitei victimei în interesul făptuitorului”.¹⁰³

În alte privințe, nu sesizăm deosebiri de esență față de analiza efectuată de S. Brînză în lucrările menționate mai sus.

În 2015, S. Brînză și V. Stati publică un tratat în care este examinată, între altele, infracțiunea prevăzută la art. 155 CP RM.¹⁰⁴

În această lucrare, infracțiunea dată este inclusă în subgrupul de infracțiuni atipice prevăzute în Capitolul II al părții speciale a Codului penal. S. Brînză și V. Stati susțin că „amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, prevăzută la art. 155 CP RM, nu implică vătămarea ori punerea în pericol a vieții sau sănătății persoanei”.¹⁰⁵

Deoarece nu oricare violență fizică poate reprezenta obiectul amenințării în cazul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM, S. Brînză și V. Stati menționează: „Concluzia despre forma concretă sub care se prezintă amenințarea cu violența o facem de pe urma examinării următoarelor împrejurări: 1) conținutul vorbelor, gesturilor, mimicii făptuitorului în momentul amenințării; 2) caracteristicile vulnerante ale mijloacelor de care se servește făptuitorul pentru expunerea amenințării; 3) forța fizică a făptuitorului; 4) cunoașterea de către făptuitor a unor tehnici speciale de luptă, etc.”¹⁰⁶

În contextul analizei laturii obiective a infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM, este abordată problema concurenței de norme: „Articolul 155 CP RM poate să reprezinte o normă generală în raport cu alte norme care stabilesc răspunderea pentru săvârșirea, în condiții speciale, a amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății. Ne referim

¹⁰¹ Ibidem.

¹⁰² Ibidem.

¹⁰³ Ibidem.

¹⁰⁴ Brînză S., Stati V. *Tratat de drept penal. Partea specială. Vol. I*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. 1328 p..

¹⁰⁵ Ibidem, p. 151.

¹⁰⁶ Ibidem, p. 420.

la alin. (5) art. 142, alin. (1) art. 349, art. 367 etc. din Codul penal. În asemenea cazuri, în acord cu art. 116 CP RM, se va aplica una din aceste norme speciale, nefiind necesară reținerea la calificare a art. 155 CP RM.”¹⁰⁷

În legătură cu delimitarea infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM de tentativa de omor sau de vătămare intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății, S. Brînza și V. Stati învederează: „În ipoteza tentativei de omor sau de vătămare intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății, făptuitorul întreprinde toate eforturile în vederea săvârșirii omorului, a vătămării intenționate grave a integrității corporale sau a sănătății, însă, din cauze independente de voința lui, aceste eforturi nu-și produc efectul”.¹⁰⁸ Cu alte cuvinte, în cazul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM, eforturile făptuitorului trebuie să fie de altă natură, și anume – de a intimida victima, de a-i leza libertatea psihică, pe calea amenințării cu omor sau cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății.

Șt. Șaptefraț este autorul unui articol științific, publicat în 2017, în care se efectuează analiza de drept comparat a infracțiunii de amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății.¹⁰⁹ Este studiată experiența legiuitorilor polonez, turc, georgian, eston, spaniol, kazah, uzbek etc. în ceea ce privește reglementarea răspunderii pentru infracțiunea respectivă.

În rezultatul analizei efectuate, au fost formulate anumite concluzii. Printre cele mai importante menționăm: „[...] Capitolul III „Infracțiuni contra libertății, cinstei și demnității persoanei” din partea specială a Codului penal ocrotește valoarea socială fundamentală în derivație cu care se află obiectul juridic special al infracțiunii specificate la art. 155 CP RM. [...] Termenul „libertatea persoanei” din titulatura Capitolului III al părții speciale a Codului penal al Republicii Moldova desemnează atât conceptul de „libertate fizică”, valoare socială protejată prin incriminarea răpirii unei persoane, traficului de ființe umane etc., cât și conceptul de „libertate psihică (morală)”, valoare socială protejată prioritar prin incriminarea amenințării cu omor sau cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății persoanei. [...] Toate statele foste membre ale Uniunii Sovietice au inserat în textul normelor de incriminare, similare celei de la art. 155 CP RM, circumstanța „existența pericolului ca amenințarea să se realizeze”. Un alt grup de state, printre care Slovacia, Slovenia, Albania, Spania, Israel, Turcia, au decis să

¹⁰⁷ Ibidem, p. 422.

¹⁰⁸ Ibidem, p. 424.

¹⁰⁹ Șaptefraț Șt. Amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății: studiu de drept comparat. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis”, Seria „Științe Sociale”*, 2017, nr. 3, p. 231-240.

construiască componentele de infracțiune corespundente celei de la art. 155 CP RM din simpla faptă prejudiciabilă, fără a specifica apariția pericolului de realizare a amenințării. [...]”.¹¹⁰

Într-un articol științific din 2021, L. Gîrla analizează problema amenințării în partea specială a Codului penal.¹¹¹

În cadrul acestui studiu este definită noțiunea de amenințare și sunt punctate caracteristicile esențiale ale acțiunii de amenințare. Este analizată amenințarea ca metodă de săvârșire a unor infracțiuni prevăzute de partea specială a Codului penal. De asemenea, sunt analizate ipotezele în care preconizata realizare a amenințării este imediată sau amânată. Se face distincția dintre amenințarea ce implică constrângere și amenințarea ce nu implică constrângere.

În alt articol științific din 2021, aceeași autoare investighează o problemă nu mai puțin importantă, și anume – cea a violenței psihice în contextul dreptului penal.¹¹²

Sunt definite noțiunile „violență” și „sănătate psihică”. Se stabilește obiectul violenței psihice și se identifică trăsăturile definitorii ale acestui tip de violență. Sunt examinate următoarele ipoteze: chemările de săvârșire a unor fapte; injuria; amenințarea și alte forme de intimidare; exercitarea constrângerii psihice; determinarea la săvârșirea unor fapte etc. În opinia lui L. Gîrla, toate aceste ipoteze reprezintă cazuri particulare de violență psihică.

1.2. Analiza materialelor științifice privind amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, publicate peste hotare

Analiza materialelor științifice privind amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, publicate peste hotare, o deschide examinarea autoreferatului tezei de doctor, pe care I.V. Samoșchenko a susținut-o în 1997.¹¹³

Obiectul cercetării, întreprinse de acest autor, îl reprezintă problema răspunderii penale pentru amenințare în conformitate cu legea penală ucraineană. I.V. Samoșchenko demonstrează că victima amenințării poate fi doar o persoană fizică, deoarece, „presupunând o influențare psihică,

¹¹⁰ Ibidem.

¹¹¹ Гырла Л. Угроза в особенной части Уголовного кодекса. În: *Conferința științifică națională cu participare internațională „Infracțiunea – Răspunderea penală – Pedepsa. Drept și Criminologie”*, 25-26 martie 2021. Chișinău: CEP USM, 2021, p. 585-592.

¹¹² Гырла Л. Психическое насилие в уголовном праве. În: *Conferința științifică națională cu participare internațională „Infracțiunea – Răspunderea penală – Pedepsa. Drept și Criminologie”*, 25-26 martie 2021. Chișinău: CEP USM, 2021, p. 578-584.

¹¹³ Самощенко І.В. *Відповідальність за погрозу в кримінальному праві України (поняття, види, спірні проблеми)* / Автореферат дисертації па здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Харків, 1997. 19 p.

amenințarea nu poate fi adresată: a) unui stat; b) unei organizații internaționale; c) unei persoane juridice”.¹¹⁴

Autorul introduce în circuitul științific noi concepte – „destinatarul amenințării”¹¹⁵ și „intimidarea directă”¹¹⁶ – care contribuie la o dezvăluire mai bună a caracteristicilor amenințării.

I.V. Samoșcenko menționează just că realitatea amenințării este „un atribut calitativ necesar al acestei acțiuni. Amenințările irealizabile nu pot fi considerate infracționale”.¹¹⁷

De asemenea, autorul dat consideră că momentul de consumare a amenințării este cel de aducere a amenințării „la cunoștința victimei”.¹¹⁸ I.V. Samoșcenko argumentează că „exprimarea amenințări este doar o încercare de a comite infracțiunea”.¹¹⁹

V. Dobrinoiu este autorul analizei infracțiunii de amenințare, prevăzute de art. 193 din Codul penal al României din 1968, efectuate într-un manual din 1999, la care acesta este coautor.¹²⁰

După părerea lui V. Dobrinoiu, obiectul juridic special al infracțiunii date îl constituie „relațiile sociale a căror existență este legată de libertatea psihică a persoanei”.¹²¹ Susținem această părere care, însă, nu corespunde variantei *de lege lata* a infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM. Ca urmare, vom demonstra de ce este necesar ca răspunderea pentru amenințarea cu săvârșirea unei infracțiuni să fie prevăzută în Capitolul III al părții speciale a Codului penal al Republicii Moldova, dedicat, printre altele, infracțiunilor contra libertății persoanei.

Atunci când examinează latura subiectivă a infracțiunii prevăzute la art. 193 din Codul penal al României din 1968, V. Dobrinoiu afirmă: „În cazul amenințării cu săvârșirea unei infracțiuni, nu are relevanță dacă făptuitorul a luat sau nu hotărârea de a comite acea infracțiune; este suficient să fi avut reprezentarea că prin fapta comisă va provoca victimei o stare de neliniște, că o va alarma și urmărește sau acceptă posibilitatea producerii acestei urmări”.¹²² La o părere similară a lui V. Holban ne-am referit în Subcapitolul 1.1 al prezentei teze. Considerăm că hotărârea de a săvârși infracțiunea, care constituie obiectul amenințării, este importantă. Or, o asemenea hotărâre influențează asupra calificării. Dacă făptuitorul ar hotărî să săvârșească omorul sau vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății, atunci calificarea

¹¹⁴ Ibidem, p. 5.

¹¹⁵ Ibidem, p. 5.

¹¹⁶ Ibidem, p. 5.

¹¹⁷ Ibidem, p. 6.

¹¹⁸ Ibidem, p. 6.

¹¹⁹ Ibidem, p. 6.

¹²⁰ Nistoreanu Gh., Dobrinoiu V., Boroi A. et al. *Drept penal. Partea specială*. București: Europa Nova, 1999. 735 p.

¹²¹ Ibidem, p. 153.

¹²² Ibidem, p. 154.

nu poate fi aplicată în baza art. 155 CP RM. În acest caz, răspunderea ar trebui aplicată fie doar pentru omor sau vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății, fie atât în baza art. 155 CP RM, cât și pentru omor sau vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății.

Într-o lucrare din 2003, *V. Roșca* efectuează analiza infracțiunii prevăzute de art. 193 din Codul penal al României din 1968.¹²³

Aderăm la opinia acestui doctrinar, potrivit căreia „[c]aracterul periculos al faptei de amenințare este reliefat [...] de împrejurarea, că prin săvârșirea acesteia, persoana amenințată nu mai dispune de libertatea psihică necesară unei comportări firești, căci sub temerea ce o însuflă amenințarea, persoana nu mai este în măsură să hotărască și să acționeze cu voință liberă asupra a ceea ce trebuie să facă”.¹²⁴ Această viziune exprimă chintesența pericolului social al oricărei fapte de amenințare, inclusiv al infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM.

Considerăm importantă următoarea remarcă a lui V. Roșca: „Se poate întâmpla, uneori, ca acțiunea făptuitorului să nu aibă aparent, trăsăturile unei amenințări; totuși, coroborată cu împrejurările în care acțiunea a fost comisă, să se constate că în realitate este vorba de o amenințare, cu tot caracterul echivoc pe care acțiunea îl prezintă la prima vedere. Este deci foarte important ca acțiunea de amenințare să fie cercetată în raport cu ansamblul circumstanțelor ce au premers și însoțit săvârșirea ei”.¹²⁵ Din păcate, în practica judiciară a Republicii Moldova, în multe cazuri nu se acordă atenție cuvenită circumstanțelor despre care vorbește V. Roșca. În asemenea cazuri, interpretarea art. 155 CP RM se face extensiv în defavoarea făptuitorului. În cazurile când există dubii privind întrunirea de către fapta săvârșită a condițiilor stabilite de art. 155 CP RM, interpretarea acestui articol trebuie să fie restrictivă, ceea ce poate însemna uneori neaplicarea art. 155 CP RM.

V. Roșca, în legătură cu infracțiunea de amenințare, prevăzută la art. 193 din Codul penal al României din 1968, menționează: „Participația la săvârșirea faptei este posibilă în toate formele (coautorat, instigare, complicitate).”¹²⁶ Susținem această părere. Nu există restricții care ar influența, în cazul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM, varietatea formelor menționate de către V. Roșca. Mai mult, dacă luăm în considerare prevederile art. 42 CP RM, trebuie să completăm lista participanților posibili la infracțiunea, prevăzută la art. 155 CP RM, cu organizatorul infracțiunii.

¹²³ Dongoroz V., Fodor I., Kahane S. et al. *Explicații teoretice ale Codului penal român. Partea specială – vol. III.* București: Editura Academiei Române, All Beck, 2003. 640 p.

¹²⁴ Ibidem, p. 298.

¹²⁵ Ibidem, p. 300.

¹²⁶ Ibidem, p. 298.

O.I. Korostâliov este autorul unei teze de doctor susținute în 2004, în care dânsul analizează aspectele de drept penal ale amenințării.¹²⁷

Autorul dat analizează nu doar infracțiunea de amenințare cu omor sau vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății. Obiectul cercetării este mai larg și include: conceptul și trăsăturile amenințării în dreptul penal al Federației Ruse; tipurile de amenințare; amenințarea în dreptul penal al statelor străine; semnificația amenințării în dreptul penal al Federației Ruse; amenințarea în partea generală a dreptului penal; amenințarea ca metodă de săvârșire a infracțiunii; amenințarea în cadrul componentelor de creare a pericolului.

O.I. Korostâliov vorbește despre componentele de creare a pericolului ca despre o „varietate a componentelor de infracțiuni materiale, în care urmarea prejudiciabilă o constituie pericolul de apariție a prejudiciului menționat în lege”.¹²⁸ În cazul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM, subiectul nu are intenția de a-i cauza victimei moartea sau vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății. Respectiv, în contextul acestei infracțiuni, nu este posibilă crearea pericolului de cauzare a morții sau a vătămării grave a integrității corporale sau a sănătății. Pericolul de cauzare a morții sau a vătămării grave a integrității corporale sau a sănătății (care lipsește în cazul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM) trebuie deosebit de pericolul de realizare a amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății (care este inherent în cazul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM).

O.I. Korostâliov propune următoarea clasificare a tipurilor de amenințare: „1) după conținut – în amenințare concretizată și amenințare neconcretizată; 2) după procedeul de exprimare – în amenințare verbală, amenințare scrisă și amenințare concludentă; 3) după momentul presupusei realizări – în amenințare cu realizare imediată și amenințare cu realizare amânată; 4) după legătura cu constrângerea – în amenințare legată de constrângere și amenințare care nu este legată de constrângere”.¹²⁹ O asemenea clasificare ne ajută să pătrundem în esența juridică a amenințării în general, și a amenințării în sensul art. 155 CP RM, în particular.

H.H. Absatarov este autorul unei teze de doctor susținute în 2005, în care dânsul analizează infracțiunea de amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății.¹³⁰ Obiectul investigației noastre este autoreferatul acestei teze.

¹²⁷ Коростылёв О.И. *Уголовно-правовая характеристика угрозы* / Диссертация на соискание учёной степени кандидата юридических наук. Ставрополь, 2004. 163 p.

¹²⁸ Ibidem, p. 6.

¹²⁹ Ibidem, p. 6-7.

¹³⁰ Абсатаров Х.Х. *Угроза убийством или причинением тяжкого вреда здоровью как преступление против личности: уголовно-правовой и криминологический аспекты* / Автореферат диссертации на соискание учёной степени кандидата юридических наук. Челябинск, 2005. 24 p.

H.H. Absatarov pune la îndoială raportarea infracțiunii de amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății la grupul de infracțiuni contra vieții și sănătății persoanei. În viziunea acestui autor, „confortul psihic și libertatea de voință și de acțiune ale persoanei”¹³¹ formează valoarea socială individuală apărută contra infracțiunii respective.

După părerea lui H.H. Absatarov, „relațiile sociale cu privire la sănătatea persoanei formează obiectul juridic facultativ al infracțiunii de amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății”.¹³² Conceptul „obiectul juridic facultativ al infracțiunii” (care, uneori, este echivalat incorect cu conceptul „obiectul juridic secundar al infracțiunii”) este inutil și inept sub aspect metodologic. Dacă un obiect juridic nu este obligatoriu pentru calificarea unei infracțiuni, atingerea adusă acelui obiect depășește cadrul respectivei infracțiuni și necesită calificare aparte. Odată ce așa-numitul „obiectul juridic facultativ al infracțiunii” ține de sistemul de referință al unei alte infracțiuni, evidențierea acestuia este lipsită de orice sens.

H.H. Absatarov descrie astfel factorul volitiv al intenției manifestate în cazul acestei infracțiuni: „a) dorința de a intimida victima, provocându-i traume psihice și obligându-o să acționeze în conformitate cu voința făptuitorului, care exprimă scopul acestei infracțiuni; b) dorința sau admiterea conștientă a posibilelor urmări prejudiciabile secundare, exprimate în vătămarea sănătății victimei în rezultatul amenințării expuse”.¹³³ În art. 155 CP RM nu este specificată nicio urmare prejudiciabilă. Nefiind cuprinse de componența de infracțiune prevăzută la art. 155 CP RM, orice urmări prejudiciabile posibile o depășesc. Ca urmare, intenția indirectă nu este posibilă în cazul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM. Această infracțiune nu include urmările prejudiciabile, a căror producere să fie admisă conștient de către făptuitor.

M.V. Habarova este autorul unei teze de doctor susținute în 2005, în care această autoare analizează aspectele penale și criminologice ale infracțiunii de amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății.¹³⁴ Obiectul investigației noastre este autoreferatul tezei date.

După părerea lui M.V. Habarova, obiectul juridic special al infracțiunii de amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății îl formează „relațiile sociale cu privire la inviolabilitatea psihologică a vieții sau a sănătății persoanei”.¹³⁵ Această opinie este

¹³¹ Ibidem, p. 8.

¹³² Ibidem, p. 8.

¹³³ Ibidem, p. 17.

¹³⁴ Хабарова М.В. Угроза убийством или причинением тяжкого вреда здоровью: уголовно-правовой и криминологический аспекты / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Краснодар, 2006. 24 р.

¹³⁵ Ibidem, p. 16.

apropiată de poziția noastră, conform căreia relațiile sociale cu privire la libertatea psihică a persoanei constituie obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM.

Suntem de acord cu M.V. Habarova că esența amenințării o dezvăluie anume „influențarea informațională ilegală și socialmente periculoasă asupra victimei”.¹³⁶ În mod evident, amenințarea presupune o influențare informațională asupra victimei. Una dintre caracteristicile violenței psihice este faptul că aceasta presupune o influențare informațională asupra victimei. Amenințarea, ca tip al violenței psihice, nu poate să nu posede o astfel de caracteristică.

Următoarea opinie a lui M.V. Habarova poate crea confuzii: „Amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății poate fi săvârșită numai cu intenție directă. În acest caz, factorul intelectual al intenției presupune: conștientizarea de către făptuitor a caracterului socialmente periculos și ilegal al acțiunii de a obiectiviza în exterior informația care exprimă amenințarea; conștientizarea pericolului real și a posibilității de realizare a amenințării; prevederea pericolului de realizare a amenințării și a perturbării calmului psihologic al victimei. Factorul volitiv presupune manifestarea determinării subiective de a cauza un prejudiciu, precum și dorința de a intimida victima, de a-i provoca temere pentru viața și sănătatea sa și, astfel, de a-i suprima voința”.¹³⁷ Analiza art. 17 și 155 CP RM demonstrează că astfel de afirmații nu sunt valabile decât în parte. În ipoteza infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM, factorul intelectual al intenției presupune că făptuitorul își dă seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii de amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări, precum și prevede săvârșirea acestei acțiuni. În ceea ce privește factorul volitiv al intenției, acesta presupune că făptuitorul dorește să săvârșască acțiunea de amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări. Îmbinarea factorului intelectual și a celui volitiv, astfel descrise, conferă substanța intenției de a săvârși infracțiunea prevăzută la art. 155 CP RM, precum și stabilește direcția acestei intenții.

Autoreferatul tezei de doctor, susținute de E.V. Ghertel în 2006, are ca obiect răspunderea penală pentru amenințare.¹³⁸

E.V. Ghertel afirmă: „Amenințarea poate fi atât o formă de violență psihică, cât și o formă de divulgare a intenției”.¹³⁹ Trebuie de precizat că, în cazul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM, făptuitorul nu poate comunica victimei intenția de a o omorî sau de a-i cauza victimei

¹³⁶ Ibidem, p. 10.

¹³⁷ Ibidem, p. 18.

¹³⁸ Гертель Е.В. Уголовная ответственность за угрозу / Автореферат диссертации на соискание учёной степени кандидата юридических наук. Омск, 2006. 23 р.

¹³⁹ Ibidem, p. 6.

vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, întrucât, pur și simplu, nu poate avea o asemenea intenție. Dacă făptuitorul ar avea intenția de a o omorî sau de a-i cauza victimei vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, atunci comunicarea victimei a unei astfel de intenții ar reprezenta faza oratorie (divulgarea intenției) a omorului sau a vătămării intenționate grave a integrității corporale sau a sănătății.

E.V. Ghertel consideră că „o amenințare este pasibilă de răspundere penală atât în cazul în care implică certitudine în exprimare, cât și în cazul în care nu implică o asemenea certitudine”.¹⁴⁰ Și această afirmație necesită o observație: în cazul în care nu pot fi depășite îndoielile privind infracțiunea care formează obiectul amenințării – omor sau vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății – în acord cu alin. (2) art. 3 CP RM, în descrierea faptei săvârșite ar trebui să se opteze pentru formularea care presupune interpretarea restrictivă a art. 155 CP RM – „amenințarea cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății”. În cazul în care nu pot fi depășite dubiile privind gravitatea vătămării integrității corporale sau a sănătății cu care amenință făptuitorul, în lipsa unei norme concurente, nu trebuie aplicat nici art. 155 CP RM, nici o altă normă penală sau contravențională.

După părerea lui E.V. Ghertel, „realitatea unei amenințări incerte este determinată de doi factori obiectivi: ambianța în care este expusă amenințarea și personalitatea făptuitorului”.¹⁴¹ În principiu, această părere o confirmă practica judiciară din Republica Moldova. Astfel, într-o speță se constată: „Concluzia despre forma concretă sub care se prezintă amenințarea cu violența se poate realiza în urma examinării următoarelor împrejurări: conținutul vorbelor, gesturilor, mimicii făptuitorului în momentul amenințării; caracteristicile vulnerante ale mijloacelor de care se servește făptuitorul pentru expunerea amenințării; forța fizică a făptuitorului; cunoașterea de către făptuitor a unor tehnici speciale de luptă etc.”¹⁴²

M.A. Hotca este autorul analizei infracțiunii prevăzute de art. 193 din Codul penal al României din 1968, pe care o efectuează într-o lucrare publicată în 2007.¹⁴³

Acest doctrinar înțelege prin „amenințare” „activitatea prin care se insuflă sau se induce unei persoane fizice temerea că *ea, soțul sau o rudă apropiată va suporta efectele unei infracțiuni sau ale unei fapte păgubitoare* [evid. ns.]”.¹⁴⁴ Precizăm că această definiție dezvăluie conținutul nu al noțiunii de amenințare infracțională în general, dar al noțiunii care desemnează fapta incriminată în art. 193 din Codul penal al României din 1968. În cazul amenințării

¹⁴⁰ Ibidem, p. 6.

¹⁴¹ Ibidem, p. 6.

¹⁴² *Sentința Judecătorei Bălți, sediul Central, din 30.03.2021. Dosarul nr. 1-534/2020.* Disponibil: https://jbl.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/0cb52fe4-9f5c-4eb5-8003-5a459c19a8e9

¹⁴³ Hotca M.A. *Codul penal: comentarii și explicații*. București: C.H. Beck, 2007. 1593 p.

¹⁴⁴ Ibidem, p. 1048.

infracționale în general, victimei i se transmite informația cu privire la cauzarea acesteia a unui rău. Acest rău presupune o varietate de ipoteze care se regăsesc în partea specială a Codului penal.

În alt context, M.A. Hotca afirmă: „În cazul amenințării indirecte, cel care înconștientizează persoana vătămată despre faptul că urmează să fie victima unei infracțiuni [...] are calitatea de complice, iar calitatea de autor o are persoana în numele căreia a acționat cel care a comunicat amenințarea”.¹⁴⁵ Acest autor are dreptate. Complicele nu poate amenința victima cu omor sau cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății. Complicele doar ajută la săvârșirea acestei fapte, fără a executa latura obiectivă a infracțiunii.

Referitor la infracțiunea prevăzută la art. 193 din Codul penal al României din 1968, M.A. Hotca menționează: „Pluralitatea de victime determină o pluralitate de infracțiuni”.¹⁴⁶ Prezența a două sau a mai multor victime nu înseamnă automat că sunt prezente două sau mai multe infracțiuni. În art. 155 CP RM lipsește circumstanța agravantă de genul celei de la lit. g) alin. (2) art. 145 CP RM – „asupra a două sau mai multor persoane”. În ipoteza pluralității de victime, dacă intenția infracțională este unică, art. 155 CP RM urmează a fi aplicat o singură dată. Această regulă este valabilă chiar dacă intenția infracțională se realizează în etape.

P.N. Levin este autorul unei teze de doctor care a fost susținută în 2007.¹⁴⁷ Obiectul cercetării în această teză îl constituie răspunderea penală pentru amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății. Vom analiza autoreferatul tezei de doctor respective.

Conform opiniei lui P.N. Levin, obiectul juridic special al infracțiunii de amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății îl formează „relațiile sociale cu privire la viața sau sănătatea persoanei”.¹⁴⁸ Această părere are ca fundament punctul de vedere al aceluiași autor, potrivit căruia „amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății are urmări prejudiciabile – starea de temere a victimei pentru viața și sănătatea sa, care trebuie considerată prejudiciu cauzat sănătății psihice a victimei”.¹⁴⁹ Boala psihică în sensul art. 151 CP RM este singurul exemplu posibil de prejudiciere a sănătății psihice, prevăzut de legea penală. În ce privește prejudicierea sănătății fizice sau a vieții persoanei, art. 155 CP RM pur și simplu nu prevede o asemenea ipoteză. Calificarea trebuie făcută conform art. 149 sau 157 și 155 CP RM în cazul în care, amenințarea cu omor ori cu

¹⁴⁵ Ibidem, p. 1049.

¹⁴⁶ Ibidem, p. 1048.

¹⁴⁷ Левин П.Н. Уголовная ответственность за угрозу убийством или причинением тяжкого вреда здоровью / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2007. 26 р.

¹⁴⁸ Ibidem, p. 18.

¹⁴⁹ Ibidem, p. 8.

vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății este urmată de lipsirea de viață din imprudență a victimei sau de vătămarea gravă ori medie a integrității corporale sau a sănătății cauzată din imprudență.

Referitor la motivele amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, P.N. Levin prezintă o listă largă de motive: „Răzbunarea, gelozia, motivele huliganice, ostilitatea personală etc. pot fi motive ale amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății”.¹⁵⁰ Cât privește motivele huliganice, avem rezerve privind posibilitatea evoluării acestora ca motive ale infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM. Amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății este absorbită de infracțiunea de huliganism (art. 287 CP RM). În acest caz, motivele huliganice reprezintă motivul infracțiunii date. Nu poate fi concepută o ipoteză în care motivele huliganice reprezintă motivul amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, iar această amenințare să nu fie absorbită de infracțiunea de huliganism.

Autoreferatul tezei de doctor susținute de *M.A. Ovcinnikov* are ca temă analiza juridico-penală și criminologică a amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății.¹⁵¹

M.A. Ovcinnikov afirmă: „Lipsa de percepere a amenințării care, prin caracterul său ori prin ambianța creată, trebuia să provoace frică sau anxietate victimei, nu înseamnă întotdeauna lipsa pericolului social al persoanei care o exprimă, ceea ce implică necesitatea evaluării acțiunii sale ca tentativă de infracțiune”.¹⁵² Acest autor are dreptate, deoarece, din sintagma „dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări”, folosită în art. 155 CP RM, coroborată cu art. 27 CP RM, rezultă că amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, care din cauze independente de voința făptuitorului nu a ajuns la cunoștința victimei, trebuie calificată ca tentativă la infracțiunea prevăzută la art. 155 CP RM. În astfel de cazuri începe executarea laturii obiective, însă ea nu își găsește consumarea, deoarece intervin anumiți factori care nu depind de voința făptuitorului. Ca urmare, victima nu percepe semnificația acțiunii săvârșite asupra ei.

M.A. Ovcinnikov se contrazice atunci când caracterizează obiectul juridic special al amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății. După ce acest autor consideră că „violența psihică se expune pentru a avea un impact informațional direct

¹⁵⁰ Ibidem, p. 21-22.

¹⁵¹ Овчинников М.А. Угроза убийством или причинением тяжкого вреда здоровью: уголовно-правовой и криминологический анализ / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Нижний Новгород, 2007. 32 р.

¹⁵² Ibidem, p. 19.

asupra psihicului unei alte persoane, pentru a suprima sau a restrânge libertatea de voință a victimei”¹⁵³, M.A. Ovcinnikov afirmă: „Chiar dacă amenințarea rămâne nerealizată, aceasta poate încălca integritatea fizică [...] a persoanei”.¹⁵⁴ Autorul dat nu explică pe ce se bazează părerea lui că integritatea fizică a persoanei este lezată în cazul amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății. O asemenea explicație ar fi necesară, odată ce subiectul amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății nu poate avea intenția de a leza integritatea fizică a persoanei.

T. Toader este autorul unui manual publicat în 2007, în care analizează, între altele, infracțiunea prevăzută de art. 193 din Codul penal al României din 1968.¹⁵⁵

După părerea acestui autor, „consumarea infracțiunii are loc în momentul în care se săvârșește fapta incriminată, victima luând cunoștință de amenințare, faptă de natură să-i producă o stare de temere”.¹⁵⁶ În mod similar, infracțiunea, prevăzută la art. 155 CP RM, se consideră consumată nu din momentul formulării amenințării de către făptuitor. Infracțiunea dată presupune interacțiunea obligatorie cu victima infracțiunii. Această interacțiune presupune că amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății trebuie să afecteze libertatea psihică a victimei.

În legătură cu infracțiunea prevăzută la art. 193 din Codul penal al României din 1968, T. Toader afirmă: „Coautoratul nu este posibil atunci când fapta se săvârșește prin viu grai”.¹⁵⁷ Considerăm posibilă influențarea verbală asupra victimei, ca metodă de săvârșire a amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, să fie exercitată de două sau mai multe persoane. Într-un asemenea caz, dacă sunt întrunite condițiile prevăzute de art. 41 CP RM, este întemeiat să vorbim despre săvârșirea în coautorat a infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM. Într-un asemenea caz nu este obligatoriu ca toți coautorii să pronunțe exact aceleași cuvinte la adresa victimei. Important este ca fiecare dintre coautori să execute chiar și în parte latura obiectivă a infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM.

V. Cioclei examinează, între altele, infracțiunea, prevăzută la art. 193 din Codul penal al României din 1968, într-un manual publicat în 2009.¹⁵⁸

Chiar dacă recunoaștem caracterul informațional al influențării psihice exercitate în cazul amenințării, aceasta nu este suficient pentru a o distinge de injurie, de calomnie și de înșelăciune. Aceste acțiuni constituie, de asemenea, forme de influențare psihică informațională asupra

¹⁵³ Ibidem, p. 16.

¹⁵⁴ Ibidem, p. 18.

¹⁵⁵ Toader T. *Drept penal. Partea specială*. București: Hamangiu, 2007. 440 p.

¹⁵⁶ Ibidem, p. 94.

¹⁵⁷ Ibidem, p. 92.

¹⁵⁸ Cioclei V. *Drept penal: partea specială: infracțiuni contra persoanei*. București: C.H. Beck, 2009. 287 p.

victimei. V. Cioclei afirmă: „Prin amenințare se înțelege transmiterea unui mesaj privind un pericol, la adresa unei persoane”.¹⁵⁹ Caracterul de pericol, de alarmare, de alertare al mesajului transmis victimei este ceea ce distinge amenințarea de alte forme de influențare psihică infracțională asupra victimei. În plus, injuria, calomnia și înșelăciunea nu pot afecta libertatea psihică a persoanei.

Este de relevat următoarea opinie a lui V. Cioclei: „Dacă am admite ideea că amenințarea este o infracțiune de rezultat, [...] sfera protecției penale ar fi în mod nejustificat și subiectiv restrânsă. [...] Amenințarea este o infracțiune de pericol”.¹⁶⁰ În mod similar, art. 155 CP RM stabilește răspundere pentru o infracțiune formală, pentru a cărei consumare nu este indispensabilă survenirea unor urmări. Infracțiunea dată se consideră consumată din momentul în care: 1) la cunoștința victimei se aduce amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, și 2) apare pericolul de realizare a acestei amenințări.

Gh. Diaconescu este autorul unui tratat publicat în 2009, în care se analizează, între altele, infracțiunea, prevăzută la art. 193 din Codul penal al României din 1968.¹⁶¹

Acest autor evidențiază anumite trăsături definitorii ale valorii sociale apărute de legea penală împotriva infracțiunii de amenințare: „Amenințarea adresată unei persoane este de natură de a-i afecta (tulbura) sentimentul de securitate – restrângându-i astfel dreptul la libertatea psihică – și, totodată, de a-i influența conduita – datorită temerii care o marchează, ceea ce se va răsfrânge negativ asupra participării ei la viața socială”.¹⁶² Această părere ne convinge că libertatea psihică a persoanei este valoarea socială specifică apărută de art. 155 CP RM.

Nu putem fi de acord cu ideea lui Gh. Diaconescu, conform căreia „în ipoteza amenințării adresate unui grup de persoane, vor fi tot atâția subiecți pasivi și tot atâtea infracțiuni câte persoane alcătuiau grupul”.¹⁶³ Această părere intră în disonanță cu concepția pusă la baza infracțiunii unice prelungite (continue). Reiterăm că prezența a două sau a mai multor victime nu înseamnă automat că sunt prezente două sau mai multe infracțiuni. În ipoteza pluralității de victime, dacă intenția infracțională este unică, art. 155 CP RM urmează a fi aplicat o singură dată.

Gh. Diaconescu menționează că „acțiunea agentului (se are în vedere subiectul infracțiunii de amenințare, prevăzute la art. 193 din Codul penal al României din 1968 – *n.a.*) se circumscrie la avizarea victimei cu săvârșirea unei infracțiuni, fără ca acțiunea să fie însoțită de acte

¹⁵⁹ Ibidem, p. 205.

¹⁶⁰ Ibidem, p. 207.

¹⁶¹ Diaconescu Gh., Duvac C. *Tratat de drept penal. Partea specială*. București: C.H. Beck, 2009. 1158 p.

¹⁶² Ibidem, p. 170.

¹⁶³ Ibidem, p. 170.

materiale proprii și specifice infracțiunii cu care se amenință”.¹⁶⁴ Această idee nu trebuie să ducă la interpretarea că amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății reprezintă renunțarea de bună voie la săvârșirea omorului ori a vătămării grave a integrității corporale sau a sănătății. Pentru a renunța la comiterea acestor infracțiuni, trebuie în prealabil să fie formată intenția de a le comite. O astfel de intenție nu este prezentă la nicio etapă de săvârșire a amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății.

Autoreferatul tezei de doctor, susținute de *V.V. Șablistâi*, are ca temă răspunderea pentru amenințarea cu omor în conformitate cu legea penală ucraineană.¹⁶⁵

V.V. Șablistâi afirmă: „Nu există niciun pericol real pentru viață în momentul expunerii amenințării. În acest moment făptuitorul nu intenționează să lipsească victima de viață, ci încearcă să o intimideze. În rezultatul exteriorizării informațiilor cu caracter intimidant, victimei îi apar emoții negative sub formă de temere și incertitudine a zilei de mâine”.¹⁶⁶ Cu adevărat, dacă infracțiunea prevăzută la art. 155 CP RM ar atenta la relațiile sociale cu privire la viața sau sănătatea persoanei, atunci această infracțiune ar trebui privită ca o divulgare (exteriorizare) a intenției de lipsire de viață ori de vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății. Pe cale de consecință, pentru a putea fi aplicat art. 155 CP RM, o altă valoare socială specifică (și relațiile sociale aferente) trebuie să suporte atingere.

În cazul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM, victima este amenințată nu cu o faptă oarecare, dar cu omor sau cu vătămarea gravă a integrității corporale ori a sănătății. Victimă a omorului sau a vătămării grave a integrității corporale sau a sănătății poate fi exclusiv o persoană fizică. În consecință, victimă a infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM poate fi, de asemenea, doar o persoană fizică. Din acest punct de vedere, *V.V. Șablistâi* menționează just: „Subiecți ai relațiilor sociale, care constituie obiectul amenințării cu omor, sunt persoanele privite ca ființe biosociale, ca membri ai societății, care interacționează între ei”.¹⁶⁷

V.V. Șablâstâi susține că „scopul amenințării cu omor poate avea un conținut variat, însă întotdeauna scopul final al făptuitorului va fi legat cu aspirația de a perturba echilibrul psihic al victimei pentru a-i domina voința. [...] Sarcina urmăririi penale și a examinării judecătorești este de a stabili scopul primar – scopul de a intimida victima. Absența acestui scop exclude calificarea faptei conform art. 129 CPU”.¹⁶⁸ Considerăm că scopul de a intimida victima reprezintă scopul primar al infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM. Scopul final al acestei

¹⁶⁴ Ibidem, p. 171.

¹⁶⁵ Шаблистий В.В. Кримінальна відповідальність за погрозу вбивством / Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Дніпропетровськ, 2010. 22 р.

¹⁶⁶ Ibidem, p. 9.

¹⁶⁷ Ibidem, p. 9.

¹⁶⁸ Ibidem, p. 12.

infracțiuni este cel de a suprima sau a diminua capacitatea victimei de a lua decizii și de a-și exprima opiniile. Aceste două scopuri au un caracter obligatoriu în cazul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM, întrucât ele se numără printre condițiile necesare și suficiente pentru ca o acțiune să fie considerată amenințare.

L.V. Danelean susține în 2011 teza de doctor care are ca temă analiza juridico-penală și criminologică a amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății.¹⁶⁹ Autoreferatul acestei teze constituie obiectul analizei noastre.

După părerea lui L.V. Danelean, „amenințarea este o formă a violenței psihice, care constă în promisiunea făcută unei persoane de a-i cauza în viitor un anumit prejudiciu, cauzându-i victimei o traumă psihică”.¹⁷⁰ Considerăm că producerea unei traume psihice nu ține de esența amenințării. Amenințarea are ca obiect juridic special relațiile sociale cu privire la libertatea psihică a persoanei. Cauzarea victimei a unui prejudiciu fizic sau psihic depășește cadrul normativ al amenințării. Într-un asemenea caz, în funcție de forma de vinovăție și de gradul de pericol social, se va aplica suplimentar art. 151, 152 sau 157 CP RM ori art. 78 CC RM.

În legătură cu infracțiunea prevăzută la art. 119 CP FR, L.V. Danelean susține: „Atunci când expune amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, făptuitorul își dă seama de pericolul social al acestei acțiuni, și anume de respingerea, dezaprobarea unui astfel de comportament de către persoane, societate și stat. În plus, făptuitorul își dă seama că prin acțiunea sa expune psihicul victimei la o influențare nedorită de aceasta. În același timp, gradul unei astfel de influențări este atât de mare încât la prima vedere pare să se apropie de tentativa de omor ori de tentativa de vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății. În asemenea condiții, este puțin probabil ca făptuitorul să nu conștientizeze ilegalitatea acțiunii sale. În ipoteza unei amenințări, făptuitorul își dă seama nu doar de indezirabilitatea pierderii unei anumite valori sociale de către victimă, ci și de aptitudinea sa de a influența comportamentul victimei în direcția dorită de el. Această aptitudine își găsește confirmarea în aceea că, în opinia făptuitorului, acesta dispune de toate condițiile pentru săvârșirea tocmai a unei astfel de acțiuni care poate intimida victima”.¹⁷¹ Autorul precitat menționează condiții de prisos, care nu sunt prevăzute în art. 119 CP FR. În mod similar, în ipoteza infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM, factorul intelectual al intenției presupune că făptuitorul își dă seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii de amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității

¹⁶⁹ Данелян Л.В. Уголовно-правовая и криминологическая характеристика угрозы убийством или причинением тяжкого вреда здоровью / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Тюмень, 2011. 23 p.

¹⁷⁰ Ibidem, p. 8-9.

¹⁷¹ Ibidem, p. 16-17.

corporale sau a sănătății, dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări, precum și prevede săvârșirea acestei acțiuni. În ceea ce privește factorul volitiv al intenției, acesta presupune că făptuitorul dorește să săvârșască acțiunea de amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări. Îmbinarea factorului intelectual și a celui volitiv, astfel descrise, conferă substanța intenției de a săvârși infracțiunea prevăzută la art. 155 CP RM, precum și stabilește direcția acestei intenții.

Iu.A. Jdanov susține teza de doctor în 2014.¹⁷² În această teză autorul se concentrează pe delimitarea tentativei de omor de amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății.

Următoarea părere a lui Iu.A. Jdanov este apropiată de punctul nostru de vedere privind obiectul juridic special al infracțiunii de amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății: „[Amenințarea] are ca scop intimidarea unei alte persoane, datorită căreia destinatarul amenințării [...] conștientizează că a devenit dependent de cel care îi limitează libertatea de acțiune”.¹⁷³

Propunerea lui Iu.A. Jdanov de a prevedea în art. 128² CP FR (care ar urma să substituie art. 119 CP FR) răspunderea pentru „amenințarea cu săvârșirea oricărei infracțiuni”.¹⁷⁴ Neajunsul acestei propuneri este că ea nu asigură diferențierea răspunderii penale. Cu alte cuvinte, amenințarea cu săvârșirea unei infracțiuni de gravitate redusă este echivalată cu amenințarea cu săvârșirea unei infracțiuni de gravitate sporită.

În opinia lui Iu.A. Jdanov, „exprimarea amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății poate doar condiționa săvârșirea unor infracțiuni care aduce atingere vieții sau sănătății persoanei”.¹⁷⁵ Prin aceasta, doctrinarul dat dă de înțeles că, deși incriminează o faptă care aduce atingere libertății psihice a persoanei, norma privind amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății are menirea să prevină săvârșirea unor infracțiuni care prezintă un pericol social mai pronunțat decât cel al infracțiunii de amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății. În special, ne referim la prevenirea infracțiunilor prevăzute la art. 145 și 151 CP RM.

V. Păvăleanu este autorul unui manual, în care, între altele, se analizează infracțiunea de amenințare, prevăzută la art. 206 CPR.¹⁷⁶

¹⁷² Жданов Ю.А. *Сравнительная уголовно-правовая характеристика угроз убийством или причинением тяжкого вреда здоровью и покушения на убийство* / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Елец, 2014. 280 p.

¹⁷³ Ibidem, p. 9.

¹⁷⁴ Ibidem, p. 11.

¹⁷⁵ Ibidem, p. 9.

¹⁷⁶ Păvăleanu V. *Drept penal special*. București: Universul Juridic, 2014. 620 p.

Remarcăm părerea acestui autor cu privire la momentul consumativ al infracțiunii prevăzute la art. 206 CPR: „Consumarea infracțiunii are loc la momentul în care persoana vătămată a luat cunoștință de amenințare, faptă de natură să îi producă o stare de temere”.¹⁷⁷ Într-un mod similar, infracțiunea, prevăzută la art. 155 CP RM, se consideră consumată nu din momentul formulării amenințării de către făptuitor. Infracțiunea dată presupune interacțiunea obligatorie cu victima infracțiunii. Această interacțiune presupune că amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății trebuie să afecteze libertatea psihică a victimei.

Intenția este singura formă posibilă de vinovăție în cazul amenințării, în general, și a amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, în special. V. Păvăleanu remarcă just: „Exprimarea unor cuvinte din culpă susceptibile de a fi interpretate de o persoană ca alarmante pentru ea, nu constituie infracțiune”.¹⁷⁸ Imprudența nu poate fi concepută ca formă de vinovăție în cazul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM. Nu este posibil ca, în cazul acestei infracțiuni, făptuitorul, care-și dă seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sale, să prevadă urmările ei prejudiciabile și să considere în mod ușuratic că ele vor putea fi evitate ori să nu-și dea seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sale, să nu prevadă posibilitatea survenirii urmărilor ei prejudiciabile, deși trebuia și putea să le prevadă.

În legătură cu infracțiunea de amenințare, prevăzută la art. 206 CPR, V. Păvăleanu afirmă că „subiect [...] al infracțiunii poate fi orice persoană”.¹⁷⁹ Din aceasta deducem că persoana juridică poate fi subiect al infracțiunii prevăzute la art. 206 CPR. Pentru comparație, subiect al infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM, poate fi doar persoana fizică responsabilă care, în momentul săvârșirii infracțiunii, a împlinit vârsta de 16 ani.

T. Toader și M. Safta sunt autorii analizei infracțiunii prevăzute la art. 206 CPR, efectuate în cadrul unei lucrări publicate în 2015.¹⁸⁰

Din punctul de vedere al acestor doctrinari, „amenințarea are accepțiunea din vorbirea curentă, în sensul de a exprima intenția de a face rău cuiva, pentru a-l intimida, insuflându-i în felul acesta, temerea consecințelor care se vor produce”.¹⁸¹ Raportat la legislația Republicii Moldova, se poate menționa că efectul de intimidare, pe care-l produce amenințarea, rezultă din conținutul anumitor norme penale. De exemplu, la lit. b) alin. (2) art. 275 CP RM se folosește

¹⁷⁷ Ibidem, p. 86.

¹⁷⁸ Ibidem, p. 86.

¹⁷⁹ Ibidem, p. 86.

¹⁸⁰ Antoniu G., Brutaru V., Duvac C. et al. *Explicațiile noului Cod penal. Vol. III (Articolele 188-256)* / G. Antoniu, T. Toader (coord.). București: Universul Juridic, 2015. 654 p.

¹⁸¹ Ibidem, p. 133.

sintagma „violență sau amenințare cu aplicarea ei ori o altă formă de intimidare”.¹⁸² La alin. (1) art. 289³ CP RM se utilizează aceeași sintagmă. La alin. (2) art. 295 CP RM este menționată „amenințarea cu aplicarea violenței sau altă formă de intimidare”.¹⁸³

Amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății nu poate să însoțească acțiunea îndreptată spre lezarea vieții, sănătății sau integrității corporale a aceleiași victime. În acest sens, T. Toader și M. Safta afirmă: „Dacă făptuitorul realizează imediat răul cu care a amenințat victima, fapta de amenințare este absorbită de infracțiunea care a constituit obiectul amenințării, cum ar fi, de exemplu, atunci când făptuitorul a amenințat victima că o va lovi și a lovit-o de îndată”.¹⁸⁴

În legătură cu infracțiunea prevăzută la art. 206 CPR, T. Toader și M. Safta menționează: „Urmarea imediată constă în încălcarea libertății morale a persoanei vătămate”.¹⁸⁵ Putem vedea că prin „urmare imediată” se înțelege atingerea adusă obiectului juridic special al infracțiunii. Astfel, părerea lui T. Toader și M. Safta nu trebuie interpretată ca o confirmare a faptului că amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății este o infracțiune materială.

V.O. Razdobudko, D.A. Parhomenko și S.V. Parhomenko efectuează analiza de drept penal a amenințării într-o lucrare din 2017.¹⁸⁶

În cazul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM, pericolul de realizare a amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale există dacă sunt întrunite două criterii: 1) criteriul obiectiv; 2) criteriul subiectiv. Referitor la criteriul subiectiv, V.O. Razdobudko, D.A. Parhomenko și S.V. Parhomenko vorbesc despre următoarele circumstanțe: „convingerea victimei că amenințarea va fi realizată; starea emoțională a acesteia (spaimă, timorare, confuzie etc.)”.¹⁸⁷ Evident, toate aceste circumstanțe trebuie evaluate în ansamblu, iar dubiile trebuie interpretate în favoarea făptuitorului.

Autorii precitați consideră că „temerea victimei că amenințarea va fi realizată”¹⁸⁸ trebuie raportată la latura subiectivă a infracțiunii prevăzute la art. 119 CP FR. Această părere nu poate fi susținută. Latura subiectivă a oricărei infracțiuni reflectă procesele ce decurg exclusiv în psihicul făptuitorului, nu și al victimei.

¹⁸² *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 128-129.

¹⁸³ *Ibidem*.

¹⁸⁴ Antoniu G., Brutaru V., Duvac C. et al. *Explicațiile noului Cod penal. Vol. III (Articolele 188-256)* / G. Antoniu, T. Toader (coord.). București: Universul Juridic, 2015, p. 135. 654 p.

¹⁸⁵ *Ibidem*, p. 135.

¹⁸⁶ Раздобудько В.О., Пархоменко Д.А., Пархоменко С.В. *Уголовно-правовая характеристика угрозы*. Иркутск: Иркутский юридический институт (филиал) Акад. Ген. прокуратуры Рос. Федерации, 2017. 71 p.

¹⁸⁷ *Ibidem*, p. 52.

¹⁸⁸ *Ibidem*, p. 57.

De asemenea, nu poate fi susținută părerea lui V.O. Razdobudko, D.A. Parhomenko și S.V. Parhomenko, care consideră că latura obiectivă a infracțiunii prevăzute la art. 119 CP FR include „intenția de săvârșire a infracțiunii”.¹⁸⁹ Nici intenția, nici măcar divulgarea acesteia nu pot face parte din latura obiectivă a infracțiunii. În cazul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM, latura obiectivă constă în acțiunea prejudiciabilă de amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări.

L.N. Klocenko este autorul unei teze de doctor cu privire la violența psihică, pe care a susținut-o în 2019.¹⁹⁰

Autorul dat încearcă să ne convingă că prejudiciul psihic este inerent în cazul violenței psihice: „Consecințele, care se produc în rezultatul violenței psihice, trebuie luate în considerare ca urmări prejudiciabile ale infracțiunii. Acestea presupun modificări negative ale psihicului unei persoane (al unui grup de persoane), cauzate în rezultatul unei influențări psihice ilegale și socialmente periculoase, exercitate contrar sau în pofida voinței acestei persoane (acestui grup de persoane). Asemenea urmări pentru psihic (urmări de prim nivel sau urmări imediate) se exprimă în aceea că victima îndeplinește anumite acțiuni (se abține să le îndeplinească), ceea ce implică în cele din urmă prejudicii de ordin fizic, material sau organizațional (urmări de nivelul doi), care, de regulă, sunt luate în considerare de legiuitor la elaborarea normelor de drept penal”.¹⁹¹ Considerăm că *L.N. Klocenko* confundă urmările prejudiciabile ale infracțiunii cu scopul infracțiunii. De exemplu, în cazul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM, scopul făptuitorului presupune îndeplinirea de către victimă a anumitor acțiuni sau abținerea acesteia de la îndeplinirea unor acțiuni. Însă, realizarea sau nerealizarea acestui scop nu are niciun impact asupra calificării faptei conform art. 155 CP RM.

Este întemeiată observația lui *L.N. Klocenko*, conform căreia „în legea penală, există un dezechilibru clar între evaluarea juridico-penală a violenței fizice și evaluarea juridico-penală a violenței psihice. Drept urmare, diferite forme de influențare ilegală psihică socialmente periculoasă nu își găsesc reflectarea adecvată în legea penală ca infracțiuni de sine stătătoare, ci sunt menționate doar ca metode de atingere adusă altor obiecte: libertate sexuală, proprietate, justiție etc.”¹⁹² Această observație este valabilă și în contextul legii penale a Republicii Moldova. Datorită acestui fapt, printre principalele propuneri ale noastre de perfecționare a legii penale, se numără recomandarea de incriminare a amenințării cu săvârșirea unui spectru larg de infracțiuni

¹⁸⁹ Ibidem, p. 57.

¹⁹⁰ Ключенко Л.Н. *Психическое насилие: вопросы уголовно-правовой регламентации и квалификации* / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2019. 206 р.

¹⁹¹ Ibidem, p. 9.

¹⁹² Ibidem, p. 8.

(art. 169¹ CP RM) și a amenințării cu darea în vileag a unei fapte compromițătoare (art. 169² CP RM).

M.K. Dimitrov a susținut teza de doctor în 2020.¹⁹³ În cadrul acestei teze autorul respectiv analizează amenințarea în accepțiunea legii penale ucrainene.

În opinia lui *M.K. Dimitrov*, „în Codul penal se folosesc diferite procedee pentru a desemna persoana, căreia îi este expusă amenințarea, și persoana la care se referă conținutul amenințării: a) persoana, căreia îi este expusă amenințarea, coincide cu persoana la care se referă conținutul amenințării; b) persoana, căreia îi este expusă amenințarea, nu coincide cu persoana la care se referă conținutul amenințării; c) nu există niciun indiciu privind persoana, căreia îi este expusă amenințarea, și persoana la care se referă conținutul amenințării”.¹⁹⁴ În art. 155 CP RM nu există niciun indiciu privind persoana, căreia îi este expusă amenințarea, și persoana la care se referă conținutul amenințării.

În unele cazuri, persoana juridică poate participa ca subiect la relațiile sociale cu privire la libertatea psihică a persoanei. *M.K. Dimitrov* arată: „Nu numai persoanele fizice, ci și persoanele juridice pot fi amenințate. De exemplu, norma privind amenințarea cu distrugerea bunurilor (art. 195 CPU) nu conține o restricție. Această amenințare se referă nu doar la bunurile unei persoane fizice, ci și la bunurile unei persoane juridice. Sau, să spunem, alin. 1 art. 258 CPU incriminează actul terorist săvârșit prin amenințarea, printre altele, cu comiterea unei explozii, a unui incendiu sau a unei alte fapte care creează pericolul de a cauza daune considerabile proprietății. Din nou, pericolul de cauzare a daunelor poate viza nu numai o persoană fizică, ci și o persoană juridică. Astfel, atât persoanele fizice, cât și persoanele juridice pot apărea ca victime ale amenințării”.¹⁹⁵ Însă, să nu uităm că, în cazul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM, victima este amenințată nu cu o faptă oarecare, dar cu omor sau cu vătămarea gravă a integrității corporale ori a sănătății. Victimă a omorului sau a vătămării grave a integrității corporale sau a sănătății poate fi exclusiv o persoană fizică. În consecință, victimă a infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM poate fi, de asemenea, doar o persoană fizică.

G.M. Sobko a susținut teza de doctor habilitat în 2020.¹⁹⁶ Acest autor investighează fundamentele juridico-penale și criminologice de contracarare a violenței psihice.

În special, *G.M. Sobko* analizează: fundamentele teoretice ale studiului violenței psihice în dreptul penal; caracteristicile juridico-penale ale violenței psihice; tipurile de violență psihică în

¹⁹³ Дімітров М.К. *Погроза за кримінальним правом України* / Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії. Львів. 2020, 244 р.

¹⁹⁴ Ibidem, p. 70.

¹⁹⁵ Ibidem, p. 69-70.

¹⁹⁶ Собко Г.М. *Кримінально-правові та кримінологічні основи протидії психічному насильству* / Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук. Київ, 2020. 791 р.

sistemul de drept penal al Ucrainei; aspectele criminologice ale violenței psihice; direcțiile prioritare de prevenire a violenței psihice în Ucraina.

G.M. Sobko propune o nouă abordare a interpretării manifestărilor de violență psihică, și anume – pe baza identificării trăsăturilor ce permit formularea definiției unei noi noțiuni – „violență non-fizică”.¹⁹⁷ Analiza detaliată i-a permis autorului să facă distincția între: amenințare; constrângere; agresiune; hărțuire; intimidare; hipnoză; înșelăciune; șantaj etc.¹⁹⁸

Nu susținem opinia lui G.M. Sobko că „sănătatea psihică”¹⁹⁹ constituie obiectul juridic special al amenințării. Modificările psihicului uman, pe care le poate cauza amenințarea, nu pot fi echivalate cu o boală psihică. Boala psihică în sensul art. 151 CP RM este singurul exemplu posibil de prejudiciere a sănătății psihice, prevăzut de legea penală. Ipoteza prejudicierii sănătății psihice nu este prevăzută de art. 155 CP RM.

1.3. Concluzii la Capitolul 1

Concluziile, care se impun în urma analizei materialelor științifice la tema tezei de doctorat, sunt:

1) punctele de vedere ale doctrinarilor, pe care le-am analizat în cadrul capitolului de față al tezei, contribuie în mod cert la stabilirea temeiului răspunderii pentru infracțiunea prevăzută la art. 155 CP RM. Ideile și concepțiile, promovate de acești doctrinari, ne ajută să stabilim: obiectul juridic generic și obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM; victima infracțiunii date; conținutul noțiunii de violență psihică; tipurile de violență în funcție de obiectul de influențare; caracteristicile și tipologia violenței psihice; conținutul noțiunii de amenințare în partea specială a Codului penal al Republicii Moldova; conținutul vinovăției în cazul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM; semnele secundare ale laturii subiective în cazul infracțiunii respective; subiectul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM;

2) în Republica Moldova, amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății reprezintă obiectul cercetării efectuate de: I. Arhiuluc; A. Barbăneagră; A. Borodac; S. Brînză; V. Bujor; L. Gîrla; V. Guțuleac; V. Holban; V. Stati; Iu. Tabarcea; Gh. Ulianoschi etc. În alte state investigarea științifică a amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății este desfășurată de: H.H. Absatarov; L.V. Danelean; E.V. Ghertel; M.V. Habarova; Iu.A. Jdanov; L.N. Klocenko; O.I. Korostâliov; P.N. Levin; D.A. Parhomenko; S.V. Parhomenko; D.A. Razdobudko etc. (Federația Rusă); V. Cioclei; Gh.

¹⁹⁷ Ibidem, p. 471.

¹⁹⁸ Ibidem, p. 472.

¹⁹⁹ Ibidem, p. 476.

Diaconescu; V. Dobrinioiu; M.A. Hotca; V. Păvăleanu; V. Roșca; M. Safta; T. Toader etc (România); M.K. Dimitrov; I.V. Samoșcenko; G.M. Sobko; V.V. Șablistai etc. (Ucraina) ș.a. Sesizăm interpretarea diferită de către acești teoreticieni a unor aspecte ce derivă din tema tezei de față: conținutul obiectului juridic special al infracțiunii de amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății; soluția de calificare în cazul pluralității de victime ale infracțiunii respective; conținutul noțiunii „violență psihică”; abordarea pericolului de realizare a amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății; momentul de consumare a infracțiunii de amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății; tipurile intenției în cazul infracțiunii date; delimitarea tentativei de omor ori a tentativei de vătămare intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății, pe de o parte, de amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, pe de altă parte; participația la infracțiunea de amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății etc.;

3) efectuând o evaluare a situației existente în domeniu, suntem de părerea că *problema de cercetare* constă în: elaborarea cadrului conceptual al răspunderii penale pentru amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, precum și reevaluarea bazei normative a răspunderii penale pentru această faptă, fapt ce va contribui la eficientizarea apărării penale a libertății psihice, asigurând teoretic atât aplicarea art. 155 CP RM în conformitate cu principiul legalității, cât și perfecționarea procesului de apărare penală a libertății psihice;

4) punctăm următoarele *direcții de soluționare a problemei științifice* în domeniul de cercetare: a) reconsiderarea derivației obiectului juridic special al infracțiunii, prevăzute la art. 155 CP RM, din obiectul juridic generic al acesteia; b) stabilirea conținutului noțiunii de violență psihică și a corelației acesteia cu noțiunea de amenințare; c) identificarea accepțiunii teoretice și a accepțiunii normative a noțiunii de amenințare; d) stabilirea coraportului dintre infracțiunea, prevăzută la art. 155 CP RM, și tentativa de omor ori tentativa de vătămare intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății; e) analiza condițiilor ce caracterizează amenințarea în cazul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM; f) identificarea scopului acestei infracțiuni; h) determinarea trăsăturilor ce particularizează subiectul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM; i) stabilirea vulnerabilităților ce caracterizează baza normativă în vigoare a răspunderii penale pentru amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății; k) orientarea practicienilor în vederea aplicării art. 155 CP RM în conformitate cu principiul legalității;

5) situația în domeniul de cercetare, conturată în capitolul de față al tezei, precum și prioritățile actuale ale politicii penale, ne determină să considerăm că *scopul* tezei rezidă în

examinarea aspectelor de drept penal ale amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, în stabilirea neajunsurilor ce caracterizează apărarea penală a libertății psihice, în sugerarea legiuitorului a unor soluții de îmbunătățire a calității apărării penale a acestei valori sociale, precum și în contribuirea la aplicarea art. 155 CP RM în conformitate cu principiul legalității;

6) *obiectivele* necesare pentru realizarea scopului pe care ni l-am propus sunt:

- determinarea pericolului social al faptei incriminate la art. 155 CP RM;
- analiza juridico-istorică și de drept comparat a reglementărilor privitoare la amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății;
- fundamentarea științifică a derivației obiectului juridic special al infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM din obiectul juridic generic al infracțiunilor prevăzute în Capitolul III al părții speciale a Codului penal;
- identificarea caracteristicilor victimei infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM;
- definirea noțiunilor „violență psihică” și „amenințare”, precum și stabilirea coraportului dintre aceste noțiuni;
- determinarea conexiunii dintre noțiunile „constrângere psihică” și „amenințare”;
- caracterizarea celor două condiții obligatorii pe care trebuie să îndeplinească amenințarea în accepțiunea art. 155 CP RM;
- interpretarea termenului „omor” și a sintagmelor „vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății” și „dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări” din art. 155 CP RM;
- identificarea momentului de consumare a infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM;
- determinarea conținutului vinovăției, a emoțiilor, a motivului și a scopului ce caracterizează infracțiunea prevăzută la art. 155 CP RM;
- stabilirea deosebirilor dintre infracțiunea, prevăzută la art. 155 CP RM, și tentativa la unele fapte care presupun aplicarea violenței fizice;
- identificarea rolului pe care amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății îl joacă în cadrul infracțiunilor prevăzute de normele care se află într-o relație de concurență cu art. 155 CP RM;
- caracterizarea subiectului infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM;
- determinarea condițiilor în care devine posibilă participația la infracțiunea prevăzută la art. 155 CP RM;
- stabilirea defectelor ce influențează asupra calității art. 155 CP RM;
- identificarea erorilor admise în practica judiciară la aplicarea art. 155 CP RM.

2. OBIECTUL INFRAȚIUNII DE AMENINȚARE CU OMOR ORI CU VĂTĂMAREA GRAVĂ A INTEGRITĂȚII CORPORALE SAU A SĂNĂTĂȚII

În opinia lui V. Dongoroz, „la întocmirea dispozițiilor incriminatoire, se are totdeauna în vedere interesul ce se ocrotește și răul în contra căruia se creează ocrotirea; pe baza acestor două noțiuni, se construiește norma incriminatoire. De aceea, în fiecare dispozițiune incriminatoire, găsim o îmbinare a celor două noțiuni (ideea primară și ideea adiacentă), îmbinare care oglindește sintetic ideea de drept”.²⁰⁰ Fiecare infracțiune are un obiect, odată ce aduce atingere anumitor relații și valori sociale. Nu constituie excepție nici infracțiunea prevăzută la art. 155 CP RM. În acest articol nu este specificat niciun obiect, însă prezența unor relații și valori ocrotite de acest articol rezultă atât din dispoziția alin. (1) art. 2 CP RM (coroborat cu art. 155 CP RM), cât și din denumirea Capitolului II al părții speciale a Codului penal al Republicii Moldova. Obiectul juridic generic și obiectul juridic special al infracțiunii, prevăzute la art. 155 CP RM, sunt părți ale ordinii de drept protejate penalmente. Sarcina art. 155 CP RM este să asigure protecția ordinii de drept împotriva amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări.

În cadrul acestui capitol al tezei va fi analizat obiectul juridic – generic și special – al infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM. De asemenea va fi examinată victima acestei infracțiuni, nu înainte de a se stabili posibilitatea prezenței obiectului material / imaterial în cazul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM.

2.1. Obiectul juridic generic al infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM

În literatura de specialitate sunt exprimate puncte de vedere concordante cu privire la conținutul noțiunii de obiect juridic generic (obiect juridic de grup). M.A. Hotca afirmă: „Obiectul juridic generic este specia de obiect al infracțiunii ce constă în valoarea socială care naște un fascicol de relații sociale reprezentând criteriul folosit de legiuitor pentru asocierea mai multor infracțiuni într-un grup. Altfel spus, obiectul juridic generic este valoarea socială ce formează obiectul ocrotirii mai multor norme de incriminare”.²⁰¹ După părerea lui S. Brînză, „noțiunea „obiectul juridic generic (de grup) al infracțiunii” [...] desemnează un grup de valori sociale de aceeași natură și de relații sociale create în jurul și datorită acestor valori, vătămăte sau

²⁰⁰ Dongoroz V. *Drept penal (reeditarea ediției din anul 1939)*. București: Asociația Română de Științe Penale și Editura Societății Tempus, 2000, p. 164. 614 p.

²⁰¹ Hotca M.A. *Codul penal: comentarii și explicații*. București: C.H. Beck, 2007, p. 212. 1593 p.

lezate de un grup de infracțiuni”.²⁰² Din punctul de vedere a lui V. Grosu, „noțiunea „obiectul juridic generic al infracțiunii” desemnează un grup de valori sociale de aceeași natură și de relații sociale create în jurul acestor valori și datorită lor, vătămăte sau lezate de către un grup de infracțiuni”.²⁰³ În opinia lui I. Macari, „obiectul generic îl constituie un grup de relații sociale omogene, dependente unele de altele, la care atentează un șir întreg de infracțiuni”.²⁰⁴

Din analiza acestor definiții, putem deduce că obiect juridic generic al infracțiunii este „valoarea socială fundamentală și relațiile sociale aferente din care derivă valorile sociale specifice și relațiile sociale aferente cărora le aduc atingere infracțiunile omogene ce alcătuiesc un grup distinct”.²⁰⁵

Unul dintre aceste grupuri de infracțiuni este cel al infracțiunilor contra vieții și sănătății persoanei. Ele sunt prevăzute la art. 145-163 CP RM. După cum se desprinde din denumirea Capitolului II al părții speciale a Codului penal al Republicii Moldova, relațiile sociale cu privire la viața și sănătatea persoanei constituie obiectul juridic generic al infracțiunilor prevăzute la art. 145-163 CP RM. Valoarea socială fundamentală, ce reprezintă acest obiect, are un caracter binar (dual). Viața persoanei și sănătatea persoanei este acea pereche ce formează respectiva valoare socială fundamentală.

Este necesar să stabilim conotațiile juridico-penale ale vieții persoanei și ale sănătății persoanei. Nu există un act normativ sau un alt act oficial în care să fie elucidate aceste conotații. În atare condiții vom apela la doctrina penală care contribuie la identificarea conținutului noțiunilor „viața persoanei” și „sănătatea persoanei”.

Cât privește noțiunea de viață a persoanei, definițiile acesteia se deosebesc prin gradul de particularizare și prin gradul de corespundere necesităților dreptului penal.

Astfel, I.V. Rozuman propune o definiție prea generală a noțiunii de viață a persoanei, care nu răspunde acestor necesități: „Viață este modul de existență și de activitate a persoanei”.²⁰⁶

O dimensiune axiologică, care învederează ipostaza de valoare socială apărută de legea penală, transpare din definițiile altor teoreticieni. M.V. Arhipova și D.V. Sinkov menționează: „Principala valoare ce caracterizează persoana este viața care îi este dăruită de natură”.²⁰⁷

²⁰² Brînză S. *Obiectul infracțiunilor contra patrimoniului*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2005, p. 119. 675 p.

²⁰³ Botnaru S., Șavga A., Grosu V. et al. *Drept penal. Partea generală*. Chișinău: Cartier juridic, 2005, p. 152. 624 p.; Grama M., Botnaru S., Șavga A. et al. *Drept penal. Partea generală. Vol. I*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2012, p. 180. 328 p.

²⁰⁴ Borodac A., Bujor V., Brînză S. et al. *Drept penal. Partea generală*. Chișinău: Știința, 1994, p. 75. 368 p.

²⁰⁵ Angheluță M. Obiectul juridic generic al amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății (art. 155 din Codul penal al Republicii Moldova): abordare de lege ferenda. În: *Modern Scientific Challenges And Trends: a collection scientific works of the International scientific conference (20th September, 2019)*. Warsaw: Sp. z o. o. "iScience", 2019, p. 86-90.

²⁰⁶ Розумань И.В. *Преступления против личности*. Новосибирск: СибАГС, 2015, p. 23. 206 p.

²⁰⁷ Архипова М.В., Синьков Д.В. *Преступления против личности*. Иркутск: БГУЭП, 2007, p. 5. 162 p.

Această viziune este prezentată într-o versiune mai dezvoltată de M.V. Arhipova, E.A. Redkina, D.V. Sinkov și Iu.E. Trikoz: „Viața este valoarea de maximă semnificație și cea mai de preț a unei persoane, a cărei lezare este ireversibilă, întrucât implică încetarea existenței unui individ, a unei persoane, a unui membru al societății. [...] Viața unei persoane este valoarea socială de primă importanță cu care a înzestrat-o natura și care are un caracter primordial”.²⁰⁸ V.I. Borisov și V.N. Kuț susțin: „Viața este cel mai valoros bun natural al omului”.²⁰⁹ Nu în ultimul rând, O.N. Vasiliuk și Iu.V. Kalita exprimă opinia: „Viața persoanei este una dintre valorile de prim rang pe care le posedă persoana, a cărei protecție este asigurată prin sistemul mijloacelor legale ale statului”.²¹⁰

Astfel de definiții sunt lacunare, deoarece nu reușesc să descopere întreaga paletă de caracteristici a noțiunii de viață a persoanei.

Nu sunt complete nici următoarele definiții, în care se pune accentul pe caracteristicile biologice, fiziologice, sociologice sau temporale ale noțiunii în cauză.

Spre exemplu, E.G. Șkredova menționează: „Viața se consideră starea provizorie a organismului uman, care are un moment inițial (naștere) și un moment final (moarte)”.²¹¹

În viziunea lui G.N. Borzenkov, „viața, privită ca obiect juridic al infracțiunii, este înțeleasă, pe de o parte, ca proces fiziologic firesc, iar, pe de altă parte, ca putință asigurată prin lege de existență a unei persoane în societate”.²¹²

În opinia lui S.V. Borodin și V.B. Malinin, „viața, ca obiect juridic al infracțiunii, include în mod necesar relațiile sociale ce apar și se desfășoară cu privire la apărarea acestei vieți în sens biologic”.²¹³

La rândul său, E.V. Tișchenko afirmă: „Viața persoanei este un fenomen complex, care, pe de o parte, se caracterizează prin manifestarea externă a unei permanente și neîntrerupte funcționări a interacțiunii proceselor biologice de dezvoltare a organismului și, pe de altă parte,

²⁰⁸ Архипова М.В., Редькина Е.А., Синьков Д.В. и др. *Убийство: уголовно-правовая и криминологическая характеристика*. Иркутск: БГУЭП, 2008, р. 3, 17. 171 р.

²⁰⁹ Борисов В.И., Куц В.Н. *Преступления против жизни и здоровья*. Харьков: Консум, 1995, р. 6. 104 р.

²¹⁰ Василюк О.Н. Жизнь как объект уголовно-правовой охраны. În: *Актуальные проблемы науки XXI века: сб. ст. уч. II науч.-практ. семинара молодых ученых, Минск, 16 февраля 2012 г.* Минск, 2012. р. 12-16; Калита Ю.В. Жизнь как объект уголовно-правовой охраны. În: *Молодой ученый*, 2017, № 41, р. 112-114.

²¹¹ Шкредова Э.Г. Уголовно-правовые средства охраны жизни потерпевшего как конституционного права. În: *Университетский вестник*, 2014, № 1, р. 86-90.

²¹² Борзенков Г.Н. *Квалификация преступлений против жизни и здоровья*. Москва: Зерцало-М, 2005, р. 19. 144 р.

²¹³ Бородин С.В., Малинин В.Б. *Убийство – общая характеристика*. Санкт-Петербург: МИЭП при МПА ЕврАзЭС, 2013, р. 12. 196 р.

prin forma de existență a persoanei în societate într-o anumită perioadă de timp, pe parcursul căreia ea este protejată de lege”.²¹⁴

Este întemeiată observația făcută de R. Berdilo: „Una dintre componentele obiectului juridic generic al infracțiunilor contra vieții și sănătății persoanei nu se exprimă în viața omului privită exclusiv din perspectivă biologică. O astfel de abordare ar fi potrivită în cazul unei ființe umane nenăscute, nu în cazul unei persoane. Din aceste considerente, obiectul juridic generic al infracțiunilor contra vieții și sănătății persoanei trebuie privit ca un fascicol de relații care-i oferă persoanei posibilitatea să trăiască în cadrul societății, iar nu ca un ansamblu de caracteristici biologice”.²¹⁵

În același context, N. Postovanu remarcă: „Viața persoanei constituie acea formă de existență a persoanei care îi permite să participe la relațiile sociale”.²¹⁶

Astfel, viața în sens biologic caracterizează omul, ființa umană, care reprezintă ipostaza biologică a persoanei. Viața în sens social caracterizează persoana care reprezintă ipostaza socială a omului. Întrucât legea penală apără relațiile sociale, nu relațiile biologice, este justificat să abordăm noțiunea de viață în sens social. Relațiile sociale, apărute de legea penală, pot apărea, se pot desfășura și dezvolta doar datorită unei valori sociale. Nu este posibil ca astfel de relații sociale să fie aferente unei valori biologice. Or, relațiile sociale și valorile sociale, pe de o parte, și relațiile biologice și valorile biologice, pe de altă parte, reprezintă sisteme de referință distincte.

Făcând o sinteză a celor mai relevante dintre definițiile doctrinare formulate mai sus și având în vedere reflecțiile noastre, considerăm că, prin „viața a persoanei”, ca parte a valorii sociale fundamentale apărute împotriva infracțiunilor prevăzute în Capitolul II al părții speciale a Codului penal al Republicii Moldova, trebuie de înțeles starea:

- 1) în care persoana se află de la naștere până la moarte;
- 2) caracterizată printr-o continuă desfășurare a unor procese fiziologice în organismul acesteia;
- 3) care asigură existența persoanei și posibilitatea ei de a fi parte a societății;
- 4) a cărei protecție este asigurată prin mijloacele legii penale.

²¹⁴ Тищенко Е.В. Жизнь человека как объект уголовно-правовой охраны. În: *Юридическая мысль*, 2017, № 4, p. 106-114.

²¹⁵ Berdilo R. Obiectul juridic al infracțiunii prevăzute la art. 146 din Codul penal. În: *Revista Științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe sociale”*, 2019, nr. 11, p. 119-130.

²¹⁶ Postovanu N. Obiectul juridic special al infracțiunilor prevăzute la art. 264 din Codul penal. În: *Revista Științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe sociale”*, 2021, nr. 3, p. 116-127.

Cât privește noțiunea de sănătate a persoanei, definițiile doctrinare ale acesteia se caracterizează printr-o diversitate comparabilă cu cea a definițiilor doctrinare ale noțiunii de viață a persoanei.

Astfel, unele dintre aceste definiții sunt prea generale și, de aceea, nu corespund scopurilor dreptului penal.

De exemplu, V.P. Kaznaceev privește sănătatea persoanei ca pe „un proces al ciclului de viață al persoanei. Sănătatea se caracterizează printr-o realizare adecvată naturii umane a activității de muncă, precum și prin speranța maximă de viață”.²¹⁷

D.V. Lenok exprimă o părere apropiată: „Sănătatea persoanei este starea și procesul dinamic de conservare și dezvoltare a funcțiilor sale biologice și sociale, care vizează durata maximă a ciclului de viață”.²¹⁸

De asemenea, T.V. Gutik menționează: „Sănătatea persoanei este starea evaluată în funcție de complexiunea personală, de prezența sau absența bolilor, de capacitatea de muncă, de condiția și dezvoltarea fizică, de sentimentele personale de trăire a vieții, de bucuria vieții și de alte criterii și indicatori”.²¹⁹

Următoarele definiții nu pot fi acceptate din altfel de motive.

De exemplu, E.B. Aimagambetov și E.M. Raisov privesc sănătatea persoanei dintr-o perspectivă mercantilă, ca pe o sursă de câștig: „Sănătatea constituie o prioritate economică, care permite asigurarea activității sociale și a celei antreprenoriale a persoanei în condițiile de piață”.²²⁰

Alți oameni de știință percep sănătatea persoanei ca pe o absență a unor procese patologice, ca pe o stare bună a organismului persoanei la care funcționarea tuturor organelor și țesuturilor se face în mod normal și regulat.

În acest context, A.S. Nikiforov propune următoarea definiție: „Sănătate – starea normală generală a organismului uman în ansamblul său, exprimată în funcționarea corectă a acestuia”.²²¹ V.Ș. Basârova afirmă: „Sănătatea persoanei constituie starea obiectivă și sentimentul subiectiv

²¹⁷ Казначеев В.П. *Здоровье нации, просвещение, образование*. Москва: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов; Кострома: Костромской государственный педагогический университет, 1996, p. 13. 246 p.

²¹⁸ Ленок Д.В. *Здоровье населения как фактор социальной дифференциации современного российского общества* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата социологических наук. Иркутск, 2009, p. 11. 22 p.

²¹⁹ Гутик Т.В. Социологический подход к изучению здоровья населения. În: *Ученые заметки ТОГУ*, 2017, Том 8, № 4, p. 209-216.

²²⁰ Аймагамбетов Е.Б., Раисов Э.М. Здоровье как экономическая категория на рынке медицинских услуг. În: *Известия Уральского государственного экономического университета*, 2011, № 5, p. 96-103.

²²¹ Никифоров А.С. *Ответственность за телесные повреждения по советскому уголовному праву*. Москва: Госюриздат, 1959, p. 77. 128 p.

de bunăstare fizică, mentală și socială, caracterizată printr-o complexiune bună, o performanță de muncă sporită și o capacitate reproductivă înaltă”.²²²

În opinia lui D.D. Benediktov, „sănătate reprezintă echilibrul dinamic al organismului uman cu mediul (natural și social), în a cărui prezență: toate abilitățile fizice, spirituale și de alt gen care alcătuiesc esența biologică și socială a persoanei se manifestă cel mai deplin și armonios; toate subsistemele vitale ale organismului uman funcționează cu cea mai mare intensitate posibilă; starea generală a acestor funcții este menținută la un nivel ridicat; adaptabilitatea la modificarea continuă a condițiilor de mediu este adecvată și rapidă”.²²³

După părerea lui M.I. Galiukova, „sănătatea persoanei este starea fizică a organismului care asigură deplina valorificare fizică și socială a persoanei, îi oferă posibilitatea de a participa plenar la relațiile sociale și de a se bucura de beneficiile vieții”.²²⁴

Din aceste definiții ar rezulta că sănătatea ar lipsi (deci, nu trebuie apărută de legea penală) în ipoteza în care persoana suferă de anumite afecțiuni, iar funcționarea organismului acesteia nu se caracterizează prin parametrii cei mai buni. Bineînțeles, o astfel de abordare nu este admisibilă. Or, conform alin. (3) art. 1 CP RM, „prezentul cod se aplică în conformitate cu prevederile Constituției Republicii Moldova și ale actelor internaționale la care Republica Moldova este parte. Dacă există neconcordanțe cu actele internaționale privind drepturile fundamentale ale omului, au prioritate și se aplică direct reglementările internaționale”.²²⁵ Legea penală nu poate apăra într-o manieră discriminatorie sănătatea persoanelor. Această valoare socială este protejată penalmente indiferent de gradul de morbiditate, de starea concretă a sănătății ce caracterizează o persoană sau alta.

Opinia lui E.A. Bagun este contradictorie: „Sănătatea persoanei constituie starea calitativă a organismului uman atestată înainte de comiterea infracțiunii împotriva acelei persoane, caracterizată printr-un anumit nivel de bunăstare fizică, mentală și socială, care îi permite să participe deplin la relațiile sociale și să se bucure de beneficiile vieții”.²²⁶

Rezultă că, dacă starea sănătății nu-i permite persoanei să participe deplin la relațiile sociale și să se bucure de beneficiile vieții, atunci sănătatea nu îndeplinește condiția necesară pentru a fi apărută de legea penală. Firește, o asemenea idee nu poate fi acceptată.

²²² Басырова В.Ш. Понимание здоровья с точки зрения различных научных подходов. În: *Источник Альманах современной науки и образования*, 2011, № 1, p. 91-94.

²²³ Бенедиктов Д.Д. *Социологический подход к изучению здоровья*. Москва, 1979, p. 93. 179 p.

²²⁴ Галюкова М.И. Здоровье человека как приоритетный объект уголовно-правовой охраны. În: *Современные наукоемкие технологии*, 2005, № 1, p. 49-50.

²²⁵ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 128-129.

²²⁶ Багун Э.А. *Ответственность за побой и истязание по Уголовному кодексу Российской Федерации / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук*. Москва, 2007, p. 7-8. 28 p.

Mai plauzibile sunt viziunile acelor autori care percep sănătatea ca pe o stare a organismului persoanei, care există la un moment dat și în raport cu care se apreciază efectele săvârșirii unei infracțiuni.

Spre exemplu, G.N. Borzenkov, I.G. Vermel și P.P. Grițaenko înțeleg prin „sănătate” „o anumită stare fiziologică obiectivă a persoanei, care s-a atestat înainte de săvârșirea infracțiunii”.²²⁷

V.V. Alșevski susține că „sănătate” constituie „acea componentă a bunăstării sociale a persoanei, care se atesta înainte de comiterea infracțiunii și care se manifesta obiectiv printr-o anumită stare fizică și mentală”.²²⁸

După părerea lui I.I. Nagornaia, „prin „sănătatea persoanei”, ca valoare ocrotită de legea penală, trebuie de înțeles starea prezentă (fizică și psihică) a organismului, care poate fi afectată în rezultatul săvârșirii infracțiunii”.²²⁹

Aceste definiții sunt în concordanță cu dispoziția alin. (3) art. 1 CP RM.

Este just punctul de vedere exprimat de Ia.A. Krujkova: „Sănătatea absolută este o abstracție. Sănătatea persoanei reprezintă o categorie nu doar biomedicală, ci și socială, determinată în ultimă instanță de natura și caracterul relațiilor sociale, de condițiile și factorii sociali care depind de modul de producție socială”.²³⁰

Această opinie este completată de cea a lui S.V. Rastoropov: „Indubitabil, pentru calificarea unei infracțiuni, este necesar să se stabilească că starea faptică de sănătate a persoanei s-a agravat”.²³¹

Nu trebuie neglijată nici viziunea lui R. Berdilo: „Oricărei persoane, indiferent de starea sănătății sale, legea penală îi apără sănătatea până în ultimul moment al vieții. Oricare altă soluție ar fi discriminatorie, neîntemeiată și ilegală”.²³²

²²⁷ Борзенков Г.Н. *Квалификация преступлений против жизни и здоровья*. Москва: Зерцало-М, 2005, р. 103. 144 р.; Вермель И.Г., Грицаенко П.П. О причинении вреда здоровью в свете положений нового УК РФ. În: *Судебно-медицинская экспертиза*, 1997, № 2, р. 42-43.

²²⁸ Альшевский В.В. *Судебно-медицинская экспертиза вреда здоровью в современном уголовном судопроизводстве (процессуальные аспекты, методические принципы и формально-логические алгоритмы)*. Москва: Юрлитинформ, 2004, р. 72. 172 р.

²²⁹ Нагорная И.И. *Уголовно-правовая охрана жизни и здоровья человека при оказании медицинских услуг (на примере России, США и Франции)* / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2013, р. 109. 324 р.

²³⁰ Круккова Я.А. К вопросу об объекте преступления при умышленном причинении тяжкого вреда здоровью, повлекшего по неосторожности смерть потерпевшего (ч. 4 ст. 111 Уголовного кодекса РФ). În: *Современные проблемы правотворчества и правоприменения. Материалы Всероссийской студенческой научно-практической конференции*, 2016, р. 310-313.

²³¹ Расторопов С.В. *Уголовно-правовая охрана здоровья человека от преступных посягательств*. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2006, р. 27. 462 р.

²³² Berdilo R. Obiectul juridic al infracțiunii prevăzute la art. 146 din Codul penal. În: *Revista Științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe sociale”, 2019, nr. 11, p. 119-130.*

Într-o societate în care se aplică principiile statului de drept, nu principiile eugenice, asemenea păreri reflectă preocuparea statului pentru protecția penală a sănătății persoanei a oricărei persoane, atât a celei aflate în „punctul culminant” al stării fizice și mentale, cât și a persoanei care este într-o stare precară.

Așadar, prin „sănătate a persoanei”, ca parte a valorii sociale fundamentale apărute împotriva infracțiunilor prevăzute în Capitolul II al părții speciale a Codului penal al Republicii Moldova, trebuie de înțeles starea (fizică și psihică) a organismului persoanei, care preexistă momentului săvârșirii împotriva acesteia a unei infracțiuni și în raport cu care se apreciază efectele săvârșirii acelei infracțiuni.

Până acum am analizat conotațiile *de lege lata* ale concepției obiectului juridic generic al infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM. În continuare vor fi examinate conotațiile *de lege ferenda* ale concepției respective.

Rămâne a fi nesoluționată problema amplasării fundamentate științific în partea specială a Codului penal al Republicii Moldova a articolului cu privire la infracțiunea de amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății. În teoria dreptului penal autohton nu există o unitate de opinii cu privire la o asemenea amplasare.

Această lipsă de unitate este determinată de faptul că, în unele state, legiuitorul are o concepție privind apartenența de grup a componentei de amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, care se deosebește de concepția promovată de legiuitorul moldovean. În special, ne referim la statele în care infracțiunea dată se consideră infracțiune contra libertății persoanei. În legile penale ale acestor state, articolul, similar cu art. 155 CP RM, este:

- art. 180 din Titlul patru „Crime și delictе contra libertății” din Cartea a II-a „Dispoziții speciale” a Codului penal al Confederației Elvețiene²³³;
- art. 140 din Capitolul II „Constrângeri și amenințări” al Titlului VI „Infracțiuni contra libertății” al Cărții a II-a „Infracțiuni” din Codul penal al Principatului Andorrei²³⁴;
- § 107 din Secțiunea III „Infracțiuni contra libertății” a părții speciale a Codului penal al Principatului Liechtenstein²³⁵;
- sect. 263 din Capitolul 24 „Protecția libertății și liniștii personale” din Partea a II-a „Fapte penale” a Codului penal al Regatului Norvegiei²³⁶ (în continuare – CP RN);

²³³ *Criminal Code of the Swiss Confederation*. Disponibil:

https://www.legislationonline.org/download/id/8991/file/SWITZ_Criminal%20Code_as%20of%202020-07-01.pdf

²³⁴ *Nouveau Code pénal*. Disponibil:

https://www.legislationonline.org/download/id/6357/file/Andorra_CC_2005_fr.pdf

²³⁵ *Criminal Code of the Principality of Liechtenstein*. Disponibil:

https://www.legislationonline.org/download/id/8268/file/Liechtenstein_Criminal_Code_1987_am2017_en.pdf

- art. 169 din Capitolul II „Despre intimidare” al Titlului VI „Infrațiuni contra libertății” al Cărții a II-a din Codul penal al Regatului Spaniei²³⁷ (în continuare – CP RS);
- art. 5 din Capitolul 4 „Infrațiuni contra libertății și integrității” al Părții a II-a „Infrațiunile” din Codul penal al Regatului Suediei²³⁸ (în continuare – CP RSu);
- art. 149bis din Capitolul I „Infrațiuni contra libertății individuale” al Titlului V „Infrațiuni contra libertății” al Codului penal al Republicii Argentina²³⁹;
- art. 137 din Capitolul XVII „Infrațiuni contra libertății, cinstei și demnității persoanei” al Titlului VII „Infrațiuni contra persoanei” din Codul penal al Republicii Armenia²⁴⁰;
- § 107 din Titlul III „Fapte penale contra libertății” din partea specială a Codului penal al Republicii Austria²⁴¹ (în continuare – CP RA);
- art. 185 din Capitolul XXII „Infrațiuni contra libertății, cinstei și demnității persoanei” al Titlului VII „Infrațiuni contra persoanei” din Codul penal al Republicii Belarus²⁴²;
- art. 195 din Secțiunea a II-a „Infrațiuni contra libertății de determinare” a Titlului V „Infrațiuni contra libertății” al Codului penal al Republicii Costa Rica²⁴³;
- art. 139 din Capitolul XIII „Infrațiuni împotriva libertății personale” al părții speciale a Codului penal al Republicii Croația²⁴⁴ (în continuare – CP RC);
- secț. 7 din Capitolul 25 „Infrațiuni contra libertății personale” al Codului penal al Republicii Finlanda²⁴⁵ (în continuare – CP RF);
- § 241 din Secțiunea XVIII „Infrațiuni contra libertății persoanei” din partea specială a Codului penal al Republicii Federale Germania²⁴⁶ (în continuare – CP RFG);
- art. 333 din Capitolul XVIII „Infrațiuni împotriva libertății personale” din Cartea a II-a „Partea specială” din Codul penal al Greciei²⁴⁷ (în continuare – CPG);

²³⁶ *The Penal Code*. Disponibil: https://www.legislationline.org/download/id/9055/file/Norway_Penal%20Code.pdf

²³⁷ *Código Penal y legislación complementaria*. Disponibil: https://www.boe.es/legislacion/codigos/codigos_abrir_pdf_fich=038_Codigo_Penal_y_legislacion_complementaria.pdf

²³⁸ *Codul penal al Regatului Suediei*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Suedia-RO.html

²³⁹ *Código Penal de la Nación Argentina*. Disponibil: servicios.infoleg.gob.ar/infolegInternet/anexos/15000-19999/16546/texact.htm

²⁴⁰ *Уголовный кодекс Республики Армения*. Disponibil: www.parliament.am/legislation.php?sel=show&ID=1349&lang=rus&3

²⁴¹ *Codul penal al Republicii Austria*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Austria-RO.html

²⁴² *Уголовный кодекс Республики Беларусь*. Disponibil: [уголовный-кодекс.бел](http://www.legislationline.org/download/id/9055/file/Norway_Penal%20Code.pdf)

²⁴³ *Código Penal de Costa Rica*. Disponibil: https://www.oas.org/dil/esp/codigo_penal_costa_rica.pdf

²⁴⁴ *Codul penal al Republicii Croația*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Croatia-RO.html

²⁴⁵ *Codul penal al Republicii Finlanda*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Finlanda-RO.html

²⁴⁶ *Codul penal al Republicii Federale Germania*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Germania-RO.html

²⁴⁷ *Codul penal al Greciei*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Grecia-RO.html

– art. 610-613 din Secțiunea III „Delicte contra libertății psihice” a Capitolului III „Delicte contra libertății individuale” din Titlul XII „Delicte contra persoanei” al Cărții a II-a „Delicte în special” din Codul penal al Republicii Italia²⁴⁸ (în continuare – CP RI);

– art. 190 din Capitolul XXIII „Infrațiuni contra libertății” al Codului penal al Republicii Polone²⁴⁹ (în continuare – CP RP);

– art. 153 din Capitolul IV „Infrațiuni contra libertății persoanei” al Titlului I „Infrațiuni contra persoanei” din Cartea a II-a „Partea specială” a Codului penal al Republicii Portugheze²⁵⁰ (în continuare – CP RPo);

– art. 206 din Capitolul VI „Infrațiuni contra libertății persoanei” al Titlului I „Infrațiuni contra persoanei” din partea specială a Codului penal al României²⁵¹ (în continuare – CPR);

– art. 181 din Capitolul II „Infrațiuni contra libertății persoanei” al Titlului II „Infrațiuni contra persoanei” din Cartea a II-a „Partea specială” a Codului penal al Republicii San Marino²⁵²;

– art. 106 din Secțiunea 7 „Infrațiuni contra libertății” a Capitolului II „Infrațiuni contra persoanelor” din Cartea a II-a „Prevederi speciale” din Codul penal al Republicii Turcia²⁵³ etc.

Printre cauzele posibile ale neînsușirii de către legiuitorul autohton a unei asemenea concepții legislative se numără „sinuozitățile prin care se caracterizează evoluția pe teritoriul actual a Republicii Moldova a reglementărilor privitoare la amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății”.²⁵⁴

După intrarea Basarabiei în componența Imperiului Rus, pe teritoriul acesteia s-a aplicat Codul de pedepse criminale și corecționale din 1845.²⁵⁵ În cadrul acestui Cod, răspunderea pentru infracțiunile de amenințare era stabilită într-un capitol distinct – Capitolul IX „Cu privire la amenințare” (art. 2035-2039) din Titlul zece „Cu privire la infracțiunile contra vieții, sănătății, libertății și cinstei persoanelor particulare”.²⁵⁶ Datorită lipsei de certitudine cu privire la atitudinea legiuitorului față de apartenența generică a acestor infracțiuni, opiniile savanților privind această apartenență s-au împărțit.

²⁴⁸ *Codice Penale*. Disponibil: <https://lexscripta.it/codici/codice-penale/Libro%20II>

²⁴⁹ *Kodeks karny*. Disponibil: prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19970880553/U/D19970553Lj.pdf

²⁵⁰ *Código Penal*. Disponibil: www.ministeriopublico.pt/iframe/codigo-penal

²⁵¹ *Monitorul Oficial al României*, 2009, nr. 510.

²⁵² *Codice Penale*. Disponibil: <https://www.consigliograndeegenerale.sm>

²⁵³ *Criminal code of Turkey*. Disponibil: www.lawsturkey.com/law/criminal-code-law-of-turkey-5237

²⁵⁴ Angheluță M. Locul articolului privind amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății în partea specială a Codului penal al Republicii Moldova. În: *Актуальные научные исследования в современном мире. Журнал*. Переяслав-Хмельницкий, 2019, Вып. 9, ч. 3, p. 43-50.

²⁵⁵ *Уложение о наказаниях уголовных и исправительных*. Санкт-Петербург: Типография Второго Отделения Собственной Его Императорского Величия Канцелярии, 1845. 898 p.

²⁵⁶ *Уложение о наказаниях уголовных и исправительных*. Санкт-Петербург: Типография Второго Отделения Собственной Его Императорского Величия Канцелярии, 1845, p. 795-798. 898 p.

Astfel, S. Budzinski considera că infracțiunile de amenințare atentează nu la cinstea persoanei, ci la libertatea acesteia.²⁵⁷ O altă opinie era susținută de N.A. Nekliudov, care era de părerea că cinstea persoanei este cea care suferă atingere în cazul comiterii infracțiunilor prevăzute la art. 2035-2039 din Codul de pedepse criminale și corecționale din 1845.²⁵⁸

În perioada anilor 1856-1864 în trei județe din sudul Basarabiei (Cahul, Bolgrad și Izmail) s-a aplicat Condica criminalicească a Moldovei.²⁵⁹ Prototipul art. 155 CP RM se găsește în § 2 „Amenințări” (art. 235-238), amplasat în Secțiunea I „Pentru omor și alte crime de căpetenie, precum și pentru amenințări de omor împotriva persoanelor” a Capitolului I „Crime și vini împotriva persoanelor” din Titlul II „Crime și vini împotriva particularilor” al Cărții III „Pentru crime și vini, și pentru pedeapsa lor” al acestei condici²⁶⁰, nu în Secțiunea V „Arestări și silnice ascunderi de persoane” (art. 274-277)²⁶¹ a Capitolului I din Titlul II al Cărții III a Condicii criminalicești a Moldovei.

Aceasta demonstrează că, în concepția legiuitorului moldovean din acea epocă, amenințarea cu omor era privită ca o infracțiune apropiată mai degrabă de omor, decât de infracțiunile contra libertății persoanei. Explicația acestui fapt constă în aceea că, în perioada respectivă, amenințarea, ca faptă penală, era privită ca o formă de divulgare a intenției de a comite omorul, fiind considerată a fi una dintre fazele de săvârșire a omorului. În opinia lui I.V. Samoșcenko, o astfel de abordare își are originea în doctrina penală germană.²⁶² În sec. XIX tocmai această doctrină a influențat decisiv evoluția dreptului penal atât în România, cât și în Imperiul Rus.

Aceeași concepție legislativă a fost promovată în Codul penal român din 1865²⁶³, care s-a aplicat pe teritoriul Basarabiei în perioada 1918-1936. Cartea a II-a „Despre crime și delikte în specie și despre pedepsele lor” a acestui Cod conține Titlul II „Crime și delikte contra Constituției”, care, la rândul său, cuprinde Capitolul II „Atentate contra libertății” (art. 99-107).²⁶⁴ Totuși, prototipul art. 155 CP RM se află nu în acest capitol, ci în § 2 „Amenințări” (art. 235-237)²⁶⁵ din Secțiunea I „Pentru omor și alte crime mari, amenințări de omor contra

²⁵⁷ Будзинский С. *О преступлениях в особенности: сравнительное исследование*. Москва: Типография К. Ковалевского, 1887, p. 84. 459 p.

²⁵⁸ Неклюдов Н.А. *Руководство к особенной части русского уголовного права. Том I*. Санкт-Петербург: Типография П.П. Меркульева, 1876, p. 74-75. 541 p.

²⁵⁹ *Condica criminalicească și procedura ei*. București: Tipografia lui Iosef Kopainig, 1852, 237 p.

²⁶⁰ Ibidem, p. 75.

²⁶¹ Ibidem, p. 87.

²⁶² Самощенко І.В. Особиста безпека як об'єкт посягання при погрозах, передбачених КК України в якості окремих злочинів. În: *Вісник Асоціації кримінального права України*, 2015, № 2, p. 181-195.

²⁶³ *Codice penal și de procedură criminală*. București: Imprimeria Statului, 1865. 230 p.

²⁶⁴ Ibidem, p. 25-28.

²⁶⁵ Ibidem, p. 56.

persoanelor” a Capitolului I „Crime și delictе contra persoanelor” din Titlul IV „Crime și delictе contra particularilor” al Cărții a II-a a Codului penal român din 1865.

În Codul penal rus din 1903²⁶⁶, aplicat pe teritoriul Basarabiei până în 1918, observăm o deviere de la concepția legislativă anterioară cu privire la apartenența generică a amenințării. În acest Cod, infracțiunile de amenințare au fost prevăzute în Capitolul XXVI „Cu privire la faptele infracționale contra libertății persoanei” (art. 498-512).²⁶⁷ O asemenea turnură a fost argumentată prin faptul că, „săvârșind astfel de infracțiuni, făptuitorul urmărește în principal să perturbeze puțința persoanei de a se comporta după cum consideră de cuviință, precum și să restrângă libertatea persoanei de a dispune de propria personalitate”.²⁶⁸

Codul penal al Republicii Sovietice Socialiste Ucrainene din 1922²⁶⁹, iar mai apoi și Codul penal al Republicii Sovietice Socialiste Ucrainene din 1926²⁷⁰ au fost aplicate pe teritoriul Republicii Autonome Sovietice Socialiste Moldovenești din componența Republicii Sovietice Socialiste Ucrainene între anii 1924 și 1940, precum și pe teritoriul Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești între anii 1940-1961. Această etapă istorică este marcată de renunțarea la incriminarea *nomen juris* a faptei de amenințare. Cu toate acestea, din inerție, în doctrina dreptului penal, amenințarea continua să fie considerată infracțiune contra libertății persoanei²⁷¹. Însă, în practică, o asemenea faptă era adesea calificată ca huliganism.²⁷²

Codul penal român din 1936²⁷³ a fost aplicat pe teritoriul Basarabiei în perioada anilor 1936-1944, precum și pe teritoriul Transnistriei în perioada anilor 1941-1944. În acest Cod, Secțiunea II „Amenințarea și șantajul” (art. 494 și 495)²⁷⁴ făcea parte din Capitolul II „Delictе contra libertății individuale” al Titlului XIII „Crime și delictе contra persoanelor” al Cărții a II-a „Crime și delictе în special”, nu din Capitolul I „Crimele și delictеle contra vieții și integrității corporale”²⁷⁵ al Titlului XIII al Cărții a II-a a Codului penal român din 1936. În acest mod, legiuitorul român din 1936 a renunțat la concepția legislativă privind apartenența generică a

²⁶⁶ Новое уголовное уложение 22 марта 1903 г. Санкт-Петербург: Издание Каменноостровского Юридического Книжного Магазина В.П. Анисимова, 1903. 254 p.

²⁶⁷ Ibidem, p. 159-163.

²⁶⁸ Белогриц-Котляревский Л.С. Учебник русского уголовного права. Общая и Особенная части. Киев: Южно-русское книгоиздательство Ф.А. Иогансона, 1903, p. 379-380. 628 p.; Фойницкий И.Я. Курс уголовного права. Часть особенная: посяательства личные и имущественные. Санкт-Петербург: Типография М.М. Стасюлевича, 1912, p. 64. 451 p.

²⁶⁹ Кримінальний Кодекс УРСР із змінами та доповненнями станом на 01.06.1924 р. Харків: Юридичне видавництво Наркоммюста УРСР, 1924. 104 p.

²⁷⁰ Кримінальний кодекс УРСР 1927 р. (в ред. 1949 р.). Київ: Держполітвидав, 1950. 168 p.

²⁷¹ Советское уголовное право. Часть Особенная / Под ред. В.А. Владимиров, Н.И. Загородникова, Б.В. Здравомыслова. Москва: Госюриздат, 1951, p. 177. 589 p.

²⁷² Горбатова М.А. Место угрозы убийством или причинением тяжкого вреда здоровью в системе Особенной Части УК РФ. În: Проблемы права, 2003, № 1, p. 142-143.

²⁷³ Codul penal „Carol al II-lea”. București: Imprimeria Centrală, 1936. 248 p.

²⁷⁴ Ibidem, p. 185-186.

²⁷⁵ Ibidem, p. 175-183.

amenințării, care a fost promovată în Codul penal român din 1865. Prin aceasta, legiuitorul român din 1936 s-a apropiat conceptual de abordarea legiuitorului rus din 1903, ambii fiind influențați de teoriile școlii penale neoclasice.

După includerea Basarabiei în componența URSS și constituirea Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești, practica de calificare a amenințării ca huliganism (inspirată de lipsa unei norme distincte cu privire la amenințare în Codul penal al Republicii Sovietice Socialiste Ucrainene din 1926) a condiționat amplasarea art. 219 cu privire la amenințarea cu omor, cu vătămarea gravă a integrității corporale sau cu distrugerea bunurilor în Capitolul al unsprezecelea „Infracțiuni contra securității publice, a ordinii publice și a sănătății populației” din partea specială a Codului penal al Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești din 1961.²⁷⁶ Aceeași abordare o atestăm în legile penale ale celorlalte componente ale URSS.

În pofida acestui fapt, doctrina penală a opus rezistență unei astfel de concepții legislative lipsite de fundamentare științifică.

Spre exemplu, G.C. Kostrov susținea că amenințarea atentează: „în principal – la ordinea publică; în plan secundar – la inviolabilitatea psihică a persoanei și la liniștea acesteia”²⁷⁷. În opinia lui V.I. Zubkova, „amenințarea era îndreptată împotriva integrității, libertății și sănătății persoanei”²⁷⁸. A.S. Djandieri afirma că „amenințarea aduce atingere libertății persoanei”²⁷⁹. N.V. Sterehov considera că „amenințarea lezează relațiile sociale care asigură libertatea de comportament a persoanei”²⁸⁰.

În Proiectul actualului Cod penal, răspunderea pentru amenințarea cu omor sau cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății a fost stabilită în art. 151²⁸¹, inclus în Capitolul II „Infracțiuni contra vieții și sănătății persoanei” al părții speciale, nu în Capitolul III „Infracțiuni contra libertății, cinstei și demnității persoanei” al părții speciale²⁸². În mod similar, în Codul penal în vigoare, răspunderea pentru amenințarea cu omor sau cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății este prevăzută în art. 155, inclus în Capitolul II „Infracțiuni contra vieții și sănătății persoanei” al părții speciale, nu în Capitolul III „Infracțiuni contra libertății, cinstei și demnității persoanei” al părții speciale.

²⁷⁶ Вештиле Советулуй Супрем ал РССМ, 1961, nr. 10.

²⁷⁷ Костров Г.К. *Уголовно-правовое значение угрозы* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 1970, p. 10-11. 27 p.

²⁷⁸ Зубкова В.И. Совершенствование уголовно-правовой нормы об ответственности за угрозу. În: *Вестник Московского университета. Серия 11: Право*, 1987, № 1, p. 39-43.

²⁷⁹ Джандиери А.С. Об уголовной ответственности за угрозу убийством. În: *Вопросы профилактики преступлений*. Ленинград, 1977, p. 57-62.

²⁸⁰ Стерехов Н.В. *Ответственность за угрозу по советскому уголовному праву* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора или кандидата наук. Свердловск, 1972, p. 12. 42 p.

²⁸¹ *Codul penal al Republicii Moldova. Proiect*. Chișinău: Garuda-Art, 1999, p. 74. 175 p.

²⁸² Ibidem, p. 77-80.

Această stare de lucruri este criticată de unii doctrinari autohtoni.

Spre exemplu, S. Brînza și V. Stati afirmă: „Din cauza conținutului obiectului juridic special, infracțiunile specificate la art. 155 și 158 CP RM sunt atipice: relațiile sociale cu privire la libertatea psihică (morală) a persoanei (în situația infracțiunii specificate la art. 155 CP RM) [...]. Amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, prevăzută la art. 155 CP RM, nu implică vătămarea ori punerea în pericol a vieții sau sănătății persoanei”²⁸³. S. Brînza mai menționează: „În cazul infracțiunilor prevăzute la art. 155 și 158 CP RM, obiectul juridic special derivă doar formal din obiectul juridic generic. Din această cauză, poate fi pusă la îndoială oportunitatea raportării infracțiunilor specificate de art. 155 și 158 CP RM la grupul de infracțiuni contra vieții și sănătății persoanei”²⁸⁴.

De asemenea, Șt. Șaptefraț prezintă următoarea poziție: „Subscriem poziției legiuitorilor care au decis să amplaseze amenințarea cu omor sau cu vătămarea gravă a sănătății persoanei în capitolul din partea specială a Codului penal destinat protecției libertății persoanei. Suntem de părere că obiectul juridic special al respectivei fapte infracționale se află în derivație organică cu libertatea persoanei drept valoare socială fundamentală, nu însă cu viața sau sănătatea persoanei ori cu alte valori sociale similare. Libertatea psihică a persoanei, în calitate de valoare socială concretă, lezată prin comiterea infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM, nu se află în derivație organică cu viața și sănătatea persoanei, motiv pentru care suntem nevoiți să afirmăm că infracțiunea prevăzută la art. 155 CP RM incorect a fost amplasată în cadrul Capitolului II din partea specială a Codului penal”²⁸⁵.

În doctrina penală rusă, este, de asemenea, pusă la îndoială raportarea infracțiunii de amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății la grupul de infracțiuni contra vieții și sănătății persoanei. În viziunea lui H.H. Absatarov²⁸⁶ și L.V. Danelean²⁸⁷, prin această infracțiune este lezat confortul psihic și libertatea de voință și de acțiune ale persoanei.

²⁸³ Brînza S., Stati V. *Tratat de drept penal. Partea specială. Vol. I*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p. 151. 1328 p.

²⁸⁴ Brînza S. Infracțiunile atipice prevăzute în Capitolul II al părții speciale a Codului penal: analiză de drept penal. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis”, Seria „Științe Sociale”*, 2014, nr. 3, p. 105-118.

²⁸⁵ Șaptefraț Șt. Amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății: studiu de drept comparat. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis”, Seria „Științe Sociale”*, 2017, nr. 3, p. 231-240.

²⁸⁶ Абсатаров Х.Х. Угроза убийством или причинением тяжкого вреда здоровью как преступление против личности: уголовно-правовой и криминологический аспекты / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Челябинск, 2005, p. 8. 24 p.

²⁸⁷ Данелян Л.В. Уголовно-правовая и криминологическая характеристика угрозы убийством или причинением тяжкого вреда здоровью / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Тюмень, 2011, p. 8-9. 23 p.

În cazul săvârșirii infracțiunii de amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, putem vorbi doar despre o anumită potențialitate de comitere ulterioară a omorului sau a vătămării grave a integrității corporale sau a sănătății. Nu este justificat a identifica amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății nici cu pregătirea de omor sau de vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, nici cu divulgarea intenției de a comite astfel de infracțiuni.

Ne raliem punctului de vedere enunțat de S. Brînza și V. Stati că „amenințarea cu omor nu trebuie privită ca exteriorizare a intenției de lipsire de viață, întrucât constituie o infracțiune distinctă prevăzută la art. 155 CP RM”²⁸⁸.

Infracțiunea prevăzută la art. 155 CP RM nu aduce atingere nici vieții persoanei, nici sănătății acesteia. Amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății îi provoacă victimei stres, teamă, îngrijorare pentru propria siguranță – sentimente de natură a-i suprima voința. La concret, scopul amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății este de a-i provoca victimei temerea că aceasta va fi lipsită de viață sau îi va fi vătămată grav sănătatea. Prin influențarea asupra victimei, amenințătorul încearcă să direcționeze voința victimei, astfel încât aceasta să-i urmeze voința și să efectueze sau nu anumite acțiuni. Pe această cale victima este silită să-și schimbe modul de viață cu care era obișnuită (e.g: să renunțe la un drept al său, să abandoneze o anumită practică, să se dezică de participarea la o anumită activitate, să-și schimbe locul de aflare etc.). Deși o asemenea influențare influențează negativ victima, nu se poate susține că i-ar fi vătămată sau periclitată viața sau sănătatea.

În vederea asigurării unei derivații fundamentate științific a obiectului juridic special al infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM din obiectul juridic generic al acestei infracțiuni, propunem excluderea acestui articol din Capitolul II al părții speciale a Codului penal și completarea Capitolului III al părții speciale a Codului penal cu art. 169¹, în care incriminarea amenințării va avea o paradigmă reconceptualizată pe care o vom fundamenta în capitolele următoare ale tezei de față.

Este necesar de precizat că există precedente de „permutare” a unor norme penale dintr-un capitol al părții speciale a Codului penal al Republicii Moldova în altul. Astfel, prin Legea nr. 277 din 18.12.2008 pentru modificarea și completarea Codului penal al Republicii Moldova²⁸⁹ (în continuare – Legea nr. 277/2008), din Capitolul XII al părții speciale a Codului penal au fost

²⁸⁸ Brînza S., Stati V. *Tratat de drept penal. Partea specială. Vol. I.* Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p. 161. 1328 p.

²⁸⁹ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr. 41-44.

excluse art. 273 „Răpirea mijlocului de transport” și art. 274 „Răpirea mijlocului de transport cu tracțiune animală, precum și a animalelor de tracțiune”. Prin aceeași lege, Capitolul VI al părții speciale a Codului penal a fost completat cu art. 192¹ „Răpirea mijlocului de transport” și cu art. 192² „Răpirea mijlocului de transport cu tracțiune animală, precum și a animalelor de tracțiune”. În nota informativă la proiectul pus la baza Legii nr. 277/2008 s-a argumentat: „Necesitatea transferului acestor prevederi în acest capitol se datorează faptului că aceste infracțiuni au de fapt același obiect de atentare precum furtul, escrocheria etc., fiind îndreptate împotriva patrimoniului. [...] Aceasta se datorează faptului, că obiectul juridic nemijlocit al infracțiunii nu îl constituie relațiile sociale ale căror existență și desfășurare normală sunt condiționate de activitatea normală a mijloacelor de transport, ci îl constituie relațiile sociale, existența cărora sunt condiționale de ocrotirea relațiilor patrimoniale în domeniul repartizării bunurilor în folosință individuală sau colectivă”.²⁹⁰ În legătură cu aceeași modificare legislativă, V. Stati remarcă: „În ipoteza răpirii mijlocului de transport, prioritate trebuie acordată apărării relațiilor sociale cu privire la patrimoniu. Or, frecvența atingerii aduse acestui obiect juridic este mult superioară frecvenței vătămării relațiilor cu privire la securitatea în transport. Relevăm aceasta, deoarece este axiomatic că din obiectul juridic generic al infracțiunii derivă obiectul juridic special al infracțiunii (în cazul unei infracțiuni uniobiectuale) sau obiectul juridic principal (în cazul unei infracțiuni pluriobiectuale)”.²⁹¹

Un precedent similar îl constituie excluderea, prin Legea nr. 252 din 08.11.2012 pentru modificarea și completarea unor acte legislative²⁹² (în continuare – Legea nr. 252/2012), a art. 309¹ „Tortura” din Capitolul XIV al părții speciale a Codului penal. Prin aceeași lege, Capitolul III al părții speciale a Codului penal a fost completat cu art. 166¹ „Tortura, tratamentul inuman sau degradant”. În nota informativă la proiectul pus la baza Legii nr. 252/2012 s-a argumentat: „Includerea infracțiunii de tortură în Capitolul III din partea specială a Codului penal se datorează faptului că, similar altor infracțiuni cum ar fi sclavia sau traficul de ființe umane, care au drept scop direct degradarea ființei umane până la un simplu obiect, tortura constituie cel mai direct atac la demnitatea persoanei. [...] Amplasarea actuală a art. 309¹ în Capitolul XIV al părții speciale a Codului penal [...] pare să sugereze că subiectul principal al protecției ce urmează a fi realizată prin criminalizarea torturii este administrarea și îndeplinirea corespunzătoare a justiției. În timp ce nu poate fi negat faptul că actele de tortură sunt de cele mai multe ori comise cu

²⁹⁰ Proiectul legii pentru modificarea și completarea Codului penal al RM (art. 10¹, 16, 21 s.a.). Disponibil: old.parlament.md/lawprocess/laws/december2008/277-XVI-18.12.2008/

²⁹¹ Stati V. Analiza răspunderii penale pentru infracțiunea de răpire a mijlocului de transport (art. 192¹ CP RM) (Partea I). În: *Revista Institutului Național al Justiției*, 2009, nr. 4, p. 50-58.

²⁹² *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2012, nr. 263-269.

scopul de a obține mărturisiri la etapele timpurii ale cercetării penale, scopul său protectiv ar fi redus la asigurarea actului cuvenit de justiție, ceea ce ar fi o interpretare absolut greșită și ar contraveni spiritului și naturii interzicerii complete a torturii în conformitate cu dreptul internațional. Astfel, recunoașterea naturii deosebit de grave a infracțiunii de tortură ar trebui privită în cadrul sistemului intern de infracțiuni în calitate de infracțiune deosebit de gravă împotriva demnității ființelor umane. Capitolul III din partea specială a Codului penal [...] conține, printre altele, infracțiunea de sclavie (art. 167) și infracțiunea de trafic de ființe umane (art. 165). Introducerea noului articol cu privire la infracțiunea de tortură, tratamente inumane sau degradante în rândul acestor infracțiuni (noul articol 166¹) pare să fie cea mai potrivită plasare bazată pe interpretarea sistemică a Codului penal”.²⁹³ În același context, I. Lunca menționează: „Obiectul juridic generic al infracțiunilor prevăzute de art. 166¹ este mai aproape de cel al infracțiunilor din Capitolul III al părții speciale decât de cel din Capitolul XIV al părții speciale din CP RM. Or, repartizarea articolelor din partea specială a Codului penal al Republicii Moldova se face în funcție de obiectul juridic generic al infracțiunilor. [...] În alți termeni, conchidem că dispozițiile incriminatoare de la art. 166¹ CP RM protejează un cerc de valori sociale mult mai înrudite cu cele din Capitolul III al părții speciale din Codul penal, în comparație cu cele din Capitolul XIV din partea specială Cod penal al Republicii Moldova. Este mai oportun ca, prin incriminarea acțiunilor de tortură, tratament inuman sau degradant, să fie protejată prioritar libertatea, cinstea și demnitatea persoanei, nu buna desfășurare a justiției. În această situație, deducem că în centrul atenției trebuie să fie persoana, și nu justiția”.²⁹⁴

Un al treilea precedent legislativ rezultă din Legea nr. 64 din 04.04.2013 pentru modificarea și completarea Codului penal al Republicii Moldova nr. 985-XV din 18 aprilie 2002²⁹⁵ (în continuare – Legea nr. 64/2013). Conform acestei legi, din Capitolul XVIII al părții speciale a Codului penal au fost excluse art. 389-393. De asemenea, prin Legea nr. 64/2013, Capitolul I al părții speciale a Codului penal a fost completat, printre altele, cu art. 137¹-137⁴. În nota informativă la proiectul pus la baza Legii nr. 64/2013 s-a argumentat: „Codul penal în prezent reglementează în Capitolul I din partea specială doar câteva prevederi care se încadrează în categoria crimelor de război [...]. Codul penal mai face și o enumerare indirectă în Capitolul XVIII [...] a unor fapte care întrunesc condițiile pentru a fi calificate în calitate de infracțiuni de

²⁹³ *Proiectul legii pentru modificarea și completarea unor acte legislative (Codul penal – art. 13, 60, 65 ș.a.; Codul de procedură penală – art. 58, 147, 152 ș.a.; Codul de executare al RM – art. 175¹, 232)*. Disponibil: www.parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactelegislative/tabid/61/LegislativId/1344/language/ro-RO/Default.aspx

²⁹⁴ Lunca I. Unele reflecții privind adoptarea Legii nr. 252 din 08.11.2012. În: *Integrare prin cercetare și inovare. Științe juridice și economice*. Chișinău: CEP USM, 2015, p. 72-75.

²⁹⁵ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2013, nr. 115.

război [...]. În contextul completării Codului penal cu art. 137² și art. 137³ se propune excluderea [...] art. 389-393”.²⁹⁶ Argumente similare găsim într-un articol semnat de V. Stati și L. Brînza.²⁹⁷

Aceste trei precedente legislative întăresc convingerea noastră în necesitatea excluderii art. 155 din Capitolul II al părții speciale a Codului penal și a completării Capitolului III al părții speciale a Codului penal cu art. 169¹.

După această divagație certamente necesară, revenim la examinarea conotațiilor *de lege ferenda* ale concepției obiectului juridic generic al infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM.

În opinia lui N.M. Alhanov, „înțelegerea filosofică a conceptului de libertate a persoanei nu corespunde pe deplin necesităților dreptului modern. În sensul determinismului absolut, libertatea persoanei nu este decât o iluzie. În accepțiunea indeterminismului consecvent și a concepțiilor dialectice, libertatea persoanei nu poate fi restricționată deloc, deoarece este un atribut intrinsec al persoanei”.²⁹⁸

Într-adevăr, libertatea absolută a persoanei a fost posibilă doar în condițiile comunei primitive. Însă, libertatea persoanei a evoluat odată cu dezvoltarea societății. Activitatea creativă a persoanei și dezvoltarea mijloacelor de producție a condiționat prezența unui anumit spațiu de activitate. În condițiile actuale, libertatea persoanei nu mai poate fi absolută. Pentru a fi asigurată pacea socială, soluția de compromis a constat în cedarea de către persoană a unei părți din libertatea sa. În Constituția Republicii Moldova, această idee este enunțată în articolul 55: „Orice persoană își exercită drepturile și libertățile constituționale cu bună-credință, fără să încalce drepturile și libertățile altora”.²⁹⁹ Pornind de la această premisă, legii penale îi revine sarcina să apere libertatea persoanei, asigurând echilibrul între interesele persoanei și interesele societății.

Sarcina dată este realizată, în principal, prin intermediul normelor Capitolului III „Infracțiuni contra libertății, cinstei și demnității persoanei” din partea specială a Codului penal al Republicii Moldova. Ca model principal pentru elaborarea acestui capitol a servit Capitolul 17 „Infracțiuni contra libertății, cinstei și demnității persoanei” din partea specială a Codului penal al Federației Ruse.³⁰⁰ Din acest motiv, pentru a stabili înțelesul noțiunii „libertatea persoanei” din titlul Capitolului III din partea specială a Codului penal al Republicii Moldova, este util să aflăm

²⁹⁶ Proiectul legii pentru modificarea și completarea Codului penal al Republicii Moldova nr. 985-XV din 18.04.2002 (art. 127¹, 130, 135 ș.a.). Disponibil: www.parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactelelegislative/tabid/61/LegislativId/1590/language/ro-RO/Default.aspx

²⁹⁷ Stati V., Brînza L. Reflecții asupra unora dintre amendamentele operate în Codul penal prin Legea nr. 64/2013. În: *Revista Științifică a USM „Studia Universitatis”, Seria „Științe sociale”,* 2013, nr. 8, p. 158-169.

²⁹⁸ Альханов Н.М. Личная свобода как объект преступления. În: *Актуальные проблемы права: материалы IV Междунар. науч. конф. (г. Москва, ноябрь 2015 г.).* Москва: Буки-Веди, 2015, p. 196-197.

²⁹⁹ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1994, nr. 1.

³⁰⁰ *Собрание законодательства Российской Федерации*, 1996, № 25.

punctele de vedere ale celor care se preocupă de identificarea înțelesului noțiunii „libertatea persoanei” din titlul Capitolului 17 din partea specială a Codului penal al Federației Ruse.

Unii dintre doctrinarii ruși interpretează îngust noțiunea de libertate a persoanei. Aceștia echivalează libertatea persoanei cu libertatea fizică a persoanei, adică cu putința persoanei de a-și alege locul de aflare la propria discreție.³⁰¹

A.I. Kazamirov consideră că „o astfel de interpretare nu face decât să reflecte starea de lucruri deloc satisfăcătoare din legea penală în vigoare a Federației Ruse”.³⁰² M.Iu. Karaseva este de părerea că „o asemenea viziune îngustă a legiuitorului rus asupra conținutului noțiunii de libertate a persoanei nu reflectă adecvat realitatea juridică”.³⁰³

Luând în considerare opiniile exprimate de A.I. Kazamirov și M.Iu. Karaseva, se poate menționa că legea penală rusă în vigoare nu a urmat calea propusă de N.S. Taganțev. Inspirat de principiile apărării juridico-penale a libertății persoanei, stabilite în Codul penal german din 1871, acest reputat penalist a propus ca grupul de infracțiuni contra libertății persoanei să includă amenințarea ilegală, reținerea ilegală, detenția ilegală și alte asemenea fapte ilegale.³⁰⁴

Una dintre cauzele posibile a incriminării faptei de amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății nu în capitolul legii penale, dedicat infracțiunilor contra libertății, cinstei și demnității persoanei, o constituie formularea unor definiții doctrinare excesiv de largi ale noțiunii de libertate a persoanei.

Spre exemplu, P.C. Petrov prezintă punctul de vedere cu privire la mai multe tipuri de libertate a persoanei, diferențiate în funcție de gradul de realizare a acesteia în diversele sfere ale vieții sociale și personale.³⁰⁵

M.Iu. Karaseva consideră că libertatea persoanei, ca obiect de apărare juridico-penală, are un caracter complex. Autoarea în cauză propune să distingem următoarele componente ale libertății persoanei: libertatea fizică a persoanei; libertatea politică a persoanei; libertatea

³⁰¹ Брилева Е.И., Пунько А.О. Проблемы определения объекта похищения человека. În: *Научное сообщество студентов XXI столетия. Гуманитарные науки: материалы VI студенческой международной заочной научно-практической конференции. (6 декабря 2012 г.)*. Новосибирск: СибАК, 2012, p. 705-711; Авдеева Е.В. *Уголовно-правовая охрана свободы личности в Российской Федерации*. Иркутск: БГУ, 2015, p. 21-22. 166 p.

³⁰² Казамиров А.И. *Уголовно-правовая защита права человека на свободу* / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Рязань, 2003, p. 27. 179 p.

³⁰³ Карасева М.Ю. Понятие свободы личности как объекта уголовно-правовой охраны. În: *Юридические науки*, 2006, № 2, p. 187-193.

³⁰⁴ Таганцев Н.С. *Русское уголовное право. Т. 1*. Тула: Автограф, 2001, p.51, 105-118, 401-402. 800 p.

³⁰⁵ Петров П.К. Похищение человека и захват заложника – вопросы квалификации. În: *Вестник Южно-Уральского государственного университета. Серия «Право»*, 2008, № 18, p. 50-55.

economică a persoanei; libertatea sexuală a persoanei; libertatea persoanei în cazul unor subiecți speciali; libertatea persoanei în alte domenii ale vieții.³⁰⁶

Observăm că noțiunea de libertate psihică a persoanei nu este inclusă de M.Iu. Karaseva în componența noțiunii de libertate a persoanei.

O definiție prea largă a noțiunii de libertate a persoanei este propusă și de alți autori.

Astfel, G.A. Gurbanova menționează: „Libertatea persoanei își găsește exprimarea în: libertatea de conștiință; libertatea de religie; libertatea de gândire; libertatea mass-media; libertatea activității economice”.³⁰⁷

O.V. Volkova definește noțiunea de libertate a persoanei în calitate de „comportament independent al persoanei, care este admisibil și care este încuviințat de societate”.³⁰⁸

La rândul său, N.V. Boiko privește libertatea persoanei ca pe o „activitate conștientă îndreptată spre realizarea necesităților și intereselor publice și personale”.³⁰⁹

O asemenea interpretare este nepermis de largă, „deoarece nu corespunde esenței juridice a infracțiunilor prevăzute de Capitolul III al părții speciale a Codului penal”.³¹⁰ Libertatea persoanei (ca parte a valorii sociale fundamentale apărute împotriva infracțiunilor prevăzute în acest capitol) nu poate include valori sociale specifice apărute împotriva infracțiunilor prevăzute în alte capitole ale părții speciale a Codului penal: libertatea politică a persoanei; libertatea economică a persoanei; libertatea sexuală a persoanei; libertatea persoanei în cazul unor subiecți speciali; libertatea persoanei în alte domenii ale vieții.

O altă cauză posibilă a incriminării faptei de amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății nu în capitolul legii penale, dedicat infracțiunilor contra libertății, cinstei și demnității persoanei, o constituie perceperea de către unii doctrinari a libertății psihice a persoanei în calitate de valoare socială care ar trebui să rămână în afara apărării juridico-penale.

³⁰⁶ Карасева М.Ю. *Уголовная ответственность за преступления против свободы личности* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2007, р. 5. 24 р.

³⁰⁷ Гурбанова Г.А. *Уголовная ответственность за незаконное лишение свободы: проблемы законодательной регламентации и правоприменения* / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2017, р. 24. 250 р.

³⁰⁸ Волкова О.В. Личная свобода как объект уголовно-правовой охраны. În: *Российский следователь*, 2009, № 16, р. 5-8.

³⁰⁹ Бойко Н.В. *Ответственность за незаконное лишение свободы по советскому уголовному праву* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Харьков, 1989, р. 9. 24 р.

³¹⁰ Angheluță M. Obiectul juridic generic al amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății (art. 155 din Codul penal al Republicii Moldova): considerații generale. În: *Modern Scientific Challenges And Trends: a collection scientific works of the International scientific conference (20th September, 2019)*. Warsaw: Sp. z o. o. "iScience", 2019, р. 81-85.

Astfel, spre exemplu, A.Iu. Stefanov menționează: „Libertatea interioară țin de sfera moralității. Legea determină nu cugetările interioare, ci acțiunile exterioare”.³¹¹ Acest autor sugerează că legea penală nu trebuie să apere acele relații sociale care nu sunt reglementabile juridic. Însăși existența în Codul penal al Republicii Moldova a art. 155 contrazice această afirmație. Relațiile sociale, apărute de acest articol, sunt reglementabile juridic. În opinia lui Iu.S. Jarikov, „reglementarea juridico-penală a unor relații sociale presupune apărarea acestora împotriva unor manifestări socialmente periculoase și ilegale”.³¹²

Astfel, considerăm că problema constă nu în aceea dacă libertatea psihică a persoanei trebuie apărută împotriva unor manifestări socialmente periculoase și ilegale. Problema constă în amplasarea articolului, care incriminează amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, în acel capitol al părții speciale a Codului penal, care ar reflecta adecvat apartenența generică a valorii sociale specifice afectate în rezultatul comiterii acestei infracțiuni. Dacă un astfel de articol ar fi amplasat în Capitolul III al părții speciale a Codului penal al Republicii Moldova, ar dispărea dubiile că relațiile sociale cu privire la libertatea psihică a persoanei, sunt reglementabile juridic.

În teoria dreptului penal rus sunt exprimate numeroase opinii, conform cărora libertatea psihică a persoanei este parte a libertății persoanei.

Astfel, L.S. Belogriț-Kotlearevski deosebea trei forme de activitate liberă a persoanei: 1) dispunerea liberă de către persoană de organele corpului său; 2) libera circulație; 3) libera alegere a activității sale.³¹³

I.Ia. Foinițki menționa că apărarea juridico-penală a libertății persoanei trebuie să presupună protejarea unei persoane împotriva următoarelor fapte: 1) privarea persoanei de dreptul de a dispune de oricare parte a corpului său; 2) privarea de dreptul de a alege între a săvârși sau nu oricare acțiune sau inacțiune; 3) privarea deplină de libertate în sensul posibilității de deplasare; 4) privarea de statutul civil, asociată cu punerea persoanei în stare de sclavie.³¹⁴

³¹¹ Стефанов А.Ю. Право и свобода: некоторые вопросы теории и философии права. În: *Сибирский юридический вестник*, 2004, № 2, p. 12-18.

³¹² Жариков Ю.С. *Уголовно-правовое регулирование и механизм его реализации*. Москва: Юриспруденция, 2009, p. 97. 216 p.

³¹³ Белогриц-Котляревский Л.С. *Учебник русского уголовного права. Общая и Особенная части*. Киев: Южно-русское книгоиздательство Ф.А. Иогансона, 1903, p. 374. 628 p.

³¹⁴ Фойницкий И.Я. *Курс уголовного права. Часть особенная: посягательства личные и имущественные*. Санкт-Петербург: Типография М.М. Стасюлевича, 1912, p. 284. 451 p.

A.A. Piontkovski propunea atingerile aduse libertății persoanei să fie grupate astfel: 1) constrângerea la săvârșirea anumitor acțiuni sau inacțiuni; 2) reținerea persoanei, care îi restricționează libertatea de mișcare; 3) răpirea persoanei într-un scop sau altul.³¹⁵

În opinia lui S.V. Borodin, „libertatea persoanei presupune nu doar libertatea fizică care permite unei persoane să se deplaseze liber, să-și determine locul de aflare, să comunice cu alte persoane, să viziteze instituțiile publice sau private etc., ci și libertatea de a nu fi supusă presiunii psihice îndreptate spre schimbarea comportamentului pe care l-a ales o persoană”.³¹⁶

Din punctul de vedere a lui D.Ia. Zaidieva, „libertatea persoanei este înțeleasă ca aptitudine a unei persoane de a activa în conformitate cu năzuințele și necesitățile sale, ținând cont de oportunitățile și condițiile oferite de societate, de capacitatea sa de a fi protejată de oricare atingeri ilegale aduse integrității sale fizice și psihice”.³¹⁷

La rândul său, S.N. Potapkin este de părerea că „esența libertății persoanei constă în aptitudinea întemeiată pe lege a acesteia de a se deplasa la propria discreție, nelimitată prin constrângere fizică sau psihică”.³¹⁸

G.J. Suleimanova consideră că libertatea persoanei se exprimă în „libertatea persoanei de a dispune de sine, aceasta implicând nu doar libertatea fizică (libertatea de mișcare, de deplasare), ci și libertatea în plan comportamental”.³¹⁹

A.V. Naumov privește conceptul de libertate a persoanei sub două aspecte: „în primul rând, ca libertate fizică, ce presupune deplasarea unei persoane, determinarea liberă a locului aflării sale, comunicarea cu alte persoane, vizitarea unor instituții sau a altor entități; în al doilea rând, ca libertate a persoanei de a nu fi constrânsă psihic în scopul modificării său comportamentului ce corespunde legii”.³²⁰

Iu.S. Kolomoetș consideră că noțiunea „libertatea persoanei” trebuie înțeleasă nu doar ca libertate fizică (libertate de mișcare, de deplasare), ci și ca libertate de natură comportamentală în lipsa unei constrângeri”.³²¹

³¹⁵ Пионтковский А.А. *Уголовное право. Особенная часть. Преступления против личности*. Москва: Юридическое издательство НКЮ СССР, 1938, р. 82-88. 136 р.

³¹⁶ Бородин С.В., Келина С.Г., Кригер Г.Л. и др. *Уголовное право России. Особенная часть*. Москва: Юрист, 2004, р. 81. 488 р.

³¹⁷ Зайдиева Д.Я. *Уголовно-правовая охрана личной свободы человека* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2006, р. 9. 24 р.

³¹⁸ Потапкин С.Н. *Незаконное лишение свободы по российскому уголовному праву* / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Нижний Новгород, 2003, р. 37. 219 р.

³¹⁹ Сулейманова Г.Ж. *Уголовно-правовая ответственность за похищение человека* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Караганда, 2009, р. 9. 32 р.

³²⁰ Наумов А.В. *Российское уголовное право. Т. 2*. Москва: Волтерс Клувер, 2007, р. 142. 491 р.

³²¹ Коломоетш Ю.С. К вопросу о преступлениях против свободы личности. Проблемы квалификации похищения человека. În: *Экономика, социология и право*, 2017, № 6, р. 22-27.

În doctrina penală autohtonă A. Tănase împărtășește o opinie apropiată: „Există noțiunea „libertatea persoanei”. Din ea derivă două noțiuni subsecvente: „libertatea fizică” și „libertatea psihică”. Este oportună utilizarea tocmai a acestor două noțiuni care se află în corelație una cu de cealaltă”.³²²

De asemenea, M. Ștefănoaia menționează: „Diferența specifică dintre noțiunile „libertatea persoanei” și „libertatea fizică a persoanei” o constituie elementele care desemnează libertatea muncii persoanei, libertatea psihică a persoanei și alte asemenea segmente ale libertății persoanei, exceptând libertatea fizică a persoanei”.³²³

Alți doctrinari formulează definiții mai elaborate ale noțiunii de libertate a persoanei, care includ noțiunea de libertate psihică a persoanei.

Spre exemplu, M.R. Snahova menționează: „Libertatea persoanei ca obiect al infracțiunii reprezintă aptitudinea persoanei de a adopta decizii volitive, de o manieră independentă, fără obstacole create ilegal de alte persoane (libertatea de decizie volitivă) și de a acționa sau nu în corespundere cu propria voință (libertatea de activitate volitivă)”.³²⁴

Din perspectiva lui Iu.V. Verșinina, „libertatea persoanei include două aspecte: libertatea externă (obiectivă) și libertatea internă (subiectivă). [...] Libertatea externă a persoanei este aptitudinea acesteia de a cunoaște necesitatea externă și obiectivă a unei anumite variante de comportament și de a acționa în conformitate cu aceasta. [...] Libertatea internă a persoanei constituie libertatea de voință a acesteia, în a cărei prezență persoana conștientizează corespunderea condițiilor externe ale realității înconjurătoare cu lumea sa subiectivă internă, cu condiția că voința subiectivă acționează ca factor prioritar al comportamentului său”.³²⁵

A.I. Kazamirov afirmă: „Libertatea persoanei este valoarea care aparține unei persoane de la naștere și care constă în aptitudinea acesteia de a dispune de sine și de a acționa pe cont propriu, de a săvârși fapte fără constrângere, în limitele stabilite de lege, fără a prejudicia viața, sănătatea, cinstea și demnitatea celorlalți”.³²⁶

³²² Tănase A. Infracțiunea de trafic de ființe umane (art. 165 C.Pen. RM): obiectul juridic, obiectul material, victima. În: *Revista Națională de Drept*, 2010, nr. 9-10, p. 42-55.

³²³ Ștefănoaia M. Reglementarea răspunderii pentru infracțiunile privind traficul de persoane în dreptul comparat. Chișinău: CEP USM, 2012, p. 185. 314 p.; Ștefănoaia M. Obiectul juridic și obiectul material al infracțiunilor privind traficul de persoane în dreptul comparat (Partea II). În: *Revista Națională de Drept*, 2012, nr. 8, p. 65-70.

³²⁴ Снахова М.Р. Уголовно-правовая охрана личной свободы / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2002, p. 9. 30 p.

³²⁵ Вершинина Ю.В. Свобода личности в конституционном праве Российской Федерации / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Тюмень, 2006, p. 8. 26 p.

³²⁶ Казамиров А.И. Уголовно-правовая защита права человека на свободу / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Рязань, 2003, p. 5. 28 p.

În viziunea lui L.L. Kruglikov, „libertatea persoanei constă atât în libertatea acesteia de a adopta decizii independent de stat, cât și în libertatea persoanei de a dispune de sine, de a face de sine stătător o alegere”.³²⁷

Nu în ultimul rând, D. Petreakin înțelege prin „libertatea persoanei” „aptitudinea acesteia de a determina în mod independent poziția și deplasarea sa în spațiu, cercul și metodele sale de comunicare, lipsa de orice presiune externă care vizează schimbarea stilului de viață și de comportament al persoanei, coroborată cu obligația celorlalți de a nu aduce atingere unei astfel de stări a persoanei”.³²⁸

Toate aceste definiții conțin ideea că „libertatea psihică a persoanei constituie acea componentă a libertății persoanei, care se referă la aptitudinea persoanei de a decide de sine stătător asupra săvârșirii sau nesăvârșirii anumitor fapte”.³²⁹

Noțiunea de voință este esențială în vederea scoaterii în evidență a acestei derivații a libertății psihice a persoanei din libertatea persoanei.

În context, A.V. Zarubin menționează: „Voință constituie dorința unei persoane de a săvârși de sine stătător anumite acțiuni, adică de a face alegerea dorită de aceasta”.³³⁰

În opinia lui A.V. Zarubin, „manifestarea de voință este exprimarea externă a voinței, adică acel fenomen prin intermediul căruia putem percepe voința, putem judeca despre existența, conținutul și orientarea acesteia. Adesea sunt atestate situații când manifestarea de voință nu corespunde voinței”.³³¹

În viziunea lui M.A. Beresten, „posedă libertate doar persoana înzestrată cu voință, care îi permite să-și valorifice forțele și capacitățile interioare. Libertatea de voință se manifestă în alegerea dorită a obiectivului, a modalităților și mijloacelor care conduc spre acesta. Persoana, care posedă libertate, are o gândire și o conștiință care sunt în măsură să-i canalizeze voința spre soluționarea sarcinilor care îi revin. În procesul de realizare a libertății, persoanei îi apare voința de a săvârși voluntar orice acțiune”.³³²

³²⁷ Кругликов Л.Л. *Преступления против личности*. Ярославль: ЯГУ, 1998, p. 4. 120 p.

³²⁸ Петрайкин Д. Похищение человека: объект и объективная сторона. În: *Законность*, 2008, № 12, p. 38-40.

³²⁹ Angheluță M. Obiectul juridic generic al amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății (art. 155 din Codul penal al Republicii Moldova): abordare *de lege ferenda*. În: *Modern Scientific Challenges And Trends: a collection scientific works of the International scientific conference (20th September, 2019)*. Warsaw: Sp. z o. o. "iScience", 2019, p. 86-90.

³³⁰ Зарубин А.В. *Недействительность сделок с пороками воли* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Краснодар, 2004, p. 9. 25 p.

³³¹ Ibidem, p. 12.

³³² Берестень М.А. К вопросу о свободе человека как объекта преступных посягательств в преступлениях против личной свободы. În: *Мир детства в современном образовательном пространстве. Сборник статей студентов, магистрантов, аспирантов*. Витебск: Витебский государственный университет им. П.М. Машиерова, 2012, Том. II, Вып. 4, p. 191-193.

La fel, M.A. Grigorieva susține: „O decizie de natură juridică va fi adoptată „la discreția persoanei”, dacă, la formarea acestei decizii, subiectul s-a bazat pe propria voință, manifestată independent de orice influență străină, atât din partea autorităților publice, cât și din partea unor persoane particulare”.³³³

D. Gurev consideră că „libertatea persoanei constituie dreptul acesteia, dat de la naștere, care constă în libertatea de a dispune de ea însăși, posibilitatea de a alege comportamentul său și de a acționa în conformitate cu voința sa, fără constrângere, în limitele prevăzute de lege și normele morale”.³³⁴

Concluzia, care se desprinde din analiza acestor puncte de vedere, este că liberă poate fi doar acea persoană care își poate manifesta neîngrădit voința. Manifestarea de voință trebuie să corespundă voinței. În caz contrar, persoana nu este liberă.

Drept urmare nu este întemeiată separarea conceptului de libertate a persoanei de conceptul de voință persoanei, așa cum o face O.V. Jurkina: „Obiectul juridic generic al infracțiunii de privațiune ilegală de libertate îl formează libertatea persoanei și posibilitatea exercitării nestingherite a voinței, fără restricții ilegale din partea unor terți”.³³⁵

Obiectând, consemnăm că posibilitatea exercitării nestingherite a voinței este doar una dintre caracteristicile libertății persoanei. În plan conceptual, posibilitatea exercitării nestingherite a voinței nu poate fi la același nivel cu libertatea persoanei.

Suntem de acord cu S.V. Naumenko, care afirmă: „Inviolabilitatea personală, ca drept natural al omului garantat prin lege, asigură apărarea libertății persoanei împotriva *oricăror restricții ilegale și neîntemeiate sub orice formă* [evid. ns.]”.³³⁶ În Constituția Republicii Moldova, acest precept se regăsește în alin. (1) art. 25: „Libertatea individuală și siguranța persoanei sunt inviolabile”.³³⁷ În virtutea acestui deziderat constituțional, libertatea psihică a persoanei trebuie privită ca parte a unui tot întreg, nu separat de libertatea persoanei. În concluzie, articolul privind amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale

³³³ Григорьева М.А. *Понятие свободы в российском гражданском праве* / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Иркутск, 2004, p. 12. 212 p.

³³⁴ Gurev D. Particularitățile obiectului infracțiunii de răpire a unei persoane (art. 164 CP RM). În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis”*, Seria „Științe Sociale”, 2011, nr. 8, p. 49-58; Gurev D. *Răspunderea penală pentru răpirea unei persoane*. Tipografia Centrală, 2018, p. 72. 344 p.

³³⁵ Журкина О.В. Личная свобода как объект преступления, предусмотренного ст. 127 Уголовного кодекса Российской Федерации. În: *Известия Оренбургского государственного аграрного университета*, 2014, № 6, p. 248-250.

³³⁶ Наumenko С.В. *Незаконное лишение свободы: уголовно-правовой и криминологический аспекты* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2011, p. 21. 30 p.

³³⁷ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1994, nr. 1.

sau a sănătății trebuie să-și ocupe locul de drept în Capitolul III al părții speciale a Codului penal al Republicii Moldova.

2.2. Obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM

V. Păvăleanu consideră că „obiectul juridic special este reprezentat de valoarea socială ocrotită de o anumită normă penală, căreia i se aduce atingere prin fapta incriminată. Acest obiect servește la determinarea individualității unei infracțiuni în cadrul unui grup”.³³⁸ Părerea lui M. Ștefănoaia este că „obiectul juridic special este reprezentat de valoarea socială concretă prevăzută de o anumită normă penală și căreia i se aduce atingere prin infracțiune. Obiectul juridic special se subordonează obiectului juridic de grup, reprezentând o parte din acesta”.³³⁹ F. Streteanu afirmă că „obiectul juridic special este reprezentat de valoarea socială ocrotită de o anumită normă penală, și căreia i se aduce atingere prin fapta incriminată”.³⁴⁰ Opinii, care diferă doar în anumite detalii, exprimă Gh. Alecu³⁴¹, V. Dobrinoiu³⁴², C. Bulai și B.N. Bulai³⁴³, A. Ungureanu³⁴⁴, C. Mitrache³⁴⁵ și A. Boroî.³⁴⁶

Din analiza acestor puncte de vedere se poate deduce că, dacă obiectul juridic generic al infracțiunii este factorul coagulant pentru un grup de fapte incriminate într-un capitol al părții speciale a legii penale, atunci obiectul juridic special poate fi caracteristic doar pentru o anumită infracțiune prevăzută de legea penală. Obiectul juridic special este semnul constitutiv care permite deosebirea unei infracțiuni de altă infracțiune care poate fi chiar asemănătoare în anumite privințe cu prima.

În literatura de specialitate lipsește unitatea de opinii privind conținutul obiectului juridic special al infracțiunii de amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății.

Un prim grup de autori prezintă puncte de vedere, conform cărora acest obiect îl formează relațiile sociale cu privire la:

³³⁸ Păvăleanu V. *Drept penal general: conform noului Cod penal*. București: Universul Juridic, 2012, p. 125. 503 p.

³³⁹ Ștefănoaia M. *Drept penal: partea generală. Vol. I*. București: Universul Juridic, 2020, p. 266. 619 p.

³⁴⁰ Streteanu F. *Tratat de drept penal: partea generală. Vol. I*. C.H. Beck, 2008, p. 346. 693 p.

³⁴¹ Alecu Gh. *Instituții de drept penal: partea generală și partea specială*. Constanța: Ovidius University Press, 2010, p. 40. 671 p.; Alecu Gh. *Drept penal. Partea generală*. Constanța: Europolis, 2007, p. 169-170. 572 p.

³⁴² Dobrinoiu V., Pascu I., Molnar I. et al. *Drept penal. Partea generală*. București: Europa Nova, 1999, p. 139-140. 576 p.

³⁴³ Bulai C. *Manual de drept penal. Partea generală*. București: ALL, 1997, p. 198. 647 p.; Bulai C., Bulai B.N. *Manual de drept penal. Partea generală*. București: Universul Juridic, 2007, p. 200. 678 p.

³⁴⁴ Ungureanu A. *Drept penal român. Partea generală*. București: Lumina Lex, 1995, p. 75. 463 p.

³⁴⁵ Mitrache C. *Drept penal român. Partea generală*. București: Șansa, 1999, p. 85. 367 p.

³⁴⁶ Boroî A. *Drept penal. Partea generală: conform noului Cod penal*. București: C.H. Beck, 2010, p. 151. 540 p.

- „calmul mental și libertatea manifestării de voință și de acțiune a persoanei”³⁴⁷;
- „libertatea persoanei de a nu fi supusă unei influențări psihice”³⁴⁸;
- „confortul (echilibrul) psihic al persoanei”³⁴⁹;
- „dreptul persoanei la confort psihic”³⁵⁰;
- „inviolabilitatea psihică a persoanei”³⁵¹;
- „securitatea bunăstării psihice”³⁵².

Într-o măsură mai mare sau mai mică, „aceste opinii sugerează ideea că obiectul juridic special al infracțiunii de amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății îl constituie relațiile sociale cu privire la libertatea psihică a persoanei”.³⁵³

L.V. Serdiuk formulează o opinie care diferă într-o anumită privință de cele enunțate mai sus. Autorul dat consideră că obiectul juridic special al infracțiunii de amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății îl formează „relațiile sociale cu privire la sănătatea și libertatea manifestării de voință a persoanei. Trauma psihică constituie o afectare a

³⁴⁷ Данелян Л.В. Уголовно-правовая и криминологическая характеристика угрозы убийством или причинением тяжкого вреда здоровью / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Тюмень, 2011, р. 8-9. 23 р.; Абсатаров Х.Х. Угроза убийством или причинением тяжкого вреда здоровью как преступление против личности: уголовно-правовой и криминологический аспекты / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Челябинск, 2005, р. 8. 24 р.

³⁴⁸ Горбатова М.А. Место угрозы убийством или причинением тяжкого вреда здоровью в системе Особенной части УК РФ. În: *Проблемы права*, 2003, № 1, р. 142-143; Никитин Е.В. Корыстно-насильственные преступления против собственности / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Омск, 2002, р. 10. 18 р.; Чернявский А.Д. Психическое насилие при совершении корыстных преступлений: уголовно-правовые и криминологические проблемы / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 1991, р. 21. 247 р.

³⁴⁹ Уголовное право. Особенная часть / Под ред. Л.В. Иногамовой-Хегай, А.И. Рарога, А.И. Чучаева. Москва: Инфра-М, 2008, р. 86. 786 р.

³⁵⁰ Раздобудько В.О. Проблемы определения объекта угрозы-деяния на примере статьи 119 УК РФ. În: *Проблемы совершенствования прокурорского надзора: сборник статей*. Иркутск: Иркутский юридический институт (филиал) Акад. Ген. прокуратуры Рос. Федерации, 2015, Вып. 12. р. 149-153; Раздобудько В.О. Проблемы определения объекта угрозы убийством по уголовному праву России. În: *Крымские юридические чтения: материалы научно-практической студенческой конференции*. Симферополь: АРИАЛ, 2016, р. 447-450.

³⁵¹ Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України: Злочини проти власності / За ред. М.І. Хавронюка. Київ: Дакор, 2017, р. 212. 448 р.; Бабанли Р.Ш. Погроза вбивством: значення та місце в системі кримінального права України / Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Київ, 2010, р. 7. 19 р.; Куций Р.В. Ознаки зовнішнього прояву погрози як способу вчинення злочину. În: *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія Юриспруденція*, 2014, № 12 (том 2), р. 129-131; Засорина С.Е. Угроза убийством или причинением тяжкого вреда здоровью как преступление против личности. În: *Научное сообщество студентов. Междисциплинарные исследования: Электронный сборник статей по материалам XLVI студенческой международной научно-практической конференции*. Новосибирск: СибАК, 2018, № 11, р. 1113-1118.

³⁵² Шарапов Р.Д. Насилие в уголовном праве: понятие, квалификация, совершенствование механизма, уголовно-правового предупреждения / Диссертация на соискание ученой степени доктора юридических наук. Екатеринбург, 2006, р. 137. 418 р.

³⁵³ Anghelută M. Obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute la art. 155 din Codul penal. În: *Realități și perspective ale învățământului juridic național: Conferința științifică națională cu participare internațională, 01-02 octombrie 2019: Culegerea comunicărilor. Vol. II*. Chișinău: CEP USM, 2020, р. 184-192.

sănătății. Această traumă se poate dezvolta într-o traumă permanentă de natură psihologică și fiziologică, în funcție de calitățile și caracteristicile victimei”.³⁵⁴

Alți autori consideră că nu relațiile sociale cu privire la libertatea psihică a persoanei trebuie privite ca obiect juridic special al infracțiunii de amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății. În opinia lor, obiectul respectiv îl formează relațiile sociale cu privire la:

- „viața sau sănătatea persoanei”³⁵⁵;
- „securitatea vieții și sănătății persoanei”³⁵⁶;
- „sănătatea persoanei”³⁵⁷;
- „ocrotirea sănătății persoanei”³⁵⁸;
- „sănătatea psihică a persoanei”³⁵⁹;
- „psihicul persoanei”³⁶⁰;
- „inviolabilitatea psihologică a vieții sau a sănătății persoanei”³⁶¹;
- „dreptul persoanei la viață, integritate corporală sau sănătate”³⁶².

Anumiți autori, care se situează pe poziții apropiate, încearcă să-și argumenteze poziția.

Spre exemplu, G.A. Levertova afirmă: „Emoțiile negative (în special – temerea), generate de violența psihică, pot provoca boli cardiovasculare, anumite forme de diabet, hipertensiune,

³⁵⁴ Сердюк Л. Правовая оценка последствий при угрозе убийством или причинением тяжкого вреда здоровью. În: *Уголовное право*, 2008, № 1, p. 64-68.

³⁵⁵ Левин П.Н. *Уголовная ответственность за угрозу убийством или причинением тяжкого вреда здоровью* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2007, p. 18. 26 p.

³⁵⁶ Бужор В., Гуцуляк В. Иные преступления, посягающие на жизнь и здоровье личности (ст. 155-163 УК РМ). Комментарий. În: *Закон и жизнь*, 2011, № 7, p. 4-12.

³⁵⁷ Вербицька Н.В. Відмежування погрози або насильства щодо захисника чи представника особи від суміжних складів злочинів. În: *Порівняльно-аналітичне право*, 2016, № 3, p. 161-164.

³⁵⁸ Barbăneagră A., Berliba V., Bîrgău M. et al. *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu* / Sub red. lui A. Barbăneagră. Chișinău: Arc, 2003, p. 327. 836 p.; Barbăneagră A., Berliba V., Gurschi C. et al. *Codul penal comentat și adnotat*. Chișinău: Cartier, 2005, p. 238. 656 p.

³⁵⁹ Ильянова О.И. *Угрозы убийством или причинением тяжкого вреда здоровью и их предупреждение* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Саратов, 2015, p. 6. 26 p.; Максимович Р.Л. Про поняття «погроза» в Кримінальному кодексі України. În: *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*, 2017, Вип. 3, p. 165-174.

³⁶⁰ Гуртовенко О.Л. *Психічне насильство у кримінальному праві України* / Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Одеса, 2008, p. 24. 251 p.; Бархатова Е.Н. *Преступления против собственности, совершаемые с применением психического насилия* / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Омск, 2014, p. 31. 170 p.; Гребенкин Ф.Б. *Уголовно-правовое значение психического насилия в преступлениях против собственности* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2004, p. 4. 26 p.; Векленко В.В., Бархатова Е.Н. Психическое насилие как средство совершения преступлений: проблемы квалификации. În: *Современное право*, 2013, № 7, p. 134-137.

³⁶¹ Хабарова М.В. *Угроза убийством или причинением тяжкого вреда здоровью: уголовно-правовой и криминологический аспекты* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Краснодар, 2006, p. 16. 24 p.

³⁶² Barbăneagră A., Alecu Gh., Berliba V. et al. *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu (Adnotat cu jurisprudența CEDO și a instanțelor naționale)*. Chișinău: Sarmis, 2009, p. 305. 860 p.

angină pectorală, diverse tipuri de nevroză, neurastenie și psihopatie. Impactul negativ al amenințărilor asupra sănătății persoanei este incontestabil”.³⁶³

În esență, A.V. Starkov susține o astfel de viziune, vorbind despre o „relație directă între bolile somatice și neuropsihice, pe de o parte, și amenințare, pe de altă parte”.³⁶⁴

Din astfel de opinii, potrivit cărora sănătatea sau viața persoanei ar fi lezate prin amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, ar rezulta că acțiunea în cauză este incriminată datorită faptului că implică intenția de a comite omorul sau vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății. Însă, o asemenea abordare este contrară principiului „*cogitationis poenam nemo patitur*” („nimeni nu poate suferi o pedeapsă pentru gândurile lui”). Este exclusă posibilitatea condamnării unei persoane pentru gândurile sale, oricât de periculoase ar fi, și chiar dacă aceste gânduri, planuri, dorințe, ar putea fi probate cu ajutorul mijloacelor moderne de investigare a proceselor psihice (serul adevărului, narcoanaliză etc.).³⁶⁵ Ca atare, nu există o faptă infracțională în cazul unei simple gândiri sau a altor procese psihice fără manifestări externe.³⁶⁶ Temei pentru aplicarea răspunderii penale îl constituie nu intenția de a comite o infracțiune, ci realizarea integrală sau parțială a acestei intenții. Concluzia dată rezultă din interpretarea sistemică a art. 14, 15, 51 și 52 CP RM.

Nici chiar divulgarea intenției de a comite o infracțiune nu poate de felul său să constituie temei de aplicare a răspunderii penale.

M.V. Grin prezintă următoarele argumente: „Spre deosebire de pregătirea de infracțiune, divulgarea intenției nu presupune pericolul de vătămare a obiectelor ocrotite de legea penală. [...] Divulgarea intenției de a săvârși o infracțiune posedă următoarele trăsături individualizante: 1. Divulgarea intenției nu este o etapă a activității infracționale. 2. Divulgarea intenției nu comportă pericol social. 3. Divulgarea intenției nu este penal pedepsibilă. Divulgarea intenției trebuie deosebită de amenințare, care prezintă pericol social și care este considerată componentă de infracțiune în unele articole din partea specială a legii penale”.³⁶⁷

³⁶³ Левертова Р.А. *Ответственность за психическое насилие по советскому уголовному праву*. Омск: НИИРПО Ом. ВШМ МВД, 1978, p. 10. 103 p.

³⁶⁴ Старков О.В. *Бытовые насильственные преступления (причинность, групповая профилактика, наказание)*. Рязань: РВШ МВД РФ, 1992, p. 34-35. 162 p.

³⁶⁵ Antoniu G., Dobrescu E., Dianu T. et al. *Reforma legislației penale*. București: Editura Academiei Române, 2003, p. 50. 339 p.

³⁶⁶ Dongoroz V., Kahane S., Oancea I. et al. *Explicații teoretice ale Codului penal român. Partea generală – vol. 1*. București: Editura Academiei Române, All Beck, 2003, p. 105. 399 p.

³⁶⁷ *Энциклопедия уголовного права. Т. 5. Неоконченное преступление*. Санкт-Петербург: Издание профессора Малинина, 2006, p. 8-9. 463 p.

Privitor la divulgarea intenției, A. Șavga menționează: „Aceste procese, deși reale (nu imaginate de autor), nu constituie obiectul legislației penale, pentru că ele nu influențează existența răspunderii penale a subiectului, ci numai explică fenomenele interne, psihice [...]”.³⁶⁸

S. Brînza și V. Stati explică: „Exteriorizarea intenției de lipsire de viață nu este o etapă a activității infracționale în cazul omorului. Aici însă trebuie de menționat că amenințarea cu omor nu trebuie privită ca exteriorizare a intenției de lipsire de viață, întrucât constituie o infracțiune distinctă prevăzută la art. 155 CP RM”.³⁶⁹

În fine, R.Ș. Babanli consemnează: „Amenințarea, pentru care se prevede răspunderea penală, este o componentă de infracțiune de sine stătătoare. Prin urmare ea nu poate fi privită ca etapă a conduitei infracționale a făptuitorului”.³⁷⁰

Din analiza acestor puncte de vedere, rezultă că, dacă infracțiunea prevăzută la art. 155 CP RM ar atenta la relațiile sociale cu privire la viața sau sănătatea persoanei, atunci această infracțiune ar trebui privită ca o divulgare (exteriorizare) a intenției de lipsire de viață ori de vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății. Pe cale de consecință, pentru a putea fi aplicat art. 155 CP RM, o altă valoare socială specifică (și relațiile sociale aferente) trebuie să suporte atingere.

O asemenea ipoteză o confirmă implicit opiniile unor penaliști. Astfel, V.V. Șablistâi afirmă: „Nu există niciun pericol real pentru viață în momentul expunerii amenințării. În acest moment făptuitorul nu intenționează să lipsească victima de viață, ci încearcă să o intimideze. În rezultatul exteriorizării informațiilor cu caracter intimidant, victimei îi apar emoții negative sub formă de temere și incertitudine a zilei de mâine”.³⁷¹

Vorbind despre efectele care pot fi generate de amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, alți autori specifică:

- „emoțiile negative ale victimei”³⁷²;
- „procesele negative care apar în conștiința victimei”³⁷³;

³⁶⁸ Grama M., Botnaru S., Șavga A. et al. *Dreptul penal. Partea generală. Vol. I.* Chișinău: Tipografia Centrală, 2012, p. 268-269. 328 p.

³⁶⁹ Brînza S., Stati V. *Tratat de drept penal. Partea specială. Vol. I.* Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p. 161. 1328 p.

³⁷⁰ Babanli R.Ш. Проблеми визначення об'єкта злочину «погроза вбивством» у кримінальному праві. În: *Часопис Київського університету права*, 2008, № 3, p. 270-275.

³⁷¹ Шаблистий В.В. *Кримінальна відповідальність за погрозу вбивством* / Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Дніпропетровськ, 2010, p. 9. 22 p.

³⁷² Гуртовенко О.Л. *Психічне насильство у кримінальному праві України* / Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Одеса, 2008, p. 50. 251 p.

³⁷³ Мирончак К.В. Психологічний вплив страху смерті на особистість. În: *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ (Серія психологічна)*, 2012, № 2, p. 361-370.

– „timorarea, dorința de a asigura protecția acelor valori cu a căror lezare amenință făptuitorul, disconfortul intern și extern, dezorganizarea anumitor sfere ale vieții”³⁷⁴;

– „renunțarea la modul obișnuit de viață (luarea mesei, somn, odihnă, muncă), depresie, ceea ce, la rândul său, influențează negativ poziția de viață activă”³⁷⁵;

– „dezorganizarea activității, deteriorarea percepției, deformarea conștiinței; modificările negative ale structurii personalității; dezorganizarea desfășurării proceselor intelectuale; scăderea capacității de a lua decizii independente; elaborarea de strategii comportamentale ineficiente și iraționale etc.”³⁷⁶

În legătură cu astfel de efecte negative, O.L. Gurtovenko remarcă just: „În mod evident, asemenea modificări, care se pot produce în psihicul uman, sunt secundare, întrucât apar ca urmare a temerii, a fricii”³⁷⁷.

Oricum, astfel de modificări ale psihicului uman nu pot fi echivalate cu o boală psihică. S. Brînza și V. Stati susțin întemeiat că „oricare boală psihică, chiar cu un parcurs facil, este de domeniul vătămării grave a integrității corporale sau a sănătății. Aplicarea art. 152 CP RM sau a art. 78 CC RM ar fi o ilegalitate în această ipoteză”.³⁷⁸

Cu alte cuvinte, boala psihică în sensul art. 151 CP RM este singurul exemplu posibil de prejudiciere a sănătății psihice, prevăzut de legea penală.

În ce privește prejudicierea sănătății fizice sau a vieții persoanei, art. 155 CP RM pur și simplu nu prevede o asemenea ipoteză.

Ia.G. Olenina argumentează: „Nu este admisibil a considera sănătatea persoanei obiect juridic special al amenințării. Or, dacă în rezultatul amenințării, se cauzează vătămarea integrității corporale sau a sănătății ori decesul victimei, calificarea trebuie făcută [...] după regulile concursului de infracțiuni [...]. Nu este acceptabilă aplicarea exclusiv a normei care prevede răspunderea pentru amenințare”.³⁷⁹

L.V. Serdiuk menționează: „Esența amenințării se exprimă în scopul ei de a tulbura liniștea sufletească a victimei și de a suprima libertatea manifestării de voință a victimei. Pericolul pentru

³⁷⁴ Бурдін В.М. *Стадії вчинення злочину (кримінально-правове дослідження)*. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2013, р. 79. 304 р.

³⁷⁵ Шаблій В.В. Реальність як обов’язкова ознака погрози вбивством та особливості її встановлення органами внутрішніх справ. *Ін: Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*, 2012, Спеціальний випуск № 1, р. 29-37.

³⁷⁶ Мирончак К.В. Психологічний вплив страху смерті на особистість. *Ін: Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ (Серія психологічна)*, 2012, № 2, р. 361-370.

³⁷⁷ Гуртовенко О.Л. *Психічне насильство у кримінальному праві України* / Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Одеса, 2008, р. 87. 251 р.

³⁷⁸ Brînza S., Stati V. *Drept penal. Partea specială. Vol. I*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2011, р. 256. 1062 р.

³⁷⁹ Оленіна Я.Г. Особливості кримінальної відповідальності за погрозу щодо працівника правоохоронного органу (ч. 1 ст. 345 КК України). *Ін: Часопис Київського університету права*, 2014, № 1, р. 382-386.

viață apare numai dacă făptuitorul încearcă să realizeze amenințarea, însă aceasta reprezintă o cu totul altă problemă și o cu totul altă infracțiune”.³⁸⁰

Mai desfășurat este punctul de vedere exprimat de S. Brînza și V. Stati: „În ipoteza unor infracțiuni (de exemplu, a infracțiunii prevăzute la art. 151 CP RM), urmarea prejudiciabilă a violenței fizice poate consta într-un prejudiciu de natură psihică adus sănătății (de exemplu, în boala psihică). Însă, în asemenea cazuri, prejudiciul de natură psihică are un caracter secundar (derivat), întrucât perturbarea activității psihice are drept cauză violența fizică. În contrast, în cazul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM, violența psihică (concretizată în amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății) poate avea drept urmare un prejudiciu de natură fizică adus sănătății (de exemplu, un atac de cord). De această dată, un caracter secundar (derivat) va avea acest prejudiciu de natură fizică. Producerea unui astfel de prejudiciu depășește momentul de consumare a infracțiunii specificate la art. 155 CP RM [...]”.³⁸¹

În concluzie, calificarea trebuie făcută conform art. 149 sau 157 și 155 CP RM în cazul în care, amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății este urmată de lipsirea de viață din imprudență a victimei sau de vătămarea gravă ori medie a integrității corporale sau a sănătății cauzată din imprudență. Infracțiunea prevăzută de art. 155 CP RM nu poate absorbi nici lipsirea de viață din imprudență a victimei, nici vătămarea gravă ori medie a integrității corporale sau a sănătății cauzată din imprudență. Acest articol exclude o asemenea posibilitate. De aceea, relațiile sociale cu privire la sănătatea sau viața persoanei nu pot să constituie obiectul juridic secundar al infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM.

Bineînțeles, atingerea, adusă relațiilor sociale cu privire la sănătatea sau viața persoanei, trebuie calificată suplimentar nu doar atunci când făptuitorul manifestă imprudență în raport cu această atingere. Din acest punct de vedere, nu este completă următoarea soluție de calificare: H.O. a fost condamnat în baza art. 155 CP RM. La 03.12.2008, aflându-se în casa lui B.I., locuitor al or. Cupcini, raî. Edineț, având în mână un cuțit, H.O. l-a amenințat pe B.I. cu omor. Apoi, H.O. i-a provocat lui B.I. o lovitură cu cuțitul în cap și câteva lovituri cu pumnii și picioarele în diferite părți ale corpului, cauzându-i o vătămare ușoară a sănătății.³⁸² În acest caz, calificarea este lacunară, întrucât nu conține alin. (2) art. 78 CC RM.

În speță următoarea s-a ajuns la concluzia corectă că atingere s-a adus nu relațiilor sociale cu privire la libertatea psihică a persoanei, ci relațiilor sociale cu privire la sănătatea persoanei:

³⁸⁰ Сердюк Л.В. *Насилие: криминологическое и уголовно-правовое исследование*. Москва: Юрлитинформ, 2002, p. 65. 384 p.

³⁸¹ Brînza S., Stati V. *Tratat de drept penal. Partea specială. Vol. I*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p. 424. 1328 p.

³⁸² *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 17.01.2010. Dosarul nr. Ira-262/2010*. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php

„A fost încetată urmărirea penală în privința lui P.V., învinuit de comiterea infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM, pe motiv că fapta constituie o contravenție prevăzută la alin. (2) art. 78 CC RM. [...] P.V., pe data de 05.03.2010, aflându-se în apartamentul mamei sale, V.M., [...] i-a aplicat acesteia lovituri cu pumnul peste cap și în regiunea urechii stângi, a strâns-o de gât, provocându-i o surditate sensoroneurală posttraumatică bilaterală, care a apărut în urma unor lovituri cu un corp dur-contondent, și corespund vătămării ușoare a sănătății [...]”.³⁸³

În viziunea lui H.H. Absatarov, „relațiile sociale cu privire la sănătatea persoanei formează obiectul juridic facultativ al infracțiunii de amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății”.³⁸⁴

L.D. Gauhman afirmă că „atingerea adusă obiectului juridic facultativ nu influențează calificarea infracțiunii date”.³⁸⁵

La fel, S. Brînza subliniază inoportunitatea consacrării noțiunii „obiectul juridic facultativ al infracțiunii” drept categorie distinctă a obiectului juridic al infracțiunii.³⁸⁶

Altfel spus, conceptul „obiectul juridic facultativ al infracțiunii” (care, uneori, este echivalat incorect cu conceptul „obiectul juridic secundar al infracțiunii”) este inutil și inept sub aspect metodologic. Dacă un obiect juridic nu este obligatoriu pentru calificarea unei infracțiuni, atingerea adusă acelui obiect depășește cadrul respectivei infracțiuni și necesită calificare aparte. Odată ce așa-numitul „obiectul juridic facultativ al infracțiunii” ține de sistemul de referință al unei alte infracțiuni, evidențierea acestuia este lipsită de orice sens.

Infracțiunea prevăzută la art. 155 CP RM are un singur obiect juridic special. Acest obiect este simplu, nu complex sau multiplu, nu principal, secundar sau facultativ. Acest obiect este constituit din relațiile sociale cu privire la libertatea psihică a persoanei.

Ca valoare socială specifică, ocrotită de legea penală, libertatea psihică a persoanei este menționată, *e.g.*, în pct. 64 al Hotărârii Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 18 din 04.07.2013 privind controlul constituționalității unor prevederi din Codul penal nr. 985-XV din 18 aprilie 2002 și Codul de executare nr. 443-XV din 24 decembrie 2004, în redacția Legii nr. 34 din 24 mai 2012 pentru completarea unor acte legislative.³⁸⁷ Totuși, nici în acest act de jurisdicție

³⁸³ *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Bălți din 22.02.2011. Dosarul nr. 1a-95/2011.* Disponibil: https://cab.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/aad83436-4443-e011-95b5-00215ae003e7

³⁸⁴ Абсатаров Х.Х. *Угроза убийством или причинением тяжкого вреда здоровью как преступление против личности: уголовно-правовой и криминологический аспекты* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Челябинск, 2005, p. 8. 24 p.

³⁸⁵ Гаухман Л.Д. *Квалификация преступлений: закон, теория, практика.* Москва: Центр ЮрИнфоР, 2001, p. 83. 316 p.

³⁸⁶ Brînza S. *Obiectul infracțiunilor contra patrimoniului.* Chișinău: Tipografia Centrală, 2005, p. 135. 675 p.

³⁸⁷ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2013, nr. 182-185.

constituțională, nici într-un act normativ, nu găsim definiția noțiunii „libertatea psihică a persoanei”. Ca urmare, înțelesul noțiunii date trebuie căutat în teoria dreptului penal.

În teoria dreptului penal noțiunea „libertatea psihică a persoanei” este definită în felul următor:

– „putința ce-i este lăsată fiecărei persoane de a hotărî (de a dispune) în toate actele sale, în cadrul ordinii juridice, după cum va crede de cuviință, deci după cum îi vor dicta conștiința, sentimentele și interesele sale”³⁸⁸;

– „posibilitatea persoanei de a lua hotărâri și de a acționa în orice situație așa cum crede de cuviință, fără temerea că i s-ar putea produce vreun rău, bineînțeles, cu condiția ca și ea să respecte ordinea de drept”³⁸⁹;

– „posibilitatea persoanei de a se autodetermina de sine stătător în toate actele sale după cum va crede de cuviință, fără presiuni exercitate din exterior”³⁹⁰.

Părerii similare au R. Ștefănuț³⁹¹ și S. Crijanovschi.³⁹² Aceste puncte de vedere sunt acceptabile.

R. Răducanu definește noțiunea „libertatea psihică a persoanei” ca „posibilitate de a lua hotărâri și de a se manifesta în mod nestingherit, fără să fie constrânsă prin amenințare sau violență”.³⁹³ Este criticabilă partea finală a acestei definiții. Folosind termenul „violență” ca antiteză a termenului „amenințare”, această autoare are în vedere violența fizică. În niciun caz, violența fizică nu poate aduce atingere libertății psihice a persoanei. Violența fizică poate leza viața, sănătatea sau integritatea corporală a persoanei.

În literatura de specialitate se menționează despre inviolabilitatea psihică a persoanei, adică despre „lipsa contactului de natură să suprimă conștiința, gândurile, voința persoanei și să exercite o influență coercitivă asupra comportamentului acesteia”³⁹⁴; „Asigurarea inviolabilității psihice cuprinde un complex de măsuri orientate spre protecția față de atentatele la sănătatea

³⁸⁸ Rătescu C.G., Ionescu-Dolj I., Periețeanu I.Gr. et al. *Codul penal adnotat. Vol. III. Partea specială*. București: Socec & Co., 1937, p. 245-246. 702 p.

³⁸⁹ Loghin O., Toader T. *Drept penal român. Partea specială*. București: Șansa, 1999, p. 151. 666 p.

³⁹⁰ Botnarenco M. Obiectul infracțiunii prevăzute la art. 173 CP RM. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”*, *Seria Științe Sociale*, 2015, nr. 3, p. 67-81.

³⁹¹ Ștefănuț R. Obiectul juridic al infracțiunii de violare de domiciliu. În: *Revista Națională de Drept*, 2011, nr. 9, p. 46-54; Idem. *Infracțiunea de violare de domiciliu în legislația Republicii Moldova și a României. Studiu de drept comparat*. Chișinău: CEP USM, 2011, p. 123. 258 p.

³⁹² Crijanovschi S. Obiectul juridic al infracțiunii de șantaj. În: *Revista Națională de Drept*, 2011, nr. 8, p. 62-68; Idem. *Aspecte teoretice și practice ale infracțiunii de șantaj*. Chișinău: CEP USM, 2012, p. 59. 275 p.

³⁹³ Răducanu R. Aspecte particulare asupra infracțiunii de șantaj. În: *Revista de Științe Juridice*, 2007, nr. 4, p. 105-111.

³⁹⁴ Costachi Gh., Chetruș U. Inviolabilitatea persoanei – drept fundamental pasibil de restrângere. În: *Revista Națională de Drept*, 2013, nr. 5, p. 21-26.

psihică și morală a persoanei, sfera intelectuală și volițională a conștiinței omului”.³⁹⁵ Inviolabilitatea psihică a persoanei nu trebuie confundată cu libertatea psihică a acesteia. Inviolabilitatea persoanei – fizică sau psihică – este apărută împotriva imixtiunilor statului, ale unor persoane juridice sau fizice în sensul garanțiilor oferite de art. 25 al Constituției.³⁹⁶ În acord cu acest articol, libertatea individuală este inviolabilă. Cu alte cuvinte, inviolabilitatea psihică reprezintă starea de protecție asigurată, în modul prevăzut de lege, împotriva lezării ilegale a libertății psihice a persoanei.

Libertatea psihică a persoanei nu trebuie confundată nici cu integritatea psihică a persoanei. Despre integritatea psihică a persoanei se vorbește în alin. (1) art. 24 al Constituției.³⁹⁷ În opinia lui V. Vlaicu, integritatea psihică a persoanei presupune „însușirea omului de a fi și de a rămâne întreg din punctul de vedere al formei specifice de reflectare a realității și care se manifestă prin activitatea sistemului nervos și structura sufletească proprie fiecărui individ anume sau tuturor oamenilor”.³⁹⁸ După S. Brînza și V. Stati, „integritatea [...] psihică este lezată ca urmare a cauzării unei dureri sau a suferinței [...] psihice”.³⁹⁹ Integritatea psihică a persoanei este apărută nu împotriva amenințării, ci împotriva torturii, a tratamentului inuman sau degradant, care implică procedee de influențare psihică.

Anumite trăsături definitorii ale libertății psihice a persoanei, ca valoare socială apărută de legea penală, sunt evidențiate de alți autori:

– „Amenințarea adresată unei persoane este de natură de a-i afecta (tulbura) sentimentul de securitate – restrângându-i astfel dreptul la libertatea psihică – și, totodată, de a-i influența conduita – datorită temerii care o marchează, ceea ce se va răsfrânge negativ asupra participării ei la viața socială”⁴⁰⁰;

– „Libertatea psihică nu este legată de activitatea persoanei, de actele fizice ale acesteia. Ea este legată de actele cu caracter psihic ale persoanei, presupunând deliberarea și hotărârea ei asupra realizării actelor fizice. Atingerea adusă libertății psihice a victimei presupune influențarea asupra psihicului acesteia, având scopul înfrângerii, dominării sau corectării voinței

³⁹⁵ Ibidem.

³⁹⁶ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1994, nr. 1.

³⁹⁷ Ibidem.

³⁹⁸ Vlaicu V. Dreptul la viață, la integritate fizică și psihică într-un mediu sănătos. În: *Revista Națională de Drept*, 2008, nr. 2, p. 85-88.

³⁹⁹ Brînza S., Stati V. *Drept penal. Partea specială. Vol. II*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2011, p. 762. 1324 p.

⁴⁰⁰ Diaconescu Gh., Duvac C. *Tratat de drept penal. Partea specială*. București: C.H. Beck, 2009, p. 170. 1158 p.; Diaconescu Gh. *Infracțiunile în Codul penal român. Vol. I*. București: Oscar Print, 1997. 481 p.

persoanei respective. Altfel spus, făptuitorul urmărește ca victima să delibereze și să hotărască așa cum își dorește el”⁴⁰¹;

– „Libertatea psihică nu este legată de activitatea persoanei, de actele fizice ale acesteia. Ea este legată de actele cu caracter psihic ale persoanei, presupunând deliberarea și hotărârea ei asupra realizării actelor fizice”.⁴⁰²

Din aceste definiții și caracterizări desprindem următoarele trăsături distinctive ale libertății psihice a persoanei, ca valoare socială individuală ocrotită de art. 155 CP RM:

1) *de facto* (nu și *de jure*) este o componentă a libertății persoanei, ca parte a valorii sociale fundamentale ocrotite împotriva infracțiunilor prevăzute în Capitolul III al părții speciale a Codului penal al Republicii Moldova;

2) este legată de actele cu caracter psihic ale persoanei, presupunând deliberarea și hotărârea ei asupra realizării actelor sale fizice;

3) se realizează după cum persoana consideră de cuviință, însă cu condiția ca și ea să respecte ordinea de drept;

4) este suprimată în prezența temerii victimei că i s-ar putea produce vreun rău, ceea ce se răsfrânge negativ asupra participării ei la viața socială;

5) dorind să o suprimă, făptuitorul urmărește ca victima să manifeste voința impusă de el, adică să fie el cel care deliberează și hotărăște asupra realizării actelor fizice ale victimei.

2.3. Victima infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM

În viziunea lui S. Brînza, „nu toate infracțiunile au obiect material, ci numai acelea în cazul săvârșirii cărora valoarea socială ocrotită se proiectează (nu constă, nici nu se exprimă) într-o entitate materială, astfel că valoarea socială și, implicit, relațiile sociale ocrotite de legea penală pot fi vătămate sau amenințate prin influențarea asupra acestei entități”.⁴⁰³

V.Iu. Șevcenko exprimă o părere opusă: „Nu există infracțiuni fără obiect material”.⁴⁰⁴ Opinia lui V.V. Hiliuta este apropiată: „Obiectul material al infracțiunii îl pot forma, *e.g.*, onoarea, demnitatea, sănătatea sau viața persoanei”.⁴⁰⁵

⁴⁰¹ Brînza S., Stati V. *Tratat de drept penal. Partea specială. Vol. I*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. p. 420. 1328 p.

⁴⁰² Tănase A. Infracțiunea de trafic de ființe umane (art. 165 C.Pen. RM): obiectul juridic, obiectul material, victima. În: *Revista Națională de Drept*, 2010, nr. 9-10, p. 42-55.

⁴⁰³ Brînza S. *Obiectul infracțiunilor contra patrimoniului*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2005, p. 89. 675 p.

⁴⁰⁴ Шевченко В.Ю. Объект и предмет преступления. În: *Современная наука*, 2013, № 1, p. 17-22.

⁴⁰⁵ Хиллута В.В. Предмет преступления в науке уголовного права: проблемы и противоречия. În: *Журнал российского права*, 2016, № 7, p. 70-79.

Având în vedere această dispută științifică, ne propunem să stabilim dacă infracțiunea prevăzută la art. 155 CP RM are obiect material/imaterial sau nu.

Considerăm că V.Iu. Șevcenko și V.V. Hiliuta confundă obiectul material al infracțiunii cu obiectul juridic special al infracțiunii. În această privință, merită atenție poziția exprimată de M. Basarab: „La ora actuală, deși obiectul material al infracțiunii este atribuit sferei obiectului apărării penale, aceste categorii nu sunt identice. Obiectul material al infracțiunii nu este identic cu obiectul juridic al infracțiunii, deoarece acesta din urmă este format din valorile sociale și relațiile sociale, ocrotite de legea penală, pe care primul le materializează”.⁴⁰⁶

Cum deosebim valorile sociale și relațiile sociale, ocrotite de legea penală, de expresia materializată a acestora?

În opinia lui I.V. Kuznețov, „obiectul material al infracțiunii are semnificația unui semn constitutiv nu în toate componentele de infracțiuni, ci doar în acelea în care această necesitate o stabilește chiar norma de incriminare”.⁴⁰⁷

Viziunea autorului precitat nu este clară. Doar în unele articole din Codul penal (*e.g.*, în articolele care incriminează faptele de sustragere) este specificat obiectul material. Aceasta nu înseamnă deloc că infracțiunile prevăzute de celelalte articole din Codul penal (*e.g.*, de art. 145, 151, 164, 171 etc.) nu au obiect material.

Așa cum afirmă cu drept cuvânt O.S. Bondarenko, este posibil ca infracțiunea să aibă obiect material, deși acesta nu este menționat explicit în norma de incriminare.⁴⁰⁸ În art. 155 CP RM nu este menționat explicit un obiect material. Vom încerca să stabilim dacă acesta are o prezență implicită.

Unii doctrinari⁴⁰⁹ extrapolează noțiunea de obiect material al infracțiunii asupra unor entități lipsite de materialitate (energie, informație etc.).

În acest plan, prezintă interes reflecțiile lui N.D. Popa: utilizarea conceptului de obiect material pentru a desemna entitățile imateriale nu este cea mai bună soluție, deoarece respectivele entități redau o realitate de altă natură decât cea materială, tangibilă.⁴¹⁰

⁴⁰⁶ Basarab M. *Drept penal. Partea generală. Vol. I.* București: Lumina Lex, 1997, p. 150. 480 p.

⁴⁰⁷ Кузнецов И.В. *Понятие и виды предметов преступлений в уголовном праве России* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2006, p. 9. 26 p.

⁴⁰⁸ Бондаренко О.С. Аналіз понятійного аспекту «безпредметних злочинів» у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг. În: *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*, 2014, № 9-2, том 2, p. 57-59.

⁴⁰⁹ Музика А.А., Лащук Є.В. Про загальне поняття предмета злочину. În: *Вісник Асоціації кримінального права України*, 2014, № 1, p. 103-118; Калмыков Д.А. *К вопросу о необходимости корректировки понятия предмет преступления*. Disponibil: <https://defence-line.ru/useful-info/k-voprosu-o-neobhodimosti-korrektirovki-ponyatiya-predmet-prestupleniya>; Винокуров В.Н. Предмет преступления: отличие от смежных понятий. În: *Журнал российского права*, 2011, № 12, p. 56-63.

Cu referire la entitățile imateriale, G. Zlati folosește noțiunea „bun virtual”.⁴¹¹

Alți autori⁴¹² utilizează conceptul „obiect virtual al infracțiunii”.

În doctrina penală autohtonă acestor noțiuni le corespunde conceptul de obiect imaterial al infracțiunii.

După părerea lui V. Stati, „prin „obiect imaterial al infracțiunii” trebuie să se înțeleagă entitatea incorporeală asupra căreia se îndreaptă nemijlocit acțiunea infracțională, prin al cărei intermediu se aduce atingere obiectului juridic al infracțiunii”.⁴¹³ Noțiunea „obiect imaterial al infracțiunii” este utilizată, de asemenea, de către alți autori autohtoni.⁴¹⁴

Considerăm preferabilă noțiunea „obiect imaterial al infracțiunii, care este una antitetică față de noțiunea „obiect material al infracțiunii”. Tocmai noțiunea „obiect imaterial al infracțiunii” este consacrată în jurisprudența Curții Constituționale a Republicii Moldova (e.g., în Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 12 din 14.05.2018 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 361 alin. (2) lit. c) din Codul penal⁴¹⁵, precum și în Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 113 din 24.10.2019 de inadmisibilitate a sesizării

⁴¹⁰ Popa N.D. The concept of material object of the crime in the romanian criminal doctrine. În: *The Juridical Current Journal*, 2010, no. 3, p. 118-130.

⁴¹¹ Zlati G. Dematerializarea obiectului material al infracțiunii în contextul evoluției tehnologice și consecințele acesteia. În: *Dreptul*, 2013, nr. 9, p. 163-180.

⁴¹² Мазуренко О., Розенфельд Н. Комп’ютерна інформація як предмет злочинів, передбачених Розділом XVI КК України. În: *Право України*, 2004, № 6, p. 80-83.

⁴¹³ Stati V. Problema obiectului material în cazul infracțiunii de încălcare a dreptului de autor și drepturilor conexe (art. 185¹ CP RM). În: *Probleme teoretice și practice ale economiei proprietății intelectuale. Comunicări prezentate la ediția a V-a a Conferinței internaționale științifico-practice (16-17 noiembrie 2006)*. Chișinău: AGEPI, 2007, p. 228-230.

⁴¹⁴ Brînza S. Din nou despre interpretarea noțiunii de prostituție în practica judiciară a Republicii Moldova. În: *Revista Națională de Drept*, 2016, nr. 6, p. 2-9; Brînza S., Stati V. Implicațiile juridico-penale ale adoptării Legii nr. 133/2016 și a Legii nr. 134/2016. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis”, Seria „Științe Sociale”*, 2016, nr. 8, p. 90-98; Brînza L. Noi implicații privind obiectul imaterial al infracțiunii prevăzute la art. 311 CP RM. În: *Integrare prin cercetare și inovare. Științe juridice*. Chișinău: CEP USM, 2017, p. 10-14; Băbălău D. Obiectul imaterial al infracțiunilor prevăzute la art. 241 din Codul penal. În: *Integrare prin cercetare și inovare. Științe juridice Vol. 1*. Chișinău: CEP USM, 2016, p. 76-80; Idem. Unele considerații privind obiectul infracțiunilor prevăzute la art. 241 din Codul penal (Partea II). În: *Revista Națională de Drept*, 2016, nr. 12, p. 44-49; Idem. *Răspunderea penală pentru practicarea ilegală a activității de întreprinzător*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2016, p. 138. 304 p.; Botnarenco D. Unele aspecte privind obiectul imaterial al infracțiunii prevăzute la art. 307 CP RM. În: *Integrare prin cercetare și inovare*. Chișinău: CEP USM, 2019, p. 278-282; Idem. Unele reflecții privind noțiunea „contrară legii” din dispoziția art. 307 CP RM. În: *Integrare prin cercetare și inovare. Științe juridice și economice. Vol. 1*. Chișinău: CEP USM, 2020, p. 144-148; Păduraru A. *Infracțiunile în domeniul proprietății industriale în legislația Republicii Moldova și în legislația României. Studiu de drept comparat*. Chișinău: CEP USM, 2011, p. 142-145. 269 p.; Timofei S. *Răspunderea penală pentru infracțiunile în domeniul concurenței*. Chișinău: CEP USM, 2011, p. 168-170. 300 p.; Serbinov I. *Răspunderea penală pentru neglijența în serviciu*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2018, p. 85-88. 280 p.; Timofei C. *Răspunderea penală pentru traficul de influență*. Chișinău: CEP USM, 2011, p. 151-154. 322 p.; Moțoc C., Gîrla L. Secretul profesional reproductiv ca obiect imaterial al încălcării inviolabilității vieții personale: constatări de lege lata, viziuni doctrinare și jurisprudența CtEDO. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe Sociale”*, 2019, nr. 11, p. 146-159; Reșetnicov A. Informația documentară ca obiect al influențării nemijlocite infracționale. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis”, Seria „Științe Sociale”*, 2007, nr. 6, p. 180-184; Reșetnicov A. Disocierea mijlocului de săvârșire a infracțiunii de obiectul material al infracțiunii: conotații teoretice și practice. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis”, Seria „Științe Sociale”*, 2008, nr. 4, p. 160-163.

⁴¹⁵ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr. 176-180.

nr. 175g/2019 privind excepția de neconstituționalitate a unor dispoziții din articolul 326 alin. (1¹) din Codul penal⁴¹⁶).

Infrațiunea prevăzută la art. 155 CP RM nu are un obiect imaterial. Nu putem considera, *e.g.*, psihicul persoanei ca fiind entitatea incorporeală prin al cărei intermediu se aduce atingere obiectului juridic special al acestei infrațiuni. „Nu este cu puțință ca infrațiunea prevăzută la art. 155 CP RM să aducă – prin intermediul psihicului persoanei (care este un atribut inseparabil al acesteia) – atingere libertății psihice a persoanei (care este o parte a persoanei ca obiect juridic suprageneric al infrațiunii prevăzute la art. 155 CP RM)”.⁴¹⁷

După părerea lui I. Oancea, „obiectul direct, nemijlocit al infrațiunii poate fi un obiect material sau unul imaterial”.⁴¹⁸

Așadar, noțiunea „obiectul direct al infrațiunii” cuprinde în sfera ei noțiunile cu o sferă mai mică: „obiectul material al infrațiunii” și „obiectul imaterial al infrațiunii”. Aceste două noțiuni subsidiare nu epuizează conținutul noțiunii „obiectul direct al infrațiunii”.

S. Brînza evidențiază trei variante ale „mecanismului” de atingere infracțională asupra obiectului apărării penale: a) infrațiunea poate influența în mod nemijlocit asupra facultății sociale ocrotite de legea penală; b) infrațiunea se poate exprima în influențarea nemijlocită asupra obiectului material al infrațiunii; c) infrațiunea poate fi realizată pe calea influențării nemijlocite asupra victimei.⁴¹⁹

Dorind să suprimă libertatea psihică, subiectul infrațiunii prevăzute la art. 155 CP RM influențează asupra victimei, deși nu asupra corpului acesteia. Subiectul urmărește ca victima să manifeste voința impusă de el, adică să fie el cel care deliberează și hotărăște asupra realizării actelor fizice ale victimei. În concluzie, infrațiunea prevăzută la art. 155 CP RM nu are un obiect material/imaterial. În cazul acestei infrațiuni se poate vorbi despre un obiect direct / obiect al influențării nemijlocite, care este reprezentat de victimă.

După această clarificare, în continuare, ne propunem să aflăm dacă:

- 1) infrațiunea prevăzută la art. 155 CP RM are victimă sau nu;
- 2) victimă a acestei infrațiuni este o persoană fizică sau o persoană juridică;
- 3) victimă a infrațiunii prevăzute la art. 155 CP RM poate fi persoana, la care se referă conținutul amenințării, dar căreia nu-i este expusă amenințarea, sau nu?

⁴¹⁶ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2019, nr. 388-392.

⁴¹⁷ Angheluță M. Obiectul material/imaterial al infrațiunii prevăzute la art. 155 din Codul penal: între posibilitate și realitate. În: *Integrare prin cercetare și inovare. Conferință științifică națională cu participare internațională: Științe juridice: Rezumate ale comunicărilor*. Chișinău: CEP USM, 2020, p. 30-33.

⁴¹⁸ Oancea I. *Drept penal. Partea generală*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1965, p. 131-132, 404 p.

⁴¹⁹ Brînza S. *Obiectul infracțiunilor contra patrimoniului*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2005, p. 89, 675 p.

D.Iu. Levkov menționează că „în infracțiunile, care doar creează pericolul perturbării desfășurării normale a relațiilor sociale și care nu afectează interesele unui subiect concret al relațiilor sociale apărute de legea penală, a vorbi despre victimă este, dacă nu lipsit de sens, atunci cel puțin contraproductiv. Or, din considerente obiective, nu este posibilă identificarea unei astfel de victime și stabilirea caracteristicilor acesteia”.⁴²⁰

În cazul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM situația este de altă natură. În legătură cu această infracțiune, V. Bujor și V. Guțuleac afirmă: „Amenințarea trebuie să fie concretă, adică făptuitorul trebuie să arate clar împotriva cui este îndreptată amenințarea”.⁴²¹

Așadar, este posibilă identificarea victimei infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM. Odată ce am constatat aceasta, este necesar să stabilim caracteristicile acestei victime. Putem face aceasta doar pe cale doctrinară, odată ce legiuitorul trece cu tăcerea aceste caracteristici.

Conform alin. (1) art. 58 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova (în continuare – CPP RM), „se consideră victimă orice persoană fizică sau juridică căreia, prin infracțiune, i-au fost aduse daune morale, fizice sau materiale. Victima are un interes în cadrul procesului penal și este interesată în rezultatele acestuia”.⁴²² Cea de-a doua propoziție din această dispoziție demonstrează că „definiția noțiunii de victimă din prima propoziție are o semnificație preponderent procesual penală, care poate să nu coincidă cu semnificația penală a noțiunii de victimă”.⁴²³

Din definiția în cauză ar putea rezulta că victima infracțiunii, prevăzute la art. 155 CP RM, este persoana căreia, prin infracțiune, i-au fost aduse daune morale. Însă, această presupunere este pusă la îndoială de I. Moscalciuc: „Dauna cauzată victimei, ca subiect al relațiilor sociale apărute de legea penală, face parte din urmările prejudiciabile ale infracțiunii, dar nu în întregime. Se are în vedere numai componenta socială a daunei respective. Astfel, victimei poate să-i fie cauzată vătămarea integrității corporale sau a sănătății, să-i fie distruse sau deteriorate bunurile etc. În acest caz, componenta socială a daunei constă în crearea imposibilității pentru victimă de a-și îndeplini obligațiile de muncă, de a se bucura de posibilitatea de a participa activ la viața socială, ori în privarea acesteia de posibilitatea de a-și exercita deplin drepturile de

⁴²⁰ Левков Д.Ю. *Потерпевший в преступлениях против правосудия* / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2017, p. 42. 225 p.

⁴²¹ Бужор В., Гуцуляк В. *Иные преступления, посягающие на жизнь и здоровье личности* (ст. 155-163 УК РМ). Комментарий. În: *Закон и Жизнь*, 2011, № 7, p. 4-12.

⁴²² *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2003, nr. 104-110.

⁴²³ Angheluță M. Victima amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății (art. 155 din Codul penal al Republicii Moldova): considerații generale. În: *Modern scientific challenges and trends: a collection scientific works of the International scientific conference (30th August, 2020)*. Warsaw: Sp. z o. o. "iScience", 2020, p. 33-42.

proprietar sau posesor. Prin intermediul acestei componente sociale a daunei se stabilește legătura dintre victimă și obiectul juridic special al infracțiunii”.⁴²⁴

Acest autor sugerează că dauna cauzată victimei, ca subiect al relațiilor sociale apărute de legea penală, face parte nu doar din urmările prejudiciabile ale infracțiunii, dar și din obiectul juridic special al infracțiunii. Art. 155 CP RM stabilește răspundere pentru o infracțiune formală, pentru a cărei consumare nu este indispensabilă survenirea unor urmări. Nu orice infracțiune presupune prezența urmărilor prejudiciabile, însă orice infracțiune aduce atingere unui obiect juridic special.

Susținem părerea lui V.V. Logvinenko: „În rezultatul săvârșirii amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, teama este cea prin intermediul căreia se exercită influențarea infracțională asupra victimei. Ca urmare a acestei influențări, victimei îi este provocat un sentiment de anxietate, de neliniște, de îngrijorare în legătură cu periclitarea intereselor acesteia”.⁴²⁵

Atingerea, adusă relațiilor sociale care constituie obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM, implică apariția temerii victimei că i s-ar putea produce vreun rău, ceea ce se răsfrânge negativ asupra participării ei la viața socială, dat fiind că făptuitorul ar putea fi cel care va delibera și va hotărî asupra realizării actelor fizice ale victimei. Aceasta este componenta socială a daunei care îi este cauzată victimei infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM. Subiectul acestei infracțiuni influențează asupra victimei din dorința de a-i suprima libertatea psihică. Această influențare nu presupune neapărat cauzarea unor daune morale în sensul alin. (1) art. 58 CPP RM. Cu toate acestea, infracțiunea prevăzută la art. 155 CP RM are victimă, și anume – persoana, a cărei participare la relațiile sociale cu privire la libertatea psihică, este periclitată prin săvârșirea infracțiunii analizate.

În conformitate cu alin. (1) art. 58 CPP RM, victimă a infracțiunii poate fi persoana fizică sau juridică. După părerea lui A.M. Erdelevski, persoana juridică este un subiect de drept creat artificial, incapabil să trăiască emoții.⁴²⁶ A avea anxietate, temere, neliniște, îngrijorare înseamnă a trăi emoții. La prima vedere, aceasta ar demonstra că numai persoana fizică poate fi victimă a unei infracțiuni care presupune atingerea adusă libertății psihice. O astfel de interpretare este în concordanță cu opiniile unor teoreticieni.

⁴²⁴ Moscalciuc I. *Analiza juridico-penală a infracțiunilor săvârșite în sfera consumului de produse și servicii* / Teză de doctor în drept. Chișinău, 2008, p. 105. 255 p.

⁴²⁵ Логвиненко В.В. Уголовно-правовая оценка действий потерпевшего при угрозе убийством. În: *Ученые труды Российской Академии Адвокатуры и Нотариата*, 2012, № 2, p. 113-116.

⁴²⁶ Эрделевский А.М. *Компенсация морального вреда: анализ и комментарий законодательства и судебной практики*. Москва: БЕК, 2000, p. 107. 256 p.

De exemplu, I.A. Farghiev afirmă că „obiectul apărării penale și, în consecință, obiectul juridic al unei infracțiuni îl formează relațiile sociale care asigură participarea normală a persoanelor la aceste relații. În ceea ce privește persoana fizică, astfel de relații îi asigură viața, sănătatea, libertatea, onoarea și demnitatea. În cazul altor persoane se asigură ocrotirea valorilor sociale a căror vătămare legea penală o consideră infracțiune”.⁴²⁷

Totuși, în unele cazuri, persoana juridică poate participa ca subiect la relațiile sociale cu privire la libertatea psihică a persoanei. M.K. Dimitrov arată: „Nu numai persoanele fizice, ci și persoanele juridice pot fi amenințate. De exemplu, norma privind amenințarea cu distrugerea bunurilor (art. 195 CPU) nu conține o restricție. Această amenințare se referă nu doar la bunurile unei persoane fizice, ci și la bunurile unei persoane juridice. Sau, să spunem, alin. 1 art. 258 CPU incriminează actul terorist săvârșit prin amenințarea, printre altele, cu comiterea unei explozii, a unui incendiu sau a unei alte fapte care creează pericolul de a cauza daune considerabile proprietății. Din nou, pericolul de cauzare a daunelor poate viza nu numai o persoană fizică, ci și o persoană juridică. Astfel, atât persoanele fizice, cât și persoanele juridice pot apărea ca victime ale amenințării”.⁴²⁸

Însă, să nu uităm că, în cazul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM, victima este amenințată nu cu o faptă oarecare, dar cu omor sau cu vătămarea gravă a integrității corporale ori a sănătății. Victimă a omorului sau a vătămării grave a integrității corporale sau a sănătății poate fi exclusiv o persoană fizică. În consecință, victimă a infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM poate fi, de asemenea, doar o persoană fizică.

Din acest punct de vedere, V.V. Șablistai menționează just: „Subiecți ai relațiilor sociale, care constituie obiectul amenințării cu omor, sunt persoanele privite ca ființe biosociale, ca membri ai societății, care interacționează între ei”.⁴²⁹

După ce am determinat că victimă a infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM este persoana fizică, vom încerca să aflăm dacă victimă a acestei infracțiuni poate fi o altă persoană decât cel căruia îi este expusă amenințarea.

Pentru a fi mai clari cu privire la obiectul analizei noastre, îl vom cita pe N.A. Babii: „Cel căruia îi este expusă amenințarea, adică destinatarul direct al amenințării, și cel, care este amenințat că va suporta o anumită violență, pot fi persoane diferite”.⁴³⁰

⁴²⁷ Фаргиев И.А. О соотношении объекта преступления и потерпевшего от преступления. În: *Lex Russica. Научные труды Московской государственной юридической академии*, 2004, № 3, p. 734-742.

⁴²⁸ Димітров М.К. Потерпілий від погрози за кримінальним правом України. În: *Актуальні дослідження правової та історичної науки: матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції / Збірник тез доповідей: випуск 10 (м. Тернопіль, 5 березня 2019 р.)*. Тернопіль, 2019, p. 75-79.

⁴²⁹ Шаблистий В.В. Кримінальна відповідальність за погрозу вбивством / Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Дніпропетровськ, 2010, p. 9. 22 p.

În opinia lui M.K. Dimitrov, „în Codul penal se folosesc diferite procedee pentru a desemna persoana, căreia îi este expusă amenințarea, și persoana la care se referă conținutul amenințării: a) persoana, căreia îi este expusă amenințarea, coincide cu persoana la care se referă conținutul amenințării; b) persoana, căreia îi este expusă amenințarea, nu coincide cu persoana la care se referă conținutul amenințării; c) nu există niciun indiciu privind persoana, căreia îi este expusă amenințarea, și persoana la care se referă conținutul amenințării”.⁴³¹

În art. 155 CP RM nu există niciun indiciu privind persoana, căreia îi este expusă amenințarea, și persoana la care se referă conținutul amenințării.

Accentuăm că ipoteza dată trebuie deosebită de o ipoteză calitativ diferită, descrisă de S. Brînza: „Amenințarea poate fi adresată direct de cel ce amenință sau indirect (printr-o terță persoană). În cazul în care această terță persoană are semnele subiectului infracțiunii și acționează cu intenție, va răspunde pentru complicitate la infracțiunea specificată la art. 155 CP RM”.⁴³²

Așadar, infracțiunea, prevăzută la art. 155 CP RM, poate fi comisă direct (nemijlocit) sau indirect (mijlocit). Comiterea directă presupune că amenințarea este expusă fără intermediar, de către autorul infracțiunii către victima infracțiunii. Din contra, comiterea indirectă presupune că amenințarea este expusă de către autorul infracțiunii către victima infracțiunii printr-un intermediar. Atunci când este comisă indirect, intermediarul poate avea rolul de complice la infracțiunea prevăzută la art. 155 CP RM. Aceasta este posibil numai dacă intermediarul a manifestat intenție. Dacă însă acesta a manifestat imprudență sau a acționat fără vinovăție, intermediarului nu-i poate fi aplicată răspundere. Se poate spune că acesta a fost folosit de către autor ca mijloc animat de săvârșire a infracțiunii.

Revenind la ipoteza care constituie obiectul analizei noastre, menționăm că, în cazul în care conținutul amenințării nu se referă la persoana căreia îi este expusă amenințarea, această persoană nu are rolul de complice. Este posibil ca persoana, căreia îi este expusă amenințarea, să transmită mesajul de amenințare către persoana la care se referă conținutul amenințării sau să nu-l transmită. Dacă acest mesaj va fi transmis către persoana la care se referă conținutul amenințării, persoana, căreia îi este expusă amenințarea, nu poate fi considerată complice. Or, această din urmă persoană nu cooperează intenționat cu autorul infracțiunii. Nu se poate spune că

⁴³⁰ Бабий Н.А. Теоретические проблемы криминализации психического насилия. În: *Право и демократия: сб. науч. тр. Вып. 17*. Минск: БГУ, 2006, p. 189-200.

⁴³¹ Дімітров М.К. Потерпілий від погрози за кримінальним правом України. În: *Актуальні дослідження правової та історичної науки: матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції / Збірник тез доповідей: випуск 10 (м. Тернопіль, 5 березня 2019 р.)*. Тернопіль, 2019, p. 75-79.

⁴³² Brînza S. Infracțiunile atipice prevăzute în Capitolul II al părții speciale a Codului penal: analiză de drept penal. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis”, Seria „Științe Sociale”, 2014, nr. 3, p. 105-118.*

persoana, căreia îi este expusă amenințarea, și autorul infracțiunii participă la executarea aceleiași intenții infracționale. Transmiterea mesajului către persoana, la care se referă conținutul amenințării, se face de către persoana, căreia îi este expusă amenințarea, *e.g.*, în vederea avertizării primei persoane și al întreprinderii măsurilor de precauție necesare. Această intenție a persoanei, căreia îi este expusă amenințarea (care nu este o intenție infracțională), este calitativ diferită de intenția autorului infracțiunii.

Distingem patru variante posibile referitoare la victima infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM:

- 1) doar persoana căreia îi este expusă amenințarea;
- 2) doar persoana la care se referă conținutul amenințării;
- 3) atât persoana, căreia îi este expusă amenințarea, cât și persoana la care se referă conținutul amenințării;
- 4) persoana, căreia îi este expusă amenințarea, la care se referă conținutul amenințării.

I.V. Samoșcenko menționează: „Victimă a amenințării poate fi atât persoana căreia îi este expusă amenințarea, cât și persoana care este titulara valorilor sociale amenințate cu lezarea”.⁴³³ Însă, o astfel de interpretare nu rezultă din art. 129 „Amenințarea cu omor” din Codul penal al Ucrainei.⁴³⁴ Or, conform alin. 1 al acestui articol, se prevede răspunderea pentru „amenințarea cu omor, dacă au existat temeiuri reale de a se teme de punerea în aplicare a acestei amenințări”.⁴³⁵

Dimpotrivă, în legile penale ale altor state, în dispoziția de incriminare este specificată atât persoana, căreia îi este expusă amenințarea, cât și persoana la care se referă conținutul amenințării.

Astfel, la lit. c) art. 91 al Codului penal al Republicii Cipriote, se menționează: „Cu scopul de a determina o persoană să facă un act pe care nu are obligația legală de a-l face, sau să omită efectuarea unui act pe care are obligația legală de a-l face, o amenință pe aceasta cu vătămarea propriei persoane, a reputației sau a proprietății sale, ori cu vătămarea *altei persoane de care persoana amenințată este apropiată* [evid. ns.] săvârșește o faptă care atrage răspunderea penală [...]”.⁴³⁶

În alin. (2) art. 139 CP RC este prevăzut: „Persoana care amenință serios pe altcineva *sau o persoană apropiată acestuia* [evid. ns.] cu moartea, că îl va răni grav fizic, că îl va răpi sau că îl va priva de libertate sau că îi va provoca un rău prin provocarea unui incendiu, a unei explozii,

⁴³³ Самощенко І.В. Відповідальність за погрозу в кримінальному праві України (поняття, види, спірні проблеми) / Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Харків, 1997, р. 11-12. 19 р.

⁴³⁴ Відомості Верховної Ради України, 2001, № 25-26.

⁴³⁵ Ibidem.

⁴³⁶ Codul penal al Republicii Cipriote. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Cipru-RO.html

unei radiații ionizante, cu arma, cu instrumente periculoase sau cu alte mijloace periculoase sau că îi va distruge poziția socială sau existența materială [...]”.⁴³⁷

În Secțiunea 7 a Capitolului 25 din Codul penal al Republicii Finlanda, dispoziția este formulată în felul următor: „O persoană care ridică o armă asupra unei alte persoane sau amenință în alt mod o altă persoană cu o infracțiune și, în astfel de circumstanțe, persoana amenințată are motive justificate să creadă că siguranța sau proprietatea sa personală sau a altei persoane [evid. ns.] este în pericol [...]”.⁴³⁸

Alin. (1) § 241 CP RFG prevede: „Persoana care amenință o altă persoană cu săvârșirea unei fapte penale împotriva acesteia sau a unei persoane apropiate acesteia [evid. ns.] [...]”.⁴³⁹

În § 1 art. 190 CP RP se menționează: „Persoana care amenință o altă persoană cu săvârșirea unei infracțiuni împotriva acesteia sau unei persoane apropiate [evid. ns.], în cazul în care amenințarea stârnește teama justificată că fapta va fi comisă [...]”.⁴⁴⁰

În alin. (1) art. 206 CPR este prevăzut: „Fapta de a amenința o persoană cu săvârșirea unei infracțiuni sau a unei fapte păgubitoare îndreptate împotriva sa ori a altei persoane [evid. ns.], dacă este de natură să îi producă o stare de temere [...]”.⁴⁴¹

În art. 169 CP RS, dispoziția incriminatoare este formulată astfel: „Persoana care amenință pe alta că îi va cauza acesteia, *familiei sale sau altor persoane cu care aceasta este strâns legată* [evid. ns.] un rău care constituie infracțiune de omor, vătămare, avort, împotriva libertății, torturi și împotriva integrității morale, libertății sexuale, intimității, onoarei, patrimoniului și ordinii socio-economice [...]”.⁴⁴²

Art. 5 din Capitolul 4 al Codului penal al Regatului Suediei prevede: „Dacă o persoană îndreaptă arma împotriva unei alte persoane sau amenință cu comiterea unei fapte infracționale în așa fel încât să provoace persoanei amenințate o teamă severă pentru siguranța persoanei și averii proprii sau a unei alte persoane [evid. ns.] [...]”.⁴⁴³

În fine, în alin. (2) art. 222 al Codului penal al Japoniei se menționează: „Cei care amenință alte persoane că vor fi cauzate daune vieții, libertății, sănătății, onoarei sau bunurilor rudelor acestor persoane [evid. ns.] [...]”.⁴⁴⁴

⁴³⁷ *Codul penal al Republicii Croația*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Croatia-RO.html

⁴³⁸ *Codul penal al Republicii Finlanda*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Finlanda-RO.html

⁴³⁹ *Codul penal al Republicii Federale Germania*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Germania-RO.html

⁴⁴⁰ *Codul penal al Republicii Polone*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Polonia-RO.html

⁴⁴¹ *Monitorul Oficial al României*, 2009, nr. 510

⁴⁴² *Codul penal al Regatului Spaniei*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Spania-RO.html

⁴⁴³ *Codul penal al Regatului Suediei*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Suedia-RO.html

⁴⁴⁴ *Penal Code*. Disponibil:

https://www.japaneselawtranslation.go.jp/law/detail_main?re=02&ia=03&vm=02&id=1960

Putem vedea că, în normele prezentate mai sus, ca persoane, la care se referă conținutul amenințării, altele decât persoanele cărora le este expusă amenințarea, apar: persoanele apropiate (apropiații) persoanelor cărora le este expusă amenințarea; familia sau alte persoane strâns legate de persoanele cărora le este expusă amenințarea; rudele persoanelor cărora le este expusă amenințarea; alte persoane.

În art. 155 CP RM nu sunt menționate asemenea persoane. Totuși, ne amintim că la lit. g) alin. (2) art. 171 CP RM a fost folosită următoarea formulare: „[...] amenințarea victimei sau a rudelor ei apropiate cu moartea ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății”.⁴⁴⁵ Totodată, în pct. 2 al Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 17 din 07.11.2005 despre practica judiciară în cauzele din categoria infracțiunilor privind viața sexuală (în continuare – Hotărârii Plenului nr. 17/2005), este definită noțiunea de constrângere psihică: „amenințarea persoanei cu un pericol grav pentru ea sau pentru o altă persoană, în astfel de condiții încât să-i inspire temerea serioasă că acel pericol nu va putea fi înlăturat decât prin cedarea în fața amenințării”⁴⁴⁶.

S. Brînza arată: „La lit. g) alin. (2) art. 171 CP RM ca formă a constrângerii psihice este stabilită amenințarea victimei sau a rudelor ei apropiate cu moartea ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății; la alin. (1) art. 171 CP RM, ruda apropiată victimei nu este specificată ca destinatar al amenințării cu moartea ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății. Rezultă că nu poate fi calificată ca viol fapta constituind raportul sexual săvârșit prin amenințarea rudei apropiate victimei cu vătămarea medie a integrității corporale sau a sănătății. Iar din pct. 2 al Hotărârii Plenului nr. 17/2005 reiese, neîntemeiat, că o astfel de faptă trebuie calificată ca viol. Mai mult, definiția noțiunii „constrângere psihică” din pct. 2 al Hotărârii Plenului nr.17/2005 a fost formulată în scopul de a fi operantă și față de infracțiunea prevăzută la art. 172 CP RM. Însă, în acest articol nu e consemnată nicio ipoteză în care ruda apropiată victimei ar fi destinatarul vreunei forme a constrângerii psihice”.⁴⁴⁷

Codul penal în vigoare nu conține prevederea de la lit. g) alin. (2) art. 171 CP RM. Această normă a fost abrogată prin Legea nr. 277 din 18.12.2008 pentru modificarea și completarea Codului penal al Republicii Moldova.⁴⁴⁸

⁴⁴⁵ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 128-129.

⁴⁴⁶ *Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr.17 din 07.11.2005 despre practica judiciară în cauzele din categoria infracțiunilor privind viața sexuală*. Disponibil: jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=349

⁴⁴⁷ Brînza S. Teoria și practica interpretării judiciare a normelor referitoare la infracțiunile privind viața sexuală (art. 171-175 CP RM). În: *Revista științifică a Universității de Stat din Moldova „Studia Universitatis”, Seria „Științe sociale”*, 2010, nr. 8, p. 156-211.

⁴⁴⁸ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr. 41-44.

Rezultă că ruda apropiată victimei nu poate fi destinatarul constrângerii psihice exercitate în contextul infracțiunilor prevăzute la art. 171 și 172 CP RM. Interpretând prin analogie, considerăm că persoana, la care se referă conținutul amenințării, alta decât cea căreia îi este expusă amenințarea, nu poate fi victimă a infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM. Din dispoziția acestui articol, dacă o interpretăm literal (adică dacă sensul acestui articol este tălmăcit „în modul expres dedus din simpla citire a textului respectiv”⁴⁴⁹), rezultă că făptuitorul amenință o persoană că o va omorî sau va cauza vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății acesteia. O altă interpretare ar fi extensivă și defavorabilă făptuitorului, adică va fi contrară principiului legalității în sensul alin. (2) art. 3 CP RM.

În concluzie, victimă a infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM poate fi doar persoana căreia îi este expusă – direct sau indirect – amenințarea, la care se referă conținutul amenințării.

Pe de altă parte, în alin. (1) art. 272 CP RM se prevede: „Constrângerea lucrătorului din transportul feroviar, naval, aerian sau auto de a nu-și îndeplini obligațiile de serviciu prin amenințare cu moartea, cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, cu distrugerea averii lui *sau a rudelor lui apropiate* [evid. ns.], dacă a existat pericolul realizării unei astfel de amenințări [...]”. De asemenea, în alin. (1) art. 349 CP RM se menționează: „Amenințarea cu moartea, cu vătămarea integrității corporale sau a sănătății, fie cu nimicirea bunurilor persoanei cu funcție de răspundere, *rudelor ei apropiate* [evid. ns.], în scopul sistării activității ei de serviciu ori schimbării caracterului ei în interesul celui care amenință sau al altei persoane, precum și aceeași amenințare împotriva persoanei care își îndeplinește datoria obștească sau a *rudelor ei apropiate* [evid. ns.] în legătură cu participarea acestei persoane la prevenirea ori curmarea unei infracțiuni sau a unei fapte antisociale [...]”.

Nu este clar de ce doar în aceste două cazuri victima amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății poate fi atât persoana căreia îi este expusă amenințarea, cât și persoana la care se referă conținutul amenințării. Or, calitatea specială de lucrător din transportul feroviar, naval, aerian sau auto și, respectiv, de persoană cu funcție de răspundere sau de persoană, care își îndeplinește datoria obștească, a servit ca factor primordial pentru distingerea art. 272 CP RM și a alin. (1) art. 349 CP RM ca norme speciale față de art. 155 CP RM. Altfel spus, calitatea specială a victimelor sus-menționate a servit ca factor pentru diferențierea răspunderii penale. Ceea ce ar fi fost suficient.

⁴⁴⁹ Cațaveică E. Interpretarea restrictivă și interpretarea extensivă în contextul Convenției europene a drepturilor omului. În: *Revista Națională de Drept*, 2015, nr. 9, p. 48-50.

În aceste condiții, considerăm că, pentru a se asigura simetria, în norma generală, adică în art. 169¹ CP RM⁴⁵⁰, în calitate de victimă ar trebui să fie desemnată atât persoana căreia îi este expusă amenințarea, cât și persoana la care se referă conținutul amenințării. Ca persoană căreia nu-i este expusă amenințarea, dar la care se referă conținutul amenințării, ar trebui specificată ruda apropiată a persoanei căreia îi este expusă amenințarea

Noțiunea de rude apropiate este definită în alin. (4) art. 134 CP RM și, din acest punct de vedere, poate fi interpretată cu exactitate, spre deosebire, *e.g.*, de noțiunea de persoane apropiate.

În această ordine de idei, atenția noastră atrage părerea exprimată de E. Vornicescu. Criticând folosirea în art. 247 CP RM a noțiunii „rude apropiate”, această autoare argumentează: „La moment legiuitorul reiese doar din raționamentele unei legături de sânge, nu și a unui atașament emoțional. [...] Reieșind din realitățile sociale, nu putem nega faptul că un asemenea atașament persoana îl are nu numai față de rudele apropiate, așa cum sunt definite în art. 134 CP RM, ci și față de alte persoane, de ex. prietenii apropiați, concubina/concubinul etc. Mai mult decât atât, nu putem exclude probabilitatea ca victima să fie afectată mai mult de amenințarea cu răspândirea unor informații controversate despre un prieten apropiat, decât despre o rudă apropiată. Prin urmare, este necesară extinderea cercului de persoane, cu răspândirea informațiilor despre care poate fi amenințată victima, la „terțe persoane”. În aceste circumstanțe, va rămâne la discreția instanței de a stabili, dacă amenințarea cu răspândirea informațiilor despre o anumită persoană apropiată a victimei a fost de natură s-o preseze și s-o determine să încheie o tranzacție sau să refuze încheierea acesteia sau nu, iar gradul de „apropiere” va fi luat în calcul la individualizarea pedepsei”.⁴⁵¹

Nu considerăm oportun ca instanței de judecată să-i fie conferită prerogativa de a decide în fiecare caz concret dacă victima infracțiunii este o persoană apropiată sau nu. Un asemenea discreționarism ar reprezenta un factor generator de abuzuri și de aplicare a legii penale în funcție de criterii obscure.

În legătură cu acest aspect, merită atenție schimbarea de poziție a lui Gh. Pavliuc față de substituirea noțiunii „rude apropiate” prin noțiunea „persoane apropiate” în art. 349 CP RM. Opinia inițială a acestui autor a fost: „Nu întotdeauna relația de rudenie dintre două persoane poate fi dovada existenței unei afecțiuni dintre acestea, de care să poată profita făptuitorul. Apropierea reală dintre două persoane este condiționată de caracterul relațiilor dintre acestea, de

⁴⁵⁰ În Subcapitolul 2.1 al tezei de față am argumentat de ce art. 155 CP RM trebuie să fie substituit prin art. 169¹ CP RM.

⁴⁵¹ Vornicescu E. *Carențele legislative în reglementarea răspunderii penale pentru Constrângerea de a încheia o tranzacție sau de a refuza încheierea ei (art. 247 Codul penal al Republicii Moldova)*. Disponibil: <https://juridicemoldova.md/7802/carențele-legislative-in-reglementarea-raspunderii-penale-pentru-constrangerea-de-a-incheia-o-tranzactie-sau-de-a-refuza-incheierea-ei-art-247-codul-penal-al-republicii-moldova.html>

factorii sociali, nu de factorii biologici (în cazul rudeniei de sânge) sau de factorii juridici (în cazul rudeniei care își are originea în actul de adopție). [...] Venim cu următoarele propuneri *de lege ferenda*: 1) Codul penal să fie completat cu art. 133² „Persoane apropiate”, care să aibă următorul conținut: „Prin apropierea dintre două persoane se înțelege acea relație dintre aceste persoane, când viața, sănătatea și bunăstarea uneia dintre ele sunt importante pentru cealaltă, în virtutea relațiilor personale stabilite, și atunci când de securitatea uneia dintre aceste persoane este interesată cealaltă”; 2) în art. 349 CP RM, sintagma „rudelor ei apropiate” să fie substituită prin sintagma „persoanelor care îi sunt apropiate”.⁴⁵²

Însă, ulterior, autorul precitat a renunțat la această inițiativă.⁴⁵³ Schimbarea de poziție a lui Gh. Pavliuc este justificată. Or, noțiunea „rude apropiate”, folosită în textul legii penale nu reușește întotdeauna să redea gama de relații sociale care intră în vizorul legii penale. Cu toate acestea, noțiunea dată este preferabilă în comparație cu noțiunea de persoane apropiate. Explicația constă în faptul că, spre deosebire de rudenia apropiată, sentimentele față de anumite persoane sunt greu fixabile pentru a corespunde unei definiții juridice care ar cuprinde toate varietățile de apropiere dintre două persoane.

În concluzie, nu noțiunea „persoane apropiate”, ci noțiunea „rude apropiate” ar trebui să apară în art. 169¹ CP RM.

În alt context, numărul de victime nu are niciun impact asupra calificării faptei în baza art. 155 CP RM. Un asemenea aspect poate fi luat în calcul eventual numai în procesul de individualizare a pedepsei prevăzute de acest articol. Pentru comparație, *e.g.*, în alin. (1) secț. 352 CP RCe este consacrată ipoteza pluralității de victime: „Fapta persoanei care amenință un grup de persoane cu moartea, vătămarea corporală gravă sau provocarea unor prejudicii considerabile, se pedepsește cu închisoarea de până la un an”.⁴⁵⁴ În alineatul (2) al aceleiași secțiuni se deviază de la acest format, întrucât pluralitatea de victime și singularitatea victimei apar ca ipoteze alternative: „Fapta persoanei face uz de violență împotriva unui grup de persoane sau a unei persoane sau îi amenință cu moartea, vătămarea corporală gravă sau provocarea unor prejudicii considerabile pe temei de rasă reală sau presupusă a acestora, apartenența la un grup

⁴⁵² Pavliuc Gh. Obiectul material și victima în cazul infracțiunilor prevăzute la art. 349 din Codul penal. În: *Revista Națională de Drept*, 2016, nr. 1, p. 36-47; Pavliuc Gh. *Răspunderea penală pentru amenințarea sau violența săvârșită asupra unei persoane cu funcție de răspundere sau a unei persoane care își îndeplinește datoria obștească*. Chișinău: CEP USM, 2015, p. 120, 121. 278 p.

⁴⁵³ Pavliuc Gh. *Răspunderea penală pentru amenințarea sau violența săvârșită asupra persoanei cu funcție de răspundere sau care își exercită datoria obștească* / Teză de doctor în drept. Chișinău, 2017, p. 72. 187 p.

⁴⁵⁴ *Codul penal al Republicii Cehe*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Cehia-RO.html

etnic, naționalitate, convingeri politice, religie sau din cauza lipsei lor reale ori percepute de credință religioasă, se pedepsește cu închisoarea de la șase luni la trei ani”.⁴⁵⁵

Într-o speță din practica judiciară⁴⁵⁶, art. 155 CP RM a fost reținut de două ori. Însă, la o analiză atentă a circumstanțelor relatate în această speță se poate vedea că cele două victime – V.D. și V.J. – sunt amenințate în contextul realizării aceleiași intenții infracționale. Faptul, că distanța în timp între amenințarea primei victime și a celei de-a doua a fost de aproximativ 15 minute, nu demonstrează prezența concursului de infracțiuni. Similaritatea circumstanțelor (timp, loc, mijlocul de săvârșire a infracțiunii), în care A.A. și E.Z. au amenințat cele două victime, denotă prezența unei singure intenții infracționale referitoare la ambele victime. Nu există indicii că intenția de a amenința cea de-a doua victimă a apărut după ce a fost amenințată prima victimă. Drept urmare, art. 155 CP RM trebuia aplicat o singură dată.

Nu putem fi de acord cu ideea lui Gh. Diaconescu, conform căreia „în ipoteza amenințării adresate unui grup de persoane, vor fi tot atâția subiecți pasivi și tot atâtea infracțiuni câte persoane alcătuiau grupul”.⁴⁵⁷ Prezența a două sau a mai multor victime nu înseamnă automat că sunt prezente două sau mai multe infracțiuni. În art. 155 CP RM lipsește circumstanța agravantă de genul celei de la lit. g) alin. (2) art. 145 CP RM – „asupra a două sau mai multor persoane”. În ipoteza pluralității de victime, dacă intenția infracțională este unică, art. 155 CP RM urmează a fi aplicat o singură dată. Această regulă este valabilă chiar dacă intenția infracțională se realizează în etape. Concluzia dată se bazează pe dispoziția alin. (1) art. 30 CP RM: „Se consideră infracțiune prelungită fapta săvârșită cu intenție unică, caracterizată prin două sau mai multe acțiuni infracționale identice, comise cu un singur scop, alcătuind în ansamblu o infracțiune”.⁴⁵⁸

În Codul penal al României, acestei prevederi îi corespunde dispoziția de la alin. (1) art. 35: „Infracțiunea este continuată când o persoană săvârșește la diferite intervale de timp, dar în realizarea aceleiași rezoluții, acțiuni sau inacțiuni care prezintă, fiecare în parte, conținutul aceleiași infracțiuni”.⁴⁵⁹ Inițial, această dispoziție conținea după cuvintele „aceleiași rezoluții” sintagma „și împotriva aceluiași subiect pasiv”. Sintagma dată a fost declarată neconstituțională. În pct. 29 din Decizia Curții Constituționale a României nr. 368 din 30.05.2017 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 35 alin. (1) și ale art. 39 alin. (1) lit. b) din Codul penal, se menționează: „Ca urmare a constatării neconstituționalității sintagmei „și împotriva aceluiași subiect pasiv” din cuprinsul dispozițiilor art. 35 alin. (1) din Codul penal,

⁴⁵⁵ Ibidem.

⁴⁵⁶ *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 21.10.2020. Dosarul nr. 1ra-1525/2020.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=16989

⁴⁵⁷ Diaconescu Gh., Duvac C. *Tratat de drept penal. Partea specială.* București: C.H. Beck, 2009, p. 170. 1158 p.

⁴⁵⁸ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 128-129.

⁴⁵⁹ *Monitorul Oficial al României*, 2009, nr. 510.

unitatea subiectului pasiv încetează să mai fie o condiție esențială a infracțiunii continuate și redevine un simplu criteriu de stabilire a unității rezoluției infracționale, lăsat la aprecierea organelor judiciare”.⁴⁶⁰ În alin. (1) art. 30 CP RM nu a existat niciodată o asemenea sintagmă. Ceea ce demonstrează că unitatea victimei nu a fost și nu este o condiție a infracțiunii unice prelungite în accepțiunea legii penale a Republicii Moldova.

În cele ce urmează ne propunem să aflăm care persoane nu pot fi victime ale infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM, luând în considerare:

1) prezența în art. 155 CP RM a sintagmei „dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări”;

2) concurența dintre această normă generală și unele norme speciale.

În dependență de modul de menționare a calității subiectului special în dispoziția de incriminare, E. Muradov distinge trei tipuri de infracțiuni: 1) infracțiunile ai căror subiecți nu au o calitate specială; 2) infracțiunile ai căror subiecți au o calitate specială indicată nemijlocit în textul legii penale; 3) infracțiunile ai căror subiecți au o calitate specială care, deși nu este indicată nemijlocit în textul legii penale, decurge din acesta⁴⁶¹.

Considerăm că o clasificare similară ar fi valabilă în cazul victimelor infracțiunilor. Din acest punct de vedere, victima infracțiunii, prevăzute la art. 155 CP RM, posedă caracteristici speciale care nu sunt indicate direct în textul acestui articol, dar care decurge din acesta. Mai bine zis, caracteristicile speciale ale victimei infracțiunii date decurg din aplicarea metodei excluderii în raport cu: 1) sintagma „dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări”, folosită în art. 155 CP RM; 2) normele care se află în concurență cu art. 155 CP RM.

În legătură cu primul dintre aceste aspecte, menționăm că sintagma „dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări”, utilizată în art. 155 CP RM, caracterizează, printre altele, capacitatea persoanei, căreia îi este expusă amenințarea, de a percepe cele săvârșite de făptuitor ca pe o acțiune care lezează libertatea psihică a persoanei respective. În context, Gh. Diaconescu afirmă: „În cazul în care persoana căreia i se adresează amenințarea este incapabilă să o perceapă (surdă, oarbă) ori să înțeleagă semnificația acesteia (nevârstnic, alienat mintal, în stare profundă de beție), nu va exista infracțiunea prevăzută în art. 193 (se are în vedere infracțiunea prevăzută în art. 193 „Amenințare” din Codul penal al României din 21.07.1968⁴⁶² – *n.a.*), deoarece

⁴⁶⁰ *Monitorul Oficial al României*, 2017, nr. 566.

⁴⁶¹ Мурадов Э. Признаки специального субъекта как критерий классификации преступлений в сфере экономической деятельности. În: *Уголовное право*, 2003, № 4, p. 51-52.

⁴⁶² *Buletinul Oficial*, 1968, nr. 79-79 bis.

persoanele într-o atare stare nu resimt efectul psihic al amenințării și deci fapta nu este de natură a le panica, a le afecta sentimentul de securitate”.⁴⁶³

Privitor la aceeași infracțiune, V. Dobrinou arată: „Subiectul pasiv poate fi orice persoană care este în măsură să-și dea seama că este supusă unei forme de constrângere psihică. [...] Nou-născutul, bolnavul în stare de comă ori cel care, din cauza stării psihice, nu-și poate da seama ce se petrece în jurul său, cel aflat în stare de beție completă, nu sunt susceptibili de a fi amenințați, neavând capacitatea de a percepe efectul psihic al amenințării”.⁴⁶⁴

Într-un context mai larg, A. Tănase menționează: „Libertatea persoanei exprimă voința conștientizată a persoanei și se referă la latura creativă și constructivă a acesteia. În această ipoteză, voința presupune că persoana se contrapune unor circumstanțe obiective și străine ale existenței. Datorită manifestării libere a voinței, aceste circumstanțe sunt percepute, interpretate și transformate în imbolduri de activitate a persoanei. [...] Persoana se percepe liberă în acea măsură în care se vede în calitate de persoană volitivă și activă, purtând răspundere pentru propria alegere”.⁴⁶⁵

Așadar, pentru ca o persoană să fie victimă a infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM, conștiința acesteia trebuie să funcționeze într-o asemenea măsură încât ea să-și poată da seama că există pericolul realizării amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății.

În această ordine de idei, contează părerea exprimată de S. Brînza: „Noțiunea „starea de neputință a victimei” este o noțiune estimativă. De exemplu, nu oricare minor cu vârsta de 11 ani va fi neapărat considerat că se află în stare de neputință. În același rând, nu oricare persoană de vârstă înaintată trebuie recunoscută că se află în această stare. Același lucru se poate susține despre boală. [...] De unele singure, abstrase de circumstanțele concrete ale faptei, vârsta fragedă sau înaintată, boala, handicapul fizic sau psihic, ebrietatea etc. nu pot să caracterizeze starea de neputință a victimei. Exemplificarea unor asemenea factori cauzali, la care recurge legiuitorul la lit. e) alin. (2) art. 145 CP RM, nu poate fi acceptată ca procedeu suficient la definirea noțiunii „starea de neputință a victimei”. În cele mai frecvente cazuri, pentru a ne da seama dacă, în momentul săvârșirii omorului, victima se afla în stare de neputință, factorii cauzali – enumerați exemplificativ la lit. e) alin. (2) art. 145 CP RM – trebuie coroborați cu alte împrejurări.

⁴⁶³ Diaconescu Gh., Duvac C. *Tratat de drept penal. Partea specială*. București: C.H. Beck, 2009, p. 170. 1158 p.

⁴⁶⁴ Nistoreanu Gh., Dobrinou V., Boroș A. et al. *Drept penal. Partea specială*. București: Europa Nova, 1999, p. 153. 735 p.

⁴⁶⁵ Tănase A. Infracțiunea de trafic de ființe umane (art. 165 CP RM): obiectul juridic, obiectul material, victima. În: *Revista Națională de Drept*, 2010, nr. 9-10, p. 42-55.

Concluzia despre aflarea victimei în stare de neputință urmează a fi întemeiată pe evaluarea tuturor împrejurărilor, în ansamblu, ale faptei săvârșite”.⁴⁶⁶

Prin analogie, nu este suficient să afirmăm că, din cauza stării psihofiziologice în care se află, a vârstei sau a altor asemenea factori, o persoană nu poate să-și dea seama de existența pericolului de realizare a amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății. Capacitatea persoanei, căreia i-a fost expusă amenințarea, de a-și da seama dacă există pericolul realizării amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, trebuie analizată în fiecare caz, cu luarea în considerare a tuturor împrejurărilor, în ansamblu, ale faptei comise. Doar după evaluarea tuturor acestor circumstanțe, se poate stabili dacă persoana, căreia i-a fost expusă amenințarea, este victimă a infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM sau nu.

În continuare, vom încerca să aflăm care persoane nu pot fi victime ale infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM, luând în considerare concurența dintre această normă generală și unele norme speciale.

Printre asemenea norme speciale se numără *lit. a) și b) alin. (1) art. 137 CP RM*. Astfel, alin. (1) art. 137 CP RM prevede răspunderea pentru „săvârșirea, în cadrul unui conflict armat cu caracter internațional, printre altele, a uneia dintre următoarele fapte: a) constrângerea, prin violență sau amenințare, a uneia sau mai multor persoane prevăzute la art. 127¹ lit. a) la înrolare în forțele armate inamice; b) constrângerea cetățenilor părții inamice să ia parte la operațiunile militare îndreptate împotriva țării lor, chiar dacă ei erau înrolați în forțele armate ale acestei părți inamice înainte de începerea conflictului armat; [...]”.⁴⁶⁷

Atât în cazul infracțiunii prevăzute la lit. a) alin. (1) art. 137 CP RM, cât și în cazul infracțiunii prevăzute la lit. b) alin. (1) art. 137 CP RM, fapta prejudiciabilă se poate exprima în constrângerea prin amenințare. Când spunem „amenințare”, avem în vedere inclusiv amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății. În acest sens, lit. a) și b) alin. (1) art. 137 CP RM reprezintă norme speciale față de art. 155 CP RM.

Din dispoziția de la lit. a) alin. (1) art. 137 CP RM rezultă că victima infracțiunii, prevăzute de această normă, este persoana specificată la lit. a) art. 127¹ CP RM. Conform lit. a) art. 127¹ CP RM, „prin persoană protejată de dreptul internațional umanitar se înțelege: [...] într-un conflict armat cu caracter internațional: orice persoană protejată în sensul Convențiilor de la Geneva din 12 august 1949 privind protecția victimelor de război și al Protocolului adițional I

⁴⁶⁶ Brînza S. Răspunderea pentru omorul prevăzut la lit. e) alin. (2) art. 145 C.Pen. RM. În: *Revista Națională de Drept*, 2009, nr. 4, p. 2-15.

⁴⁶⁷ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 128-129.

din 8 iunie 1977 privind protecția victimelor conflictelor armate internaționale, în special bolnavii, răniții, naufragiații, prizonierii de război și persoanele civile”.⁴⁶⁸ Din dispoziția de la lit. b) alin. (1) art. 137 CP RM rezultă că victima infracțiunii, prevăzute de această normă, este cetățeanul părții inamice, chiar dacă acesta era înrolat în forțele armate ale acestei părți inamice înainte de începerea conflictului armat.

Cu toate acestea, se impun anumite precizări. Normele speciale, și anume lit. a) sau b) alin. (1) art. 137 CP RM, pot fi aplicate nu în toate cazurile în care victimă a infracțiunii este persoana specificată la lit. a) art. 127¹ CP RM sau, respectiv, cetățeanul părții inamice. Va fi aplicată norma generală, și anume art. 155 CP RM, dacă:

1) persoana, specificată la lit. a) art. 127¹ CP RM, este constrânsă, prin amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, la înrolare în forțele armate inamice, însă nu în cadrul unui conflict armat cu caracter internațional, dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări;

2) persoana, specificată la lit. a) art. 127¹ CP RM, este constrânsă, în cadrul unui conflict armat cu caracter internațional, prin amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, însă nu la înrolare în forțele armate inamice, dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări;

3) cetățeanul părții inamice este constrâns, prin amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, să ia parte la operațiunile militare îndreptate împotriva țării sale, chiar dacă el era înrolat în forțele armate ale acestei părți inamice înainte de începerea conflictului armat, însă nu în cadrul unui conflict armat cu caracter internațional, dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări;

4) cetățeanul părții inamice este constrâns, în cadrul unui conflict armat cu caracter internațional, prin amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, însă nu în scopul de a lua parte la operațiunile militare îndreptate împotriva țării sale, dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări.

Așadar, pentru aplicarea normelor speciale, și anume a lit. a) sau b) alin. (1) art. 137 CP RM, nu este suficient ca victima să aibă calitatea specială cerută de aceste norme. Mai este necesar să fie întrunite toate celelalte condiții speciale care permit diferențierea lit. a) sau b) alin. (1) art. 137 CP RM în raport cu norma generală, adică cu art. 155 CP RM. În lipsa oricăreia dintre aceste condiții speciale, se va aplica art. 155 CP RM, nu lit. a) sau b) alin. (1) art. 137 CP RM.

⁴⁶⁸ Ibidem.

Următoarea normă specială față de art. 155 CP RM este *lit. c) alin. (3) art. 137 CP RM*. La concret, ne referim la ipoteza de săvârșire, în cadrul unui conflict armat cu sau fără caracter internațional, împotriva uneia sau mai multor persoane protejate de dreptul internațional umanitar a acțiunii de constrângere la prostituție. N. Buza este de părere că „elementele obligatorii ale constrângerii la prostituție sunt următoarele: (1) acțiunile făptuitorului au servit drept cauză pentru ca o singură persoană sau mai multe persoane să se angajeze într-un act sau mai multe acte de natură sexuală prin forță, prin *amenințare cu forță* [evid. ns.] sau coerciție, în așa fel ca să provoace la victimă sentimentul de frică violentă, constrângere, detenție, presiune psihologică sau abuz de putere ce poate fi manifestat asupra acesteia sau asupra unei alte persoane prin folosirea avantajului de împrejurări coercitive sau de incapacitatea persoanei de a exprima un consimțământ valid; (2) făptuitorul sau o altă persoană obține sau așteaptă obținerea unor avantaje pecuniare în schimb la sau în legătură cu acțiunile de natură sexuală oferite de victimă”.⁴⁶⁹

Noțiunea „amenințare cu forță” este mai largă în comparație cu noțiunea „amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății” folosită în art. 155 CP RM. „Calitatea de persoană, protejată de dreptul internațional umanitar, pe care o are victima infracțiunii, prevăzute la *lit. c) alin. (3) art. 137 CP RM*, face ca această normă să fie specială în raport cu art. 155 CP RM”.⁴⁷⁰

Noțiunea de persoană protejată de dreptul internațional umanitar este definită în art. 127¹ CP RM: „Prin persoană protejată de dreptul internațional umanitar se înțelege: a) într-un conflict armat cu caracter internațional: orice persoană protejată în sensul Convențiilor de la Geneva din 12 august 1949 privind protecția victimelor de război și al Protocolului adițional I din 8 iunie 1977 privind protecția victimelor conflictelor armate internaționale, în special bolnavii, răniții, naufragiații, prizonierii de război și persoanele civile; b) într-un conflict armat fără caracter internațional: orice persoană protejată în sensul art. 3 comun al Convențiilor de la Geneva din 12 august 1949 și în sensul Protocolului adițional II din 8 iunie 1977 privind protecția victimelor conflictelor armate fără caracter internațional (bolnavii, răniții, naufragiații, persoanele care nu participă direct la operațiunile militare și care se găsesc sub puterea părții inamice); c) într-un conflict armat cu sau fără caracter internațional: membrii forțelor armate și combatanții părții inamice care au depus armele sau care, din orice altă cauză, nu se mai pot apăra și care nu se află

⁴⁶⁹ Buza N. Atentate indecente ca modalitate a infracțiunilor de război contra persoanelor. În: *Revista Națională de Drept*, 2014, nr. 5, p. 62-66.

⁴⁷⁰ Angheluță M. Condițiile negative privind victima infracțiunii prevăzute la art. 155 din Codul penal al Republicii Moldova. În: *Modern scientific challenges and trends: a collection scientific works of the International scientific conference (30th August, 2020)*. Warsaw: Sp. z o. o. "iScience", 2020, p. 43-54.

sub puterea părții inamice”.⁴⁷¹ Astfel, în comparație cu infracțiunea prevăzută la lit. a) alin. (1) art. 137 CP RM, cea de la lit. c) alin. (3) art. 137 CP RM presupune un cerc mai larg de victime.

O altă normă specială față de art. 155 CP RM este *alin. (5) art. 142 CP RM*, coroborat cu alin. (1) și (3) din acest articol. Astfel, se aplică alin. (5) art. 142 CP RM, nu art. 155 CP RM, în cazul amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății a persoanei care beneficiază de protecție internațională, dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări. În acest caz, victimă a infracțiunii este persoana care beneficiază de protecție internațională.

Conform art. 122 CP RM, „prin persoană care se bucură de protecție internațională se înțelege: a) șeful statului străin, inclusiv fiecare membru al organului colegial care exercită funcțiile șefului de stat conform constituției statului respectiv, fie șeful guvernului, fie ministrul de externe al statului străin, precum și membrii familiilor lor care îi însoțesc; b) oricare reprezentant ori persoană cu funcție de răspundere a statului străin sau oricare persoană cu funcție de răspundere ori alt agent al organizației internaționale interguvernamentale care, conform dreptului internațional, are dreptul la protecție specială contra oricărui atac asupra persoanei, libertății și demnității sale, precum și membrii familiei lor care locuiesc împreună cu ei”.⁴⁷²

Se aplică art. 155 CP RM în cazul amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări, a unuia dintre membrii familiei a:

1) șefului statului străin, a șefului guvernului sau a ministrului de externe al statului străin, dacă acest membru de familie nu însoțește respectivul șef de stat străin, șef de guvern sau ministru de externe al statului străin;

2) oricărui reprezentant ori a persoanei cu funcție de răspundere a statului străin sau a oricărei persoane cu funcție de răspundere ori a altui agent al organizației internaționale interguvernamentale care, conform dreptului internațional, are dreptul la protecție specială contra oricărui atac asupra persoanei, libertății și demnității sale, dacă acest membru de familie nu locuiește împreună cu respectivul reprezentant ori persoană cu funcție de răspundere a statului străin sau cu respectiva persoană cu funcție de răspundere ori alt agent al organizației internaționale interguvernamentale.

Următoarea normă specială în raport cu art. 155 CP RM este *lit. a) alin. (3) art. 180¹ CP RM*. Ne referim la ipoteza intimidării jurnalistului pentru critică, dacă această intimidare

⁴⁷¹ Codul penal al Republicii Moldova. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 128-129.

⁴⁷² Ibidem.

presupune amenințarea cu violența, și anume – amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății. Așadar, în ipoteza prevăzută la lit. a) alin. (3) art. 180¹ CP RM, victimă este jurnalistul. Conform art. 19 al Legii nr. 243 din 26.10.1994 a presei, „jurnalist este persoana care se îndeletnicește cu munca literară și publicistică în cadrul mijloacelor de informare în masă, angajată la ele prin contract sau în alt mod, conform legislației în vigoare”.⁴⁷³ Persoana, care nu corespunde acestei definiții legale (e.g., bloggerul) nu poate fi victimă a faptei incriminate la lit. a) alin. (3) art. 180¹ CP RM.

O normă asemănătoare cu lit. a) alin. (3) art. 180¹ CP RM găsim în Codul penal al Republicii Croația. Astfel, alin. (3) art. 139 „Amenințarea” din acest cod prevede răspunderea pentru amenințarea săvârșită „[...] împotriva unui jurnalist în legătură cu locul de muncă al acestuia [...]”.⁴⁷⁴ Totuși, în cazul infracțiunii prevăzute la alin. (3) art. 139 CP RC, important este nu motivul săvârșirii infracțiunii, ci ocupația profesională a victimei.

Se va aplica art. 155 CP RM, nu lit. a) alin. (3) art. 180¹ CP RM, dacă jurnalistul este intimidat prin amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, însă nu pentru critică, ci din alte motive (e.g., din răzbunare care are la bază ostilitatea personală dintre victimă și făptuitor), dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări.

Alte norme speciale în raport cu art. 155 CP RM sunt *lit. g) alin. (1) și lit. c) alin. (3) art. 185¹, alin. (1) și lit. d) alin. (7) art. 185² CP RM*.

Constrângerea la copaternitate (lit. g) alin. (1) art. 185¹ CP RM), constrângerea psihică (lit. c) alin. (3) art. 185¹ și lit. d) alin. (7) art. 185² CP RM) și constrângerea la coautorat (alin. (1) art. 185² CP RM) se pot concretiza în amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări. Anume în acest caz atestăm concurența dintre norma generală (art. 155 CP RM) și una dintre normele speciale (lit. g) alin. (1) și lit. c) alin. (3) art. 185¹, alin. (1) și lit. d) alin. (7) art. 185² CP RM).

Victimă a infracțiunilor prevăzute la lit. g) alin. (1) și lit. c) alin. (3) art. 185¹ CP RM este fie doar autorul unei opere, fie doar titularul drepturilor conexe, fie titularul dreptului de autor și/sau al drepturilor conexe. În opinia lui S. Brînza și V. Stati, titular al dreptului de autor și/sau al drepturilor conexe este: „autorul unei opere literare, artistice sau științifice; interpretul; producătorul de fonograme; producătorul de videograme; organizația de difuziune prin eter sau prin cablu; alți titulari ai dreptului de autor și/sau ai drepturilor conexe”.⁴⁷⁵

⁴⁷³ Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1995, nr. 12.

⁴⁷⁴ Codul penal al Republicii Croația. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Croatia-RO.html

⁴⁷⁵ Brînza S., Stati V. *Drept penal. Partea specială. Vol. I*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2011, p. 511. 1062 p.

Victimă a infracțiunilor prevăzute la alin. (1) și lit. d) alin. (7) art. 185² CP RM este titularul unui drept de proprietate industrială. După cum afirmă A. Păduraru, victimă a infracțiunii prevăzute la alin. (1) art. 185² CP RM este „1) autorul invenției, al modelului de utilitate, al desenului sau modelului industrial, al soiului de plantă, al topografiei circuitului integrat; 2) succesorul în drepturi al acestuia”.⁴⁷⁶

Agravanta de la lit. d) alin. (7) art. 185² CP RM este atașabilă oricăreia dintre ipotezele prevăzute la alin. (1), (2), (2¹), (2²), (2³), (3)-(6) din același articol. Respectiv, victimă în cazul infracțiunii prevăzute la lit. d) alin. (7) art. 185² CP RM este victima infracțiunilor prevăzute la alin. (1), (2), (2¹), (2²), (2³), (3)-(6) din același articol. În afară de victima infracțiunii prevăzute la alin. (1) art. 185² CP RM, la care ne-am referit *supra*, se are în vedere:

– „titularul mărcii protejate sau al unui semn care, din cauza identității ori similitudinii cu marca înregistrată și a identității ori similitudinii produselor sau serviciilor acoperite de semn și de marcă, generează riscul de confuzie în percepția consumatorului”⁴⁷⁷ (în cazul infracțiunii prevăzute la alin. (2) art. 185² CP RM);

– „1) titularul dreptului asupra denumirii de origine/indicației geografice protejate pentru produsele neacoperite de înregistrare; 2) titularul dreptului asupra specialității tradiționale garantate, a unei denumiri înregistrate și rezervate conform legislației cu privire la protecția indicațiilor geografice, denumirilor de origine și specialităților tradiționale garantate, a unei denumiri a specialității tradiționale garantate înregistrate cu rezervarea denumirii conform legislației cu privire la protecția indicațiilor geografice, denumirilor de origine și specialităților tradiționale garantate, a mențiunii „Specialitate tradițională garantată” ori a simbolului național asociat acesteia; 3) titularul dreptului asupra denumirii de origine/indicației geografice neînregistrate, protejate în baza acordurilor bilaterale la care Republica Moldova este parte”⁴⁷⁸ (în cazul infracțiunilor prevăzute la alin. (2¹)-(2³) art. 185² CP RM);

– „titularul dreptului asupra invenției protejate sau asupra modelului de utilitate protejat”⁴⁷⁹ (în cazul infracțiunii prevăzute la alin. (3) art. 185² CP RM);

– „titularul dreptului asupra desenului sau modelului industrial protejate”⁴⁸⁰ (în cazul infracțiunii prevăzute la alin. (4) art. 185² CP RM);

⁴⁷⁶ Păduraru A. Obiectul material (imaterial), produsul și victima infracțiunilor în domeniul proprietății industriale. În: *Revista Națională de Drept*, 2012, nr. 2, p. 43-49.

⁴⁷⁷ Idem. *Infracțiunile în domeniul proprietății industriale în legislația Republicii Moldova și a României. Studiu de drept comparat* / Teză de doctor în drept. Chișinău, 2012, p. 104-105. 194 p.

⁴⁷⁸ Idem. *Infracțiunile în domeniul proprietății industriale în legislația Republicii Moldova și în legislația României. Studiu de drept comparat*. Chișinău: CEP USM, 2011, p. 151. 269 p.

⁴⁷⁹ Idem. Obiectul material (imaterial), produsul și victima infracțiunilor în domeniul proprietății industriale. În: *Revista Națională de Drept*, 2012, nr. 2, p. 43-49.

– „titularul dreptului asupra soiului de plantă protejat”⁴⁸¹ (în cazul infracțiunii prevăzute la alin. (5) art. 185² CP RM);

– „titularul dreptului asupra topografiei circuitului integrat protejate”⁴⁸² (în cazul infracțiunii prevăzute la alin. (6) art. 185² CP RM).

Pentru aplicarea normelor speciale, și anume a lit. g) alin. (1) și lit. c) alin. (3) art. 185¹, alin. (1) sau lit. d) alin. (7) art. 185² CP RM, nu este suficient ca victima să aibă calitatea specială cerută de aceste norme. Mai este necesar să fie întrunite toate celelalte condiții speciale care permit diferențierea lor de norma generală, adică de art. 155 CP RM.

De exemplu, în situația în care autorul este constrâns (prin amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări) nu la copaternitate, ci, bunăoară, la renunțarea la copaternitate, este aplicabil art. 155 CP RM. Considerăm că, în acest caz, nu poate fi aplicată lit. c) alin. (3) art. 185¹ CP RM. Or, în cazul acestei din urmă norme, formularea la care recurge legiuitorul este: „Acțiunile prevăzute la alin. (1) și (2), săvârșite: [...] prin constrângere [...] psihică”.⁴⁸³ Astfel, dispoziția de la lit. c) alin. (3) art. 185¹ CP RM este atașabilă oricărei ipoteze prevăzute la alin. (1) sau (2) art. 185¹ CP RM, cu excepția ipotezei de constrângere (prin amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări) la copaternitate. Ar fi pur și simplu illogic să admitem varianta constrângerii (prin amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări) la copaternitate prin constrângere psihică.

Alt exemplu în care se aplică nu norma specială, dar art. 155 CP RM, este cel care presupune că autorul invenției, al modelului de utilitate, al desenului sau modelului industrial, al soiului de plantă, al topografiei circuitului integrat ori succesorul în drepturi al acestuia este constrâns (prin amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări) nu la coautorat, ci, bunăoară, la renunțarea la coautorat. În cazul descris nu poate fi aplicată lit. d) alin. (7) art. 185² CP RM. Or, în cazul acestei din urmă norme, formularea la care recurge legiuitorul este: „Acțiunile de la alin. (1), (2), (2¹), (2²), (2³), (3), (4), (5) și (6) săvârșite: [...] prin constrângere [...] psihică”.⁴⁸⁴ Astfel, dispoziția de la lit. d) alin. (7) art. 185² CP RM este atașabilă oricărei ipoteze prevăzute la alin.

⁴⁸⁰ Idem. *Infracțiunile în domeniul proprietății industriale în legislația Republicii Moldova și a României. Studiu de drept comparat* / Teză de doctor în drept. Chișinău, 2012, p. 106. 194 p.

⁴⁸¹ Idem. *Infracțiunile în domeniul proprietății industriale în legislația Republicii Moldova și în legislația României. Studiu de drept comparat*. Chișinău: CEP USM, 2011, p. 153. 269 p.

⁴⁸² Idem. Obiectul material (imaterial), produsul și victima infracțiunilor în domeniul proprietății industriale. În: *Revista Națională de Drept*, 2012, nr. 2, p. 43-49.

⁴⁸³ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 128-129

⁴⁸⁴ Ibidem.

(1), (2), (2¹), (2²), (2³), (3)-(6) art. 185¹ CP RM, cu excepția ipotezei de constrângere (prin amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări) la coautorat. Ar fi contrar logicii să admitem varianta constrângerii (prin amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări) la coautorat prin constrângere psihică.

O altă normă specială în raport cu art. 155 CP RM este *lit. b) alin. (1) art. 201¹ CP RM*. Se are în vedere ipoteza intimidării prin amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, comise de un membru al familiei în privința altui membru al familiei, în scop de impunere a voinței sau a controlului personal asupra victimei.

După părerea lui S. Brînza și V. Stati, „prin „intimidare” se înțelege însuflarea unei temeri victimei. În special, se are în vedere: amenințarea cu violența fizică; amenințarea cu distrugerea sau deteriorarea bunurilor; amenințarea cu divulgarea unor informații defăimătoare sau compromițătoare; amenințarea cu răpirea persoanei; alte genuri de amenințare”.⁴⁸⁵ Faptul că noțiunea de intimidare din *lit. b) alin. (1) art. 201¹ CP RM* se referă printre altele la amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății este confirmat, de asemenea, de Gh. Fortuna și N. Corcea: „Nu este necesară aplicarea suplimentară a art. 155 CP RM. Aceasta întrucât vom fi în prezența concurenței dintre norma generală (art. 155 CP RM) și norma specială (alin. (1) art. 201¹ CP RM)”.⁴⁸⁶

În ipoteza prevăzută la *lit. b) alin. (1) art. 201¹ CP RM* victimă este persoana ce are calitatea de membru de familie. Conform art. 133¹ CP RM, „prin membru de familie se înțelege: a) în condiția de conlocuire: persoanele aflate în căsătorie, în divorț, sub tutelă și curatelă, rudele, afinii lor, soții rudelor, persoanele aflate în relații asemănătoare celor dintre soți (concubinaj) sau dintre părinți și copii; b) în condiția de locuire separată: persoanele aflate în căsătorie, în divorț, rudele, afinii lor, copiii adoptivi, persoanele aflate sub curatelă, persoanele care se află ori s-au aflat în relații asemănătoare celor dintre soți (concubinaj)”.⁴⁸⁷

Ipoteze similare se conțin în legile penale ale altor state.

⁴⁸⁵ Brînza S., Stati V. Infracțiunile de violență în familie (art. 201¹ CP RM) în lumina prevederilor Legii nr. 196/2016. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe sociale”*, 2017, nr. 8, p. 47-56.

⁴⁸⁶ Fortuna Gh., Corcea N. Violența în familie și faptele adiacente: concurență de norme sau concurs de infracțiuni? În: *Sharing the Results of Research towards Closer Global Cooperation among Scientists: Results of the 11 International Conference: Collection of Research Papers (June 2, 2017)*, 2017, p. 35-39.

⁴⁸⁷ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 128-129.

De exemplu, art. 222-18-3 CP RFr se referă la „amenințările prevăzute la primul paragraf al articolului 222-17, [...] dacă sunt comise de soțul/soția sau concubinul/concubina victimei ori partenerul/partenera cu care victima a încheiat un pact civil de solidaritate”.⁴⁸⁸

În Codul penal al Regatului Spaniei, alin. 4 art. 171 incriminează fapta săvârșită de „persoana care își amenință ușor soția sau fosta soție, sau femeia cu care a avut o relație asemănătoare chiar dacă nu au trăit în coabitare [...]”.⁴⁸⁹ În alin. 5 art. 171 CP RS se incriminează fapta săvârșită de „persoana care amenință ușor orice persoană menționată la articolul 173.2 cu arme sau alte instrumente periculoase, cu excepția celor menționate la punctul anterior al acestui articol [...]”.⁴⁹⁰ Art. 173.2 CP RS se referă la „persoana care, de regulă, exercită violență fizică sau psihică [...] asupra soțului sau asupra unei persoane legate de aceasta printr-o relație de afectivitate asemănătoare, chiar dacă nu conviețuiesc, sau asupra descendenților, ascendenților ori fraților naturali sau prin adopție sau afinitate, ai săi sau ai soțului sau ai concubinului, asupra minorilor sau persoanelor cu handicap care locuiesc cu aceasta sau care se află sub autoritatea lor părintească, tutelă, curatelă, protecția sau îngrijire în fapt a soțului sau a concubinului, sau asupra unei persoane care, la adăpostul oricărei alte relații, este integrată în nucleul de conviețuire familială, precum și asupra persoanelor care, prin deosebita lor vulnerabilitate sunt în custodia sau în îngrijire în centre publice sau private”.⁴⁹¹

Se va aplica art. 155 CP RM, nu lit. b) alin. (1) art. 201¹ CP RM, în cazul intimidării prin amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, comise de un membru al familiei în privința altui membru al familiei, însă nu în scop de impunere a voinței sau a controlului personal asupra victimei, dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări. O astfel de soluție de calificare atestăm în speța următoare: M.L. a fost învinuită de săvârșirea infracțiunii prevăzute de art. 155 CP RM. La 19.01.2018, aproximativ la ora 20.30, în timp ce se afla la domiciliul surorii sale, S.V., având asupra sa un pistol, M.L. l-a îndreptat spre aceasta. În consecință lui S.V. i-a fost provocată teama pentru viața și sănătatea.⁴⁹²

Următoarea normă specială în raport cu art. 155 CP RM este *alin. (3) art. 205 CP RM*, care prevede răspunderea pentru „exercitarea sub orice formă a constrângerii asupra părintelui, tutorelui (curatorului) copilului în scopul obținerii consimțământului pentru adopție sau prezentării de date neveridice pentru încuviințarea adopției, instituirea tutelei (curatelei),

⁴⁸⁸ *Codul penal al Republicii Franceze*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Franta-RO.html

⁴⁸⁹ *Codul penal al Regatului Spaniei*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Spania-RO.html

⁴⁹⁰ *Ibidem*.

⁴⁹¹ *Ibidem*.

⁴⁹² *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 28.01.2020. Dosarul nr. 1ra-36/2020*. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=15190

plasamentul copilului într-o instituție rezidențială, într-o familie sau casă de copii de tip familial”.⁴⁹³

S. Brînza și I. Botezatu definesc astfel conceptul de constrângere folosit în alin. (3) art. 205 CP RM: „În contextul infracțiunii analizate, termenul „constrângere” semnifică influențarea asupra victimei pe calea: aplicării violenței sau amenințării cu aplicarea ei; profitării de dependența materială, de serviciu sau de altă natură a victimei; amenințării cu răspândirea unor știri defăimătoare despre victimă; amenințării cu deteriorarea ori distrugerea bunurilor victimei etc.”⁴⁹⁴ Așadar, constrângerea în accepțiunea alin. (3) art. 205 CP RM se poate exprima în amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări.

Victima infracțiunii, prevăzute la alin. (3) art. 205 CP RM, este, așa cum reiese explicit din textul acestei norme: a) părintele copilului care se preconizează a fi adoptat; b) tutorele (curatorul) unui astfel de copil. Prezența acestei calități speciale a victimei nu este suficientă pentru aplicarea alin. (3) art. 205 CP RM.

Drept urmare, se aplică art. 155 CP RM în cazul amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări, a părintelui sau a tutorelui (curatorului) copilului, însă nu în scopul:

- 1) obținerii consimțământului pentru adopție;
- 2) prezentării de date neveridice pentru încuviințarea adopției, instituirea tutelei (curatelei), plasamentul copilului într-o instituție rezidențială, într-o familie sau casă de copii de tip familial.

Art. 272 CP RM este o altă normă specială față de art. 155 CP RM. Această relație de concurență se atestă în ipoteza constrângerii lucrătorului din transportul feroviar, naval, aerian sau auto de a nu-și îndeplini obligațiile de serviciu prin amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, dacă a existat pericolul realizării unei astfel de amenințări.

În ipoteza analizată victimă este lucrătorul din transportul feroviar, naval, aerian sau auto. Așa cum afirmă N. Gordilă și V. Stati, „victima infracțiunii specificate la art. 272 CP RM este lucrătorul din transportul feroviar, naval, aerian sau auto. Se are în vedere persoana care conduce și exploatează mijlocul de transport feroviar, naval, aerian sau auto (mecanicul de locomotivă,

⁴⁹³ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 128-129.

⁴⁹⁴ Brînza S., Botezatu I. Răspunderea penală pentru infracțiunile în materie de adopție (art. 204 și art. 205 CP RM). În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis”. Seria „Științe sociale”*, 2012, nr. 3, p. 115-126.

comandantul aeronavei, comandantul navei, persoana care conduce mijlocul de transport în accepțiunea art. 132 CP RM etc.)”.⁴⁹⁵

Se va aplica art. 155 CP RM, nu art. 272 CP RM, în cazul în care lucrătorul din transportul feroviar, naval, aerian sau auto este constrâns prin amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, însă nu în scopul de a nu-și îndeplini obligațiile de serviciu (dar, *e.g.*, în scopul îndeplinirii, grăbirii sau întârzierii îndeplinirii de către un asemenea lucrător a obligațiilor de serviciu), dacă a existat pericolul realizării unei astfel de amenințări.

Următoarea normă specială în raport cu art. 155 CP RM este *art. 286 CP RM*. Noțiunea de amenințare nu este utilizată în acest articol. Însă, în art. 286 CP RM se folosește noțiunea de terorizare. În legătură cu ultima noțiune, V. Manea menționează: „Făcând abstracție de condițiile care se referă la latura subiectivă, putem afirma că terorizarea se comite pe calea: 1) aplicării violenței; 2) amenințării cu violența”.⁴⁹⁶ Astfel, terorizarea în sensul art. 286 CP RM poate fi săvârșită pe calea amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări.

După cum rezultă din art. 286 CP RM, în ipoteza terorizării, victimă a faptei incriminate de acest articol poate fi doar condamnatul pornit pe calea corectării. În opinia lui V. Manea, „condamnatul pornit pe calea corectării este persoana: 1) în privința căreia a rămas definitiv hotărârea de condamnare a instanței de judecată, cu stabilirea pedepsei care urmează să fie executată, prin care această persoană a fost condamnată la pedeapsa cu închisoare și 2) care are o bună conduită și a făcut eforturi simțitoare pentru reintegrarea socială, acestea manifestându-se, în special, în cadrul activităților socioeducative, instruirii profesionale”.⁴⁹⁷

Se va aplica art. 155 CP RM, nu art. 286 CP RM, în cazul în care condamnatul pornit pe calea corectării este amenințat cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, dacă a existat pericolul realizării unei astfel de amenințări, însă lipsesc indicatorii care ar atesta prezența terorizării. Aceasta presupune că victimei nu-i este provocat „sentimentul de îngrijorare permanentă pentru propria securitate”.⁴⁹⁸

O altă normă specială în raport cu art. 155 CP RM este *art. 309 CP RM*. Ne referim la ipoteza constrângerii persoanei, prin amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, de a face declarații, de a încheia un acord de recunoaștere a vinovăției,

⁴⁹⁵ Poalelungi M., Dolea I., Vîzdoagă T. et al. *Manualul judecătorului pentru cauze penale*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2013, p. 770. 1192 p.

⁴⁹⁶ Manea V. *Răspunderea penală pentru acțiunile care dezorganizează activitatea penitenciarelor*. Chișinău: CEP USM, 2010, p. 126. 292 p.

⁴⁹⁷ Ibidem, p. 221.

⁴⁹⁸ Brînză S., Stati V. *Tratat de drept penal. Partea specială. Vol. II*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p. 589. 1300 p.

ori a constrângerii, în același mod, a expertului de a face concluzia sau a traducătorului ori a interpretului de a face o traducere sau interpretare incorectă de către persoana care constată infracțiunea, ofițerul de urmărire penală, procuror sau de către judecător, dacă aceasta nu constituie tortură, tratament inuman sau degradant.

În opinia lui S. Brînza și V. Stati, „victima infracțiunii specificate la art. 309 CP RM este, după caz, una din următoarele persoane: bănuیت; învinuit; victimă (în sens procesual); partea vătămată; martor; partea civilă; partea civilmente responsabilă; expert; traducător; interpret”.⁴⁹⁹ Această părere este împărtășită de E. Jenunchi.⁵⁰⁰

Se va aplica art. 155 CP RM, nu art. 309 CP RM, în cazul constrângerii, prin amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății:

1) a bănuیتului, a învinuitului, a victimei (în sens procesual) sau a părții vătămate, însă nu de a face declarații sau de a încheia un acord de recunoaștere a vinovăției, dar în alt scop (*e.g.*, de a accepta controlul medical, dactiloscopia, fotografierea, luarea de mostre de sânge, de eliminări ale corpului sau alte mostre biologice);

2) a expertului, însă nu de a face concluzia, dar în alt scop (*e.g.*, de a se prezenta în fața ordonatorului expertizei judiciare pentru a da explicații cu privire la conținutul raportului de expertiză judiciară);

3) a traducătorului sau a interpretului, însă nu de a face o traducere sau interpretare incorectă, dar în alt scop (*e.g.*, de a confirma, prin semnătură, caracterul complet și exact al interpretării, traducerii incluse în procesul-verbal al acțiunii procesuale la efectuarea căreia a participat, precum și exactitatea traducerii documentelor care se înmânează persoanelor participante la procesul penal).

Printre normele speciale în raport cu art. 155 CP RM se numără *art. 314 CP RM*. Această relație de concurență se atestă în ipoteza determinării, prin constrângerea exprimată în amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, a martorului sau a părții vătămate la depunerea de declarații mincinoase, a expertului la formularea de concluzii sau declarații false, a interpretului sau a traducătorului la efectuarea de interpretări sau traduceri incorecte, precum și la eschivarea de la depunerea declarațiilor, de la formularea concluziilor sau declarațiilor, de la efectuarea interpretărilor sau traducerilor, în cadrul procesului civil, procesului penal, procesului contravențional sau în instanța de judecată internațională. După cum rezultă din dispoziția art. 314 CP RM, victimă a infracțiunii prevăzute de acest articol

⁴⁹⁹ Ibidem, p. 790.

⁵⁰⁰ Jenunchi E. *Răspunderea penală pentru constrângerea de a face declarații* / Teză de doctor în drept. Chișinău, 2020. p. 62. 182 p.

posedă una din următoarele calități speciale: martor; partea vătămată; expert; interpret; traducător.

O ipoteză asemănătoare este prevăzută de lit. d) alin. (2) secț. 353 CP RCe: amenințarea cu moartea, vătămarea corporală gravă sau provocarea unor prejudicii considerabile de așa manieră încât poate trezi o temere rezonabilă, săvârșită „asupra unui martor, expert sau interpret, în legătură cu îndeplinirea obligațiilor sale”.⁵⁰¹

Se va aplica art. 155 CP RM, nu art. 314 CP RM, în cazul în care constrângerea exprimată în amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, este săvârșită asupra:

1) martorului sau părții vătămate, însă nu în scopul depunerii de declarații mincinoase, dar într-un alt scop (*e.g.*, al depunerii de declarații veridice), dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări;

2) expertului, însă nu în scopul formulării de concluzii sau declarații false, dar într-un alt scop (*e.g.*, al formulării de concluzii sau declarații veridice), dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări;

3) interpretului sau traducătorului, însă nu în scopul efectuării de interpretări sau traduceri incorecte, dar într-un alt scop (*e.g.*, al efectuării de interpretări sau traduceri veridice), dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări;

4) martorului, părții vătămate, expertului, interpretului sau traducătorului, însă nu în scopul eschivării de la depunerea declarațiilor, de la formularea concluziilor sau declarațiilor, de la efectuarea interpretărilor sau traducerilor, ci în alt scop (*e.g.*, al grăbirii sau întârzierii depunerii declarațiilor, a formulării concluziilor sau declarațiilor, a efectuării interpretărilor sau traducerilor), dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări.

De exemplu, în speța următoare, I.P. a fost condamnat în baza art. 155 CP RM: la 16.08.2011, în jurul orei 18.30, acesta, împreună cu fratele său, I.I., aflându-se în gospodăria lui S.N. din s. Vasilcău, rai. Soroca, având drept scop intimidarea lui S.I. – martor într-o cauză penală inițiată în legătură cu omorul lui C.V. – au amenințat-o pe S.N. și familia acesteia cu omor. Făptuitorii le-au arătat victimelor o bară metalică care se afla în portbagajul automobilului, spunându-le că vor fi omorâte așa cum a fost omorât C.V.⁵⁰² În acest caz s-a aplicat art. 155 CP RM, nu art. 314 CP RM, deoarece scopul făptuitorului a constat nu în depunerea de către martor a unor declarații mincinoase, ci în intimidarea acestuia.

⁵⁰¹ Codul penal al Republicii Cehe. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Cehia-RO.html

⁵⁰² Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 03.02.2016. Dosarul nr. Ira-300/2016. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=5701

O altă normă specială față de art. 155 CP RM este *alin. (1) art. 349 CP RM*. Ne referim la ipoteza amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății a persoanei cu funcție de răspundere sau a rudelor ei apropiate, în scopul sistării activității ei de serviciu ori schimbării caracterului ei în interesul celui care amenință sau al altei persoane, ori aceeași amenințare împotriva persoanei care își îndeplinește datoria obștească sau a rudelor ei apropiate în legătură cu participarea acestei persoane la prevenirea ori curmarea unei infracțiuni sau a unei fapte antisociale.

În această ipoteză, victima infracțiunii are una din următoarele trei calități speciale:

- 1) persoană cu funcție de răspundere;
- 2) persoană care își îndeplinește datoria obștească;
- 3) rudă apropiată a persoanei cu funcție de răspundere sau a persoanei care își îndeplinește datoria obștească.

Conform *alin. (1) art. 123 CP RM*, „prin persoană cu funcție de răspundere se înțelege persoana căreia, într-o întreprindere, instituție, organizație de stat sau a administrației publice locale ori într-o subdiviziune a lor, i se acordă, permanent sau provizoriu, prin stipularea legii, prin numire, alegere sau în virtutea unei însărcinări, anumite drepturi și obligații în vederea exercitării funcțiilor autorității publice sau a acțiunilor administrative de dispoziție ori organizatorico-economice”.⁵⁰³ V. Stati și Gh. Pavliuc precizează: „Victimă a infracțiunilor prevăzute la art. 349 CP RM poate fi doar acea persoană cu funcție de răspundere care își desfășoară activitatea în cadrul unei autorități publice. Această concluzie reiese din denumirea Capitolului XVII din Partea Specială a Codului penal – „Infracțiuni contra autorităților publice și a securității de stat”.⁵⁰⁴ Potrivit art. 7 al Codului administrativ, „autoritate publică se consideră orice structură organizatorică sau organ instituită/instituit prin lege sau printr-un alt act normativ, care acționează în regim de putere publică în scopul realizării unui interes public”.⁵⁰⁵ Astfel, autoritatea publică este entitatea care îndeplinește următoarele condiții: 1) constituie o structură organizatorică sau un organ; 2) este instituită/instituit printr-un act normativ; 3) acționează în regim de putere publică⁵⁰⁶; 4) acționează în scopul realizării unui interes public.⁵⁰⁷ În lipsa oricăreia dintre aceste condiții, entitatea nu va putea fi considerată autoritate publică.

⁵⁰³ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 128-129.

⁵⁰⁴ Stati V., Pavliuc Gh. Amenințarea sau violența săvârșită asupra unei persoane cu funcție de răspundere sau a unei persoane care își îndeplinește datoria obștească (art. 349 din Codul penal): analiză de drept penal. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe sociale”*, 2017, nr. 3, p. 211-221.

⁵⁰⁵ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr. 309-320.

⁵⁰⁶ Conform art. 8 al Codului administrativ, „regimul de putere publică reprezintă ansamblul competențelor prevăzute de lege în vederea realizării sarcinilor autorităților publice, care le conferă posibilitatea de a se impune cu forță juridică obligatorie în raporturile lor cu persoane fizice sau juridice”.*

**Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr. 309-320.

Conform Hotărârii Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 1 din 11.01.2001 privind controlul constituționalității dispozițiilor art. 183 din Codul penal, „persoana cu funcție de răspundere în autoritățile publice este investită, în numele statului, cu împuterniciri legale; abilitată cu dreptul de a înfăptui acțiuni care comportă consecințe juridice pentru toți sau pentru majoritatea cetățenilor; acțiunile ei pe linie de serviciu nefiind limitate la cadrul unui anumit departament, sistem etc.”.⁵⁰⁸ *Per a contrario*, nu poate fi considerată persoană cu funcție de răspundere care își desfășoară activitatea în cadrul unei autorități publice:

- 1) persoana investită, în numele propriu sau în numele entității în care este angajată, cu împuterniciri legale;
- 2) persoana investită, în numele statului, cu împuterniciri care nu sunt stabilite prin lege;
- 3) persoana abilitată cu dreptul de a înfăptui acțiuni care comportă consecințe juridice pentru un grup de cetățeni, care însă nu reprezintă majoritatea;
- 4) persoana ale cărei acțiuni pe linie de serviciu sunt limitate la cadrul unui anumit departament, sistem etc.

În cazul amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății a persoanei care face parte din oricare dintre aceste patru categorii, dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări, se aplică art. 155 CP RM.

Considerăm că, în alin. (1) art. 123 CP RM, prin „autoritate publică” se are în vedere doar autoritatea publică din Republica Moldova. Cu unele excepții („consilierii din consiliile satești (comunale), orășenești (municipale), raionale; deputații Adunării Populare a unității teritoriale autonome Găgăuzia”⁵⁰⁹), persoanele cu funcție de răspundere sunt persoane publice. Cu alte cuvinte, exceptând aleșii locali sus-menționați, noțiunea „persoană cu funcție de răspundere” este parte a noțiunii mai largi „persoană publică”. În legea penală autohtonă, persoanele publice din Republica Moldova au un statut juridic distinct față de cel al persoanelor publice străine. Aceasta o demonstrează definițiile noțiunii „persoană publică” (alin. (2) art 123 CP RM) și noțiunii „persoană publică străină” (alin. (1) art. 123¹ CP RM), care au sfere de aplicare diferite. Implicit, aceasta demonstrează faptul că persoanele cu funcție de răspundere, care își desfășoară activitatea în cadrul unei autorități publice din Republica Moldova (care sunt victime ale infracțiunii prevăzute la alin. (1) art. 349 CP RM), au un statut juridic diferit față de persoanele

⁵⁰⁷ În conformitate cu art. 18 al Codului administrativ, „interesul public vizează ordinea de drept, democrația, garantarea drepturilor și a libertăților persoanelor, precum și obligațiile acestora, satisfacerea necesităților sociale, realizarea competențelor autorităților publice, funcționarea lor legală și în bune condiții”.*

*Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr. 309-320.

⁵⁰⁸ Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2001, nr. 8-10.

⁵⁰⁹ Stati V. Are oare calitatea de persoană publică oricare persoană cu funcție de răspundere? În: *Integrare prin cercetare și inovare. Conferință științifică națională cu participare internațională: Științe juridice și economice: Rezumate ale comunicărilor*. Chișinău: CEP USM, 2019, p. 135-139.

cu funcție de răspundere care își desfășoară activitatea în cadrul unei autorități publice din alte state (care nu sunt victime ale infracțiunii prevăzute la alin. (1) art. 349 CP RM, însă pot fi victime ale infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM).

Înțelesul noțiunii de persoană care își îndeplinește datoria obștească rezultă din definiția formulată în pct. 5.3 al Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 11 din 24.12.2012 cu privire la practica judiciară în cauzele penale referitoare la infracțiunile săvârșite prin omor (art. 145-148 CP RM): „Prin îndeplinirea obligațiilor obștești se are în vedere îndeplinirea de către cetățeni a unor îndatoriri publice cu care aceștia au fost însărcinați sau săvârșirea altor acțiuni în interesul societății sau al unor persoane aparte. Astfel, îndeplinirea obligațiilor obștești poate fi de două tipuri: 1) îndeplinirea în baze obștești a obligațiilor obștești special încredințate; 2) îndeplinirea din proprie inițiativă a acțiunilor în interesele societății sau ale unor cetățeni aparte”.⁵¹⁰ O părere similară a fost exprimată de către S. Brînza.⁵¹¹

În fine, conform alin. (4) art. 134 CP RM, „rude apropiate sunt părinții, copiii, înfietorii, copiii înfiați, frații și surorile, bunicii și nepoții lor”.⁵¹² Nu are relevanță tipul rudeniei – de sânge sau asimilată prin adopție. Nicio altă rudă decât cea specificată în alin. (4) art. 134 CP RM, cu atât mai puțin alte categorii de persoane – soț (soție), afîn, concubin (concubină) etc. – nu pot fi victime ale infracțiunii prevăzute la alin. (1) art. 349 CP RM.

O ipoteză similară cu cea prevăzută de alin. (1) art. 349 CP RM, este menționată în Codul penal al Republicii Croația. Astfel, alin. (3) art. 139 „Amenințarea” din acest cod prevede răspunderea pentru amenințarea săvârșită „[...] împotriva unei persoane oficiale sau cu responsabilități în legătură cu activitatea sau poziția sa [...]”.⁵¹³

De asemenea, în alin. 2 art. 119 CP FR este incriminată amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății săvârșită „[...] asupra persoanei sau a apropiaților acesteia în legătură cu îndeplinirea de către persoana dată a obligațiilor de serviciu sau obștești”.⁵¹⁴

În corespundere cu alin. 2 art. 145 din Codul penal al Republicii Kârgâze, răspunderea pentru amenințarea aplicării violenței periculoase pentru viață și sănătate se agravează dacă această faptă este săvârșită „asupra unei persoane sau a rudelor sale în legătură cu îndeplinirea de

⁵¹⁰ Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 11 din 24.12.2012 cu privire la practica judiciară în cauzele penale referitoare la infracțiunile săvârșite prin omor (art. 145-148 CP RM). Disponibil: jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=318

⁵¹¹ Brînza S. Examinarea unor circumstanțe agravante ale omorului intenționat: reflecții și soluții. În: *Revista științifică a Universității de Stat din Moldova „Studia Universitatis”, Seria „Științe sociale”*, 2009, nr. 8, p. 201-221.

⁵¹² *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 128-129.

⁵¹³ *Codul penal al Republicii Croația*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Croatia-RO.html

⁵¹⁴ *Собрание законодательства Российской Федерации*, 1996, № 25.

către această persoană fie a unei activități de serviciu ori profesionale, fie a unei îndatoriri obștești”.⁵¹⁵

Se va aplica art. 155 CP RM, nu alin. (1) art. 349 CP RM, în cazul amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății a:

1) persoanei cu funcție de răspundere sau rudelor ei apropiate, însă nu în scopul sistării activității ei de serviciu ori al schimbării caracterului ei în interesul celui care amenință sau al altei persoane, ci într-un alt scop (*e.g.*, în scopul alarmării victimei), dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări;

2) persoanei care își îndeplinește datoria obștească sau a rudelor ei apropiate, însă nu în legătură cu participarea acestei persoane la prevenirea ori curmarea unei infracțiuni sau a unei fapte antisociale, ci, *e.g.*, din răzbunare care are la bază ostilitatea personală dintre victimă și făptuitor, dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări.

Art. 367 CP RM este o altă normă specială în raport cu art. 155 CP RM. Se are în vedere ipoteza amenințării militarului de către șef sau subaltern cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății în timpul îndeplinirii obligațiilor legate de serviciul militar. În această ipoteză victimă este: 1) militarul în postură de șef (în cazul în care subiectul infracțiunii este militarul în postură de subaltern); 2) militarul în postură de subaltern (în cazul în care subiectul infracțiunii este militarul în postură de șef). Înțelesul noțiunii de militar poate fi dedus din alin. (1) art. 128 CP RM: „Prin infracțiuni militare se înțeleg infracțiunile, prevăzute de prezentul cod, contra modului stabilit de îndeplinire a serviciului militar, săvârșite de persoanele care îndeplinesc serviciul militar prin contract, în termen, cu termen redus sau ca rezerviști concentrați ori mobilizați”.⁵¹⁶ Totodată, din anexa nr. 1 la Decretul Președintelui Republicii Moldova nr. 2327 din 03.09.2009 privind aprobarea regulamentelor militare ale Forțelor Armate ale Republicii Moldova⁵¹⁷, se poate afla care militari în raport cu alții pot fi șefi sau subalterni.

Se va aplica art. 155 CP RM, nu art. 367 CP RM, în cazul amenințării militarului de către șef sau subaltern cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, însă în afara timpului de îndeplinire a obligațiilor legate de serviciul militar, dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări.

⁵¹⁵ *Уголовный кодекс Кыргызской Республики*. Disponibil: cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/111527?cl=ru-ru

⁵¹⁶ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 128-129.

⁵¹⁷ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr. 143.

O normă specială în raport cu art. 155 CP RM găsim în Codul contravențional⁵¹⁸ (în continuare – CC RM), și anume *alin. (16) art. 287*. Această normă contravențională prevede răspunderea, printre altele, pentru amenințarea (inclusiv amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății) unei persoane cu funcție de răspundere din organul vamal. Din analiza *alin. (2) art. 9* al Codului vamal⁵¹⁹ și a *alin. (6) art. 16* CC RM, rezultă că persoană cu funcție de răspundere din organul vamal este persoana din cadrul aparatului central al Serviciului Vamal, al unui birou vamal sau al unui post vamal, căreia i se acordă, permanent sau provizoriu, prin lege, prin numire sau în virtutea unei însărcinări, anumite drepturi și obligații în vederea exercitării funcțiilor autorității publice.

Nu este clar de ce legiuitorul a decis să sancționeze contravențional amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății a unei persoane cu funcție de răspundere din organul vamal. Conform *art. 10* CC RM, „constituie contravenție fapta – acțiunea sau inacțiunea – ilicită, *cu un grad de pericol social mai redus decât infracțiunea* [evid. ns.], săvârșită cu vinovăție, care atentează la valorile sociale ocrotite de lege, este prevăzută de prezentul cod și este pasibilă de sancțiune contravențională”.⁵²⁰

Lipsesc temeiurile pentru a considera că amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății a unei persoane cu funcție de răspundere din organul vamal are un grad de pericol social mai redus decât cel al amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății a unei alte persoane cu funcție de răspundere. În opinia lui T.-I. Harbo, pe care o susținem, „principiul proporționalității, în termeni simpli, înseamnă că mijlocul trebuie să fie adecvat și necesar pentru a atinge scopul urmărit. Cu alte cuvinte, pentru a afirma ceea ce este evident, în conformitate cu principiul, argumentele în susținerea unui mijloc care este inadecvat și/sau inutil în vederea atingerii scopului sunt interzise, fiind adoptate cu încălcarea principiului proporționalității”.⁵²¹

Sanționarea contravențională a amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății a unei persoane cu funcție de răspundere din organul vamal nu are un efect disuasiv și presupune o disproporție evidentă în comparație cu răspunderea penală pentru amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății a unei alte persoane cu funcție de răspundere. Din aceste considerente, recomandăm excluderea sintagmei „sau amenințarea” din dispoziția *alin. (16) art. 287* CC RM. În eventualitatea în care această

⁵¹⁸ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr. 3-6.

⁵¹⁹ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2000, nr. 160.

⁵²⁰ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr. 3-6.

⁵²¹ Harbo T.-I. The Function of the Proportionality Principle in EU Law. În: *European Law Journal*, 2010, Vol. 16, Is. 2, p. 158-185.

inițiativă își va găsi realizarea, amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății a unei persoane cu funcție de răspundere din organul vamal va atrage răspunderea, după caz, conform art. 155 sau alin. (1) art. 349 CP RM.

Făcând o sinteză a celor relatate mai sus, menționăm că în cazul infracțiunilor prevăzute de normele speciale enunțate mai sus, victima amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății are o calitate specială (cetățeanul părții inamice; persoana protejată de dreptul internațional umanitar; persoana care beneficiază de protecție internațională; jurnalist; titularul dreptului de autor și/sau al drepturilor conexe; titularul unui drept de proprietate industrială; membrul familiei subiectului infracțiunii; părinte, tutorele (curatorul) copilului; lucrătorul din transportul feroviar, naval, aerian sau auto; condamnatul pornit pe calea corectării; bănuț, învinut, victimă (în sens procesual), partea vătămă, martor, partea civilă, partea civilmente responsabilă, expert, traducător, interpret; martor, partea vătămă, expert, interpret, traducător; persoana cu funcție de răspundere, persoana care își îndeplinește datoria obștească, rudele lor apropiate; militar; persoana cu funcție de răspundere din organul vamal).

Pentru comparație, în cazul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM, amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății poate fi adresată oricărui destinatar. În acest caz victima nu are o calitate specială. Victimă a infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM poate fi orice persoană, indiferent de vârstă, sex, etnie, rasă, religie, cetățenie, situație patrimonială, profesie sau alte criterii posibile.

După analiza implicațiilor pe care le are concurența dintre norma generală (art. 155 CP RM) și normele speciale sus-menționate, este necesar să constatăm că, în practica judiciară, nu în toate cazurile este respectată regula prevăzută la alin. (2) art. 116 CP RM: „În cazul concurenței dintre norma generală și cea specială, se aplică numai norma specială”.⁵²²

Spre exemplu, într-o speță, V.M. a fost condamnat în baza art. 155 și lit. b) alin. (1) art. 201¹ CP RM. În fapt, din ianuarie 2018 până la data de 15.06.2018, acesta a săvârșit acțiuni de intimidare în scopul impunerii voinței și controlului personal asupra bunicii sale, V.D. Ultimul caz de violență în familie a avut loc la data de 15.06.2018, în jurul orei 20.30, când, aflându-se la domiciliul său, în care locuia împreună cu V.D., făptuitorul a inițiat un conflict. Acesta a luat un cuțit de bucătărie și s-a îndreptat spre bunica sa. Alergând după ea, V.M. a amenințat-o cu omor, spunându-i că-i va tăia gâtul, ceea ce a fost perceput de către victimă ca o amenințare reală pentru viața și sănătatea sa.⁵²³ Un caz similar de reținere a concursului de infracțiuni, prevăzute

⁵²² *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 128-129.

⁵²³ *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 19.05.2021. Dosarul nr. Ira-1093/2021*. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=18701

la art. 155 și 201¹ CP RM, îl reprezintă următoarea speță: Z.N. a fost condamnat conform art. 155 și alin. (1) art. 201¹ CP RM.⁵²⁴ În fapt, la 04.03.2015, aproximativ la ora 15.00, acesta se afla la domiciliul său. Z.N. a inițiat o ceartă cu fosta sa soție, cu care locuia împreună, și a amenințat-o cu omorul. Fiind speriată, pentru a evita aplicarea violenței fizice, victima s-a încuiat într-o cameră, iar Z.N. a lovit cu piciorul în ușă până a deteriorat-o, provocându-i astfel victimei suferință psihică. La 27.03.2015, aproximativ la ora 17.00, și la 29.03.2015, aproximativ la ora 22.30, Z.N. a amenințat-o din nou cu omorul pe fosta sa soție.⁵²⁵

În ambele aceste spețe a fost aplicată răspunderea de două ori pentru aceeași amenințare cu omor. Aplicarea art. 155 CP RM a fost neîntemeiată, luând în considerare calitatea specială de membru al familiei a victimei infracțiunii. Nu este posibil ca, în contextul aceleiași fapte, această calitate să fie prezentă atunci când se aplică art. 201¹ CP RM și să nu fie prezentă atunci când se aplică art. 155 CP RM.

În opinia justă a lui M. Lupu, „alegerea uneia dintre prevederi în cazul unei concurențe de norme ale Codului penal ține de interpretarea corectă a legii penale. Calificarea în baza concursului de infracțiuni a unei fapte care trebuie calificată ca o infracțiune unică va constitui o interpretare extensivă defavorabilă a legii penale. [...] Interdicția interpretării extensive defavorabile a legii penale reprezintă un aspect al dreptului garantat de art. 7 din Convenție (se are în vedere CEDO – *n.a.*) (nicio pedeapsă fără lege – *nullum crimen sine lege praevia* și *nulla poena sine lege praevia*) [...]”.⁵²⁶

Infracțiunea, prevăzută la art. 155 CP RM, nu poate forma concurs ideal cu o infracțiune care este prevăzută de o normă specială în raport cu art. 155 CP RM. Ne raliem părerii exprimate de S. Brînza și V. Stati: „O singură acțiune (inacțiune) presupune un singur ansamblu de circumstanțe factuale concrete care implică același făptuitor și care sunt strâns legate între ele în

⁵²⁴ Cele descrise în această speță au fost săvârșite până la intrarea în vigoare a Legii nr. 196 din 28.07.2016 pentru modificarea și completarea unor acte legislative* (în continuare – Legii nr. 196/2016). S. Brînza și V. Stati precizează: „Cauzarea unui membru de familie a suferinței psihice ori a prejudiciului moral, prin acțiunea de violență psihologică (în sensul alin. (1) art. 201¹ CP RM în redacția legii „vechi”) intră sub incidența lit. b) alin. (1) art. 201¹ CP RM în redacția legii „noi”: „Acțiunea sau inacțiunea intenționată comisă de un membru al familiei în privința altui membru al familiei, manifestată prin izolare, intimidare în scop de impunere a voinței sau a controlului personal asupra victimei”.** Cu alte cuvinte, amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări, era posibilă în cazul infracțiunii prevăzute la alin. (1) art. 201¹ CP RM (până la intrarea în vigoare a Legii nr. 196/2016) și este posibilă în cazul infracțiunii prevăzute la lit. b) alin. (1) art. 201¹ CP RM (după intrarea în vigoare a Legii nr. 196/2016).

*Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr. 306-313.

**Brînza S., Stati V. Răspunderea pentru violența în familie până la și după intrarea în vigoare a Legii Republicii Moldova nr. 196/2016: analiză comparativă. În: *International Scientific Journal „Euro-American Scientific Cooperation: research articles” (Hamilton, Canada)*, 2017, Vol. 17, p. 33-39.

⁵²⁵ Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 25.04.2017. Dosarul nr. 1ra-787/2017.

Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=8695

⁵²⁶ Lupu M. Inflația de interpretări ale principiului *ne bis in idem*. În: *Revista Institutului Național al Justiției*, 2020, nr. 2, p. 22-25.

timp și în spațiu. Asume această realitate trebuie reflectată în soluția de calificare”.⁵²⁷ Aplicarea pentru aceeași faptă atât a art. 155 CP RM, cât și a normei speciale în raport cu art. 155 CP RM, contravine prevederii alin. (4) art. 33 CP RM: „Concursul ideal există atunci când persoana săvârșește o acțiune (inacțiune) care întrunește elemente a mai multor infracțiuni”.⁵²⁸

Regula de la alin. (2) art. 116 CP RM impune prezența unei singure infracțiuni, și anume – cea prevăzută de norma specială. Concurența dintre norma generală și norma specială exclude soluția concursului de infracțiuni.

2.4. Concluzii la Capitolul 2

După ce am examinat obiectul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM, este necesară enunțarea anumitor concluzii:

1) nu este fundamentată științific derivația obiectului juridic special al infracțiunii, prevăzute la art. 155 CP RM, din obiectul juridic generic al acestei infracțiuni;

2) prin „viață a persoanei”, ca parte a valorii sociale fundamentale apărute împotriva infracțiunilor prevăzute în Capitolul II al părții speciale a Codului penal al Republicii Moldova, trebuie de înțeles starea: a) în care persoana se află de la naștere până la moarte; b) caracterizată printr-o continuă desfășurare a unor procese fiziologice în organismul acesteia; c) care asigură existența persoanei și posibilitatea ei de a fi parte a societății; d) a cărei protecție este asigurată prin mijloacele legii penale;

3) prin „sănătate a persoanei”, ca parte a valorii sociale fundamentale apărute împotriva infracțiunilor prevăzute în Capitolul II al părții speciale a Codului penal al Republicii Moldova, trebuie de înțeles starea (fizică și psihică) a organismului persoanei, care preexistă momentului săvârșirii împotriva acesteia a unei infracțiuni și în raport cu care se apreciază efectele săvârșirii acelei infracțiuni;

4) libertatea psihică a persoanei trebuie privită ca parte a unui tot întreg, nu separat de libertatea persoanei;

5) dacă infracțiunea prevăzută la art. 155 CP RM ar atenta la relațiile sociale cu privire la viața sau sănătatea persoanei, atunci această infracțiune ar trebui privită ca o divulgare (exteriorizare) a intenției de lipsire de viață ori de vătămare gravă a integrității corporale sau a

⁵²⁷ Brînza S., Stati V. Concursul ideal de infracțiuni complexe care includ aceeași violență sau aceeași amenințare cu violență: paradox al practicii judiciare din Republica Moldova. În: *Modern scientific challenges and trends: a collection scientific works of the International scientific conference (31st May, 2020)*. Warsaw: Sp. z o. o. "iScience", 2020, Is. 5, Part 2, p. 231-240.

⁵²⁸ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 128-129.

sănătății. Pe cale de consecință, pentru a putea fi aplicat art. 155 CP RM, o altă valoare socială specifică (și relațiile sociale aferente) trebuie să suporte atingere;

6) infracțiunea prevăzută la art. 155 CP RM are un singur obiect juridic special. Acest obiect este simplu, nu complex sau multiplu, nu principal, secundar sau facultativ. Acest obiect este constituit din relațiile sociale cu privire la libertatea psihică a persoanei;

7) libertatea psihică a persoanei, ca valoare socială individuală ocrotită de art. 155 CP RM, se distinge prin următoarele trăsături distinctive: a) *de facto* (nu și *de jure*) este o componentă a libertății persoanei, ca parte a valorii sociale fundamentale ocrotite împotriva infracțiunilor prevăzute în Capitolul III al părții speciale a Codului penal al Republicii Moldova; b) este legată de actele cu caracter psihic ale persoanei, presupunând deliberarea și hotărârea ei asupra realizării actelor sale fizice; c) se realizează după cum persoana consideră de cuviință, însă cu condiția ca și ea să respecte ordinea de drept; d) este suprimată în prezența temerii victimei că i s-ar putea produce vreun rău, ceea ce se răsfrânge negativ asupra participării ei la viața socială; e) dorind să o suprimă, făptuitorul urmărește ca victima să manifeste voința impusă de el, adică să fie el cel care deliberează și hotărăște asupra realizării actelor fizice ale victimei;

8) infracțiunea prevăzută la art. 155 CP RM nu are nici obiect material, nici obiect imaterial;

9) infracțiunea prevăzută la art. 155 CP RM are victimă, și anume – persoana, a cărei participare la relațiile sociale cu privire la libertatea psihică, este periclitată prin săvârșirea infracțiunii analizate;

10) victimă a infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM poate fi doar o persoană fizică;

11) victimă a infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM poate fi doar persoana căreia îi este expusă – direct sau indirect – amenințarea, la care se referă conținutul amenințării. Nu poate fi victimă a acestei infracțiuni persoana la care se referă conținutul amenințării, căreia nu-i este expusă amenințarea;

12) infracțiunea, prevăzută la art. 155 CP RM, nu poate forma concurs ideal cu o infracțiune care este prevăzută de o normă specială în raport cu art. 155 CP RM;

13) se aplică nu lit. a) sau b) alin. (1) art. 137 CP RM, dar art. 155 CP RM, dacă: a) persoana, specificată la lit. a) art. 127¹ CP RM, este constrânsă, prin amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, la înrolare în forțele armate inamice, însă nu în cadrul unui conflict armat cu caracter internațional, dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări; b) persoana, specificată la lit. a) art. 127¹ CP RM, este constrânsă, în cadrul unui conflict armat cu caracter internațional, prin amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, însă nu la înrolare în forțele armate inamice, dacă a existat

pericolul realizării acestei amenințări; c) cetățeanul părții inamice este constrâns, prin amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, să ia parte la operațiunile militare îndreptate împotriva țării sale, chiar dacă el era înrolat în forțele armate ale acestei părți inamice înainte de începerea conflictului armat, însă nu în cadrul unui conflict armat cu caracter internațional, dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări; d) cetățeanul părții inamice este constrâns, în cadrul unui conflict armat cu caracter internațional, prin amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, însă nu în scopul de a lua parte la operațiunile militare îndreptate împotriva țării sale, dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări;

14) se aplică nu alin. (5) art. 142 CP RM, dar art. 155 CP RM în cazul amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări, a unuia dintre membrii familiei a: a) șefului statului străin, a șefului guvernului sau a ministrului de externe al statului străin, dacă acest membru de familie nu însoțește respectivul șef de stat străin, șef de guvern sau ministru de externe al statului străin; b) oricărui reprezentant ori a persoanei cu funcție de răspundere a statului străin sau a oricărei persoane cu funcție de răspundere ori a altui agent al organizației internaționale interguvernamentale care, conform dreptului internațional, are dreptul la protecție specială contra oricărui atac asupra persoanei, libertății și demnității sale, dacă acest membru de familie nu locuiește împreună cu respectivul reprezentant ori persoană cu funcție de răspundere a statului străin sau cu respectiva persoană cu funcție de răspundere ori alt agent al organizației internaționale interguvernamentale;

15) se aplică nu lit. a) alin. (3) art. 180¹ CP RM, dar art. 155 CP RM, dacă jurnalistul este intimidat prin amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, însă nu pentru critică, ci din alte motive (*e.g.*, din răzbunare care are la bază ostilitatea personală dintre victimă și făptuitor), dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări;

16) în situația în care autorul unei opere este constrâns (prin amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări) nu la copaternitate, ci, bunăoară, la renunțarea la copaternitate, se aplică nu lit. c) alin. (3) art. 185¹ CP RM, dar art. 155 CP RM;

17) se aplică nu lit. d) alin. (7) art. 185² CP RM, dar art. 155 CP RM în cazul în care autorul invenției, al modelului de utilitate, al desenului sau modelului industrial, al soiului de plantă, al topografiei circuitului integrat ori succesorul în drepturi al acestuia este constrâns (prin amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări) nu la coautorat, ci, bunăoară, la renunțarea la coautorat;

18) se aplică nu lit. b) alin. (1) art. 201¹ CP RM, dar art. 155 CP RM în cazul intimidării prin amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, comise de un membru al familiei în privința altui membru al familiei, însă nu în scop de impunere a voinței sau a controlului personal asupra victimei, dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări;

19) se aplică nu alin. (3) art. 205 CP RM, dar art. 155 CP RM în cazul amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări, a părintelui sau a tutorelui (curatorului) copilului, însă nu în scopul; a) obținerii consimțământului pentru adopție; b) prezentării de date neveridice pentru încuviințarea adopției, instituirea tutelei (curatelei), plasamentul copilului într-o instituție rezidențială, într-o familie sau casă de copii de tip familial;

20) se aplică nu art. 272 CP RM, dar art. 155 CP RM în cazul în care lucrătorul din transportul feroviar, naval, aerian sau auto este constrâns prin amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, însă nu în scopul de a nu-și îndeplini obligațiile de serviciu (dar, *e.g.*, în scopul îndeplinirii, grăbirii sau întârzierii îndeplinirii de către un asemenea lucrător a obligațiilor de serviciu), dacă a existat pericolul realizării unei astfel de amenințări;

21) se aplică nu art. 286 CP RM, dar art. 155 CP RM în cazul în care condamnatul pornit pe calea corectării este amenințat cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, dacă a existat pericolul realizării unei astfel de amenințări, însă lipsesc indicatorii care ar atesta prezența terorizării;

22) se aplică nu art. 309 CP RM, dar art. 155 CP RM în cazul constrângerii, prin amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății a: a) bănuțului, a învinutului, a victimei (în sens procesual) sau a părții vătămate, însă nu de a face declarații sau de a încheia un acord de recunoaștere a vinovăției, dar în alt scop (*e.g.*, de a accepta controlul medical, dactiloscopia, fotografierea, luarea de mostre de sânge, de eliminări ale corpului sau alte mostre biologice); b) a expertului, însă nu de a face concluzia, dar în alt scop (*e.g.*, de a se prezenta în fața ordonatorului expertizei judiciare pentru a da explicații cu privire la conținutul raportului de expertiză judiciară); c) a traducătorului sau a interpretului, însă nu de a face o traducere sau interpretare incorectă, dar în alt scop (*e.g.*, de a confirma, prin semnătură, caracterul complet și exact al interpretării, traducerii incluse în procesul-verbal al acțiunii procesuale la efectuarea căreia a participat, precum și exactitatea traducerii documentelor care se înmânează persoanelor participante la procesul penal);

23) se aplică nu art. 314 CP RM, dar art. 155 CP RM în cazul în care constrângerea exprimată în amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, este săvârșită asupra: a) martorului sau părții vătămate, însă nu în scopul depunerii de declarații mincinoase, dar într-un alt scop (*e.g.*, al depunerii de declarații veridice), dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări; b) expertului, însă nu în scopul formulării de concluzii sau declarații false, dar într-un alt scop (*e.g.*, al formulării de concluzii sau declarații veridice), dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări; c) interpretului sau traducătorului, însă nu în scopul efectuării de interpretări sau traduceri incorecte, dar într-un alt scop *e.g.*, al efectuării de interpretări sau traduceri veridice), dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări; d) martorului, părții vătămate, expertului, interpretului sau traducătorului, însă nu în scopul eschivării de la depunerea declarațiilor, de la formularea concluziilor sau declarațiilor, de la efectuarea interpretărilor sau traducerilor, ci în alt scop (*e.g.*, al grăbirii sau întârzierii depunerii declarațiilor, a formulării concluziilor sau declarațiilor, a efectuării interpretărilor sau traducerilor), dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări;

24) se aplică nu alin. (1) art. 349 CP RM, dar art. 155 CP RM în cazul amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății a: a) persoanei investite, în numele propriu sau în numele entității în care este angajată, cu împuterniciri legale; b) persoanei investite, în numele statului, cu împuterniciri care nu sunt stabilite prin lege; c) persoanei abilitate cu dreptul de a desfășura acțiuni care comportă consecințe juridice pentru un grup de cetățeni, care însă nu reprezintă majoritatea; d) persoanei ale cărei acțiuni pe linie de serviciu sunt limitate la cadrul unui anumit departament, sistem etc.;

25) se aplică nu alin. (1) art. 349 CP RM, dar art. 155 CP RM în cazul amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății a: a) persoanei cu funcție de răspundere sau rudelor ei apropiate, însă nu în scopul sistării activității ei de serviciu ori al schimbării caracterului ei în interesul celui care amenință sau al altei persoane, ci într-un alt scop (*e.g.*, în scopul alarmării victimei), dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări; b) persoanei care își îndeplinește datoria obștească sau a rudelor ei apropiate, însă nu în legătură cu participarea acestei persoane la prevenirea ori curmarea unei infracțiuni sau a unei fapte antisociale, ci, *e.g.*, din răzbunare care are la bază ostilitatea personală dintre victimă și făptuitor, dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări;

26) se aplică nu art. 367 CP RM, dar art. 155 CP RM în cazul amenințării militarului de către șef sau subaltern cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, însă în afara timpului de îndeplinire a obligațiilor legate de serviciul militar, dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări.

3. LATURA OBIECTIVĂ A INFRAȚIUNII DE AMENINȚARE CU OMOR ORI CU VĂTĂMAREA GRAVĂ A INTEGRITĂȚII CORPORALE SAU A SĂNĂTĂȚII

Gh. Alecu susține că „prin latura obiectivă a infracțiunii se înțelege activitatea persoanei fizice (sau [...] a persoanei juridice) care, prin urmările ei periculoase, vatămă sau pune în pericol anumite relații sociale apărute de normele dreptului penal”.⁵²⁹ După părerea lui C. Bulai și B.N. Bulai, latura obiectivă a infracțiunii constă într-o „manifestare exterioară sub forma unui consum sau a unei înfrânări de energie fizică, prin care s-a produs sau se putea produce o modificare în lumea obiectivă externă”.⁵³⁰ A. Ungureanu consideră că „prin latura obiectivă a infracțiunii se înțelege fapta manifestată sub forma unei acțiuni sau inacțiuni, împreună cu urmările ce le produce, adică atingerea adusă valorilor sociale apărute de legea penală”.⁵³¹ Puncte de vedere apropiate cu privire la latura obiectivă a infracțiunii au C. Mitrache⁵³², A. Boroș⁵³³, V. Dobrinioiu⁵³⁴, V. Păvăleanu⁵³⁵, M. Ștefănoaia⁵³⁶ și F. Streteanu.⁵³⁷

Din analiza acestor definiții rezultă că latura obiectivă a infracțiunii se exprimă în conduita făptuitorului, concretizată într-o acțiune sau inacțiune interzisă de legea penală, care constă în atingerea adusă obiectului juridic al infracțiunii.

În cazul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM, latura obiectivă se exprimă în fapta prejudiciabilă concretizată în acțiunea de amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări. În cadrul Capitolului 3 al tezei intenționăm să examinăm conținutul acestei acțiuni. Analiza noastră va parcurge itinerarul „de la general spre particular”. De aceea, studiul laturii obiective a infracțiunii, prevăzute la art. 155 CP RM, va debuta cu examinarea noțiunii de violență psihică,

⁵²⁹ Alecu Gh. *Instituții de drept penal: partea generală și partea specială*. Constanța: Ovidius University Press, 2010, p. 48. 671 p.; Alecu Gh. *Drept penal. Partea generală*. Constanța: Europolis, 2007, p. 183. 572 p.

⁵³⁰ Bulai C. *Manual de drept penal. Partea generală*. București: ALL, 1997, p. 173. 647 p.; Bulai C., Bulai B.N. *Manual de drept penal. Partea generală*. București: Universul Juridic, 2007, p. 173. 678 p.

⁵³¹ Ungureanu A. *Drept penal român. Partea generală*. București: Lumina Lex, 1995, p. 78. 463 p.

⁵³² Mitrache C. *Drept penal român. Partea generală*. București: Șansa, 1999, p. 90. 367 p.

⁵³³ Boroș A. *Drept penal. Partea generală: conform noului Cod penal*. București: C.H. Beck, 2010, p. 164-165. 540 p.

⁵³⁴ Dobrinioiu V., Pascu I., Molnar I. et al. *Drept penal. Partea generală*. București: Europa Nova, 1999, p. 153-154. 576 p.

⁵³⁵ Păvăleanu V. *Drept penal general: conform noului Cod penal*. București: Universul Juridic, 2012, p. 134 -135. 503 p.

⁵³⁶ Ștefănoaia M. *Drept penal: partea generală. Vol. I*. București: Universul Juridic, 2020, p. 283-284. 619 p.

⁵³⁷ Streteanu F. *Tratat de drept penal: partea generală. Vol. I*. C.H. Beck, 2008, p. 384-388. 693 p.

care este în raport de „întreg-parte” față de noțiunea „amenințare” utilizată în art. 155 CP RM. În contextul investigării noțiunii de violență psihică, vor fi analizate tipurile de violență în funcție de obiectul de influențare, precum și caracteristicile și tipologia violenței psihice. După aceasta se vor examina noțiunea de amenințare din Codul penal al Republicii Moldova, precum și particularitățile amenințării în cazul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM.

3.1. Noțiunea de violență psihică

3.1.1. Tipurile de violență în funcție de obiectul de influențare

În Codul penal al Republicii Moldova noțiunea de violență sau derivațiile acesteia sunt utilizate în alin. (3) art. 36, lit. c¹) alin. (6) art. 90, lit. e) alin. (1) art. 135¹, lit. a) alin. (1) și lit. c) alin. (3) art. 137, alin. (1) și (2) art. 141, alin. (1) art. 142, art. 146, 156, lit. a) alin. (1) și lit. f) alin. (2) art. 165, lit. e) alin. (2) art. 166, art. 167, alin. (2) art. 179, lit. a) alin. (3) art. 180¹, lit. c) alin. (1) și lit. b) alin. (2) art. 184, lit. e) alin. (2) art. 187, alin. (1) art. 188, alin. (1), lit. c) alin. (2) și lit. c) alin. (3) art. 189, lit. b) alin. (2) și alin. (3) art. 192¹, art. 193, lit. a) alin. (1) art. 201¹, lit. a) și b) alin. (2) art. 206, lit. a) alin. (3) art. 208, lit. b) alin. (2) art. 209, lit. e) alin. (2) și lit. b) alin. (3) art. 217⁴, alin. (2) art. 245⁹, alin. (1) art. 245¹⁰, alin. (1) și lit. b) alin. (2) art. 247, lit. b) alin. (2) art. 275, lit. b) alin. (2) art. 280, alin. (1) și (3) art. 285, art. 286, alin. (1) art. 287, lit. a) și b) alin. (1) art. 289¹, lit. a) alin. (1) art. 289², lit. a) și b) alin. (1) art. 289³, alin. (2), lit. c) alin. (3) și alin. (4) art. 295, lit. b) alin. (2) art. 295², lit. c) alin. (2) art. 317, art. 320¹, art. 321, lit. a) alin. (2) art. 339, art. 340, 341, alin. (1¹) și lit. a) alin. (2) art. 349, lit. d) alin. (2) și lit. b) alin. (3) art. 352, lit. a) alin. (3) art. 362, alin. (1) art. 365, alin. (1) art. 369, alin. (1) art. 377, alin. (2) art. 388. În total sunt 67 de astfel de norme. Cu toate acestea, noțiunea de violență nu este definită în textul legii penale.

Acest hiatus determină: interpretarea divergentă a noțiunii de violență; aplicarea neuniformă a regulilor de calificare în cazul concurenței de norme, dintre care un prevede răspunderea pentru o infracțiune de violență; aplicarea neunitară a regulilor concursului de infracțiuni, dintre care una este o infracțiune de violență. „Una dintre repercusiunile cele mai nefaste ale lipsei definiției legislative a noțiunii de violență o constituie lipsa de claritate privitoare la noțiunea de violență psihică. Nu este clar dacă este plauzibil să distingem un asemenea tip de violență sau nu”.⁵³⁸

⁵³⁸ Angheluță M. Tipurile de violență în funcție de obiectul de influențare. În: *Revista Științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe sociale”, 2021, nr. 8, p. 140-147.*

În textul Codului penal, abordarea *largo sensu* a noțiunii de violență este admisă doar în dispoziția de la lit. a) alin. (2) art. 206: „Aceleași acțiuni însoțite: [...] de violență fizică și/sau psihică, [...]”.⁵³⁹

Până la intrarea în vigoare a Legii nr. 157 din 26.07.2018 pentru modificarea Codului penal al Republicii Moldova nr. 985/2002⁵⁴⁰, o astfel de abordare a fost admisă și în dispoziția de la lit. a) alin. (1) art. 165 CP RM: „amenințare cu aplicarea sau aplicarea violenței fizice sau psihice nepericuloase pentru viața și sănătatea persoanei [...]”.⁵⁴¹ Conform legii în vigoare, această dispoziție are un alt conținut: „aplicarea violenței nepericuloase pentru viața sau sănătatea persoanei ori cu amenințarea aplicării violenței”.⁵⁴²

Modificarea dispoziției respective a reprezentat o reacție la criticile aduse în doctrina penală. De exemplu, A. Tănase a menționat: „Dacă violența psihică constă într-o amenințare, ce înseamnă atunci, în contextul prevederii de la lit. a) alin. (1) art. 165 CP RM, amenințarea cu aplicarea violenței psihice nepericuloase pentru viața și sănătatea persoanei? Răspuns la această întrebare nu poate exista, din moment ce reprezintă un nonsens, o inadvertență terminologică expresia „amenințarea cu aplicarea ... violenței [...] psihice nepericuloase pentru viața și sănătatea persoanei”, utilizată de legiuitor la lit. a) alin. (1) art. 165 CP RM. Doar la lit. a) alin. (2) art. 206 CP RM legiuitorul mai admite o asemenea carență. În toate celelalte cazuri se menționează despre amenințarea cu violența, avându-se în vedere în mod evident amenințarea cu violența fizică (e.g., la alin. (1) art. 158, art. 167, 168, alin. (2) art. 179, lit. e) alin. (2) art. 187, art. 188, 189, lit. b) alin. (2) art. 192¹, art. 193 etc. din Codul penal). Luând în considerare că amenințarea cu violența este o formă a violenței psihice, propunem modificarea prevederii de la lit. a) alin. (1) art. 165 CP RM: în locul expresiei „amenințare cu aplicarea sau aplicarea violenței fizice sau psihice nepericuloase pentru viața și sănătatea victimei” să fie utilizată expresia „aplicare a violenței nepericuloase pentru viața și sănătatea persoanei, amenințare cu aplicarea violenței”.”⁵⁴³

Retrospectiv, la neajunsul analizat al legii penale se referă V. Stati: „De exemplu, la lit. a) alin. (1) art. 165 CP RM se utiliza sintagma „amenințare cu aplicarea sau aplicarea violenței fizice sau psihice nepericuloase pentru viața și sănătatea victimei”. Din această sintagmă rezulta că ar fi posibilă amenințarea cu aplicarea violenței psihice, ceea ce constituie o ineptie, luând în considerare faptul că amenințarea însăși este o formă de violență psihică. În același context,

⁵³⁹ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 128-129.

⁵⁴⁰ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr. 347-357.

⁵⁴¹ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 128-129.

⁵⁴² *Ibidem*.

⁵⁴³ Tănase A. Latura obiectivă a infracțiunii de trafic de ființe umane (art. 165 CP RM). În: *Revista Națională de Drept*, 2010, nr. 11, p. 18-33.

constitua o lacună faptul că în art. 165 CP RM era specificată amenințarea cu aplicarea violenței nepericuloase pentru viața și sănătatea victimei, fără însă a fi consemnată amenințarea cu aplicarea violenței periculoase pentru viața și sănătatea victimei”.⁵⁴⁴

Cu privire la dispoziția de la lit. a) alin. (2) art. 206 CP RM – „Aceleași acțiuni însoțite: [...] de violență fizică și/sau psihică, [...]”⁵⁴⁵ – A. Tănase consideră că legiuitorul admite o carență.

Însă, nu doar în această normă noțiunile „violență fizică” și „violență psihică” sunt prezentate ca părți ale unui întreg.

Astfel, în Codul civil, în alin. (1) art. 342, se recurge la formularea „violență fizică sau psihică”.⁵⁴⁶

În Codul muncii, la lit. n) alin. (1) art. 86 și la lit. b) alin. (1) art. 301, este folosită sintagma „violenței fizice sau psihice”.⁵⁴⁷

În Codul familiei, în alin. (2) art. 62, se utilizează expresia „violența psihică și fizică”.⁵⁴⁸

În Codul educației, la lit. i) alin. (1) art. 135, se recurge la formularea „violență fizică sau psihică”.⁵⁴⁹

În Legea nr. 338 din 15.12.1994 privind drepturile copilului, în art. 6, este folosită sintagma „violență fizică și psihică”.⁵⁵⁰

În Legea nr. 30 din 07.03.2013 cu privire la protecția copiilor împotriva impactului negativ al informației, la lit. a) alin. (3) art. 5, se utilizează expresia „violență fizică, psihică”.⁵⁵¹

În Ordinul Ministerului Educației nr. 861 din 07.09.2015 pentru aprobarea Codului de etică al cadrului didactic, în pct. 6, se recurge la formularea „violență fizică sau psihică”.⁵⁵²

În Legea nr. 137 din 29.07.2016 cu privire la reabilitarea victimelor infracțiunilor, în alin. (2) art. 2, este folosită sintagma „violenței fizice, psihice”.⁵⁵³

În Legea nr. 270 din 18.12.2008 privind azilul în Republica Moldova, în alin. (2) art. 45, se utilizează expresia „violență fizică și psihică”.⁵⁵⁴

⁵⁴⁴ Stati V. Calitatea și efectele amendamentelor recente operate în art. 165 și 206 din Codul penal al Republicii Moldova. În: *Актуальные научные исследования в современном мире. Журнал*. Переяслав, 2019, Вып. 11, ч. 5, p. 90-99.

⁵⁴⁵ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 128-129.

⁵⁴⁶ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 82-86.

⁵⁴⁷ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2003, nr. 159-162.

⁵⁴⁸ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2001, nr. 47-48.

⁵⁴⁹ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2014, nr. 319-324.

⁵⁵⁰ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1995, nr. 13.

⁵⁵¹ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2013, nr. 69-74.

⁵⁵² *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr. 59-67.

⁵⁵³ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr. 293-305.

⁵⁵⁴ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr. 53-54.

Din toate aceste norme rezultă că noțiunea „violența psihică” este partea noțiunii mai largi „violență”.

O asemenea abordare este promovată de către unii doctrinari.

De exemplu, opinia lui D. Gurev este: „Violența reprezintă acțiunea ilegală și intenționată asupra corpului și/sau psihicului unei persoane, săvârșită contrar sau în pofida voinței acesteia, cauzându-i-se un prejudiciu considerabil sau fiind pusă în pericol de a i se cauza un astfel de prejudiciu”.⁵⁵⁵

E.V. Bezruciko are o viziune asemănătoare: „Prin „violență” trebuie de înțeles fie influențarea fizică, ilegală și intenționată asupra altei persoane, care aduce atingere integrității corporale, sănătății sau vieții acesteia ori care limitează sau suprimă libertatea acesteia, fie influențarea ilegală intenționată asupra psihicului altei persoane, pentru a-i suprima voința sau pentru a o constrânge să comită anumite acțiuni ori inacțiuni, fie acțiunile caracterizate prin posibilitatea reală de a provoca lezarea intereselor protejate de lege, însoțite de influențarea psihică asupra victimei”.⁵⁵⁶

O. Ignatov menționează următoarele: „Violența trebuie înțeleasă ca influențare energetică asupra organelor sau țesuturilor corpului persoanei, precum și a funcțiilor lor fiziologice, prin utilizarea unor factori materiali (mecanici, fizici, chimici sau biologici) ai mediului extern și / sau influențarea pe cale informațională asupra psihicului persoanei, exercitată contrar sau în pofida voinței acesteia, de natură să-i provoace moartea, o traumă fizică și / sau psihică, ori de a-i limita libertatea de exprimare a voinței”.⁵⁵⁷

În opinia lui N. Ivanțova, „violență reprezintă influențarea ilegală, intenționată, fizică sau psihică, îndreptată asupra unei alte persoane, exercitată contrar sau în pofida conștiinței și voinței acesteia, care i-a cauzat un prejudiciu considerabil sau care a creat pericolul cauzării unui asemenea prejudiciu”.⁵⁵⁸

V.A. Ulâmov este de părerea că „în dreptul penal, prin „violență” se înțelege influențarea socialmente periculoasă, interzisă de legea penală, cu caracter fizic sau psihic, asupra unei alte persoane, exercitată contrar sau în pofida voinței acesteia, de către subiectul infracțiunii direct

⁵⁵⁵ Gurev D. *Răspunderea penală pentru infracțiunea de răpire a unei persoane* / Teză de doctor în drept. Chișinău, 2016, p. 74. 204 p.

⁵⁵⁶ Безручко Е.В. Угроза применения насилия или психическое насилие: какой термин предпочтительнее? *Îн: Юрист-Правоведъ*, 2015, № 1, p. 39-41.

⁵⁵⁷ Игнатов О. Кримінальне насильство: окремі питання. *Îн: Право України*, 2005, № 3, p. 67-71.

⁵⁵⁸ Иванцова Н.В. Основные положения концепции общественно опасного насилия в уголовном праве. *Îн: Уголовное право*, 2004, № 4, p. 26-28.

sau cu ajutorul unor mijloace, instrumente sau substanțe necesare pentru realizarea scopului infracțional”.⁵⁵⁹

Observăm că toți autorii precitați privesc violența ca pe o faptă care presupune influențarea fizică sau psihică asupra victimei.

I.A. Petin este reticent: „Fracționarea violenței infracționale în violență fizică și violență psihică nu contribuie la perceperea naturii fenomenului de violență, duce la subestimarea violenței psihice și, astfel, împiedică realizarea sarcinilor și obiectivelor legii penale. Influențarea violentă infracțională trebuie privită ca fenomen psihofizic unitar”.⁵⁶⁰

Nu împărtășim această reticență și suntem de acord cu argumentele aduse de S.V. Krivoșeev: „Divizarea violenței în violență fizică și cea psihică nu poate zădărnici scopurile legii penale. Dimpotrivă, aceasta contribuie la realizarea scopurilor respective, deoarece violența fizice și violența psihică posedă un grad diferit de pericol social. Prin urmare, personalitatea celor, care aplică violența fizică, se poate deosebi semnificativ de personalitatea celor care aplică violența psihică. Aceasta, la rândul său, poate genera necesitatea de a aplica măsuri de prevenție diferențiate față de astfel de persoane”.⁵⁶¹

Într-adevăr, de exemplu, omorul nu poate fi pus pe același cântar cu amenințarea cu omor. Cele două fapte trebuie diferențiate, datorită gradului diferit de pericol social. O concluzie similară se impune în cazul vătămării intenționate grave a integrității corporale sau a sănătății, privite în contrast cu amenințarea cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății.

Promotorii ideii de distingere a violenței fizice și a violenței psihice, remarcă obiectul de influențare diferit al acestora.

Astfel, L.V. Serdiuk consideră că „mijloacele și metodele de influențare nu ajută la deosebirea violenței psihice de violența fizică. Deosebirea dintre acestea constă în aceea că, prin violența fizică, victimei i se cauzează traume corporale, se limitează libertatea exterioară de manifestare a comportamentului acesteia, se provoacă modificări organice și funcționale în organismul victimei. Violența psihică afectează direct psihicul și poate provoca o traumă psihică sau poate suprima (restrânge) libertatea de manifestare a voinței”.⁵⁶²

⁵⁵⁹ Улымов В.А. Понятие «насилие» в уголовном праве. În: *Актуальные вопросы борьбы с преступлениями*, 2019, № 2, p. 35-37.

⁵⁶⁰ Петин И.А. *Криминологические аспекты механизма преступного насилия* / Диссертация на соискание учёной степени доктора юридических наук. Екатеринбург, 2002, p. 15. 390 p.

⁵⁶¹ Кривошеев С.В. К вопросу о правовой природе физического и психического насилия. În: *Вестник факультета управления и права Коломенского института (филиала) ФГБОУ ВО Московский политехнический университет*, 2016, № 11, p. 105-109.

⁵⁶² Сердюк Л.В. *Насилие: криминологическое и уголовно-правовое исследование*. Москва: Юрлитинформ, 2002, p. 22. 384 p.

E.V. Ghertel exprimă un punct de vedere apropiat: „Sfera noțiunii generice de violență cuprinde violența psihică și violența fizică. Se au în vedere tipurile violenței, care diferă calitativ prin caracterul influențării destructive asupra victimei. Violența fizică este îndreptată împotriva integrității fizice (biologice) a organismului persoanei, în timp ce violența psihică este îndreptată împotriva sferei spirituale a persoanei. În cazul violenței psihice, nu are loc nici lezarea integrității anatomice a organismului, nici deteriorarea țesuturilor exterioare. Această influențare vizează exclusiv psihicul uman”.⁵⁶³

În fine, R.D. Șarapov arată: „Violența poate fi fizică (dacă presupune cauzarea de daune sănătății fizice și dacă se exprimă în influențarea asupra corpului uman) sau psihică (dacă implică atingerea adusă siguranței psihice a persoanei, sub formă de cauzare ilegală intenționată a unui prejudiciu psihic victimei, contrar voinței acesteia”.⁵⁶⁴

Așadar, în cazul violenței fizice, este influențat corpul victimei. În acest caz, corpul victimei constituie obiectul material al infracțiunii. În ipoteza violenței psihice, obiectul material al infracțiunii lipsește. Psihicul victimei, fiind lipsit de corporalitate, nu poate să reprezinte acest obiect.

Alți autori promovează abordarea *stricto sensu* a noțiunii de violență.

De exemplu, referitor la infracțiunile prevăzute la art. 146 și 201¹ CP RM, S. Brînză și V. Stati menționează: „Legiuitorul nu precizează tipul de violență – fizică sau psihică. În aceste condiții, optăm pentru interpretarea restrictivă a noțiunii „acte de violență”, în sensul de „violență fizică”. Aceasta întrucât în alte norme penale sensul noțiunii de violență este tocmai acesta (e.g., în dispoziția de la alin. (2) art. 179, lit. e) alin. (2) art. 187, art. 188, 189, alin. (3) art. 192¹, art. 193 și altele din Codul penal)”.⁵⁶⁵ O părere asemănătoare este exprimată de R. Berdilo.⁵⁶⁶

A. Tighineanu are următoarea părere: „În fapt, se constată că legislația penală nu este clară în descifrarea conținutului violenței, antrenând ipoteze diferite în cazul unor variate noțiuni utilizate. Astfel, nu se face specificarea faptului dacă întotdeauna termenul de violență prezumă și violența fizică, și violența psihică; or, interpretarea sistematică a normativului penal în vigoare

⁵⁶³ Гертель Е.В. Виды психического насилия. În: *Научный вестник Омской академии МВД России*, 2012, № 3, p. 16-20.

⁵⁶⁴ Шарапов Р.Д. *Насилие как уголовно-правовая категория* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора юридических наук. Екатеринбург, 2006, p. 8. 41 p.

⁵⁶⁵ Brînză S. Infracțiunile prevăzute la art. 146 și la art. 147 CP RM: aspecte teoretice și practice. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”*, Seria „Științe sociale”, 2014, nr. 3, p. 86-104; Brînză S., Stati V. Infracțiunile de violență în familie (art. 201¹ CP RM) în lumina prevederilor Legii nr. 196/2016. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”*, Seria „Științe sociale”, 2017, nr. 8, p. 47-56.

⁵⁶⁶ Berdilo R. Actele de violență ale victimei în contextul infracțiunii prevăzute la art. 146 din Codul penal. În: *Revista Științifică a USM „Studia Universitatis”*, Seria „Științe sociale”, 2018, nr. 8, p. 110-120.

ar dicta că aceasta nu prezumă violența psihică, deoarece, în context, se operează diferențiat, prin anumite norme penale, cu categoria de violență fizică sau psihică, precum și cu violența sau amenințarea aplicării ei”.⁵⁶⁷

V.O. Navroțki consideră că „violența se exprimă în influențarea fizică asupra victimei. Așa-numita „violență psihică”: intimidare, amenințare – este cuprinsă de noțiunea de violență. Temeiul unei astfel de interpretări se conține în legea penală. Aceasta prevede răspunderea pentru violență separat de răspunderea pentru amenințarea cu violență”.⁵⁶⁸

E.V. Bezruciko și G.G. Nebratenko arată că „în Codul penal, noțiunea de violență se referă doar la violență fizică. Dacă legiuitorul consideră ilegală violența psihică, aceasta este desemnată în dispoziția de incriminare prin sintagma „amenințarea cu violență”.⁵⁶⁹ O opinie asemănătoare are L.A. Nakonecina: „Examinarea noțiunii de violență prin prisma Codului penal arată că violența se exprimă în influențarea asupra corpului persoanei”.⁵⁷⁰

Suntem de acord cu părerile acestor teoreticieni. În Cauza Parmak și Bakir contra Turciei, CtEDO a ajuns la o concluzie care dezvoltă părerile date: „Tribunalele naționale au reținut, în special, că expresia „forță și violență” ar trebui interpretată în sens larg, fiind incluse situații în care violența, deși nu este folosită în sensul fizic obișnuit, era prevăzută, totuși, ca obiectiv al unei organizații, ca în cazul reclamanților. Prin urmare, cerința legală a „forței și violenței” a fost reținută în cazul reclamanților, deoarece manifestația și publicațiile pe care le-au împărțit aveau un caracter inacceptabil, astfel încât *echivala cu o constrângere morală a publicului* [subl. ns.]. Conceptul de constrângere morală nu exista în textul legii aplicabile. [...] Tribunalele naționale au ales să-și exercite marja discreționară judiciară de o manieră extensivă, adoptând o interpretare care nu era conformă cu jurisprudența națională existentă și cu esența infracțiunii definite de dreptul național. În circumstanțele acestei cauze, tribunalele naționale au încălcat limitele rezonabile ale clarificării judiciare acceptabile, contrar garanțiilor art. 7 din Convenție (se are în vedere CEDO⁵⁷¹) – *n.a.*”⁵⁷²

⁵⁶⁷ Tighineanu A. *Analiza criminologică a infracțiunilor de mare violență săvârșite în grup* / Teză de doctor în drept. Chișinău, 2018, p. 53. 181 p.

⁵⁶⁸ Навроцький В.О. Поняття насильства та його врахування при кримінально-правовій кваліфікації. În: *Роль органів внутрішніх справ у сфері запобігання та протидії насильству в суспільстві: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 17-18 квітня 2000 р.)*. Львів: Львівський інститут внутрішніх справ при НАВС України, 2000, p. 10-15.

⁵⁶⁹ Безручко Е.В., Небратенко Г.Г. «Насилие» как объединяющее понятие деяний, причиняющих вред здоровью человека. În: *Юристъ-Правоведъ*, 2012, № 4, p. 49-51.

⁵⁷⁰ Наконечна Л.А. Насильство як наскрізне кримінально-правове поняття / Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Львів, 2016, p. 61. 210 p.

⁵⁷¹ *Convenția pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților fundamentale*. Disponibil: https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ROM.pdf

⁵⁷² *Case of Parmak and Bakir v. Turkey*. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-199075>

Dacă în legea penală noțiunea de violență este folosită fără precizarea caracterului acesteia – fizică sau psihică – atunci această noțiune se referă la influențarea asupra corpului persoanei. Aceasta o confirmă utilizarea sintagmei dihotomice „violență sau amenințare” din dispozițiile de la alin. (3) art. 36, lit. a) alin. (1) art. 137, lit. a) alin. (1) art. 165, art. 167, alin. (2) art. 179, lit. a) alin. (3) art. 180¹, lit. e) alin. (2) art. 187, alin. (1) art. 188, lit. b) alin. (2) și alin. (3) art. 192¹, art. 193, lit. a) alin. (3) art. 208, lit. b) alin. (2) art. 209, lit. e) alin. (2) și lit. b) alin. (3) art. 217⁴, lit. b) alin. (2) art. 275, alin. (1) art. 287, lit. a) alin. (1) art. 289³ și alin. (4) art. 295 CP RM. Dacă în aceste norme noțiunea de violență ar cuprinde înțelesul de „violență psihică”, atunci noțiunea de amenințare ar rămâne fără sens. Oricare altă interpretare ar echivala cu încălcarea art. 7 al CEDO.

Singura normă din Codul penal al Republicii Moldova, în care noțiunea „violență psihică” este menționată expres, este lit. a) alin. (2) art. 206. Doar în această ipoteză, noțiunea de violență psihică este prezentată în accepțiune normativă penală. Totuși, nici măcar în ipoteza dată nu este clar înțelesul pe care legiuitorul îl atribuie acestei noțiuni. Există pericolul încălcării principiului legalității în sensul interpretării extensive defavorabile a lit. a) alin. (2) art. 206 CP RM. În special, nu este clar dacă amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății este cuprinsă de „violență psihică” din lit. a) alin. (2) art. 206 CP RM sau nu.

În alte norme penale sunt folosite noțiuni (*e.g.*, noțiunea de amenințare) care, probabil, sunt componente ale noțiunii generice de violență psihică. Accentuăm că, în acest caz, avem în vedere accepțiunea teoretică (nu accepțiunea normativă penală) a noțiunii de violență psihică. În continuare ne propunem să stabilim caracteristicile violenței psihice și să identificăm noțiunile care alcătuiesc noțiunea generică de violență psihică. Aceasta va contribui la aflarea răspunsului la întrebarea: este oare noțiunea „amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății” parte a noțiunii „violență psihică”?

Anterior am afirmat că, în cazul violenței fizice, este influențat corpul victimei. În cazul violenței psihice, nu acesta reprezintă obiectul influențării.

Din acest punct de vedere apar dubii legate de temeinicia afirmației făcute de A.G. Bezverhov și Iu.S. Norvartean: „Prin „violență” se înțelege o astfel de influențare fizică și / sau psihică asupra altei persoane, care încalcă dreptul acesteia la viață, la sănătate sau la integritate corporală”.⁵⁷³ Nu este clar cum aplicarea violenței psihice ar putea aduce atingere vieții, sănătății sau integrității corporale a persoanei.

⁵⁷³ Безверхов А.Г., Норвартян Ю.С. Соотношение категорий «насилие» и «угроза» в современном уголовном праве России. În: *Вестник СПбГУ. Право*, 2018, Т. 9, Вып. 4, p. 522-534.

Violența psihică presupune o influențare asupra psihicului persoanei. Aceasta îi determină pe unii autori să considere că sănătatea (în primul rând, sănătatea psihică) este valoarea socială afectată în rezultatul aplicării violenței psihice.

Astfel, A.N. Klassen și A.Iu. Anohin exprimă opinia că „violența psihică și rezultatul acesteia, concretizat sub formă de prejudiciu psihic (traumă psihică), pot, la rândul lor, să provoace tulburări fizice, să cauzeze un prejudiciu fizic. Deci, victima, amenințată cu cauzarea unui prejudiciu fizic, poate suferi traume psihice grave, care, ulterior, pot antrena apariția unei afecțiuni psihice și o perturbare a sistemului nervos autonom, ceea ce implică perturbarea sistemului respirator și, posibil, oprirea ulterioară a respirației (sufocare) și decesul”.⁵⁷⁴

Reflecțiile lui A.P. Teboev nu diferă în esență: „Noțiunea de violență psihică trebuie definită după cum urmează: este o amenințare la adresa victimei sau o influențare verbală, de gesticulație sau o altă influențare informațională asupra psihicului acesteia, care duce la vătămarea sănătății sau la producerea altor urmări prejudiciabile”.⁵⁷⁵

V.V. Veklenko și E.N. Barhatova arată: „Violența psihică constituie o influențare intenționată, ilegală, socialmente periculoasă asupra psihicului uman, exercitată contrar sau în pofida voinței victimei, care creează pericolul apariției unor consecințe negative pentru viață sau sănătate”.⁵⁷⁶

Opinia lui E.M. Pelehova și E.A. Murașova este că „violență psihică reprezintă influențarea socialmente periculoasă, ilegală și intenționată, exercitată contrar sau în pofida voinței victimei, îndreptată asupra psihicului acesteia, pentru a modifica comportamentul victimei sau a-i cauza prejudicii sănătății psihice”.⁵⁷⁷

În fine, L.V. Serdiuk exprimă următorul punct de vedere: „Violența psihică reprezintă influențarea ilegală, intenționată, informațională sau neinformațională asupra unei alte persoane, care afectează funcționarea normală a psihicului acesteia, dacă această influențare este exercitată contrar sau în pofida voinței acestei persoane, putându-i cauza traume psihice sau fizice, suprimându-i sau restrângându-i libertatea de exprimare sau de acțiune”.⁵⁷⁸

⁵⁷⁴ Klassen A.H., Anohin A.Iu. *Физическое и психическое насилие в уголовном праве*. Челябинск: Полиграф-мастер, 2006, p. 27. 85 p.

⁵⁷⁵ Цебоев А.П. Основные характеристики и понятие психического насилия в уголовном праве. În: *Гуманитарные, социально-экономические и общественные науки*, 2017, № 8-9, p. 265-270.

⁵⁷⁶ Векленко В.В., Бархатова Е.Н. Психическое насилие как средство совершения преступлений: проблемы квалификации. În: *Современное право*, 2013, № 7, p. 134-137.

⁵⁷⁷ Пелехова Е.М., Мурашова Е.А. Психическое насилие в социальной и правовой практике: понятие, виды, методы и приемы воздействия. În: *Педагогика и психология: перспективы развития: материалы X Междунар. науч.-практ. конф. (Чебоксары, 15 нояб. 2019 г.)*, 2019, p. 312-314.

⁵⁷⁸ Сердюк Л.В. *Насилие: криминологическое и уголовно-правовое исследование*. Москва: Юрлитинформ, 2002, p. 21. 384 p.

Retorcând, prezentăm punctul de vedere al lui E.N. Barhatova: „Violența psihică este întotdeauna aplicată doar intenționat. Mai mult, intenția trebuie fie îndreptată nu spre cauzarea unui prejudiciu sănătății, ci spre obținerea unui alt rezultat infracțional”.⁵⁷⁹

Criticând opinia lui A.N. Klassen și A.Iu. Anohin, menționată mai sus, A.Iu. Rešetnikov și L.N. Klocenko argumentează: „Exemplul dat de autori nu reflectă regula generală, ci înfățișează mai degrabă cazuri particulare (dar posibile) de cauzare a prejudiciului fizic ca urmare a aplicării violenței psihice. După cum se știe, legea penală ar trebui să interzică numai cele mai tipice forme de comportament socialmente periculos. Opinia, prezentată de A.N. Klassen și A.Iu. Anohin, poate fi utilă în procesul de elaborare a unor norme de drept penal. Din punctul de vedere al doctrinei dreptului penal privind componența de infracțiune, considerentele prezentate de autori sunt potrivite mai degrabă pentru descrierea prejudiciului cauzat psihicului uman și a *posibilei produceri a unor urmări grave suplimentare, care sunt adesea luate în considerare de legiuitor atunci când stabilește o circumstanță agravantă pentru o anumită infracțiune* [evid. ns.]”.⁵⁸⁰

În Subcapitolul 2.4 al tezei de față am formulat o concluzie asemănătoare: calificarea trebuie făcută conform art. 149 sau 157 și 155 CP RM în cazul în care, amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății este urmată de lipsirea de viață din imprudență a victimei sau de vătămarea gravă ori medie a integrității corporale sau a sănătății cauzată din imprudență; infracțiunea prevăzută de art. 155 CP RM nu poate absorbi nici lipsirea de viață din imprudență a victimei, nici vătămarea gravă ori medie a integrității corporale sau a sănătății cauzată din imprudență; acest articol exclude o asemenea posibilitate. Articolul 155 CP RM ar oferi o astfel de posibilitate, dacă ar fi construit după modelul art. 159, 162, 163 etc. din Codul penal, adică ar conține un alineat (2) în care ar fi prevăzută răspunderea agravată pentru provocarea din imprudență a vătămării grave a integrității corporale sau a sănătății ori a decesului victimei. Totuși, art. 155 CP RM nu este structurat după modelul art. 159, 162, 163 etc. din Codul penal. Ignorarea acestui fapt ar echivala cu o ilegalitate.

Ca urmare, considerăm întemeiate acele definiții ale noțiunii de violență psihică, în care se evidențiază că viața, sănătatea sau integritatea corporală a victimei nu sunt valorile sociale pe care violența psihică le poate afecta.

Bunăoară, D. Gurev menționează: „Prin „violență psihică” înțelegem acțiunea ilegală și intenționată (amenințare, hipnoză etc.), îndreptată asupra psihicului persoanei contrar sau în

⁵⁷⁹ Бархатова Е.Н. Преступления против собственности, совершаемые с применением психического насилия / Диссертация на соискание учёной степени кандидата юридических наук. Омск, 2014, р. 20. 170 р.

⁵⁸⁰ Решетников А.Ю., Ключенко Л.Н. Психологические и правовые основы учения о психическом насилии. În: Вестник Российского нового университета. Серия: Человек и общество, 2018, № 3, р. 100-111.

пoфida cоңстientизării sau voinței ei, aptă de a-i cauza traume fizice ori psihice, indifferent dacă au fost sau nu cauzate даune sănăтății”.⁵⁸¹

E.N. Barhatova consideră că „тrăsăтура distinctivă a violenței психиче este tocmai influențarea asupra психичулуй persoanei, nu asupra corpului acesteia sau asupra organelor de simț ale persoanei”.⁵⁸²

A.B. Kalinkina exprimă opinia, potrivit căreia „violенță психичă trebuie considerată influențarea ilegală asupra психичулуй unei alte persoane pentru a suprima și subordona voința acesteia, după cum dorește făptуitorу”.⁵⁸³

Nu în ultimul rând, Z.M. Celebova menționează: „Violенță психичă implică o influențare ilegală asupra психичулуй, adică asupra процеселор психиче care se desfășoară în organismу persoanei”.⁵⁸⁴

Alți autori, care definesc noțiunea de violенță психичă, pun accentу pe rezultatу influențării asupra психичулуй, pe prejudiciу adus acestуia.

Spre exemplu, V.E. Dvorțov consideră că „violенță психичă reprezintă cauzarea ilegală a unui prejudiciу психич victimei”.⁵⁸⁵

M.S. Fokin, V.E. Dvorțov și R.D. Șarapov arată că „violенță психичă este atentarea infracțională asupra siguranței persoanei, exprimată sub forma cauzării ilegale intenționate a unui prejudiciу психич victimei, împotriva voinței acesteia”.⁵⁸⁶

Catalogarea siguranței persoanei ca valoare socială lezată în cazul aplicării violенței психиче este criticată pe bună dreptate de V.E. Krukovski și I.N. Mosecikin: „Nu poate fi negat faptul că, într-un asemenea caz, siguranța persoanei este pusă în pericol. Cu toate acestea, obiectу în cauză este prea vag și provoacă dificultăți la calificarea infracțiуnilor. În ultimă

⁵⁸¹ Gurev D. *Răspunderea penală pentru infracțiunea de răpire a unei persoane* / Teză de doctor în drept. Chișinău, 2016, p. 82. 204 p.

⁵⁸² Бархатова Е.Н. *Преступления против собственности, совершаемые с применением психического насилия* / Диссертация на соискание учёной степени кандидата юридических наук. Омск, 2014, p. 19. 170 p.

⁵⁸³ Калинкина А.Б. Понятие, содержание и уголовно-правовое значение психического насилия, как способа совершения преступления. În: *Расследование преступлений: проблемы и пути их решения: сборник научно-практических трудов. Вып. 4*. Москва: Академия Следственного комитета Российской Федерации, 2014, p. 62-66.

⁵⁸⁴ Челябинова З.М. Психическое насилие в уголовном праве. În: *Уголовно-правовое воздействие и его роль в предупреждении преступности (IV Саратовские уголовно-правовые чтения): сборник статей по материалам IV Всероссийской научно-практической конференции (Саратов, 30 сентября – 1 октября 2019 г.)*. Саратов: Издательство ФГБОУ ВО «Саратовская государственная юридическая академия», 2019, p. 387-389.

⁵⁸⁵ Дворцов В.Е. Психическое насилие как категория уголовного права. În: *Научный вестник Омской академии МВД России*, 2012, № 2, p. 96-99.

⁵⁸⁶ Фокин М.С., Дворцов В.Е. К вопросу об уголовно-правовом определении психического насилия. În: *Вестник ТОГУ*, 2013, № 2, p. 269-274; Шарapов Р.Д. *Насилие в уголовном праве (понятие, квалификация, совершенствование механизма уголовно-правового предупреждения)* / Диссертация на соискание учёной степени кандидата юридических наук. Екатеринбург, 2006, p. 12. 418 p.

instanță, oricare infracțiune poate fi considerată a fi o atentare asupra siguranței persoanei: infracțiunile de violență; infracțiunile patrimoniale; infracțiunile sexuale, etc. Ar rezulta că siguranța persoanei evoluează ca obiect universal pentru toate infracțiunile, ceea ce ar face ca delimitarea acestora să devină un proces dificil”.⁵⁸⁷

Drept urmare, considerăm mai potrivită opinia lui E.V. Nikitin, conform căreia „libertatea psihică a persoanei este valoarea socială specifică afectată în rezultatul aplicării violenței psihice”.⁵⁸⁸

Cât privește prejudiciul cauzat psihicului prin violența psihică, au dreptate V.E. Krukovski și I.N. Mosecikin, care afirmă: „Prejudiciul psihic cauzat victimei reprezintă urmarea faptei prejudiciabile. Însă, în dreptul penal, sunt luate în considerare nu toate urmările. De exemplu, în rezultatul unei bătăi, victima poate suferi, de asemenea, consecințe psihice negative. Acestea pot fi luate în considerare în alte ramuri de drept, dar nu vor conta în dreptul penal. Or, asemenea consecințe nu sunt indicate direct în normele Codului penal. Situația este similară atunci când victimei îi este cauzat un prejudiciu psihic în rezultatul aplicării violenței psihice. În unele cazuri acest prejudiciu nu va conta. În altele însă va conta (dacă un astfel de prejudiciu este indicat în dispoziția normei penale)”.⁵⁸⁹

De exemplu, în art. 155 CP RM nu este specificat un prejudiciu psihic care ar conta în procesul de calificare a infracțiunii. Survenirea unui astfel de prejudiciu ar putea avea semnificație din perspectiva dreptului civil, în vederea reparării prejudiciului patrimonial și moral cauzat victimei.⁵⁹⁰

O altă încercare de a ne convinge că prejudiciul psihic este inerent în cazul violenței psihice este întreprinsă de L.N. Klocenko: „Consecințele, care se produc în rezultatul violenței

⁵⁸⁷ Крукровский В.Е., Мосечкин И.Н. Нефизическое насилие в уголовном праве: понятие и признаки. În: *Право. Журнал Высшей школы экономики*, 2017, № 3, p. 89-104.

⁵⁸⁸ Никитин Е.В. *Корыстно-насильственные преступления против собственности* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Омск, 2002, p. 10. 18 p.

⁵⁸⁹ Крукровский В.Е., Мосечкин И.Н. Нефизическое насилие в уголовном праве: понятие и признаки. În: *Право. Журнал Высшей школы экономики*, 2017, № 3, p. 89-104.

⁵⁹⁰ La o situație similară se referă S. Brînza: „De una singură, incapacitatea profesională de muncă – deplină sau parțială – nu este specificată în calitate de rezultat infracțional nici în art. 151 C.pen. RM, nici în oricare altă normă penală sau contravențională. Numai când presupune și o incapacitate generală de muncă, incapacitatea profesională de muncă poate antrena aplicarea art. 151, 152 C.pen. RM sau a art. 78 din Codul contravențional. În caz contrar, s-ar încălca principiul legalității sub aspectul neadmiterii interpretării extensive defavorabile a legii penale. Aceasta pentru că pierderea capacității profesionale de muncă nu poate fi echivalată cu pierderea capacității generale de muncă. [...] Cât privește cauzarea incapacității profesionale de muncă, aceasta trebuie să țină doare de sfera delictelor civile, antrenând repararea prejudiciului material și moral corespunzător”.*

*Brînza S. Problemele interpretării și aplicării prevederilor de la alin. (1) art. 151 și alin. (1) art. 152 CP RM. În: *Revista Națională de Drept*, 2010, nr. 3, p. 2-14; Brînza S. Analiza juridico-penală a unor prevederi ale art. 151 și ale art. 152 CP RM. În: *Revista Științifică a USM „Studia Universitatis”, Seria „Științe sociale”*, 2010, nr. 3, p. 152-175; Brînza S. Problemele interpretării și aplicării prevederilor de la alin. (1) art. 151 și alin. (1) art. 152 CP RM. În: *Revista Institutului Național al Justiției*, 2009, nr. 2, p. 25-36.

psihice, trebuie luate în considerare ca urmări prejudiciabile ale infracțiunii. Acestea presupun modificări negative ale psihicului unei persoane (al unui grup de persoane), cauzate în rezultatul unei influențări psihice ilegale și socialmente periculoase, exercitate contrar sau în pofida voinței acestei persoane (acestui grup de persoane). Asemenea urmări pentru psihic (urmări de prim nivel sau urmări imediate) se exprimă în aceea că victima îndeplinește anumite acțiuni (se abține să le îndeplinească), ceea ce implică în cele din urmă prejudicii de ordin fizic, material sau organizațional (urmări de nivelul doi), care, de regulă, sunt luate în considerare de legiuitor la elaborarea normelor de drept penal”.⁵⁹¹

Considerăm că acest autor confundă urmările prejudiciabile ale infracțiunii cu scopul infracțiunii. De exemplu, în cazul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM, scopul făptuitorului presupune îndeplinirea de către victimă a anumitor acțiuni sau abținerea acesteia de la îndeplinirea unor acțiuni. Însă, realizarea sau nerealizarea acestui scop nu are niciun impact asupra calificării faptei conform art. 155 CP RM. Așa cum menționează A.I. Rarog, „scopul poate depăși cu mult limitele unei componente de infracțiune de violență și, în acest caz, nu se identifică niciodată cu urmările prejudiciabile ale infracțiunii”.⁵⁹² În consecință, urmările prejudiciabile nu trebuie considerate a fi o caracteristică obligatorie a violenței psihice. Din aceste considerente, nu poate fi acceptată explicația următoare din pct. 5.2 al Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 37 din 22.11.2004 cu privire la practica aplicării legislației în cauzele despre traficul de ființe umane și traficul de copii: „Violența psihică constă într-o amenințare asupra psihicului persoanei sub influența căreia victima nu-și dirijează voința în mod liber și săvârșește o activitate la dorința traficantului”.⁵⁹³ Săvârșirea unei activități la dorința făptuitorului nu poate fi o condiție obligatorie în sensul constatării prezenței violenței psihice. Această condiție este facultativă, depășind cadrul normativ al violenței psihice.

Nu în ultimul rând, datorită caracteristicilor prejudiciului psihic, este necesar să luăm în considerare un alt aspect: posibilitatea făptuitorului de a prevedea astfel de urmări.

L.V. Serdiuk afirmă: „Producerea sau neproducerea anumitor urmări cauzate de o traumă psihică depinde de o multitudine de factori ce caracterizează organismul victimei, de trăsăturile

⁵⁹¹ Ключенко Л.Н. Психическое насилие: вопросы уголовно-правовой регламентации и квалификации / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2019, p. 9. 206 p.

⁵⁹² Рарог А.И. *Настольная книга судьи по квалификации преступлений*. Москва: ТК Велби: Проспект, 2006, p. 115. 220 p.

⁵⁹³ Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 37 din 22.11.2004 cu privire la practica aplicării legislației în cauzele despre traficul de ființe umane și traficul de copii. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=230

și calitățile sale fiziologice și psihologice. De aceea, în cazul violenței psihice, urmările nu pot fi stabilite la fel de exact ca în cazul evaluării gradului de pericol social al violenței fizice”.⁵⁹⁴

Deși se referă la infracțiunile săvârșite prin sustragere, ideea lui I. Botezatu poate fi ușor ajustată necesităților studiului nostru: „Previzibilitatea legii penale este regula care trebuie să funcționeze și în această situație. Mărimea prejudiciului, cauzat prin infracțiune, trebuie să fie prevăzută de către făptuitor. Prevederea de către făptuitor a urmărilor prejudiciabile este o condiție obligatorie, stabilită expres pentru toate infracțiunile săvârșite cu intenție, la art. 17 CP RM. Nu poate satisface această condiție prejudiciul moral. Acest prejudiciu nu poate fi nici obiectiv, nici concret, nici conștientizat de către făptuitor”.⁵⁹⁵

În multe privințe (inclusiv ca posibilitate a făptuitorului de a prevedea astfel de urmări), prejudiciul psihic poate fi asemănat cu prejudiciul moral. Din acest punct de vedere, considerăm că prejudiciul psihic, sub aspectul limitelor sale, al întinderii sale, are de cele mai multe ori un caracter imprevizibil.

3.1.2. Caracteristicile și tipologia violenței psihice

Pentru a înțelege care sunt noțiunile componente ale noțiunii generice de violență psihică, este necesar să analizăm definițiile acestei noțiuni generice. Această analiză debutează cu examinarea abordării *stricto sensu* a noțiunii de violență psihică.

Bunăoară, E.A. Kotelnikova menționează: „Violență constituie fie aplicarea ilegală intenționată a forței fizice asupra victimei, fie amenințarea aplicării acesteia asupra victimei sau a altor persoane”.⁵⁹⁶ Din această definiție ar reieși că doar amenințarea aplicării forței fizice poate reprezenta violența psihică.

Părerea lui S.V. Krivoșeev nu diferă esențial: „Violența psihică constă în influențarea ilegală, intenționată și socialmente periculoasă asupra altei persoane prin amenințarea cu aplicarea forței fizice, pe care victima o percepe ca fiind reală și aptă să lezeze drepturile și interesele legitime ale persoanei, ale societății sau ale statului”.⁵⁹⁷

E.A. Pisarevskaia exprimă opinia că „violența psihică reprezintă influențarea ilegală, intenționată și socialmente periculoasă asupra altei persoane prin provocarea temerii că va fi

⁵⁹⁴ Сердюк Л.В. *Насилие: криминологическое и уголовно-правовое исследование*. Москва: Юрлитинформ, 2002, p. 26. 384 p.

⁵⁹⁵ Botezatu I. *Răspunderea penală pentru escrocherie*. Chișinău: CEP USM, 2010, p. 214. 302 p.

⁵⁹⁶ Котельникова Е.А. О законодательной регламентации понятия «насилие». În: *Проблемы в российском законодательстве. Юридический журнал*, 2008, № 1, p. 228.

⁵⁹⁷ Кривошеев С.В. К вопросу о правовой природе физического и психического насилия. În: *Вестник факультета управления и права Коломенского института (филиала) ФГБОУ ВО Московский политехнический университет*, 2016, № 11, p. 105-109.

aplicată forța fizică, care poate leza drepturile și interesele legitime ale persoanei, ale societății sau ale statului”.⁵⁹⁸ De asemenea, L.D. Gauhman, E.V. Ghertel și Iu.V. Radosteva restrâng noțiunea de violență psihică la înțelesul de amenințare de aplicare a violenței fizice.⁵⁹⁹

A. Tighineanu arată: „Anume mijloacele utilizate (fizice sau psihice) fac posibilă delimitarea conceptuală între violența fizică și violența psihică, *denumită în legea penală și prin sintagma „amenințarea cu aplicarea violenței fizice”* [evid. ns.]”.⁶⁰⁰

Nu este clar pe ce se bazează această constatare. În lipsa unei interpretări legislative a noțiunii de violență psihică, era cazul ca punctul de vedere al lui A. Tighineanu să fie însoțit de argumente pentru a ne convinge. Or, atestăm opinii, conform cărora orice amenințări (nu doar amenințarea cu aplicarea violenței fizice) alcătuiesc conținutul noțiunii de violență psihică.

De exemplu, R.A. Bazarov și A.S. Tretiakov disting două tipuri de violență psihică: 1) amenințarea cu aplicarea forței fizice; 2) alte amenințări.⁶⁰¹

În aceeași ordine de idei, în pct. 5.2 din Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 37 din 22.11.2004 cu privire la practica aplicării legislației în cauzele despre traficul de ființe umane și traficul de copii (în continuare – Hotărârea Plenului CSJ nr. 37/2004), se explică: „Violența psihică constă într-o amenințare asupra psihicului persoanei sub influența căreia victima nu-și dirijează voința în mod liber și săvârșește o activitate la dorința traficantului”.⁶⁰² Aceasta este interpretarea oficială a noțiunii de violență psihică, utilizată în dispoziția de la lit. a) alin. (2) art. 206 CP RM.

Considerăm că interpretarea noțiunii de violență psihică nu trebuie restrânsă la amenințarea de a provoca un anumit rău. Amenințarea este doar unul dintre tipurile violenței psihice, fiind unul dintre mijloacele de influențare asupra psihicului victimei prin transferul unor astfel de informații de la făptuitor către victimă. Astfel, amenințarea presupune o influențare informațională negativă asupra psihicului victimei. Însă, nu doar amenințarea poate avea un asemenea impact. Ca urmare, susținem abordarea *largo sensu* a noțiunii de violență psihică.

⁵⁹⁸ Писаревская Е.А. *Насильственная преступность несовершеннолетних* / Диссертация на соискание учёной степени кандидата юридических наук. Томск, 2006, p. 12. 253 p.

⁵⁹⁹ Гаухман Л.Д. *Борьба с насильственными посягательствами*. Москва: Юридическая литература, 1969, p. 3. 120 p.; Гертель Е.В. Соотношение понятий «насилие» и «принуждение». În: *Российский следователь*, 2010, № 17, p. 19-20; Радостева Ю.В. *Уголовно-правовое понятие насилия* / Диссертация на соискание учёной степени кандидата юридических наук. Екатеринбург, 2006, p. 79. 165 p.

⁶⁰⁰ Tighineanu A. *Analiza criminologică a infracțiunilor de mare violență săvârșite în grup* / Teză de doctor în drept. Chișinău, 2018, p. 56. 181 p.

⁶⁰¹ Базаров Р.А., Третьяков А.С. *Уголовно-правовая превенция тяжких насильственных преступлений*. Челябинск: Уральская академия, 2004, p. 137. 152 p.

⁶⁰² Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 37 din 22.11.2004 cu privire la practica aplicării legislației în cauzele despre traficul de ființe umane și traficul de copii. Disponibil: jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=230

Astfel, S. Brînza, V. Stati,⁶⁰³ L. Gîrla și Iu. Tabarcea⁶⁰⁴ consideră amenințarea a fi doar una dintre formele violenței psihice. Opinii similare exprimă O.P. Iakubovici⁶⁰⁵, A.G. Bezverhov⁶⁰⁶ și E. Bezruciko⁶⁰⁷.

După părerea lui S.V. Rastoropov, „violența psihică trebuie înțeleasă ca influențare ilegală asupra psihicului persoanei, cu ajutorul unor factori psihici ai mediului extern, pentru a suprima și subordona voința persoanei, în vederea realizării rezultatului infracțional. La factorii psihici ai mediului extern se referă: amenințările efectuate cu utilizarea generatoarelor de sunet de înaltă frecvență; hipnoza; efectul „zombie”; utilizarea tehnicii influențării psihologice graduale (aplicarea de factori iritanți care provoacă anxietate), etc.”.⁶⁰⁸

În opinia lui S.N. Tabakova, „violență psihică reprezintă influențarea informațională, ilegală și intenționată asupra psihicului persoanei, cu ajutorul unor factori psihici ai mediului extern, care se exercită atât în mod deschis, cât și pe ascuns, prin recurgerea la înșelăciune sau la atitudinea de încredere, pentru a provoca procese psihice nefavorabile în organismul victimei sau pentru a suprima și supune voința acesteia, în vederea realizării rezultatului infracțional”.⁶⁰⁹

E.V. Ghertel și S.H. Mazukov consideră că „noțiunea de violență psihică desemnează acțiunile care au ca scop suprimarea voinței victimei, incluzând: tortura; injuria; calomnia; amenințarea; înșelăciunea; hipnoza”.⁶¹⁰

S.V. Afînoghenov include în lista de exemple de violență psihică: injuria; tortura; hărțuirea.⁶¹¹

E.N. Barhatova exprimă următoarea părere: „În ipoteza aplicării împotriva sa a violenței psihice, victima este lipsită de posibilitatea de a acționa în corespundere cu voința sa. În acest

⁶⁰³ Brînza S., Stati V. *Tratat de drept penal. Partea specială. Vol. I.* Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p. 420. 1328 p.

⁶⁰⁴ Гырла Л.Г., Табарча Ю.М. *Уголовное право Республики Молдова. Часть Особенная. Том I.* Кишинэу: Cartdidact, 2010, p. 155. 712 p.

⁶⁰⁵ Якубович О.Р. *Способ совершения преступления и его уголовно-правовое значение* / Диссертация на соискание учёной степени кандидата юридических наук. Москва. 2004, p. 48. 258 p.

⁶⁰⁶ Безверхов А.Г. Понятие и виды насилия в уголовном праве России: вопросы правотворчества и правоприменения. În: *Уголовное право*, 2014, № 4, p. 11-18.

⁶⁰⁷ Безручко Е. Использование термина «насилие» в уголовном законодательстве России. În: *Уголовное право*, 2014, № 5, p. 24-26.

⁶⁰⁸ Расторопов С.В. О сущности понятия «психическое насилие» в составах насильственных преступлений. În: *Закон и право*, 2004, № 12, p. 36-37.

⁶⁰⁹ Табакова С.Н. Психическое насилие. În: *Актуальные проблемы уголовного права в новом тысячелетии: Матер. межвуз. науч.-практ. семинара, посвящ. 100-летию со дня рождения профессора М.Д. Шаргородского.* Рязань: Академия права и управления Минюста России, 2004, p. 172-178.

⁶¹⁰ Гертель Е.В. *Уголовная ответственность за угрозу* / Диссертация на соискание учёной степени кандидата юридических наук. Омск, 2006, p. 14. 179 p.; Мазуков С.Х. *Уголовно-правовая защита личности от угрозы убийством* / Автореферат диссертации на соискание учёной степени кандидата юридических наук. Ростов-на-Дону, 1997, p. 13. 30 p.

⁶¹¹ Афиногенов С.В. *Соучастие в преступлении. Понятие, виды и формы* / Автореферат диссертации на соискание учёной степени кандидата юридических наук. Москва, 1991, p. 3. 29 p.

caz, este pertinent să vorbim că acțiunea făptuitorului este săvârșită fie contrar voinței victimei, fie și în pofida acesteia. Acțiunea săvârșită în pofida voinței victimei se exprimă în înșelăciune sau în sugestionarea hipnotică. [...] Ilegalitatea violenței psihice o confirmă normele penale care stabilesc răspunderea pentru anumite tipuri de violență psihică: amenințare; injurie; înșelăciune”.⁶¹²

R.D. Șarapov arată: „Injuria, unul dintre tipurile violenței psihice, este, în același timp, parte a noțiunii generice de violență. Ea presupune atingerea adusă siguranței persoanei, sub forma cauzării ilegale intenționate a unui prejudiciu fizic sau psihic, contrar sau în pofida voinței persoanei, pe calea influențării energetice (fizice) sau informaționale (psihice) asupra organismului (organe, țesuturi, funcții fiziologice, psihic) persoanei”.⁶¹³

V.V. Veklenko și E.N. Barhatova sunt de părerea că „aplicarea violenței psihice se exprimă în influențarea asupra psihicului prin amenințare, injurie, înșelăciune, hipnoză, amenințarea cauzării unor prejudicii rudelor sau prietenilor victimei, torturarea animalelor care aparțin victimei sau prin utilizarea unor procedee speciale de influențare asupra psihicului uman”.⁶¹⁴

În fine, V.A. Ulâmov consideră că „influențarea violentă asupra psihicului se poate concretiza nu doar în amenințări. Ea poate consta, de asemenea, în: injurie; calomnie; alte forme de influențare care pot provoca o traumă psihică sau care pot restrânge libertatea de voință a victimei”.⁶¹⁵

Analizând aceste puncte de vedere, considerăm că tortura nu poate fi privită ca tip al violenței psihice. Tortura și violența psihică atentează la obiecte diferite ale apărării penale. În opinia lui S. Brînză și V. Stati, în cazul torturii, adică al infracțiunii prevăzute la alin. (3) art. 166¹ CP RM, obiectul juridic special „are un caracter multiplu: obiectul juridic principal îl formează relațiile sociale cu privire la demnitatea persoanei; obiectul juridic secundar îl constituie relațiile sociale cu privire la integritatea fizică sau psihică a persoanei, apărute împotriva torturii”.⁶¹⁶ Un conținut similar al obiectului juridic special este stabilit în cazul tratamentului inuman sau degradant, adică al infracțiunii prevăzute la alin. (1) art. 166¹ CP RM: „Obiectul juridic special are un caracter multiplu: obiectul juridic principal îl formează relațiile

⁶¹² Бархатова Е.Н. *Преступления против собственности, совершаемые с применением психического насилия* / Диссертация на соискание учёной степени кандидата юридических наук. Омск, 2014, p. 19. 170 p.

⁶¹³ Шарапов Р.Д. *Преступное насилие*. Москва: Юрлитинформ, 2009, p. 12. 490 p.

⁶¹⁴ Векленко В.В., Бархатова Е.Н. Психическое насилие как средство совершения преступлений: проблемы квалификации. În: *Современное право*, 2013, № 7, p. 134-137.

⁶¹⁵ Ульмов В.А. Понятие «насилие» в уголовном праве. În: *Актуальные вопросы борьбы с преступлениями*, 2019, № 2, p. 35-37.

⁶¹⁶ Brînză S., Stati V. *Tratat de drept penal. Partea specială. Vol. I*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p. 528. 1328 p.

sociale cu privire la demnitatea persoanei; obiectul juridic secundar îl constituie relațiile sociale cu privire la integritatea fizică sau psihică a persoanei, apărute împotriva tratamentului inuman ori degradant”⁶¹⁷ Aceiași autori explică: „Integritatea fizică sau psihică este lezată ca urmare a cauzării unei dureri sau a suferinței fizice ori psihice”⁶¹⁸ Nu cauzarea durerii sau a suferinței fizice ori psihice este scopul celui care aplică violența psihică. Așa cum am menționat anterior, acest scop constă în îndeplinirea de către victimă a anumitor acțiuni sau în abținerea acesteia de la îndeplinirea unor acțiuni.

Nici injuria sau calomnia nu pot fi considerate tipuri de violență psihică. Nu susținem opinia lui I.V. Sidorova: „Injuria, ca tip de violență psihică, reprezintă evaluarea negativă intenționată a unei alte persoane, exprimată într-un limbaj obscen sau într-o altă formă indecentă, care îi provoacă un prejudiciu emoțional sub formă de lezare a demnității”⁶¹⁹

De asemenea, este criticabilă poziția exprimată de N.G. Krâlov: „O astfel de faptă cum este calomnia trebuie catalogată ca violență informațională (psihică), deoarece presupune un efect psihologic negativ asupra victimei și poate fi aplicată pentru a forța victima să săvârșească acțiunile cerute de făptuitor, adică în calitate de mijloc de subordonare a voinței victimei voinței făptuitorului”⁶²⁰

Primul nostru contraargument se referă la obiectul juridic special al faptelor comparate. În opinia lui R. Berdilo, injuria „aduce atingere relațiilor sociale cu privire la onoarea și demnitatea persoanei”⁶²¹ S. Brînză consideră că același conținut îl are obiectul juridic special al calomniei.⁶²² Din aceste considerente, susținem părerea lui R.D. Șarapov: „Este inadmisibilă extinderea nejustificată a noțiunii de violență psihică pe calea raportării la aceasta a unor fapte care nu implică un impact negativ direct asupra psihicului victimei”⁶²³

Scopul colateral al injuriei sau al calomniei poate consta în îndeplinirea de către victimă a anumitor acțiuni sau în abținerea acesteia de la îndeplinirea unor acțiuni. Însă, un astfel de scop nu are un caracter obligatoriu și nu poate influența asupra calificării faptei drept injurie sau

⁶¹⁷ Ibidem, p. 519.

⁶¹⁸ Ibidem, p. 519.

⁶¹⁹ Сидорова И.В. Оскорбление как разновидность психического насилия. În: *Психопедагогика в правоохранительных органах*, 2017, № 1, p. 28-32.

⁶²⁰ Крылов Н.Г. К вопросу о содержании понятия «насилие» в российском уголовном праве. În: *Вестник Саратовской государственной юридической академии*, 2016, № 5, p. 131-135.

⁶²¹ Berdilo R. Cauzele apariției stării de afect a subiectului infracțiunii prevăzute la art. 146 din Codul penal al Republicii Moldova. În: *Modern scientific challenges and trends: a collection scientific works of the International scientific conference (20th June, 2018)*. Warsaw: Sp. z o. o. "iScience", 2018, p. 36-45.

⁶²² Brînză S. *Infracțiuni contra vieții, sănătății, libertății și demnității persoanei*. Chișinău: USM, 1999, p. 220. 234 p.

⁶²³ Шарапов Р.Д. *Насилие в уголовном праве (понятие, квалификация, совершенствование механизма уголовно-правового предупреждения)* / Диссертация на соискание учёной степени кандидата юридических наук. Екатеринбург, 2006, p. 157. 418 p.

calomnie. În afară de aceasta, onoarea și demnitatea persoanei nu se confundă cu libertatea persoanei, în general, și cu libertatea psihică a persoanei, în particular. Această concluzie rezultă din denumirea Capitolului III al părții speciale a Codului penal.

Al doilea contraargument, pe care-l invocăm, este că violența psihică nu trebuie confundată cu influențarea informațională asupra persoanei. Influențarea informațională asupra persoanei nu se limitează nici pe departe la violența psihică.

După cum arată Iu.A. Șerkovin, „informația este cea care produce modificări în conștiința sau în sentimentele noastre, fiind trăită de noi la nivel psihic, fie sub formă de concepere și luare a unor decizii, fie sub formă de anumite emoții”.⁶²⁴

M.S. Fokin și V.E. Dvorțov menționează că „în funcție de tipul de influențare asupra psihicului, se disting metodele informaționale și neinformaționale de influențare. Influențarea informațională se exprimă în: 1) amenințarea de natură diversă (amenințarea cu aplicarea violenței, cu omor sau cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, cu distrugerea, deteriorarea sau luarea ilegală a bunurilor, cu răspândirea informațiilor defăimătoare sau a altor informații, cu săvârșirea exploziei, a incendiului etc.); 2) injurie, calomnie, alte acțiuni care pot provoca traume psihice sau care pot limita libertatea de exprimare (promisiunea anumitor foloase, adresarea de reproșuri nejustificate, hărțuirea în cadrul relațiilor de serviciu, intimidare, rele tratamente); 3) transmiterea diverselor tipuri de informații „amenințătoare” care limitează capacitatea victimei de a lua decizii (demonstrarea armelor sau a scenelor de violență asupra persoanelor, alte acțiuni care servesc ca mijloc pentru a crea a unui mediu în care comportamentul cerut victimei este considerat optim de către făptuitor). Metodele neinformaționale de influențare a psihicului persoanei se exprimă în aducerea victimei într-o stare în care ea nu este capabilă să evalueze obiectiv realitatea înconjurătoare și să-și controleze comportamentul, pe calea influențării directe asupra creierului acesteia cu ajutorul drogurilor sau al substanțelor medicinale, inclusiv al substanțelor psihotrope, al alcoolului, al stimulării electronice a creierului”.⁶²⁵

Nici înșelăciunea nu reprezintă un tip de violență psihică.

Susținem părerea lui V.A. Burkovskaia: „Violența psihică are ca scop formarea unei astfel de stări psihice în care individul își pierde capacitatea de a evalua în mod adecvat ceea ce i se întâmplă, de a analiza informațiile din lumea exterioară și, prin urmare, de a-și controla în mod

⁶²⁴ Шерковин Ю.А. *Психологические проблемы массовых информационных процессов*. Москва: Мысль, 1973, p. 80. 215 p.

⁶²⁵ Фокин М.С., Дворцов В.Е. Уголовно-правовая характеристика угрозы как вида психического насилия. În: *Вестник ТОГУ*, 2013, № 4, p. 273-278.

liber și conștient comportamentul: de a alege scopurile, precum și mijloacele și metodele de realizare a acestora”.⁶²⁶

L.V. Serdiuk menționează: „În orice caz, amenințarea suprimă voința victimei, dacă această amenințare i se pare reală. Amenințarea nu induce victima în eroare în ceea ce privește ilegalitatea obținerii de către făptuitor a posesiei asupra bunurilor care aparțin victimei, ceea ce este inherent pentru înșelăciune. În acest caz, înșelăciunea poate apărea ca un mijloc care doar asigură, secundează caracterul violent al influențării asupra psihicului. În acest rol, înșelăciunea poate evolua în cele mai variate ipoteze de violență: crearea artificială a unor situații de stres; demonstrarea unei machete de armă; administrarea drogurilor pe căi frauduloase, etc.”⁶²⁷

Din cele menționate mai sus se poate vedea că violența psihică posedă o caracteristică ce o apropie de injurie, de calomnie și de înșelăciune: influențarea informațională asupra victimei. În toate aceste cazuri, informația transmisă victimei de către făptuitor apare în postura de mijloc de săvârșire a infracțiunii. În mod firesc, diferă caracteristicile informației transmise în cazul violenței psihice, al injuriei, al calomniei și al înșelăciunii.

Urmând firul logic, este necesar să analizăm corelația dintre noțiunile „violență psihică” și „violență psihologică”.

E.V. Savoșcikova utilizează noțiunea „violență psihologică” cu înțelesul de „violență psihică”.⁶²⁸ V.A. Ulâmov menționează: „Dacă e să vorbim despre violența psihologică, aceasta presupune influențarea asupra psihicului victimei, și anume prin amenințarea victimei cu violență fizică”.⁶²⁹

Din cauza unor asemenea puncte de vedere, V.E. Krukovski și I.N. Mosecikin au tot temeiul să afirme: „Apare întrebarea: sunt oare noțiunile „violență psihologică” și „violență psihică” noțiuni identice sau conținutul lor este diferit? Dacă aceste noțiuni sunt identice, atunci sunt încălcate exigențele tehnicii juridice. Dacă însă conținutul lor este diferit, din conținutul actelor normative nu este posibil de înțeles care este diferența”.⁶³⁰

Considerăm că, în contextul legislației Republicii Moldova, noțiunile „violență psihologică” și „violență psihică” au un conținut diferit. Semantismul acestor noțiuni se

⁶²⁶ Бурковская В.А. *Криминальный религиозный экстремизм в современной России*. Москва: Ин-т правовых и сравнит. исслед. при Ассоц. работников правоохранит. органов Рос. Федерации, 2005, p. 96-97. 215 p.

⁶²⁷ Сердюк Л.В. *Насилие: криминологическое и уголовно-правовое исследование*. Москва: Юрлитинформ, 2002, p. 40. 384 p.

⁶²⁸ Савошчикова Е.В. Психологическое насилие как основание юридической ответственности. În: *Актуальные проблемы психологии и педагогики. Материалы международной научно-практической конференции*. Оренбургский государственный университет, 2016, p. 543-553.

⁶²⁹ Ульмов В.А. Понятие «насилие» в уголовном праве. În: *Актуальные вопросы борьбы с преступлениями*, 2019, № 2, p. 35-37.

⁶³⁰ Круковский В.Е., Мосечкин И.Н. Нефизическое насилие в уголовном праве: понятие и признаки. În: *Право. Журнал Высшей школы экономики*, 2017, № 3, p. 89-104.

intersectează, însă noțiunile în cauză sunt folosite în contexte diferite care nu ar trebui să se intersecteze.

Astfel, conform art. 2 al Legii nr. 45 din 01.03.2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie (în continuare – Legea nr. 45/2007), prin „violență psihologică” se înțelege „impunerea voinței sau a controlului personal, provocarea stărilor de tensiune și de suferință psihică prin ofense, luarea în derâdere, înjurarea, insultarea, poreclirea, șantajarea, distrugerea demonstrativă a obiectelor, prin amenințări verbale, prin afișare ostentativă a armelor sau prin lovire a animalelor domestice; neglijarea; implicarea în viața personală; actele de gelozie; impunerea izolării prin detenție, inclusiv în locuința familială; izolarea de familie, de comunitate, de prieteni; interzicerea realizării profesionale, interzicerea frecventării instituției de învățământ; deposdarea de acte de identitate; privarea intenționată de acces la informație; alte acțiuni cu efect similar”.⁶³¹

În acest articol este promovată ideea pe care o conține art. 33 „Violența psihologică” din Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice: „Părțile vor lua măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a asigura faptul că este incriminat comportamentul intenționat de prejudiciere a integrității psihologice a unei persoane prin coerciție sau amenințări”.⁶³²

Noțiunea de violență psihologică, în sensul art. 2 al Legii nr. 45/2007, este valabilă doar pentru legea în cauză și pentru actele normative subordonate ei. Noțiunea de violență psihologică, în sensul art. 2 al Legii nr. 45/2007, nu este valabilă în contextul Codului penal. Întrucât nu este folosită în art. 201¹ CP RM (care prevede răspunderea pentru violența în familie), ea nu este valabilă nici măcar pentru acest articol. O asemenea stare de lucruri este firească, dacă luăm în considerare argumentul prezentat de A.A. Pavlova și Z.I. Koreakina: „Noțiunea „violență psihică” nu este identică cu noțiunea „violență psihologică”. Ultima dintre aceste noțiuni este utilizată pe scară largă în psihologie și în pedagogie, desemnând influențarea de către o persoană asupra proceselor psihice în care este implicată o altă persoană. Este important de menționat că noțiunea „violență psihică” are la bază conceptul „psihic”, nu conceptul „psihologie”.⁶³³

În altă ordine de idei, opiniile unor autori ne determină să ne punem întrebarea dacă violența psihică poate presupune o influențare neinformațională asupra victimei.

⁶³¹ Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr. 55-56.

⁶³² Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice. Disponibil: <https://rm.coe.int/168046253e>

⁶³³ Павлова А.А., Корякина З.И. Психическое насилие как способ совершения преступления. În: Вестник Северо-Восточного федерального университета им. М.К. Аммосова, 2014, Том 11, № 6, p. 164-167.

Astfel, O.M. Hramțov vorbește despre violența psihică informațională și violența psihică neinformațională.⁶³⁴

De asemenea, A.N. Romankov consideră că „violența psihică este înțeleasă ca influențare informațională sau neinformațională intenționată, ilegală și socialmente periculoasă asupra psihicului uman, exercitată contrar sau în pofida voinței acesteia”.⁶³⁵

L.V. Serdiuk explică: „La formele neinformaționale de violență psihică se raportează influențarea asupra creierului a diverselor droguri, a narcozei etc., cu condiția ca această influențare să fie exercitată intenționat, ilegal, contrar sau în pofida voinței victimei, în vederea realizării unui scop infracțional”.⁶³⁶

Nu putem privi influențarea neinformațională ca formă a violenței psihice. În opinia lui N. Iarmăș, „o astfel de influențare, deși se exercită asupra psihicului persoanei, presupune aplicarea unor procedee pur „fizice”. De asemenea, influențarea neinformațională nu poate prin definiție să reprezinte violența psihică, întrucât nu presupune transmiterea niciunei informații”.⁶³⁷

Într-adevăr, în unele cazuri, influențarea neinformațională demonstrează aplicarea violenței fizice.

A.T. Potiomkina descrie astfel această ipoteză: „Violența fizică poate fi aplicată în două forme: prin contactul direct cu victima sau *prin exercitarea indirectă a influențării fizice cu ajutorul anumitor substanțe* [evid. ns.]”.⁶³⁸

De asemenea, I. Petin este de părerea că administrarea unor substanțe sau stimularea electronică a creierului nu reprezintă forme de violență psihică. În aceste cazuri, factorul, care intermediază influențarea asupra victimei, îl constituie anumite entități ale lumii materiale sau contactul fizic cu creierul victimei”.⁶³⁹

În alte cazuri, influențarea neinformațională demonstrează recurgerea făptuitorului la înșelăciune.

La astfel de cazuri se referă E.V. Vaske: „Deseori, utilizarea drogurilor sau a substanțelor euforizante se face pe ascuns, în secret de victimă, fără voința acesteia, dar și fără aplicarea

⁶³⁴ Храмцов О.М. Теорія і практика кримінально-правової протидії погрозам (український досвід). În: *Recht der Osteuropäischen Staaten*, 2014, no. 4, p. 193-204.

⁶³⁵ Романков А.Н. Уголовно-правовая характеристика насильственного способа совершения преступлений против собственности / Автореферат диссертации на соискание учёной степени кандидата юридических наук. Екатеринбург, 2000, p. 15. 24 p.

⁶³⁶ Сердюк Л.В. *Насилие: криминологическое и уголовно-правовое исследование*. Москва: Юрлитинформ, 2002, p. 52. 384 p.

⁶³⁷ Ярмиш Н. До питання про кримінальну відповідальність особи, яка зазнала фізичного або психічного насильства. În: *Вісник НУВС*, 2002, № 20, p. 373-378.

⁶³⁸ Потемкина А.Т. Законодательное использование категории «насилие». În: *Мониторинг правоприменения*, 2018, № 2, p. 20-24.

⁶³⁹ Петин И.А. *Механизм преступного насилия*. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2004, p. 45. 343 p.

violenței fizice. Exemplul tipic și cel mai frecvent al unei astfel de acțiuni îl reprezintă infracțiunea comisă cu utilizarea clofelinei”.⁶⁴⁰

La rândul lor, E. Krukovski și I.N. Mosecikin arată că influențarea psihică nu întotdeauna are un caracter violent (*e.g.*, înșelăciunea)”.⁶⁴¹

Deci, nu oricare influențare psihică îmbracă forma violenței psihice. Înșelăciunea este o formă de influențare psihică, însă nu reprezintă o formă de violență psihică. În cazul înșelăciunii, voința victimei este alterată. În cazul violenței psihice, voința victimei este dominată.

În alt context, L.N. Kiriuhina afirmă că violența psihică „reprezintă influențarea exercitată cu vinovăție, ilegal, caracterizată prin pericol social, a unei persoane asupra conștiinței și voinței alteia, pe calea transmiterii acesteia de informații sau prin intimidarea ei, prin suprimarea libertății ei comportamentale sau prin provocarea de traume psihice acesteia”.⁶⁴²

Considerăm că intimidarea victimei, suprimarea libertății comportamentale a victimei și provocarea de traume psihice acesteia constituie exemple de influențare informațională a victimei. „Este improprie echivalarea acestor exemple, care reprezintă specii, cu influențarea informațională a victimei, care reprezintă întregul”.⁶⁴³

De aceea, considerăm mai reușită opinia lui F.B. Grebionkin: „Violență psihică reprezintă influențarea de natură informațională asupra psihicului persoanei în variate moduri, care îi provoacă emoții de teamă sau starea de hipnoză, îi suprimă voința și îi limitează capacitatea de a se autoexprima”.⁶⁴⁴

Un alt aspect, ce caracterizează violența psihică, este scos în evidență de A.V. Poliuga: „Violența psihică este influențarea socialmente periculoasă și ilegală asupra psihicului unei alte persoane sau a unui grup de persoane, care se exercită într-o formă informațională contrar sau în pofida voinței acestor persoane, și care afectează libertatea lor de exprimare sau le cauzează traume psihice sau fiziologice”.⁶⁴⁵

⁶⁴⁰ Васькэ Е.В. Психическое и психологическое воздействие в уголовном процессе – к определению понятий. În: *Российский психологический журнал*, 2010, Т. 7, № 1, p. 25-36.

⁶⁴¹ Круковский В.Е., Мосечкин И.Н. Нефизическое насилие в уголовном праве: понятие и признаки. În: *Право. Журнал Высшей школы экономики*, 2017, № 3, p. 89-104.

⁶⁴² Кирюхина Л.Н. *Вооруженное насилие как способ совершения преступления* / Диссертация на соискание учёной степени кандидата юридических наук. Москва. 1999, p. 20. 199 p.

⁶⁴³ Angheluță M. Caracteristicile și tipologia violenței psihice. În: *Актуальные научные исследования в современном мире. Журнал*. Переяслав-Хмельницкий, 2021, Вып. 7, ч. 3, p. 87-94.

⁶⁴⁴ Гребенкин Ф.Б. *Психическое насилие в преступлениях против собственности (сравнительно-правовой анализ)*. Киров: СПБИНЭСЭП, 2008, p. 26. 188 p.

⁶⁴⁵ Полюга А.В. Термінологічні проблеми «психічного насильства» в кримінальному праві. În: *Українська мова в юриспруденції: стан, проблеми, перспективи: матеріали XI Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 27 листоп. 2015 р.)*. Київ: НАВС, 2015, p. 212-214.

E.N. Barhatova propune următoarea definiție pentru noțiunea de violență psihică: „influențarea ilegală și socialmente periculoasă asupra psihicului persoanei, exercitată contrar sau în pofida voinței acesteia”.⁶⁴⁶

A.N. Ignatov consideră că violența psihică se exprimă în „influențarea asupra psihicului pe cale informațională, comisă prin acțiune sau inacțiune, contrar sau pofida voinței persoanei, aptă să provoace moartea, o traumă fizică și / sau psihică ori să limiteze libertatea de voință sau de acțiune a unei persoane”.⁶⁴⁷

Observăm că toți acești autori menționează că, în cazul violenței psihice, influențarea se exercită contrar sau în pofida voinței victimei.

S.V. Krivoșeev introduce o notă de claritate: „Folosirea juxtapusă a cuvintelor „contrar” și „în pofida” voinței este potrivită, deoarece se referă și la acele cazuri în care victimele nu pot conștientiza însuși faptul săvârșirii infracțiunii”.⁶⁴⁸

Considerăm că influențarea contrar voinței victimei este specifică, în principal, pentru amenințare ca tip al violenței psihice. Este de esența amenințării ca făptuitorul să dorească să-i înfrângă voința. Cât privește sintagma „în pofida voinței victimei”, aceasta se referă la violența psihică în cazul căreia victima nu-și dă seama că i se limitează sau i se suprimă libertatea psihică. În special, ne referim la influențarea victimei pe calea hipnozei.

În doctrina penală sunt propuse diferite tipologii ale violenței psihice. Forma de exprimare a violenței psihice ar fi unul dintre criteriile ce caracterizează o astfel de tipologie. În această ordine de idei, distingem violența psihică verbală și violența psihică non-verbală. Menționăm că L.D. Gauhman distinge, *e.g.*, următoarele tipuri de amenințare: „amenințare ce implică demonstrarea armei; amenințare verbală; gesturi amenințătoare; amenințare exprimată în acțiune; amenințarea cu ambianța în care este comisă infracțiunea”.⁶⁴⁹

Adaptând această clasificare, considerăm că violența psihică verbală presupune influențarea psihică a victimei prin viu grai, directă sau prin intermediul unor mijloace de comunicare la distanță. Violența psihică non-verbală implică influențarea psihică a victimei prin demonstrarea armei sau a unor mijloace folosite în calitate de arme, prin adresarea de mesaje

⁶⁴⁶ Бархатова Е.Н. *Преступления против собственности, совершаемые с применением психического насилия* / Диссертация на соискание учёной степени кандидата юридических наук. Омск, 2014, р. 11. 170 р.

⁶⁴⁷ Игнатов А.Н. О насилии, его видах и их уголовно-правовом отражении. În: *Вестник Дальневосточного Юридического Института МВД России*, 2016, № 4, р. 59-65.

⁶⁴⁸ Кривошеев С.В. К вопросу о правовой природе физического и психического насилия. În: *Вестник факультета управления и права Коломенского института (филиала) ФГБОУ ВО Московский политехнический университет*, 2016, № 11, р. 105-109.

⁶⁴⁹ Гаухман Л.Д. *Борьба с насильственными посягательствами*. Москва: Юридическая литература, 1969, р. 33. 120 р.

scrise, prin gesturi, prin acțiune concludentă, prin ambianța în care este săvârșită infracțiunea, etc.

Nu putem fi de acord cu B.Ia. Șarifullin care privește violența verbală ca pe un tip distinct de violență, alături de violența fizică și cea psihică.⁶⁵⁰ I.E. Suleimanova argumentează: „Așa-numita „violență verbală” poate fi, în prezența anumitor condiții, o formă a violenței psihice (e.g., dacă demagogia sau manipularea lingvistică conțin toate caracteristicile violenței”.⁶⁵¹ Forma verbală de exprimare a violenței nu poate exista în afara substanței sale – violența psihică. Violența verbală, distinctă de violența psihică, ar fi o formă fără conținut.

A.D. Cerneavski propune o tipologie a violenței psihice, bazată pe un alt criteriu. Autorii dat consideră că, în funcție de metoda de influențare asupra victimei, putem deosebi: 1) amenințările de natură diferită; 2) influențarea de alt tip (e.g., profitarea de situația dificilă în care se află victima”.⁶⁵²

Nu considerăm reușită această tipologie. Singura influențare posibilă în cazul violenței psihice este, așa cum am menționat anterior, influențarea informațională. Profitarea de situația dificilă în care se află victima nu se înscrie în acest tipar. În acest caz victimei u-i este transmisă nicio informație. Dacă A.D. Cerneavski a avut în vedere hipnoza când a folosit sintagma „profitarea de situația dificilă în care se află victima”, atunci ideea acestui autor este formulată nereușit. *Infra* vom putea vedea că hipnoza presupune în orice caz influențarea informațională asupra victimei. Faptul, dacă făptuitorul profită de pe urma aflării victimei în starea de hipnoză, excede influențarea asupra acesteia. Cu alte cuvinte, nu este întemeiat să confundăm violența psihică cu scopul acesteia.

Iu.E. Pudovocikin propune următoarea tipologie a violenței psihice: 1) violența psihică legată de vătămarea sănătății; 2) violența psihică ce nu este legată de vătămarea sănătății, însă care urmărește modificarea comportamentului victimei”.⁶⁵³

Considerăm irelevantă această tipologie. Ea nu ne ajută în niciun fel să aflăm mai multe despre natura juridică a violenței psihice. Așa cum am specificat mai sus, existența violenței psihice nu poate fi influențată de lipsa sau prezența unui prejudiciu adus sănătății sau vieții

⁶⁵⁰ Шарифуллин Б.Я. Языковая агрессия и языковое насилие в свете юрислингвистики: проблема инвективы. În: *Юрислингвистика*, 2004, № 5, p. 120-131.

⁶⁵¹ Сулейманова И.Е. К вопросу о понятии насилия и его видах. În: *Вестник общественной научно-исследовательской лаборатории «Взаимодействие уголовно-исполнительной системы с институтами гражданского общества: историко-правовые и теоретико-методологические аспекты»*, 2016, № 6, p. 208-214.

⁶⁵² Чернявский А.Д. *Психическое насилие при совершении корыстных преступлений* / Автореферат диссертации на соискание учёной степени кандидата юридических наук. Москва. 1991, p. 10. 247 p.

⁶⁵³ Пудовочкин Ю.Е. *Уголовно-правовая борьба с вовлечением несовершеннолетних в совершение антиобщественных действий: проблемы квалификации и профилактики*. Ставрополь: Издательство Ставропольского университета, 2000, p. 77. 137 p.

victimei. În funcție de lipsa sau prezența unei asemenea urmări, violența psihică fie nu va forma, fie va forma un concurs cu o faptă care aduce atingere sănătății sau vieții persoanei.

Un alt criteriu de tipologie a violenței psihice este sugerat de V.E. Dvortov: „În dependență de semnificația juridico-penală a violenței psihice, deosebim cazurile când aceasta apare în contextul unei infracțiuni prevăzute de partea specială a Codului penal, și, respectiv, cazurile în care violența psihică are o semnificație juridico-penală diferită, fiind prevăzută în articolele din partea generală a Codului penal”.⁶⁵⁴

Această idee o dezvoltă V.E. Krukovski și I.N. Mosecikin: „În unele cazuri, aplicarea violenței psihice constituie o infracțiune de sine stătătoare [...] (e.g., amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății (art. 155 CP RM) – *n.a.*). În alte cazuri, violența psihică nu poate fi decât o parte a laturii obiective [...] (e.g., amenințarea cu aplicarea violenței ca parte a infracțiunii prevăzute la alin. (2) art. 179 CP RM – *n.a.*). În cazurile de altă natură, violența psihică evoluează drept cauză care înlătură caracterul penal al faptei [...] (e.g., constrângerea psihică (art. 39 CP RM) – *n.a.*). În cele din urmă, violența psihică poate fi aplicată în procesul de comitere a unei infracțiuni fără a avea vreo semnificație juridico-penală. De exemplu, în procesul de săvârșire a omorului, făptuitorul suprimă psihologic victima pentru a-și ușura punerea în executare a faptei”.⁶⁵⁵

Considerăm relevantă această tipologie. Ea reflectă toate posturile pe care violența psihică le poate avea în contextul aplicării legii penale.

Totuși, considerăm mai importante primele două tipuri de violență psihică, pe care le evidențiază V.E. Dvortov: violența psihică în calitate de infracțiune de sine stătătoare; violența psihică în calitate de parte a laturii obiective. Cel de-al treilea tip – violența psihică în calitate de cauză care înlătură caracterul penal al faptei – se referă la influențarea făptuitorului de către o altă persoană, nu la influențarea victimei de către făptuitor. În fine, cel de-al patrulea tip – violența psihică lipsită de semnificație juridico-penală – ne ajută doar să înțelegem că violența psihică cu rol de factor adjuvant este insignifiantă în cazul în care se aplică în procesul de săvârșire a unei infracțiuni de violență, care are o gravitate mai mare în comparație cu cea a violenței psihice. În acest caz, violența psihică devine ca și cum o parte intrinsecă a violenței fizice, fiind absorbită de aceasta din urmă și pierzându-și individualitatea.

Din analiza efectuată în cadrul acestui studiu, pot fi deduse următoarele caracteristici ale violenței psihice:

⁶⁵⁴ Дворцов В.Е. Психическое насилие как категория уголовного права. În: *Научный вестник Омской академии МВД России*, 2012, № 2, p. 96-99.

⁶⁵⁵ Крукровский В.Е., Мосечкин И.Н. Нефизическое насилие в уголовном праве: понятие и признаки. În: *Право. Журнал Высшей школы экономики*, 2017, № 3, p. 89-104.

- 1) are un caracter ilegal;
- 2) este săvârșită cu intenție;
- 3) presupune o influențare informațională asupra victimei;
- 4) aduce atingere libertății psihice a persoanei;
- 5) îi provoacă victimei emoții de teamă sau stare hipnotică;
- 6) este săvârșită contrar sau în pofida voinței victimei;
- 7) se aplică în scopul modificării conduitei victimei.

3.1.3. Unele reflecții privind accepțiunea normativă penală a noțiunii de violență psihică

În continuare vom încerca să aflăm dacă hipnoza și urmărirea obsesivă a unei persoane (stalking) pot fi considerate tipuri de violență psihică în accepțiune normativă penală.

Întâi de toate vom încerca să aflăm dacă violența psihică poate presupune influențarea victimei pe calea hipnozei.

O.I. Korostîliov distinge două tipuri de violență psihică: „Primul dintre acestea este influențarea informațională sub forma amenințării de a vătăma obiecte ale apărării penale. Celălalt tip de violență psihică presupune influențarea asupra laturii inconștiente a psihicului, fiind vorba de hipnoză”.⁶⁵⁶

Considerăm că acest autor confundă două obiecte de referință diferite. Influențarea informațională este posibilă nu doar asupra laturii conștiente a psihicului, ci și asupra laturii inconștiente a psihicului. Dacă în cazul hipnozei nu s-ar urmări transmiterea unei informații de către făptuitor victimei, această formă de influențare ar fi lipsită de sens.

În această privință, respingem ca neîntemeiată observația făcută de Iu. Kobozeva. Conform părerii acesteia, hipnoza nu se raportează la violența psihică, deoarece „victima este lipsită de posibilitatea de a alege o variantă de comportament, nu își poate dirija și nu poate avea un comportament conștient”.⁶⁵⁷ Considerăm mai importante nu aceste aspecte, ci faptul că, în cazul hipnozei, influențarea informațională asupra victimei are ca scop îndeplinirea de către victimă a anumitor acțiuni sau abținerea acesteia de la îndeplinirea unor acțiuni. Făptuitorul îi induce victimei starea de inconștiență tocmai pentru a putea realiza un asemenea scop.

Mai mulți doctrinari optează pentru ca hipnoza să fie considerată tip al violenței psihice. Spre exemplu, V.Iu. Sagan menționează că „influențarea hipnotică trebuie aparține de categoria

⁶⁵⁶ Коростылев О.И. *Уголовно-правовая характеристика угрозы* / Автореферат диссертации на соискание учёной степени кандидата юридических наук. Ставрополь, 2004, р. 17. 28 р.

⁶⁵⁷ Кобозева Т.Ю. *Преступное принуждение как уголовно-правовая категория* / Диссертация на соискание учёной степени кандидата юридических наук. Москва. 2011, р. 100. 243 р.

violentei psihice, reprezentând o formă aparte, netradițională a violentei”.⁶⁵⁸ V.V. Ivanova este de părerea că „hipnoza constituie un tip al influențării psihice asupra persoanei”.⁶⁵⁹ I.N. Alexeev afirmă că „hipnoza trebuie considerată violență psihică, deoarece este presupune o influențare intenționată și ilegală asupra psihicului unei alte persoane”.⁶⁶⁰ După părerea lui Z.M. Celeabova, „hipnoza este o expresie a violentei psihice, indiferent de prezența sau lipsa consimțământului victimei la utilizarea acesteia, deoarece o astfel de stare îl privează de posibilitatea de a-și controla în mod conștient acțiunile”.⁶⁶¹

Noțiunea de hipnoză este definită și în legislația Republicii Moldova. Astfel, conform art. 1 din Legea nr. 30 din 07.03.2013 cu privire la protecția copiilor împotriva impactului negativ al informației, hipnoză reprezintă „starea psihică provizorie ce constă în modificarea conștiinței și concentrarea bruscă asupra conținutului unei sugestii și/sau autosugestii, în timpul căreia se schimbă comportamentul, autocontrolul și conștiința de sine a omului”.⁶⁶²

Faptul că hipnoza este un tip al violentei psihice rezultă implicit din dispoziția de la lit. b) alin. (6) art. 19 al Legii nr. 1227 din 27.06.1997 cu privire la publicitate, în care se menționează despre „publicitatea ședințelor medicale în masă cu folosirea sugestiei, hipnozei și *altor metode de influență psihică* [evid. ns.] sau bioenergetică”.⁶⁶³

Același fapt, dar, de această dată, în mod direct, rezultă din art. 613 „Starea de incapacitate obținută prin violență” al Codului penal al Republicii Italia.⁶⁶⁴ Conform alin. 1 al acestui articol, „cel care, prin sugestie hipnotică [...], pune o persoană, fără consimțământul ei în starea de incapacitate de a avea discernământ, este pedepsit cu închisoare până la 1 an”. Este important de reținut că art. 613 face parte din Secțiunea a III-a „Despre delikte împotriva libertății psihice” din Partea a III-a „Despre deliktele împotriva libertății individuale” a Titlului XII „Despre delikte împotriva persoanei” al Cărții a II-a „Despre delikte în special” a Codului penal al Republicii

⁶⁵⁸ Саган В.Ю. Гіпноз як спосіб вчинення злочину. În: *Вісник Кримінологічної асоціації України; Актуальні сучасні проблеми кримінального права та кримінології у світлі реформування кримінальної юстиції: матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конференції, присвяченої 20-річчю заснування кафедри кримінального права та кримінології Харківського національного університету внутрішніх справ (12 травня 2012 року). Том 2.* Харків: Золота миля, 2012, p. 211-212.

⁶⁵⁹ Иванова В.В. *Преступное насилие*. Москва: Книжный мир, ЮИ МВД РФ, 2002, p. 35-36. 83 p.

⁶⁶⁰ Алексеев И.Н. Понуждение, принуждение и насилие в уголовном праве. În: *Уголовный процесс*, 2006, № 1, p. 3-13.

⁶⁶¹ Челябинова З.М. Психическое насилие в уголовном праве. În: *Уголовно-правовое воздействие и его роль в предупреждении преступности (IV Саратовские уголовно-правовые чтения): сборник статей по материалам IV Всероссийской научно-практической конференции (Саратов, 30 сентября – 1 октября 2019 г.)*. Саратов: Издательство ФГБОУ ВО «Саратовская государственная юридическая академия», 2019, p. 387-389.

⁶⁶² *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2013, nr. 69-74.

⁶⁶³ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1997, nr. 67-68.

⁶⁶⁴ *Codul penal al Republicii Italia*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Italia-RO.html

Italia. Din aceeași secțiune mai fac parte, *e.g.*, art. 611 „Violența sau amenințarea pentru a constrânge pe cineva să comită o infracțiune”, art. 612 „Amenințarea” etc.

Argumente privind raportarea hipnozei la violența psihică sunt prezentate în doctrina penală.

Bunăoară, A.A. Sargsean afirmă: „Hipnoza este un tip de violență psihică datorită următoarelor caracteristici: pericol social; ilegalitate; intenție; scop infracțional de influențare; cauzarea prejudiciului psihic victimei”.⁶⁶⁵

După părerea lui E.N. Barhatova, „noțiunea de hipnoză este o noțiune generică, care înglobează noțiuni precum „sugestia hipnotică”, „trasa hipnotică” și „consecințele post-hipnotice”. Sugestia hipnotică ca acțiune concretă care exprimă latura obiectivă a infracțiunii, reprezintă o influențare asupra psihicului uman pentru a subordona voința victimei voinței făptuitorului și pentru a „reorganiza” a conștiința victimei, astfel încât aceasta să fie lipsită de posibilitatea înțelegerii adecvate a ceea ce i se întâmplă și a percepției realității înconjurătoare”.⁶⁶⁶

L.I. Șabalin menționează că „influențarea hipnotică, privită ca influențare violentă psihică exercitată de o persoană, care are abilitatea respectivă, asupra victime care are capacitatea de a fi astfel influențată, presupune introducerea victimei într-o stare psihofiziologică specifică în care aceasta nu poate înțelege semnificația acțiunilor sale sau nu de poate dirija (*e.g.*, pierde atitudinea critică față de realitate, se supune voinței făptuitorului)”.⁶⁶⁷

L.V. Sedâh arată că „hipnoza infracțională trebuie înțeleasă ca starea de conștiință modificată care apare ca urmare a unei influențări direcționate asupra psihicului victimei, care este însoțită de fenomene hipnotice (catalepsie, denaturarea percepției în timp, halucinații pozitive și negative, amnezie, sugestii post-hipnotice etc.) și care este aplicată la săvârșirea infracțiunii, reprezentând un tip de violență psihică, presupunând o influențare informațională ilegală și intenționată asupra psihicului victimei, exercitată contrar sau în pofida voinței acesteia, fie pentru a o aduce într-o stare de neputință și a săvârși o infracțiune împotriva victimei hipnotizate, fie pentru a o sili să comită o infracțiune (o serie de infracțiuni)”.⁶⁶⁸

⁶⁶⁵ Саргсян А.А. Некоторые вопросы квалификации преступлений против собственности, совершенных с применением гипноза к потерпевшему. În: *Скиф. Вопросы студенческой науки*, 2017, № 6, p. 12-17.

⁶⁶⁶ Бархатова Е.Н. *Преступления против собственности, совершаемые с применением психического насилия* / Диссертация на соискание учёной степени кандидата юридических наук. Омск, 2014, p. 28. 170 p.

⁶⁶⁷ Шабалин Л.И. Можно ли относить к мошенническим действия по завладению имуществом с применением гипноза? În: *Электронное приложение к Российскому юридическому журналу*, 2018, № 1, p. 58-69.

⁶⁶⁸ Седых Л.В. *Преступления, совершаемые с применением гипноза: особенности квалификации и предупреждения* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Саратов, 2012, p. 12. 32 p.

De asemenea, V.K. Kulev exprimă următoarea părere: „Având în vedere caracteristicile penale ale fenomenelor hipnotice, se poate ajunge la concluzia că, cu ajutorul acestora, este posibilă: „ștergerea” din memorie a anumitor fapte, evenimente, etc.; însuflarea persoanei hipnotizate a iluziei de prezență a obiectelor, senzațiilor, acțiunilor care nu există în realitatea obiectivă sau, dimpotrivă, a iluziei de absență a celor existente în realitatea obiectivă; îndeplinirea (abținerea de la îndeplinirea) anumitor acțiuni într-un anumit an, într-o anumită zi sau la o anumită oră”.⁶⁶⁹

Concluzia, care se desprinde din toate aceste argumente, este că hipnoza (în sensul de influențare hipnotică asupra victimei) reprezintă un tip al violenței psihice.

Hipnoza se deosebește de înșelăciune.

Astfel, E.N. Barhatova menționează: „Hipnoza și înșelăciunea au o natură diferită. Înșelăciunea constă în comunicarea unor informații cu bună-știință false sau în trecerea cu tăcere a anumitor fapte. Hipnoza este legată de reorganizarea conștiinței și de modificarea stării psihofiziologice a victimei”.⁶⁷⁰

Mai desfășurat este punctul de vedere al lui R.D. Șarapov: „Hipnoza, ca metodă de săvârșire a infracțiunii, se aseamănă cu înșelăciunea infracțională. Ambele metode de săvârșire a infracțiunii presupun o influențare asupra victimei. Însă, aici se încheie asemănările și încep diferențele. [...] Hipnoza provoacă o stare psihofiziologică specifică a persoanei – somnul hipnotic, caracterizat prin aceea că fie este alterată conștiința, fie aceasta este suprimată, ceea ce implică, din punct de vedere juridico-penal, starea de neputință a victimei. Înșelăciunea, în sensul propriu al cuvântului, este limitată la scopul de a determina victima să aibă idei incorecte și false despre anumite circumstanțe. Înșelăciunea nu este legată de reorganizarea psihofiziologică a conștiinței umane. O persoană, care a fost înșelată, păstrează abilitățile intelectuale și volitive de a manifesta o atitudine critică și de a reevalua percepția informațiilor care îi sunt sugerate. În starea de hipnoză, astfel de abilități sunt reduse semnificativ sau lipsesc complet, deoarece „centrul” conștiinței persoanei hipnotizate se „deplasează” către făptuitor. În plan exterior, acesta o confirmă faptul că, spre deosebire de hipnoză, înșelăciunea nu se soldează cu amnezie”.⁶⁷¹

Astfel, toți acești autori subliniază că hipnoza, spre deosebire de înșelăciune, modifică sau suprimă conștiința victimei. Înșelăciunea, deși presupune (ca și hipnoza) influențarea

⁶⁶⁹ Кулев В.К. Гипноз. În: *Труды Международного симпозиума «Надежность и качество»*, 2014, Т. 2, p. 301-302.

⁶⁷⁰ Бархатова Е.Н. Особенности квалификации преступлений против собственности, совершаемых с применением гипноза к потерпевшему. În: *Психопедагогика в правоохранительных органах*, 2013, № 3, p. 60-62.

⁶⁷¹ Шарапов Р.Д. Криминальная гипносуггестия: криминологические и уголовно-правовые. În: *Государство и право*, 2004, № 11, p. 44-51.

informațională a victimei, nu presupune dominarea conștiinței victimei. De asemenea, înșelăciunea nu implică crearea stării de neputință a victimei.

D.V. Afonkina arată că „în prezent, influențarea asupra psihicului uman pe calea hipnozei nu este reflectată suficient în legea penală”.⁶⁷²

După părerea lui A.I. Plotnikov, „întrucât este imposibil să excludem complet posibilitatea săvârșirii unei infracțiuni sub influența hipnozei, ar fi util ca în textul legii să fie reglementată o astfel de ipoteză, prin stabilirea răspunderii penale fie a hipnotizatorului și a persoanei hipnotizate (atunci când persoana hipnotizată este de acord în prealabil să participe la infracțiune sub influența hipnozei), fie doar a hipnotizatorului (atunci când aceasta direcționează victima să săvârșască infracțiunea fără consimțământul victimei)”.⁶⁷³

De asemenea, A.N. Podnebesnâi menționează că „este corectă abordarea, conform căreia hipnoza este considerată din punct de vedere teoretic un tip de violență psihică. Este necesar ca o asemenea acțiune să fie incriminată în contextul definirii în Codul penal a noțiunii de violență psihică”.⁶⁷⁴

Analizând opiniile acestor autori prin prisma legii penale a Republicii Moldova, concluzionăm că, dacă avem în vedere accepțiunea teoretică a noțiunii de violență psihică, atunci aceasta include, ca tip aparte, hipnoza. Dacă însă avem în vedere accepțiunea normativă penală a noțiunii de violență psihică, atunci hipnoza nu poate fi considerată tip de violență psihică. „Din normele Codului penal nu rezultă nici măcar indirect că hipnoza este un tip de violență psihică”.⁶⁷⁵ De aceea, considerăm că noțiunea de violență psihică, utilizată în dispoziția de la lit. a) alin. (2) art. 206 CP RM, trebuie să fie interpretată în cel mai restrictiv mod posibil, și anume – doar ca amenințare, așa cum se explică în pct. 5.2 Hotărârea Plenului CSJ nr. 37/2004. Interpretarea mai largă a acestei noțiuni va fi vulnerabilă sub aspectul nerespectării regulii prevăzute la alin. (2) art. 3 CP RM, precum și al încălcării art. 7 al CEDO. Doar definirea de către legiuitor a noțiunii de violență psihică, prin specificarea în definiția respectivă a hipnozei ca tip de violență psihică, poate lărgi accepțiunea normativă penală a noțiunii de violență psihică.

⁶⁷² Афонькина Д.В. Складність кваліфікації злочинів із застосуванням суєстивних технологій маніпулятивного впливу. În: *Актуальні проблеми вдосконалення законодавства та правозастосування. Збірник тез підсумкової науково-теоретичної конференції наукового товариства курсантів (19 березня 2015 року), Ч. 1*. Київ: НАВС, 2015, p. 22-24.

⁶⁷³ Алёшина И.В., Баглай Ю.В., Багун Э.А. и др. *Уголовное право России. Общая часть* / Отв. ред. А.И. Плотников. Оренбург: ООО ИПК «Университет», 2016, p. 222. 442 p.

⁶⁷⁴ Поднебесный А.Н. К вопросу о развитии уголовно-правового регулирования ответственности за посягательства на права граждан, совершаемые путем психического насилия. În: *Мари́йский юриди́ческий вестник*, 2007, Том 1, № 5, p. 144-149.

⁶⁷⁵ Angheluță M. Unele reflecții privind accepțiunea normativă penală a noțiunii de violență psihică. *Актуальные научные исследования в современном мире. Журнал*. Переяслав-Хмельницкий, 2021, Вып. 7, ч. 3, p. 95-101.

Unele dintre aceste concluzii, privitoare la hipnoză, sunt valabile în cazul urmăririi obsesive a unei persoane (stalking). În special, urmărirea obsesivă a unei persoane poate fi considerată tip de violență psihică doar în accepțiune teoretică, nu și în accepțiune normativă penală. Din acest punct de vedere, susținem părerea lui L.N. Klocenko, conform căreia „urmărirea obsesivă a unei persoane (stalking) [...] constituie expresia reală a violenței psihice socialmente periculoase”.⁶⁷⁶

Accepțiunea normativă a urmăririi obsesive a unei persoane o găsim în art. 78² CC RM, care prevede răspunderea pentru acte de persecuție. Conform acestui articol, „persecutarea în mod repetat a unei persoane căreia i s-a cauzat o stare de anxietate, frică pentru siguranța proprie ori a rudelor apropiate, fiind constrânsă să-și modifice conduita de viață, savârșită prin: a) urmărirea persoanei; b) contactarea sau încercarea de a contacta prin orice mijloc sau prin intermediul altei persoane, se sancționează cu amendă de la 30 la 60 de unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 20 la 40 de ore, sau cu arest contravențional de la 10 la 15 zile”.⁶⁷⁷

În legătură cu această faptă contravențională, Gh. Pavliuc menționează: „Clasificarea internațională a infracțiunilor în scopuri statistice, întocmită de Biroul Națiunilor Unite pentru Droguri și Criminalitate (UNODC) oferă un cadru potrivit și cuprinzător pe care se poate baza o astfel de abordare. Potrivit acesteia, actele de persecuție (stalking) fac parte din grupul faptelor săvârșite prin inducerea temerii sau a stresului emoțional. Din aceste considerente, relațiile sociale cu privire la libertatea psihică a persoanei trebuie considerate a fi obiectul juridic special al faptei prevăzute la art. 78² CC RM”.⁶⁷⁸ Suntem de acord cu această opinie. Însă, ea nu este suficientă pentru a considera că: 1) urmărirea obsesivă a unei persoane reprezintă un tip de violență psihică în accepțiune normativă penală; 2) noțiunea de violență psihică, utilizată în dispoziția de la lit. a) alin. (2) art. 206 CP RM, cuprinde înțelesul de urmărire obsesivă a unei persoane.

Există mai multe modele legislative care l-ar putea inspira pe legiuitorul moldovean să includă fapta de urmărire obsesivă a unei persoane în tipologia de violență psihică în accepțiune normativă penală.

⁶⁷⁶ Ключенко Л.Н. *Психическое насилие: вопросы уголовно-правовой регламентации и квалификации* / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2019, p. 9. 206 p.

⁶⁷⁷ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr. 3-6.

⁶⁷⁸ Pavliuc Gh. Actele de persecuție în reglementarea codului contravențional al republicii moldova: analiza unei inovații legislative. În: *International Scientific Journal "Euro-american scientific cooperation: research articles"*, 2017, Vol. 15, p. 34-37.

Astfel, în Codul penal al Republicii Austria⁶⁷⁹, fapta de urmărire insistentă este prevăzută de § 107a. Conform alin. (1) al acestui articol, „fapta persoanei care urmărește o altă persoană în mod insistent (alin. 2) se pedepsește cu închisoare de până la 1 an sau cu amendă de până la 720 zile-amendă”. Potrivit alin. (2) § 107a CP RA, „o persoană urmărește o altă persoană în mod insistent atunci când o face într-un mod care este de natură a o limita pe aceasta din urmă în ce privește modul de viață, pe o perioadă mai lungă de timp în mod continuat 1. caută apropierea în spațiu de aceasta, 2. ia legătura cu aceasta prin intermediul mijloacelor de telecomunicație sau prin utilizarea unui alt mijloc de comunicare sau prin intermediul unor terți, 3. face comenzi de bunuri și servicii pentru aceasta prin utilizarea datelor cu caracter personal ale persoanei sau 4. determină terți prin utilizarea datelor cu caracter personal ale persoanei să ia legătura cu aceasta”. În sfârșit, alin. (3) § 107a CP RA prevede: „Dacă fapta are ca urmare sinuciderea sau tentativa de sinucidere a persoanei urmărite în înțelesul dispozițiilor alin. 2 făptuitorul se pedepsește cu închisoare de până la 3 ani”.

§ 107a face parte din Titlul III „Fapte penale contra libertății” al părții speciale a Codului penal al Republicii Austria. În același titlu mai sunt incriminate fapte ca: constrângerea (§ 105); constrângerea gravă (§ 106); amenințarea cu producerea unui pericol grav (§ 107). Toate aceste fapte reprezintă tipuri de violență psihică.

În Codul penal al Republicii Bulgaria⁶⁸⁰, fapta de urmărire este prevăzută de art. 144a. Conform alin. (1) al acestui articol, „o persoană care urmărește sistematic o altă persoană și, prin urmare, poate insufla în acea persoană o teamă justificată pentru viața sau sănătatea sa, sau pentru viața sau sănătatea unei rude, este pedepsită cu închisoare până la un an sau prin probațiune, precum și prin cenzură publică, cu condiția ca fapta să nu constituie o infracțiune gravă”. Alin. (2) art. 144a CP RB prevede: „Urmărirea în conformitate cu alineatul (1) este orice comportament amenințător față de o persoană, care poate implica persecuția celeilalte persoane, demonstrând celeilalte persoane că este urmărită, intrând în comunicare nedorită cu ea prin orice mijloc de comunicare”. În alin. (3) art. 144a CP RB se menționează: „În cazul în care fapta a fost săvârșită într-o situație de violență în familie, pedeapsa este închisoarea de până la cinci ani”.

Art. 144a este inclus în Secțiunea V „Constrângerea” a Capitolului II „Infracțiuni împotriva persoanei” al părții speciale a Codului penal al Republicii Bulgaria. Din aceeași secțiune mai fac parte: art. 143, care prevede răspunderea pentru constrângere; art. 144, care prevede răspunderea pentru amenințare, etc. Toate aceste fapte reprezintă tipuri de violență psihică.

⁶⁷⁹ Codul penal al Republicii Austria. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Austria-RO.html

⁶⁸⁰ Codul penal al Republicii Bulgaria. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Bulgaria-RO.html

În Codul penal al Republicii Croația⁶⁸¹, art. 140 prevede răspunderea pentru hărțuire. Conform alin. (1) al acestui articol, „persoana care urmărește sau spionează insistent și de mult timp o altă persoană sau stabilește sau încearcă să stabilească un contact nedorit sau o sperie în alt mod, provocându-i astfel anxietate sau teamă pentru siguranța sau securitatea sa sau a persoanelor apropiate ei se pedepsește cu închisoarea de până la un an”. În alin. (2) art. 140 CP RC se stabilește: „În cazul în care infracțiunea prevăzută la alineatul (1) este săvârșită împotriva actualului sau fostului soț/soții sau împotriva actualului sau fostului partener/partenere sau împotriva fostului partener/partenere de același sex, împotriva persoanei cu care făptuitorul se afla într-o relație strânsă sau împotriva unui copil, făptuitorul se pedepsește cu închisoare pe o perioadă de până la trei ani”. În fine, alin. (3) art. 140 CP RC prevede: „Infracțiunea la care se face referire în alineatele (1) și (2) ale prezentului articol va fi urmărită penală în la plângere prealabilă, cu excepția situației când este comisă împotriva unui copil”.

Art. 140 este parte a Capitolului XIII „Infracțiuni împotriva libertății personale” al părții speciale a Codului penal al Republicii Croația. Din același capitol mai fac parte: art. 138 „Șantajul”; art. 139 „Amenințarea”, etc. Faptele, prevăzute de toate aceste articole, reprezintă tipuri de violență psihică.

În Codul penal al Republicii Finlanda⁶⁸², secțiunea 7(a) din Capitolul 25 „Infracțiuni contra libertății personale” prevede răspunderea pentru hărțuire. Conform acestei secțiuni, „o persoană care amenință în mod repetat, supraveghează, contactează sau într-o manieră similară hărțuiește în mod nejustificat o altă persoană, astfel încât această faptă conduce la insuflarea fricii sau a anxietății pentru persoana hărțuită este, cu excepția cazului în care este prevăzută o pedeapsă similară sau mai severă în lege pentru faptă, condamnată pentru hărțuire la amendă sau la închisoare de cel mult doi ani”.

Din Capitolul 25 al CP RF mai fac parte: Secțiunea 7 „Amenințarea”; Secțiunea 8 „Constrângerea”, etc. Astfel, toate aceste secțiuni stabilesc răspunderea pentru fapte care reprezintă tipuri de violență psihică.

În Codul penal al Republicii Federale Germania⁶⁸³, în § 238 este incriminată fapta de urmărire a unei persoane. Conform alin. (1) al acestui articol, „se pedepsește cu închisoarea de până la 3 ani sau cu amendă persoana care urmărește o altă persoană într-un mod care este de natură a afecta în mod considerabil modul de viață al acesteia, prin aceea că 1. dorește să identifice localizarea unei persoane, 2. încearcă să ia legătura cu această persoană, prin utilizarea

⁶⁸¹ *Codul penal al Republicii Croația*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Croatia-RO.html

⁶⁸² *Codul penal al Republicii Finlanda*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Finlanda-RO.html

⁶⁸³ *Codul penal al Republicii Federale Germania*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Germania-RO.html

mijloacelor de telecomunicații sau a altor mijloace de comunicare sau prin terțe persoane, 3. prin utilizarea abuzivă a datelor personale ale acestei persoane a) lansează comenzi de produse și servicii pentru aceasta sau b) determină terțe persoane să ia legătura cu aceasta 4. amenință această persoană cu încălcarea vieții, integrității fizice, sănătății sau libertății persoanei, a unui aparținător al acesteia sau al altei persoane apropiate acesteia sau 5. săvârșește un alt act comparabil”. Potrivit alin. (2) § 238 CP RFG, „pedeapsa este închisoarea de la 3 luni la 5 ani dacă prin fapta sa făptuitorul aduce victima, un aparținător al victimei sau o altă persoană apropiată victimei în pericol de moarte sau al unei deteriorări grave a stării de sănătate”. Alin. (3) din același articol prevede: „Dacă prin fapta sa făptuitorul încearcă să omoare victima, un aparținător al acesteia sau o altă persoană apropiată victimei pedeapsa este închisoarea de la 1 an la 10 ani”. În sfârșit, conform alin. (4) § 238 CP RFG, „În cazurile prevăzute la alin. 1, acțiunea penală se pune în mișcare doar la plângerea prealabilă a victimei, cu excepția cazului în care organele de urmărire penală consideră oportună sesizarea din oficiu motivat de interesul public special în ce privește urmărirea penală”.

§ 238 face parte din Secțiunea XVIII „Infrațiuni contra libertății persoanei” a Codului penal al Republicii Federale Germania. Aceeași secțiune mai include: § 240 „Constrângerea”; § 241 „Amenințarea”, etc. Faptele, prevăzute de toate aceste articole, reprezintă tipuri de violență psihică.

Făcând parte din Codul penal al Republicii Franceze⁶⁸⁴, art. 222-16 stabilește: „Apelurile telefonice răuvoitoare reiterate, mesajele rău-intenționate trimise în mod repetat prin mijloace de comunicare electronică, agresiunile sonore pentru tulburarea liniștii altei persoane se pedepsesc cu 1 an închisoare și cu amenda de 15.000 euro”. Acest articol face parte din Alineatul 2 „Despre violențe” al Secțiunii 1 „Despre atingerile voluntare aduse integrității persoanei” a Capitolului II „Despre atingerile aduse integrității fizice sau psihice a persoanei” al Titlului II „Despre infracțiuni contra persoanei” al Cărții II „Despre crimele și delictele comise împotriva persoanelor” din Codul penal al Republicii Franceze. Așa cum rezultă din denumirea alineatului în care este inclus art. 222-16, fapta, pe care o prevede, reprezintă un tip de violență, în general, și un tip de violență psihică, în special.

În Codul penal al Greciei⁶⁸⁵, art. 333 prevede răspunderea pentru amenințare. Prezintă interes sub-alin. 2 alin. 1 al acestui articol: „Cu pedeapsa din sub-alineatul anterior este pedepsită și persoana care, fără amenințarea cu acte de violență sau alte acțiuni sau inacțiuni ilegale, produce altei persoane temere sau neliniște, prin persecutarea constantă sau urmărirea acestuia,

⁶⁸⁴ *Codul penal al Republicii Franceze*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Franta-RO.html

⁶⁸⁵ *Codul penal al Greciei*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Grecia-RO.html

precum prin urmărirea constantă prin intermediul mijloacelor de comunicații sau electronice sau inspectări repetate în mediul familial, social sau profesional al acestuia, în pofida exprimării voinței sale opuse”. Astfel, fapta de persecutare este, practic, asimilată cu fapta de amenințare care este prevăzută de sub-alin. 1 alin. 1 art. 333 CPG: „Fapta persoanei care amenință cu acte de violență sau alte acțiuni sau inacțiuni ilegale, de natură a produce temere sau neliniște, se pedepsește cu închisoarea de până la un an sau cu pedeapsă pecuniară”. Pentru a ne convinge definitiv că fapta de persecutare este considerată tip de violență psihică, menționăm că art. 333 face parte din Capitolul XVIII „Infrațiuni împotriva libertății personale” al Codului penal al Greciei.

În Codul penal al Republicii Italia⁶⁸⁶, art. 612-bis stabilește răspunderea pentru acțiunile persecutorii. Conform alin. 1 al acestui articol, „exceptând cazul în care fapta constituie o infracțiune mai gravă, se pedepsește cu închisoare de la 6 luni la 5 ani cel care, prin acțiuni repetate, amenință sau molestează pe altcineva astfel încât să-i provoace o stare de neliniște sau de teamă prelungită și gravă, sau să-i inducă o teamă întemeiată pentru integritatea personală sau a unei rude apropiate sau unei persoane legate de aceasta printr-o relație afectivă sau să-l constrângă să-și schimbe obiceiurile de viață”. Alin. 2 art. 612-bis CP RI prevede: „Pedeapsa este majorată dacă fapta este comisă de soțul de care este separat sau divorțat sau de persoana care este legată printr-o relație afectivă de persoana vătămată sau dacă fapta este comisă prin instrumente informatice sau de telecomunicații”. În alin. 3 art. 612-bis CP RI se menționează: „Pedeapsa este sporită până la jumătate dacă fapta este comisă în dauna unui minor, unei femei gravide sau unei persoane cu dizabilități, potrivit art. 3 din Legea nr. 104 din 5 februarie 1992, sau cu arme sau de o persoană mascată”. În fine, alin. 4 art. 612-bis CP RI prevede: „Infracțiunea se pedepsește în urma plângerii persoanei vătămate. Termenul de formulare a plângerii este de șase luni. Retragera reclamației poate fi doar procesuală. Reclamația este oricum irevocabilă dacă fapta a fost comisă prin amenințări repetate prin modalitățile indicate la art. 612 alin. 2. Se procedează totuși din oficiu dacă fapta este comisă față de un minor sau o persoană cu dizabilități, potrivit art. 3 din Legea nr. 104 din 5 februarie 1992, precum și atunci când fapta este legată de o altă infracțiune pentru care trebuie să se procedeze din oficiu”.

Art. 612-bis este cîrprins de Secțiunea a III-a „Despre delictel împrtriva libertății psihice” a Părții a III-a „Despre delictel împrtriva libertății individuale” a Titlului XII „Despre delictel împrtriva persoanei” al Cărții a II-a „Despre delictel în special” a Codului penal al Republicii Italia. Din aceeași secțiune mai fac parte: art. 611 „Violența sau amenințarea pentru a constrînge

⁶⁸⁶ Codul penal al Republicii Italia. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Italia-RO.html

pe cineva să comită o infracțiune”; art. 612 „Amenințarea”, etc. Faptele, prevăzute de toate aceste articole, reprezintă tipuri de violență psihică.

În Codul penal al Regatului Țărilor De Jos (Olanda)⁶⁸⁷, Secțiunea 285b prevede răspunderea pentru hărțuire. Conform alin. 1 al acestui articol, „persoana care, în mod ilegal, încalcă sistematic și intenționat viața privată a unei persoane cu intenția de a constrânge acea persoană de a acționa sau de a se abține de la anumite acte ori de a tolera anumite acte sau insuflă teamă acelei persoane, se va face vinovată de săvârșirea infracțiunii de hărțuire și se pedepsește cu închisoarea de până la trei ani sau cu o amendă din cea de-a patra categorie”. Alin. 2. secț. 285b CP RȚDJ(O) prevede: „Urmărirea penală nu va avea loc decât la plângerea persoanei împotriva căreia a fost comisă infracțiunea gravă”.

Secțiunea 285b face parte din Partea a XVIII-a „Infracțiuni grave împotriva libertății persoanei” a Codului penal al Regatului Țărilor De Jos (Olanda). În aceeași parte mai sunt incluse: Secțiunea 284, care prevede răspunderea pentru constrângere; Secțiunea 285 care prevede răspunderea pentru amenințare, etc. Faptele, prevăzute de toate aceste secțiuni, reprezintă tipuri de violență psihică.

În Codul penal al Republicii Polone⁶⁸⁸, în art. 190a este incriminată fapta de persecutare. § 1 al acestui articol prevede: „Persoana care prin persecutarea continuă a unei alte persoane îi cauzează acesteia teamă sau îi încalcă intimitatea este sancționată cu pedeapsa privării de libertate de până la 3 ani”. În § 2 art. 190a CP RP se menționează: „Aceeși pedeapsă se aplică persoanei care, pretinzând că este o altă persoană, folosește imaginea sau alte date cu caracter personal ale acesteia pentru a provoca daune materiale sau personale”. § 3 art. 190a CP RP prevede: „Dacă consecința faptei prevăzute la § 1 sau 2 este tentativa de suicid a părții vătămate, făptuitorul este sancționat cu pedeapsa privării de libertate de la 1 an la 10 ani”. În fine, în § 4 art. 190a CP RP se stabilește: „Urmărirea penală pentru infracțiunea prevăzută în § 1 sau 2 începe la solicitarea părții vătămate”.

Art. 190a face parte din Capitolul XXIII „Infracțiuni contra libertății” al Codului penal al Republicii Polone. În același capitol mai sunt incluse: art. 190, care prevede răspunderea pentru amenințare; art. 191, care prevede răspunderea pentru constrângere, etc. Faptele, prevăzute de toate aceste articole, reprezintă tipuri de violență psihică.

⁶⁸⁷ *Codul penal al Regatului Țărilor De Jos (Olanda)*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Olanda-RO.html

⁶⁸⁸ *Codul penal al Republicii Polone*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Polonia-RO.html

În Codul penal al Republicii Portugheze⁶⁸⁹, art. 154-A prevede răspunderea pentru persecuție. Alin. 1 al acestui articol prevede: „Cel care, în mod repetat, persecută sau hărțuiește o persoană, prin orice mijloace, direct sau indirect, astfel încât îi provoacă acesteia teamă sau îngrijorare sau aduce atingere libertății sale de decizie, este pedepsit cu închisoarea de până la 3 ani sau cu amendă, dacă, în temeiul altei prevederi legale, nu îi revine o pedeapsă mai mare”. În alin. 2 art. 154-A CP RPo se menționează: „Tentativa se pedepsește”. Alin. 3 art. 154-A CP RPo prevede: „În cazurile prevăzute la alineatul 1, făptuitorului îi pot fi aplicate pedepsele accesorii de interzicere a contactului cu victima pe o perioadă de la 6 luni la 3 ani și a obligativității frecventării programelor specifice de prevenire a comportamentelor tipice persecuției”. În alin. 4 art. 154-A CP RPo se menționează: „Pedeapsa accesorie de interzicere a contactului cu victima trebuie să includă îndepărtarea de domiciliul sau locul de muncă al acesteia, iar îndeplinirea sa trebuie supravegheată prin mijloace tehnice de control la distanță”. În sfârșit, alin. 5 art. 154-A CP RPo prevede: „Urmărirea penală este condiționată de introducerea unei plângeri”.

Art. 154-A este cuprins în Capitolul IV „Despre infracțiunile contra libertății” al părții speciale a Codului penal al Republicii Portugheze. Acest capitol mai include: art. 153 „Amenințarea”; art. 154 „Constrângerea”, etc. Faptele, prevăzute de toate aceste articole, reprezintă tipuri de violență psihică.

Nu în ultimul rând, în Codul penal al României⁶⁹⁰, art. 208 prevede răspunderea pentru hărțuire. Conform alin. (1) al acestui articol, „fapta celui care, în mod repetat, urmărește, fără drept sau fără un interes legitim, o persoană ori îi supraveghează locuința, locul de muncă sau alte locuri frecventate de către aceasta, cauzându-i astfel o stare de temere, se pedepsește cu închisoare de la 3 la 6 luni sau cu amendă”. Alin. (2) art. 208 CPR prevede: „Efectuarea de apeluri telefonice sau comunicări prin mijloace de transmitere la distanță, care, prin frecvență sau conținut, îi cauzează o temere unei persoane, se pedepsește cu închisoare de la o lună la 3 luni sau cu amendă, dacă fapta nu constituie o infracțiune mai gravă”. În fine, alin. (3) art. 208 CPR stabilește: „Acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate”.

Art. 208 face parte din Capitolul VI „Infracțiuni contra libertății persoanei” al Titlului I „Infracțiuni contra persoanei” al părții speciale a Codului penal al României. Din același capitol mai fac parte: art. 206 „Amenințarea”; art. 207 „Șantajul”, etc. Faptele, prevăzute de toate aceste articole, reprezintă tipuri de violență psihică.

Făcând o sinteză pe marginea reglementărilor exemplificate mai sus, propunem completarea Codului penal al Republicii Moldova cu următorul articol:

⁶⁸⁹ Codul penal al Republicii Portugheze. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Portugalia-RO.html

⁶⁹⁰ Monitorul Oficial al României, 2009, nr. 510

„Articolul 134²⁰. *Violență psihică*

Prin violență psihică, în sensul art. 206, se înțelege: amenințare; influențarea unei persoane prin hipnoză, pentru a o lipsi de posibilitatea de a-și dirija în mod conștient acțiunile și a o face să îndeplinească anumite acțiuni sau să se abțină de la îndeplinirea unor acțiuni; urmărirea sau contactarea repetată, prin orice mijloace, directă sau indirectă, a unei persoane astfel încât îi provoacă acesteia teamă sau îngrijorare, îi afectează în mod considerabil modul de viață sau aduce atingere libertății sale de decizie”.

În scopul asigurării constanței terminologice, propunem ca dispoziția de la art. 78² CC RM să fie modificată în modul următor: din „Persecutarea în mod repetat a unei persoane căreia i s-a cauzat o stare de anxietate, frică pentru siguranța proprie ori a rudelor apropiate, fiind constrânsă să-și modifice conduita de viață, savârșită prin: a) urmărirea persoanei; b) contactarea sau încercarea de a contacta prin orice mijloc sau prin intermediul altei persoane” în „*Urmărirea sau contactarea repetată, prin orice mijloace, directă sau indirectă, a unei persoane astfel încât îi provoacă acesteia teamă sau îngrijorare, îi afectează în mod considerabil modul de viață sau aduce atingere libertății sale de decizie”.*

De asemenea, considerăm necesară modificarea pct. 5.2 din Hotărârea Plenului CSJ nr. 37/2004 din: „Violența psihică constă într-o amenințare asupra psihicului persoanei sub influența căreia victima nu-și dirijează voința în mod liber și săvârșește o activitate la dorința traficantului” în „*Violența psihică constă în: amenințare; influențarea unei persoane prin hipnoză, pentru a o lipsi de posibilitatea de a-și dirija în mod conștient acțiunile și a o face să îndeplinească anumite acțiuni sau să se abțină de la îndeplinirea unor acțiuni; urmărirea sau contactarea repetată, prin orice mijloace, directă sau indirectă, a unei persoane astfel încât îi provoacă acesteia teamă sau îngrijorare, îi afectează în mod considerabil modul de viață sau aduce atingere libertății sale de decizie”.*

3.2. Noțiunea de amenințare în partea specială a Codului penal al Republicii Moldova

3.2.1. Noțiunea de amenințare în partea specială a Codului penal al Republicii Moldova: aspecte comune

Noțiunea de amenințare este unul dintre conceptele cele mai controversate utilizate în cadrul sistemului normativ. În legislația Republicii Moldova această noțiune este utilizată în accepțiuni diferite.

Prima accepțiune figurează în:

- lit. b) alin. (2) art. 29 din Constituția Republicii Moldova („primejdie care amenință viața, integritatea fizică sau bunurile unei persoane”⁶⁹¹);
- alin. (3) art. 10 al Legii nr. 200 din 16.07.2010 privind regimul străinilor în Republica Moldova („amenințare gravă pentru ordinea publică sau pentru securitatea națională”⁶⁹²);
- lit. c) alin. (5) art. 20 al Legii nr. 215 din 04.11.2011 cu privire la frontiera de stat a Republicii Moldova („amenințare la adresa securității statului și a ordinii publice”⁶⁹³);
- Secțiunea a 3-a din Capitolul I al Anexei la Legea nr. 229 din 10.10.2013 pentru aprobarea Strategiei naționale în domeniul protecției datelor cu caracter personal pentru anii 2013-2018 și a Planului de acțiuni privind implementarea acesteia („amenințările existente în domeniul protecției datelor cu caracter personal”⁶⁹⁴);
- alin. (7) art. 105 al Legii nr. 108 din 27.05.2016 cu privire la gazele naturale („amenințarea siguranței, integrității fizice a persoanelor sau a instalațiilor de gaze naturale”⁶⁹⁵);
- art. 3 al Legii nr. 120 din 21.09.2017 cu privire la prevenirea și combaterea terorismului („amenințări cu tentă teroristă la adresa obiectivelor din infrastructura critică”⁶⁹⁶);
- lit. a) alin. (2) art. 7 al Legii nr. 211 din 19.10.2017 privind protecția animalelor folosite în scopuri experimentale sau în alte scopuri științifice („amenințări grave pentru sănătatea umană, sănătatea animală ori pentru mediu”⁶⁹⁷);
- lit. c) alin. (4) art. 27 al Legii nr. 271 din 15.12.2017 privind auditul situațiilor financiare („amenințări asupra independenței”⁶⁹⁸);
- pct. 10 din Anexa la Legea nr. 299 din 21.12.2017 privind aprobarea Concepției securității informaționale a Republicii Moldova („amenințare la adresa securității informaționale” și „amenințare hibridă de securitate”⁶⁹⁹);
- art. 3 al Legii nr. 122 din 12.07.2018 privind avertizorii de integritate („amenințare sau prejudiciu aduse interesului public”⁷⁰⁰);
- lit. c) art. 8 al Legii nr. 209 din 12.10.2018 cu privire la Comitetul Național de Stabilitate Financiară („amenințări la adresa stabilității financiare”⁷⁰¹) etc.

⁶⁹¹ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1994, nr. 1.

⁶⁹² *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2010, nr. 179-181.

⁶⁹³ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2012, nr. 75-80.

⁶⁹⁴ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2013, nr. 284-289.

⁶⁹⁵ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr. 193-203.

⁶⁹⁶ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr. 364-370.

⁶⁹⁷ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr. 1-6.

⁶⁹⁸ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr. 7-17.

⁶⁹⁹ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr. 48-57.

⁷⁰⁰ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr. 309-320.

⁷⁰¹ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr. 424-429.

În aceste acte legislative, termenul de amenințare este folosit în sens de fenomen socialmente periculos. Pentru a înțelege mai bine trăsăturile fenomenului dat, este util să aflăm păreri doctrinare despre acesta.

Astfel, V.L. Manilov menționează că prin „amenințare” trebuie de înțeles „pericolul iminent de lezare a unor interese naționale vitale și a securității naționale, care depășesc cadrul local și care afectează valorile naționale fundamentale: suveranitate, statalitate, integritate teritorială”.⁷⁰²

D.V. Iroșnikov înțelege prin „amenințare” „posibilitatea directă sau indirectă de lezare a intereselor (valorilor) protejate sau de influențare negativă de alt gen asupra acestora”.⁷⁰³

V.H. Țukanov consideră că „amenințare constituie forma concretizată și nemijlocită de pericol și de totalitate a condițiilor și factorilor interni și externi ce pot exercita un impact negativ asupra rezultatelor unei activități”.⁷⁰⁴

A.A. Sergunin afirmă că „amenințare reprezintă cea mai concretă și nemijlocită formă de pericol sau de combinație de condiții și factori care expun riscului atât interesele cetățenilor, ale societății și ale statului, cât și modul de viață și valorile naționale”.⁷⁰⁵

La rândul său, A.V. Gâscă menționează că prin „amenințare” se are în vedere „atât forma actualizată de pericol în procesul transformării acestuia din posibilitate în realitate, cât și disponibilitatea subiectivă a unor oameni de a cauza prejudicii altora”.⁷⁰⁶

Cea de-a doua accepțiune a noțiunii de amenințare implică sensul de faptă socialmente periculoasă.

Deosebind această accepțiune de prima, A.A. Jigai și O.I. Antropova deslușesc următoarele: „Pentru orice persoană termenul „amenințare” se asociază în primul rând cu lezarea unor interese și valori personale, patrimoniale, naționale etc. Dacă aceste interese și valori sunt reglementate și ocrotite de normele de drept, atunci orice amenințare dobândește un caracter ilegal. Cel mai adesea amenințarea constituie nu doar un fenomen social, dar și un fenomen juridic, care se consideră tradițional a fi unul dintre tipurile violenței psihice”.⁷⁰⁷

⁷⁰² Манилов В.Л. Угрозы национальной безопасности России. În: *Военная мысль*, 1996, № 1, p. 7-17.

⁷⁰³ Ирошников Д.В. În: Категории «опасность», «угроза» и «риск» в Уголовном кодексе Российской Федерации. În: *Актуальные вопросы борьбы с преступлениями*, 2018, № 1, p. 25-32.

⁷⁰⁴ Цуканов В.Х. *Экономическая безопасность: сущность, факторы влияния и методы обеспечения*. Челябинск: Челябинский Дом печати, 2007, p. 142-143. 443 p.

⁷⁰⁵ Сергунин А.А. *Российская внешнеполитическая мысль: проблемы национальной и международной безопасности*. Нижний Новгород: Нижегородский государственный лингвистический университет им. Н.А. Добролюбова, 2003, p. 65. 94 p.

⁷⁰⁶ Гыскэ А.В. *Борьба с преступностью в системе обеспечения внутренней безопасности российского общества*. Москва: Прогрессив. Био-Мед. Технологии, 2001, p. 39. 325 p.

⁷⁰⁷ Жигай А.А., Антропова О.И. Проблемы понятия и признаков угрозы в уголовном законодательстве. În: *Юридический факт*, 2017, № 13, p. 14-18.

Această explicație este departe de a lămuri lucrurile. Oricare fenomen socialmente periculos (terorism, criminalitate organizată, corupție, violență, instabilitate financiară etc.) este un fenomen juridic, deoarece normele de drept apără societatea împotriva acestor fenomene. Fenomenele date sunt reprezentate de anumite fapte. Legea prevede răspunderea subiecților nu pentru fenomene, dar pentru fapte. Așadar, „relația „general – particular” este relația dintre fenomenul socialmente periculos și fapta socialmente periculoasă. Relaționarea noțiunilor „fenomen socialmente periculos” și „faptă socialmente periculoasă” demonstrează deosebirea dintre acestea”.⁷⁰⁸

La amenințarea percepută ca faptă socialmente periculoasă se referă:

- lit. a) art. 132 al Legii nr. 797 din 02.04.1996 pentru adoptarea Regulamentului Parlamentului („proferarea de insulte, amenințări sau calomnii atât de la tribuna Parlamentului, cât și din sala de ședințe”⁷⁰⁹);
- „alin. (5) art. 52 al Legii nr. 1260 din 19.07. 2002 cu privire la avocatură („insultarea, calomnierea avocatului, amenințările la adresa acestuia”⁷¹⁰);
- lit. b) alin. (14) art. 13 al Legii nr. 105 din 13.03.2003 privind protecția consumatorilor („recurgerea la amenințare, la un limbaj sau la un comportament abuziv”⁷¹¹);
- alin. (2) art. 12 al Legii nr. 402 din 02.12.2004 a Biroului de Curieri Speciali („amenințarea, violentarea colaboratorului biroului sau atentarea la viața lui”⁷¹²);
- alin. (3) art. 9 al Legii nr. 162 din 22.07.2005 cu privire la statutul militarilor („violența sau amenințarea cu violență”⁷¹³);
- lit. b) alin. (2) art. 18 al Legii nr. 42 din 06.03.2008 privind transplantul de organe, țesuturi și celule umane („aplicarea violenței ori cu amenințarea de a o aplica”⁷¹⁴);
- alin. (3) art. 3 al Legii nr. 269 din 12.12.2008 privind aplicarea testării la detectorul comportamentului simulat (poligraf) („recurgerea la amenințări, la violență și la măsuri de influență”⁷¹⁵);
- alin. (2) art. 14 al Legii nr. 80 din 07.05.2010 cu privire la statutul personalului din cabinetul persoanelor cu funcții de demnitate publică („caz de amenințare, de violență sau de ultraj”⁷¹⁶);

⁷⁰⁸ Angheluță M. Noțiunea de amenințare în legislația penală a Republicii Moldova. În: *Revista Națională de Drept*, 2021, nr. 1, p. 44-55.

⁷⁰⁹ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1996, nr. 81-82.

⁷¹⁰ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 126-127.

⁷¹¹ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2003, nr. 126-131.

⁷¹² *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2005, nr. 1-4.

⁷¹³ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2005, nr. 129-130.

⁷¹⁴ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2008, nr. 81.

⁷¹⁵ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr. 57-58.

– art. 3 al Legii nr. 143 din 21.06.2012 privind controlul spațiului aerian („amenințarea cu forță”⁷¹⁷);

– alin. (2) art. 59 al Legii nr. 3 din 25.02.2016 cu privire la Procuratură („atentarea la viața sau la sănătatea procurorului, distrugerea sau deteriorarea bunurilor sale, amenințarea sa cu omor, cu violență sau cu deteriorarea bunurilor sale”⁷¹⁸);

– alin. (3) art. 65 al Legii nr. 288 din 16.12.2016 privind funcționarul public cu statut special din cadrul Ministerului Afacerilor Interne („amenințarea, aplicarea violenței, atentatul la viața, la sănătatea, la bunurile sale ori ale membrilor săi de familie”⁷¹⁹);

– art. 4 al Legii nr. 147 din 14.07.2017 privind regimul armamentului și munițiilor convenționale, al mijloacelor speciale și dispozitivelor militare deținute de Armata Națională și de forțele militare străine aflate legal pe teritoriul Republicii Moldova („amenințare iminentă cu folosirea și aplicarea forței”⁷²⁰);

– alin. (3) art. 30 al Legii nr. 219 din 08.11.2018 cu privire la Inspectoratul General de Carabinieri („amenințarea, actul de violență sau atentarea la viața carabinierului sau a membrilor familiei lui”⁷²¹) etc.

Ca și în aceste acte legislative, în Codul penal al Republicii Moldova noțiunea de amenințare desemnează nu un fenomen socialmente periculos, dar o faptă socialmente periculoasă. Anume din această perspectivă, în teza de față va fi dezvăluit conținutul noțiunii de amenințare.

În Codul penal al Republicii Moldova nu este definită noțiunea de amenințare. În legile penale ale altor state găsim o asemenea definiție.

De exemplu, în alin. (1) secț. 17 din Codul penal al Republicii Ghana se prevede: „În prezentul cod, cu excepția cazului în care contextul impune altfel, „amenințare” înseamnă orice amenințare: (a) cu violență penală sau cu vătămare; (b) de a cauza un prejudiciu penal bunurilor; (c) de a calomnia sau de a defăima; (d) în rezultatul căreia o persoană va fi urmărită penal pentru acuzația de a fi comis o infracțiune, indiferent dacă această infracțiune presupusă se pedepsește în temeiul prezentului cod sau în baza oricăror alte acte normative și dacă a fost comisă sau nu; (e) în rezultatul căreia o persoană va fi reținută”.⁷²²

⁷¹⁶ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2010, nr. 117-118.

⁷¹⁷ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2012, nr. 155-159.

⁷¹⁸ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr. 69-77.

⁷¹⁹ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr. 40-49.

⁷²⁰ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr. 277-288.

⁷²¹ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr. 462-466.

⁷²² *Ghana Criminal Code*. Disponibil: <https://www.judy.legal/laws/1st-republic-criminal-code/section-17-provisions-relating-to-the-meaning-and-use-of-threats>

Conform alin. (1) art. 14 din Codul penal al Belizului, „în prezentul Cod, „amenințare” înseamnă orice amenințare: (a) cu violență penală sau cu vătămare; (b) de a cauza un prejudiciu penal bunurilor; (c) de a calomnia sau de a defăima; (d) în rezultatul căreia o persoană va fi urmărită penal pentru acuzația de a fi comis o infracțiune, indiferent dacă această presupusă infracțiune este pedepsită în temeiul prezentului cod sau în conformitate cu orice altă lege și dacă a fost comisă sau nu”.⁷²³ O definiție identică este formulată în alin. (1) art. 18 din Codul penal al Comunității Bahamas.⁷²⁴

În corespundere cu art. 631:4 din Codul penal al Statului New Hampshire, „o persoană se face vinovată de amenințări penale atunci când: (a) prin comportament fizic, induce temere sau încearcă intenționat să inducă temere altei persoane că aceasta va fi supusă unei vătămări corporale iminente sau a unui contact fizic; (b) plasează orice obiect sau graffiti pe proprietatea altei persoane în scopul constrângerii sau intimidării acesteia; (c) amenință să comită orice infracțiune împotriva proprietății altei persoane în scopul constrângerii sau intimidării acesteia; (d) amenință să comită orice infracțiune împotriva altei persoane cu scopul de a o intimida; (e) amenință să comită orice infracțiune de violență sau să plaseze ori să utilizeze substanțe biologice ori chimice, cu scopul de a provoca evacuarea unei clădiri, a unui loc de adunare, a unui obiectiv de transport public sau de a provoca în alt mod deranjamente publice ori temere, teroare sau perturbări; (f) plasează, amenință să plaseze sau instigă plasarea oricărei substanțe care este cunoscută de făptuitor că ar putea fi percepută ca substanță biologică sau chimică de către o altă persoană, cu scopul de a provoca temere sau teroare”.⁷²⁵

Conform art. 13-1202 din Codul penal al Statului Arizona, „o persoană comite amenințări sau intimidări dacă amenință sau intimidează prin cuvânt sau conduită: 1. pentru a provoca vătămări fizice unei alte persoane sau daune grave bunurilor acesteia; 2. provoacă deranjamente publice grave, cum ar fi evacuarea unei clădiri, a unui loc de adunare sau a unui obiectiv de transport public; 3. pentru a provoca vătămări fizice unei alte persoane sau deteriorarea proprietății acesteia, pentru a promova, a continua sau a facilita activitatea unei bande, a unui sindicat criminal sau a unei asociații de racket, ori pentru a determina o altă persoană să participe la activitatea unei bande, a unui sindicat criminal sau a unei asociații de racket”.⁷²⁶

⁷²³ *Belize Criminal Code*. Disponibil: https://procurement-notices.undp.org/view_file.cfm?doc_id=84382

⁷²⁴ *Bahamas Penal Code*. Disponibil: https://laws.bahamas.gov.bs/cms/images/LEGISLATION/PRINCIPAL/1873/1873-0015/PenalCode_1.pdf

⁷²⁵ *New Hampshire Criminal Code*. Disponibil: www.gencourt.state.nh.us/ras/html/lxii/631/631-4.htm

⁷²⁶ *Arizona Revised Statutes. Title 13 – Criminal Code*. Disponibil: <https://www.azleg.gov/arsDetail/?title=13>

În conformitate cu § 209 din Codul penal al Statului Maine, „o persoană este vinovată de amenințare penală dacă induce, intenționat sau cu bună știință, unei alte persoane temerea de vătămare corporală iminentă”.⁷²⁷

În secț. 338 a Codului penal al Statului Australia de Vest se menționează: „Amenințare – declarație sau comportament care constituie în mod expres sau poate fi considerat în mod rezonabil că constituie o amenințare de: (a) omor, rănire, primejduire sau vătămare a oricărei persoane; (b) distrugere, deteriorare, punere în pericol sau degradare a oricăror bunuri; (c) preluare sau exercitare a controlului asupra unei clădiri, construcții sau a unui mijloc de transport prin forță sau violență; (d) cauzare a unui prejudiciu de orice natură oricărei persoane”.⁷²⁸

Astfel de definiții sunt adaptate tradițiilor și culturii juridice din statele în care se aplică și, de aceea, nu pot fi aplicate în contextul dreptului penal al Republicii Moldova.

Menirea incontestabilă a unei definiții legislative a noțiunii de amenințare este aceea de a contribui la interpretarea și aplicarea răspunderii pentru amenințare în strictă corespundere cu principiul legalității. Totodată, precizăm că definiția, despre care vorbim, trebuie să se refere anume la amenințarea infracțională. De aceea, ea trebuie formulată în Capitolul XIII al părții generale a Codului penal. Din acest punct de vedere, merită să-l cităm pe A.I. Marțev: „Legiuitorul a stabilit răspunderea nu pentru orice tip de amenințare, ci doar pentru amenințarea socialmente periculoasă”.⁷²⁹

Totuși, nu doar infracțiunile, dar și alte fapte ilegale se caracterizează prin pericol social. De exemplu, art. 10 CC RM prevede: „Constituie contravenție fapta – acțiunea sau inacțiunea – ilicită, *cu un grad de pericol social mai redus decât infracțiunea* [evid. ns.], săvârșită cu vinovăție, care atentează la valorile sociale ocrotite de lege, este prevăzută de prezentul cod și este pasibilă de sancțiune contravențională”. Codul contravențional prevede răspunderea pentru amenințare în următoarele cazuri: „constrângerea sau împiedicarea de a participa la grevă prin amenințarea de a aplica forța [...]” (art. 68); „[...] amenințarea [...] persoanei cu funcție de răspundere din organul vamal [...]” (alin. (16) art. 287).

Scopul nostru este să propunem o definiție care ar corespunde rigorilor avansate față de o infracțiune, prevăzute în alin. (1) art. 14 CP RM. Cu alte cuvinte, urmărim să propunem definiția noțiunii de amenințare care reprezintă o acțiune prejudiciabilă, prevăzută de legea penală, săvârșită cu vinovăție (și anume – cu intenție) și pasibilă de pedeapsă penală.

⁷²⁷ Maine Criminal Code. Disponibil: <https://www.mainelegislature.org/legis/statutes/17-a/title17-Asec209.html>

⁷²⁸ Criminal Code Act Compilation Act 1913.

https://www.legislation.wa.gov.au/legislation/statutes.nsf/law_a196.html

⁷²⁹ Марцев А.И. *Общие вопросы учения о преступлении*. Омск: ОмЮИ МВД России, 2000, p. 16. 136 p.

Definiția noțiunii de amenințare, formulată în Capitolul XIII al părții generale a Codului penal, ar confirma că această noțiune are de fiecare dată același conținut, indiferent de varietățile sub care se înfățișează.

În context, în funcție de *particularitățile obiectului amenințării*, putem vorbi despre:

1) amenințarea de a cauza un rău unei persoane (*e.g.*, art. 155 CP RM);

2) amenințarea de a cauza un rău unor bunuri (*e.g.*, alin. (4) sau (5) art. 295² CP RM, coroborate cu alineatul (1) al acestui articol).

De exemplu, în Codul penal al Regatului Belgiei cele două tipuri de amenințare sunt reprezentate ca ipoteze alternative în contextul aceleiași infracțiuni în alin. 1 și 2 art. 327, art. 329 și 330 („oricine amenință [...] cu comiterea unui atentat împotriva persoanelor sau proprietăților”⁷³⁰).

Amenințarea de a cauza un rău unor bunuri se regăsește nu doar în dispoziția de la alin. (4) („amenințarea de a săvârși o acțiune prevăzută la alin. (1)”⁷³¹) sau alin. (5) („amenințarea de a săvârși o acțiune prevăzută la alin. (1) cu scopul de a sili statul, organizația internațională, persoana juridică sau fizică să săvârșească sau să se abțină de la săvârșirea vreunei acțiuni”⁷³²) art. 295² CP RM, coroborate cu alineatul (1) al acestui articol („săvârșirea unei acțiuni îndreptate împotriva unei instalații nucleare sau care perturbă funcționarea unei instalații nucleare”⁷³³).

Amenințarea de un asemenea tip este incriminată, de asemenea, în următoarele norme din Codul penal:

– alin. (5) art. 142 („amenințarea cu săvârșirea unei acțiuni prevăzute la alin. (1), (2), (3) sau (4), dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări”⁷³⁴), coroborat cu alineatul (1) al acestui articol („săvârșirea unui act de violență asupra oficiului, locuinței sau mijlocului de transport al persoanei care beneficiază de protecție internațională, dacă acest act poate periclita viața, sănătatea sau libertatea persoanei în cauză”⁷³⁵)⁷³⁶;

⁷³⁰ Codul penal al Regatului Belgiei. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Belgia-RO.html

⁷³¹ Ibidem.

⁷³² Ibidem.

⁷³³ Ibidem.

⁷³⁴ Ibidem.

⁷³⁵ Ibidem.

⁷³⁶ S. Brînza și V. Stati afirmă: „În sensul prevederii de la alin. (1) art. 142 CP RM, prin „violență asupra oficiului, locuinței sau mijlocului de transport al persoanei care beneficiază de protecție internațională” trebuie de înțeles cauzarea distrugerii sau deteriorării oficiului, locuinței ori mijlocului de transport al persoanei care beneficiază de protecție internațională”.* Sintagma „violență asupra oficiului, locuinței sau mijlocului de transport al persoanei care beneficiază de protecție internațională” își are sursa în Convenția referitoare la prevenirea și pedepsa pentru crimele săvârșite contra persoanelor care se bucură de protecție internațională, inclusiv contra agenților diplomatici.** În art. 2 al acestei convenții se menționează, printre altele: „Fapta intenționată: [...] b) de a comite, folosind violența, un atac împotriva localurilor oficiale, reședinței personale sau mijloacelor de transport aparținând unei persoane care se află sub protecție internațională și care este de natură să-i pună în pericol persoana și

- alin. (1) art. 189 („amenințând [...] cu deteriorarea sau cu distrugerea bunurilor”⁷³⁷);
- alin. (2) art. 245⁹ (amenințarea cu [...] distrugerea sau deteriorarea bunurilor”⁷³⁸);
- alin. (1) art. 247 („amenințări cu [...] nimicirea sau deteriorarea bunurilor”⁷³⁹);
- art. 272 („amenințare cu [...] cu distrugerea averii”⁷⁴⁰);
- alin. (1) art. 278 („amenințarea de a săvârși [...] provocarea unei explozii, a unui incendiu sau săvârșirea altei fapte care creează pericolul de a cauza [...] daune esențiale proprietății”⁷⁴¹);
- alin. (1) art. 349 („amenințarea cu [...] nimicirea bunurilor”⁷⁴²) etc.

Se poate observa că amenințarea de a cauza un rău unor bunuri se exprimă, în esență în amenințarea cu distrugerea și/sau deteriorarea unor bunuri. Bineînțeles, într-un asemenea caz, amenințat este proprietarul sau alt posesor al acestor bunuri, nu bunurile înșiși. În cazul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM nu este relevant dacă destinatarul amenințării are bunuri în proprietate sau în altă posesie. În acest caz, obiectul amenințării este persoana destinatarului amenințării, nu bunurile pe care aceasta le poate avea în proprietate sau în altă posesie. O altă variantă nu este posibilă din moment ce omorul și vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, cu care amenință subiectul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM, sunt îndreptate contra persoanei, nu contra patrimoniului.

În dependență de *caracteristicile victimei*, deosebim:

- 1) amenințarea adresată oricărui destinatar (*e.g.*, alin. (2) art. 179 CP RM);
- 2) amenințarea adresată unui anumit destinatar (*e.g.*, art. 367 CP RM).

La aceste două tipuri de amenințare ne-am referit în Subcapitolul 2.3 al prezentei teze.

În dependență de *întinderea obiectului amenințării*, putem deosebi:

- 1) amenințarea de orice gen (lit. a) și b) alin. (1), lit. c) alin. (3) art. 137, art. 175¹, lit. g) alin. (1) și lit. c) alin. (3) art. 185¹, alin. (1) și lit. d) alin. (7) art. 185², lit. b) alin. (1) art. 201¹, alin. (3) art. 205, art. 286, 309, 314 CP RM și alin. (16) art. 287 CC RM);
- 2) amenințarea cu săvârșirea unei ilegalități (lit. e) alin. (1) art. 165, art. 167, 173, lit. a) alin. (3) art. 180¹, lit. e) alin. (2) art. 187, art. 188, alin. (1) art. 189, lit. b) alin. (2) și alin. (3) art.

libertatea, c) de a amenința cu comiterea unui astfel de atac, [...]. 2. Fiecare stat parte la convenție va sancționa aceste infracțiuni luând în considerare gravitatea lor”.***

*Brînză S., Stati V. *Drept penal. Partea specială. Vol. I*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2011, p. 50. 1062 p.

***Convention on the Prevention and Punishment of Crimes against Internationally Protected Persons, including Diplomatic Agents*. Disponibil: https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/9_4_1973.pdf

***Ibidem

⁷³⁷ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 128-129.

⁷³⁸ Ibidem.

⁷³⁹ Ibidem.

⁷⁴⁰ Ibidem.

⁷⁴¹ Ibidem.

⁷⁴² Ibidem.

192¹, art. 193, lit. a) și c) alin. (2) art. 206, alin. (3) art. 208, lit. b) alin. (2) art. 209, lit. e) alin. (2) și lit. b) alin. (3) art. 217⁴, alin. (2) art. 245⁹, alin. (1) art. 245¹⁰, alin. (1) art. 247, art. 272, lit. b) alin. (2) art. 275, alin. (1) art. 278, art. 287, lit. a) alin. (1) art. 289³, alin. (2), (4) și (7) art. 295, alin. (5) art. 295², alin. (1) art. 349, lit. c) alin. (2) art. 352 și art. 367 CP RM);

3) amenințarea cu săvârșirea unei infracțiuni (alin. (5) art. 142, art. 155, lit. d) alin. (2) art. 189, alin. (1) art. 280, alin. (3) art. 295¹ și alin. (4) art. 295² CP RM).

În cazul amenințării de orice gen, care se raportează la primul tip, în dispozițiile de la lit. a) și b) alin. (1), lit. c) alin. (3) art. 137, art. 175¹, lit. g) alin. (1) și lit. c) alin. (3) art. 185¹, alin. (1) și lit. d) alin. (7) art. 185², lit. b) alin. (1) art. 201¹, alin. (3) art. 205, art. 286, 309, 314 CP RM și alin. (16) art. 287 CC RM, se folosește fie termenul „amenințare”, fără a se concretiza obiectul acesteia, fie termenii „constrângere”, „intimidare” sau „terorizare”, care includ înțelesul de „amenințare”. În acest mod, legiuitorul dă de înțeles că amenințarea poate avea ca obiect orice rău posibil (infracțiune, contravenție, delict civil etc.).

Amenințarea cu săvârșirea unei ilegalități, care se raportează la cel de-al doilea tip, este incriminată în următoarele norme din Codul penal:

- lit. e) alin. (1) art. 165 („amenințare cu divulgarea informațiilor confidențiale”⁷⁴³);
- art. 167 („utilizarea [...] amenințării cu violență”⁷⁴⁴);
- art. 173 („amenințare”⁷⁴⁵)⁷⁴⁶;
- lit. a) alin. (3) art. 180¹ („amenințarea aplicării [violenței]”⁷⁴⁷);
- lit. e) alin. (2) art. 187 („amenințarea aplicării [violenței] nepericuloase pentru viața sau sănătatea persoanei”⁷⁴⁸);

⁷⁴³ Ibidem.

⁷⁴⁴ Ibidem.

⁷⁴⁵ Ibidem.

⁷⁴⁶ Legiuitorul folosește în art. 173 CP RM termenul „amenințare”. În pofida acestui fapt, nu trebuie să interpretăm că amenințarea din cadrul hărțuirii sexuale se raportează la tipul de amenințare de orice gen. După cum afirmă just M. Botnarenco, „conținutul amenințării în ipoteza hărțuirii sexuale poate viza: distrugerea sau deteriorarea bunurilor, răpirea persoanei, privațiunea ilegală de libertate, tragerea ilegală la răspundere a persoanei, amenințarea cu săvârșirea unor acțiuni huliganice, cu răpirea mijlocului de transport sau oricare altă amenințare care nu intră sub incidența normelor specificate la art. 171 și 172 CP RM [evid. ns.]”. * Opinii similare au S. Brînza, V. Stati și S. Copețchi. **

* Botnarenco M. *Răspunderea penală pentru hărțuirea sexuală în Republica Moldova* / Teză de doctor în drept. Chișinău, 2016, p. 94. 197 p.

** Brînza S. Infracțiunea de hărțuire sexuală (art. 173 CP RM): aspecte juridico-penale (Partea II). În: *Revista Națională de Drept*, 2012, nr. 3, p. 2-8; Brînza S., Stati V., Copețchi S. Infracțiunile privind viața sexuală din perspectiva legii penale a Republica Moldova: aspecte de lege ferenda. În: *Polish science journal*, 2020, Is. 3, p. 102-108; Brînza S. Proiectul de remaniere a Capitolului IV „Infracțiunile privind viața sexuală” din Partea specială a Codului penal al Republicii Moldova: observații critice. În: *Conferința științifică națională cu participare internațională „Infracțiunea – Răspunderea penală – Pedepsa. Drept și Criminologie”*, 25-26 martie 2021. Chișinău: CEP USM, 2021, p. 319-328.

⁷⁴⁷ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 128-129.

⁷⁴⁸ Ibidem.

- art. 188 („amenințarea aplicării [violenței periculoase pentru viața sau sănătatea persoanei]”⁷⁴⁹);
- alin. (1) art. 189 („amenințând cu violență [...], cu răspândirea unor știri defăimătoare [...], cu deteriorarea sau cu distrugerea bunurilor [...] ori cu răpirea”⁷⁵⁰);
- lit. b) alin. (2) art. 192¹ („amenințarea aplicării [violenței nepericuloase pentru viața sau sănătatea persoanei]”⁷⁵¹);
- alin. (3) art. 192¹ („amenințarea aplicării [violenței periculoase pentru viața sau sănătatea persoanei]”⁷⁵²);
- art. 193 („amenințarea aplicării violenței”⁷⁵³);
- lit. a) alin. (2) art. 206 („amenințarea cu aplicarea [armei de foc]”⁷⁵⁴);
- lit. c) alin. (2) art. 206 („amenințare cu divulgarea informațiilor confidențiale”⁷⁵⁵);
- alin. (3) art. 208 („amenințarea aplicării [violenței]”⁷⁵⁶);
- lit. b) alin. (2) art. 209 („amenințarea aplicării [violenței]”⁷⁵⁷);
- lit. e) alin. (2) art. 217⁴ („amenințarea aplicării [violenței nepericuloase pentru viața sau sănătatea persoanei]”⁷⁵⁸);
- lit. b) alin. (3) art. 217⁴ („amenințarea aplicării [violenței periculoase pentru viața sau sănătatea persoanei]”⁷⁵⁹);
- alin. (2) art. 245⁹ („amenințarea cu violența, distrugerea sau deteriorarea bunurilor”⁷⁶⁰);
- alin. (1) art. 245¹⁰ („amenințarea cu aplicarea violenței nepericuloase pentru viața sau sănătatea persoanei”⁷⁶¹);
- alin. (1) art. 247 („amenințări cu aplicarea violenței, cu nimicirea sau deteriorarea bunurilor, precum și cu răspândirea unor informații care ar cauza daune considerabile drepturilor și intereselor ocrotite de lege”⁷⁶²);
- art. 272 („amenințare cu moartea, cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, cu distrugerea averii”⁷⁶³);

⁷⁴⁹ Ibidem.

⁷⁵⁰ Ibidem.

⁷⁵¹ Ibidem.

⁷⁵² Ibidem.

⁷⁵³ Ibidem.

⁷⁵⁴ Ibidem.

⁷⁵⁵ Ibidem.

⁷⁵⁶ Ibidem.

⁷⁵⁷ Ibidem.

⁷⁵⁸ Ibidem.

⁷⁵⁹ Ibidem.

⁷⁶⁰ Ibidem.

⁷⁶¹ Ibidem.

⁷⁶² Ibidem.

- lit. b) alin. (2) art. 275 („amenințarea cu aplicarea [violenței]”⁷⁶⁴);
- alin. (1) art. 278 („amenințarea de a săvârși [provocarea unei explozii, a unui incendiu sau săvârșirea altei fapte]”⁷⁶⁵);
- art. 287 („amenințarea cu aplicarea [violenței]”⁷⁶⁶);
- lit. a) alin. (1) art. 289³ („amenințarea cu aplicarea [violenței]”⁷⁶⁷);
- alin. (2) art. 295 („amenințarea cu aplicarea violenței”⁷⁶⁸);
- alin. (4) art. 295 („amenințarea cu aplicarea [violenței periculoase pentru viața sau sănătatea persoanei]”⁷⁶⁹);
- alin. (7) art. 295 „amenințarea de a sustrage material sau dispozitiv radioactiv ori o instalație nucleară”⁷⁷⁰);
- alin. (5) art. 295² („amenințarea de a săvârși o acțiune prevăzută la alin. (1)”⁷⁷¹, ⁷⁷²);
- alin. (1) art. 349 („amenințarea cu moartea, cu vătămarea integrității corporale sau a sănătății, fie cu nimicirea bunurilor”⁷⁷³);
- lit. c) alin. (2) art. 352 („amenințare cu moartea ori cu vătămarea integrității corporale sau a sănătății”⁷⁷⁴);
- art. 367 („amenințarea [...] cu moartea, cu vătămarea integrității corporale sau a sănătății ori cu bătaia”⁷⁷⁵).

Observăm că, în unele din aceste norme (art. 167, lit. a) alin. (3) art. 180¹, art. 193, alin. (3) art. 208, lit. b) alin. (2) art. 209, alin. (2) art. 245⁹, alin. (1) art. 247, lit. b) alin. (2) art. 275, art. 287, lit. a) alin. (1) art. 289³ și alin. (2) art. 295) se folosește sintagma „amenințarea cu violența” sau sintagme cu un conținut apropiat, fără a se concretiza gradul de violență.

Bineînțeles, această sintagmă se referă la ipoteza amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări. Or, atât omorul, cât și vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății, reprezintă manifestări de violență.

⁷⁶³ Ibidem.

⁷⁶⁴ Ibidem.

⁷⁶⁵ Ibidem.

⁷⁶⁶ Ibidem.

⁷⁶⁷ Ibidem.

⁷⁶⁸ Ibidem.

⁷⁶⁹ Ibidem.

⁷⁷⁰ Ibidem.

⁷⁷¹ Alin. (1) art. 295² CP RM prevede răspunderea pentru săvârșirea unei acțiuni îndreptate împotriva unei instalații nucleare sau care perturbă funcționarea unei instalații nucleare.

⁷⁷² *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 128-129.

⁷⁷³ Ibidem.

⁷⁷⁴ Ibidem.

⁷⁷⁵ Ibidem.

Excepție parțială la această regulă o constituie sintagma „amenințând cu violență” din alin. (1) art. 189 CP RM. Această sintagmă nu se referă la ipoteza amenințării cu omor, dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări. Totodată, sintagma „amenințând cu violență” din alin. (1) art. 189 CP RM se referă la ipoteza amenințării cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări. Aceasta se explică prin faptul că, la lit. d) alin. (2) art. 189 CP RM, se utilizează sintagma „amenințare cu moartea”.

Este necesar de precizat că sintagma „amenințare cu moartea” (folosită în lit. d) alin. (2) art. 189, art. 272, alin. (1) art. 349, lit. c) alin. (2) art. 352 și art. 367 CP RM) are înțelesul autentic de „amenințare cu omor”. Or, ar fi absurd să considerăm că, în aceste norme, moartea, cu care este amenințată victima, ar putea avea alte cauze decât omorul. Apropos, în varianta în limba rusă a lit. d) alin. (2) art. 189, art. 272, alin. (1) art. 349, lit. c) alin. (2) art. 352 și art. 367 CP RM, se utilizează sintagma adecvată «угроза убийством».

Pentru se respecta regulile stabilite în lit. a) („conținutul proiectului se expune într-un limbaj simplu, clar și concis, pentru a se exclude orice echivoc [...]”⁷⁷⁶), lit. b) („terminologia utilizată este constantă [...]”⁷⁷⁷) și lit. c) ([...] „aceleași noțiuni se exprimă prin aceiași termeni”⁷⁷⁸) din alin. (1) art. 54 al Legii nr. 100 din 22.12.2017 cu privire la actele normative, propunem ca în lit. d) alin. (2) art. 189, art. 272, alin. (1) art. 349, lit. c) alin. (2) art. 352 și art. 367 CP RM, cuvântul „moarte” să fie substituit prin termenul „omor”.

În anumite norme (art. 188, alin. (3) art. 192¹, lit. b) alin. (3) art. 217⁴ și alin. (4) art. 295 CP RM) se folosește sintagma „amenințarea cu aplicarea violenței periculoase pentru viața sau sănătatea persoanei”.

Nu este clar dacă această sintagmă se referă la ipoteza amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări. În Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 23 din 28.06.2004 cu privire la practica judiciară în procesele penale despre sustragerea bunurilor⁷⁷⁹, în legătură cu infracțiunile prevăzute la art. 188 CP RM, nu este formulat răspunsul la această întrebare.

În opinia noastră, în cazul sintagmei „amenințarea cu aplicarea violenței periculoase pentru viața sau sănătatea persoanei”, noțiunea „violența periculoasă pentru viața sau sănătatea persoanei” se referă atât la omor, cât și la vătămarea intenționată gravă a integrității corporale

⁷⁷⁶ Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr. 7-17.

⁷⁷⁷ Ibidem.

⁷⁷⁸ Ibidem.

⁷⁷⁹ Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 23 din 28.06.2004 cu privire la practica judiciară în procesele penale despre sustragerea bunurilor. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=310

sau a sănătății. Or, omorul este o manifestare de violență periculoasă pentru viața, în timp ce vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății constituie o manifestare de violență periculoasă pentru sănătate. O asemenea interpretare ar putea fi considerată extensivă. Necâtând la aceasta, ea ar fi favorabilă făptuitorului, adică nu ar contraveni regulii prevăzute la alin. (2) art. 3 CP RM. Interpretarea, pe care o propunem, are scopul de a se evita soluțiile de calificare în care infracțiunile, prevăzute la art. 188, alin. (3) art. 192¹, lit. b) alin. (3) art. 217⁴ sau alin. (4) art. 295 CP RM, ar forma concurs ideal cu infracțiunea prevăzută la art. 155 CP RM.

În contextul analizat prezentăm o speță: M.V. a fost învinuit de săvârșirea infracțiunilor prevăzute la art. 155 și lit. d), e), f) alin. (2) art. 187 CP RM. Acțiunea de amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, reținută în contextul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM, este descrisă în felul următor: „La data de 07.03.2013, în jurul orei 17.30, M.V. a blocat pe segmentul de traseu Șestaci – Cușmirca microbuzul de pe ruta Chișinău – Socol, care se deplasa regulamentar cu 27 de pasageri, punând automobilul său în față. M.V. a pătruns în microbuz, l-a amenințat pe șoferul P.G. și pasagerii din microbuz cu omor, îndreptând arma de foc spre aceștia”.⁷⁸⁰ La rândul său, acțiunea de amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, reținută în contextul infracțiunii prevăzute la lit. d), e), f) alin. (2) art. 187 CP RM, este descrisă în felul următor: „La data de 07.03.2013, în jurul orei 17.30, aflându-se la ieșirea din s. Șestaci, rai. Șoldănești, acesta a blocat microbuzul condus de P.G., ce se deplasa regulamentar pe ruta Chișinău – Socol, cu 27 de pasageri, punând automobilul său în față. Ulterior, M.V. a pătruns în microbuz și amenințând cu o arma de foc, a sustras 2400 de lei”⁷⁸¹.

Observăm că, în speța dată, aceeași amenințare a fost reținută la calificare de două ori: prima dată – în contextul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM; a doua oară – în contextul infracțiunii prevăzute la lit. d), e), f) alin. (2) art. 187 CP RM. Însă, în dispoziția de la lit. e) alin. (2) art. 187 CP RM, legiuitorul vorbește despre „amenințarea aplicării [violentei nepericuloase pentru viața sau sănătatea persoanei]”. Omorul, care reprezintă obiectul amenințării în cazul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM, nu poate să nu fie periculos pentru viața persoanei. Aceeași amenințare nu poate fi atât periculoasă pentru viața sau sănătatea persoanei, cât și nepericuloasă pentru viața sau sănătatea persoanei.

În concluzie, sintagma „amenințarea cu aplicarea violentei periculoase pentru viața sau sănătatea persoanei” din art. 188, alin. (3) art. 192¹, lit. b) alin. (3) art. 217⁴ și alin. (4) art. 295

⁷⁸⁰ Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 13.06.2018. Dosarul nr. Ira-930/2018. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=11374

⁷⁸¹ Ibidem.

CP RM se referă, printre altele, la ipoteza amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări.

În alt context, nu este clar dacă sintagma „amenințarea cu aplicarea [armei de foc]” din lit. a) alin. (2) art. 206 CP RM și sintagma „amenințarea de a săvârși [provocarea unei explozii, a unui incendiu sau săvârșirea altei fapte]” din alin. (1) art. 278 CP RM se referă la ipoteza amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări.

În aceste sintagme, legiuitorul menționează ca obiect al amenințării nu o faptă anumită, ci aplicarea unui mijloc de săvârșire a infracțiunii (armă de foc) sau aplicarea unor metode de săvârșire a infracțiunii (provocarea unei explozii, a unui incendiu sau săvârșirea altei fapte). Arma de foc poate fi aplicată la săvârșirea unui omor ori a unei vătămări intenționate grave a integrității corporale sau a sănătății. De asemenea, provocarea unei explozii, a unui incendiu sau săvârșirea altei fapte pot constitui metode de săvârșire a unui omor ori a unei vătămări intenționate grave a integrității corporale sau a sănătății.

În concluzie, sintagma „amenințarea cu aplicarea [armei de foc]” din lit. a) alin. (2) art. 206 CP RM și sintagma „amenințarea de a săvârși [provocarea unei explozii, a unui incendiu sau săvârșirea altei fapte]” din alin. (1) art. 278 CP RM se referă, printre altele, la ipoteza amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări.

După aceste clarificări, putem afirma că, în cazul amenințării cu săvârșirea unei ilegalități, care se raportează la cel de-al doilea tip, amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății este menționată explicit sau implicit în art. 167, lit. a) alin. (3) art. 180¹, art. 188, alin. (1) art. 189 (doar amenințarea cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății), alin. (3) art. 192¹, art. 193, lit. a) alin. (2) art. 206, alin. (3) art. 208, lit. b) alin. (2) art. 209, lit. b) alin. (3) art. 217⁴, alin. (2) art. 245⁹, alin. (1) art. 247, art. 272, lit. b) alin. (2) art. 275, alin. (1) art. 278, art. 287, lit. a) alin. (1) art. 289³, alin. (2) art. 295, alin. (4) art. 295, alin. (1) art. 349, lit. c) alin. (2) art. 352 și art. 367 CP RM.

Amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, prevăzută de aceste norme, presupune ipostaze care nu se regăsesc în art. 155 CP RM:

- art. 167 CP RM (metodă de determinare a victimei să se angajeze ori să rămână în raport de concubinaj sau de căsătorie);

- lit. a) alin. (3) art. 180¹ CP RM (acțiune adiacentă care secundează acțiunea principală fie de împiedicare a activității mass-media sau a jurnalistului, fie de intimidare a mass-media sau a jurnalistului pentru critică);

– art. 188 CP RM (acțiune adiacentă care secundează acțiunea principală de sustragere în formă consumată sau sub formă de tentativă);

– alin. (1) art. 189 CP RM (acțiune adiacentă care secundează acțiunea principală de cerere de a se transmite bunurile proprietarului, posesorului sau deținătorului ori dreptul asupra acestora sau de a săvârși alte acțiuni cu caracter patrimonial)⁷⁸²;

– alin. (3) art. 192¹ CP RM (acțiune adiacentă care secundează acțiunea principală de răpire a mijlocului de transport);

– art. 193 CP RM (acțiune adiacentă care secundează acțiunea principală de ocupare, în întregime sau în parte, fără drept, a unui imobil aflat în posesia altuia);

– lit. a) alin. (2) art. 206 CP RM (acțiune adiacentă care secundează acțiunea principală de recrutare, transportare, transfer, adăpostire sau primire a unui copil, ori de dare sau primire a unor plăți ori beneficii pentru obținerea consimțământului unei persoane care deține controlul asupra copilului);

– alin. (3) art. 208 CP RM (metodă de atragere a minorilor la activitatea criminală, de instigare a lor la săvârșirea infracțiunilor ori de determinare a minorilor la săvârșirea unor fapte imorale (cerșetorie, jocuri de noroc, desfrâu));

– lit. b) alin. (2) art. 209 CP RM (metodă de atragere a minorilor la consumul ilegal de substanțe stupefiante, psihotrope și/sau de alte substanțe cu efecte similar);

– lit. b) alin. (3) art. 217⁴ CP RM (acțiune adiacentă care secundează acțiunea principală de sustragere sau extorcere a drogurilor sau etnobotanicelor);

– alin. (2) art. 245⁹ CP RM (acțiune adiacentă care secundează acțiunea sau inacțiunea principală de încălcare a legislației privind convocarea și desfășurarea adunării generale a asociațiilor (acționarilor) societății comerciale);

– alin. (1) art. 247 CP RM (acțiune adiacentă care secundează acțiunea principală de constrângere de a încheia o tranzacție sau de a refuza încheierea ei);

– art. 272 CP RM (metodă de constrângere a lucrătorului din transportul feroviar, naval, aerian sau auto de a nu-și îndeplini obligațiile de serviciu);

– lit. b) alin. (2) art. 275 CP RM (acțiune adiacentă care secundează acțiunea principală fie de deturnare, capturare sau exercitare ilegală a controlului asupra unei garnituri de tren, a unei nave aeriene, maritime sau fluviale, fie de ocupare a gării, aeroportului, portului sau altei întreprinderi, instituții, organizații de transport, fie de acaparare a încărcăturilor);

⁷⁸² Această normă prevede doar amenințarea cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, nu și amenințarea cu omor.

– alin. (1) art. 278 CP RM (prezența scopului special de a intimida populația unui stat ori o parte din ea, de a atrage atenția societății asupra ideilor politice, religioase ori de altă natură ale făptuitorului sau de a sili un stat, o organizație internațională, o persoană juridică sau fizică să săvâșească sau să se abțină de la săvârșirea vreunei acțiuni);

– art. 287 CP RM (acțiune adiacentă care secundează acțiunea principală de încălcare grosolană a ordinii publice);

– lit. a) alin. (1) art. 289³ CP RM (acțiune adiacentă care secundează acțiunea principală de capturare sau exercitare ilegală a controlului asupra unei platforme fixe);

– alin. (2) art. 295 CP RM (acțiune adiacentă care secundează acțiunea principală de cerere de a transmite material sau dispozitiv radioactiv ori o instalație nucleară);

– alin. (4) art. 295 CP RM (acțiune adiacentă care secundează acțiunea principală de atac săvârșit asupra unei persoane în scopul sustragerii materialului sau a dispozitivului radioactiv ori a instalației nucleare);

– alin. (1) art. 349 CP RM (prezența fie a scopului special de sistare a activității de serviciu a persoanei cu funcție de răspundere sau de schimbare a caracterului acestei activități în interesul celui care amenință sau al altei persoane, fie a legăturii cu participarea persoanei care își îndeplinește datoria obștească la prevenirea ori curmarea unei infracțiuni sau a unei fapte antisociale);

– lit. c) alin. (2) art. 352 CP RM (acțiune adiacentă care secundează acțiunea principală de exercitare a unui drept legitim sau presupus în mod arbitrar și prin încălcarea ordinii stabilite);

– art. 367 CP RM (timpul îndeplinirii de către militar a obligațiilor legate de serviciul militar).

În oricare dintre ipostazele sus-menționate, amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății se califică nu în baza art. 155 CP RM, ci conform uneia dintre normele concurente punctate mai sus.

În altă ordine de idei, amenințarea cu săvârșirea exclusiv a unei infracțiuni, care se raportează la cel de-al treilea tip, este incriminată în următoarele norme din Codul penal:

– alin. (5) art. 142 („amenințarea cu săvârșirea unei acțiuni prevăzute la alin. (1)⁷⁸³, (2)⁷⁸⁴, (3)⁷⁸⁵ sau (4)^{786,787});

⁷⁸³ Alin. (1) art. 142 CP RM prevede răspunderea pentru săvârșirea unui act de violență asupra oficiului, locuinței sau mijlocului de transport al persoanei care beneficiază de protecție internațională, dacă acest act poate periclita viața, sănătatea sau libertatea persoanei în cauză.

⁷⁸⁴ În alin. (2) art. 142 CP RM este incriminată fapta de răpire sau săvârșire a unui alt atac asupra persoanei care beneficiază de protecție internațională sau asupra libertății acesteia.

⁷⁸⁵ Alin. (3) art. 142 CP RM prevede răspunderea pentru omorul persoanei care beneficiază de protecție internațională.

- art. 155 („amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății”⁷⁸⁸);
- lit. d) alin. (2) art. 189 („amenințare cu moartea”⁷⁸⁹);
- alin. (1) art. 280 („amenințarea cu omor, cu vătămarea integrității corporale sau a sănătății ori cu reținerea în continuare a persoanei în [calitate de ostatic]”⁷⁹⁰);
- alin. (3) art. 295¹ („amenințarea de a săvârși o faptă prevăzută la alin. (2)”⁷⁹¹,⁷⁹²);
- alin. (4) art. 295² („amenințarea de a săvârși o acțiune prevăzută la alin. (1)”⁷⁹³).⁷⁹⁴

După cum vedem, amenințarea cu omor și/sau cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății este menționată nu doar în art. 155 CP RM, ci și în alin. (5) art. 142 CP RM (coroborat cu alin. (2), (3) sau (4) al acestui articol), lit. d) alin. (2) art. 189 și alin. (1) art. 280 CP RM. Diferă circumstanțele, descrise în aceste norme, în care se comite amenințarea cu omor și/sau cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății.

Astfel, în cazul infracțiunii prevăzute la alin. (5) art. 142 CP RM (coroborat cu alin. (2), (3) sau (4) al acestui articol), amenințarea cu omor și/sau cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății este săvârșită asupra unei victime cu calitate specială (persoană care beneficiază de protecție internațională) și/sau în prezența unui scop special (scopul provocării războiului sau conflictului internațional).

În situația infracțiunii prevăzute la lit. d) alin. (2) art. 189 CP RM, amenințarea cu omor și/sau cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății constituie acțiunea adicentă care secundează acțiunea principală de cerere de a se transmite bunurile proprietarului, posesorului sau deținătorului ori dreptul asupra acestora sau de a săvârși alte acțiuni cu caracter patrimonial.

În fine, în cazul infracțiunii prevăzute la alin. (1) art. 280 CP RM, amenințarea cu omor și/sau cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății reprezintă acțiunea adicentă care secundează acțiunea principală de luare sau reținere a persoanei în calitate de ostatic. În afară de aceasta, este necesară prezența scopului special de a sili statul, organizația

⁷⁸⁶ În alin. (4) art. 142 CP RM sunt incriminate acțiunile prevăzute la alin. (1) sau (2) art. 142 CP RM, săvârșite în scopul provocării războiului sau conflictului internațional.

⁷⁸⁷ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 128-129.

⁷⁸⁸ Ibidem.

⁷⁸⁹ Ibidem.

⁷⁹⁰ Ibidem.

⁷⁹¹ Alin. (2) art. 295¹ CP RM prevede răspunderea pentru utilizarea prin orice metodă a materialului sau a dispozitivului radioactiv ori a instalației nucleare, însoțită de eliberarea sau de pericolul eliberării materialului radioactiv, săvârșită cu scopul: a) de a cauza moartea ori vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, daune esențiale proprietății sau mediului; b) de a sili statul, organizația internațională, persoana juridică sau fizică să săvârșască sau să se abțină de la săvârșirea vreunei acțiuni.

⁷⁹² *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 128-129.

⁷⁹³ În alin. (1) art. 295² CP RM este incriminată fapta de săvârșire a unei acțiuni îndreptate împotriva unei instalații nucleare sau care perturbă funcționarea unei instalații nucleare.

⁷⁹⁴ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 128-129.

internațională, persoana juridică sau fizică ori un grup de persoane să săvârșească sau să se abțină de la săvârșirea vreunei acțiuni în calitate de condiție pentru eliberarea ostaticului.

În lipsa oricăreia dintre circumstanțele, descrise în aceste norme concurente, amenințarea cu omor și/sau cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății se califică în baza art. 155 CP RM.

În funcție de *gradul de amplitudine în care amenințarea se regăsește în cadrul faptei prejudiciabile*, vorbim despre:

1) amenințarea care epuizează conținutul faptei prejudiciabile (alin. (5) art. 142, art. 155, alin. (1) art. 247, art. 272, alin. (1) art. 280, alin. (7) art. 295, alin. (3) art. 295¹, alin. (5) art. 295², alin. (1) art. 349 și art. 367 CP RM);

2) amenințarea ca modalitate faptică alternativă a faptei prejudiciabile (lit. e) alin. (1) art. 135¹, lit. b) alin. (1) și lit. c) art. 137, lit. b) alin. (3) art. 158, art. 164, 166, 167, 168, 171, 172, alin. (3) art. 181², alin. (1) art. 184, lit. g) alin. (1) și lit. c) alin. (3) art. 185¹, alin. (1) și lit. d) alin. (7) art. 185², lit. b) alin. (1) art. 201¹, alin. (3) art. 205, art. 208, 217⁴, alin. (2) art. 245⁹, alin. (1) art. 245¹⁰, art. 256, 286, 314, lit. c) alin. (2) art. 324, art. 326 și lit. c) alin. (2) art. 333 CP RM și alin. (16) art. 287 CC RM);

3) amenințarea ca modalitate normativă alternativă a faptei prejudiciabile:

a) ca parte a binomului „violență – amenințare” (lit. a) alin. (1) art. 137, lit. a) alin. (1) art. 165, alin. (2) art. 179, lit. a) alin. (3) art. 180¹, lit. e) alin. (2) art. 187, art. 188, lit. b) alin. (2) și alin. (3) art. 192¹, lit. a) alin. (2) art. 206 (în ipoteza desemnată prin sintagma „violență fizică și/sau psihică”), lit. b) alin. (2) art. 209, lit. e) alin. (2) și lit. b) alin. (3) art. 217⁴, alin. (4) art. 295 și lit. c) alin. (2) art. 352 CP RM);

b) ca parte a binomului „aplicare a armei de foc – amenințare” (lit. a) alin. (2) art. 206 CP RM);

c) ca parte a binomului „profitare de abuz de autoritate sau de situația de vulnerabilitate a copilului – amenințare” (lit. c) alin. (2) art. 206 CP RM);

d) ca parte a binomului „amenințare – provocarea unei explozii, a unui incendiu sau săvârșirea altei fapte care creează pericolul de a cauza moartea ori vătămarea integrității corporale sau a sănătății, daune esențiale proprietății sau mediului ori alte urmări grave” (alin. (1) art. 278 CP RM);

e) ca parte a binomului „amenințare – altă formă de intimidare” (alin. (2) art. 295 CP RM);

f) ca parte a binomului „amenințare – alte acte ilegale” (art. 309 CP RM);

g) ca parte a trinomului „amenințare – constrângere – șantaj” (art. 173 CP RM);

h) ca parte a trinomului „violență – amenințare – distrugerea sau strămutarea semnelor de hotar” (art. 193 CP RM);

i) ca parte a trinomului „violență – amenințare – altă formă de intimidare” (lit. b) alin. (2) art. 275 și lit. a) alin. (1) art. 289³ CP RM);

j) ca parte a trinomului „aplicarea violenței – amenințare – opunerea de rezistență violentă” (art. 287 CP RM);

k) ca parte a polinomului „înșelăciune – constrângere – violență – amenințare” (art. 167 CP RM);

l) ca parte a polinomului „propunere – convingere – manipulare – amenințare – promisiune de a oferi avantaje sub orice formă” (art. 175¹ CP RM);

m) parte a polinomului „amenințare – violență – deteriorarea ori distrugerea bunurilor – răpirea persoanei” (art. 189 CP RM).

Amenințarea, prevăzută la art. 155 CP RM, se raportează la primul din aceste tipuri. Or, în afară de amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, nicio altă acțiune sau inacțiune nu poate alcătui conținutul faptei prejudiciabile prevăzute de acest articol.

O situație similară se atestă în cazul amenințării prevăzute la alin. (5) art. 142, alin. (1) art. 247, art. 272, alin. (1) art. 280, alin. (7) art. 295, alin. (3) art. 295¹, alin. (5) art. 295², alin. (1) art. 349 și art. 367 CP RM. În alte cazuri, amenințarea nu epuizează conținutul faptei prejudiciabile, deoarece constituie fie o modalitate faptică alternativă a faptei prejudiciabile (*e.g.*, în cazurile prevăzute la lit. e) alin. (1) art. 135¹, lit. b) alin. (1) și lit. c) art. 137, lit. b) alin. (3) art. 158, art. 164, 166, 167, 168, 171, 172 etc. din Codul penal), fie o modalitate normativă alternativă a faptei prejudiciabile (*e.g.*, în cazurile prevăzute la lit. a) alin. (1) art. 137, lit. a) alin. (1) art. 165, alin. (2) art. 179, lit. a) și c) alin. (2) art. 206, alin. (1) art. 278 etc. din Codul penal).

În cazurile în care amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății reprezintă o modalitate alternativă a faptei prejudiciabile, există pericolul aplicării suplimentare neîntemeiate a art. 155 CP RM. În astfel de cazuri, sunt încălcate regulile de calificare prevăzute de art. 116 („Calificarea infracțiunilor în cazul concurenței dintre normele generale și cele speciale”) și art. 118 („Calificarea infracțiunilor în cazul concurenței dintre o parte și un întreg”) din Codul penal. Asemenea erori sunt frecvente în practica judiciară.

Comun pentru aceste erori este faptul că aceeași acțiune de amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății este descrisă în două contexte diferite, ca să pară că această acțiune a fost săvârșită de două ori.

De exemplu, într-o speță, N.S. a fost învinuit de comiterea infracțiunilor prevăzute la art. 155 și lit. b), f) alin. (2) art. 166 CP RM. Acțiunea de amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, reținută în contextul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM, este descrisă în felul următor: „La data de 03.01.2013, aproximativ la ora 03.00, N.S., fiind în stare de ebrietate, a venit în apartamentul închiriat de fosta sa prietenă M.O., în care la acel moment se mai afla T.M. [...] sub pretextul de a lua hainele sale care se aflau în apartamentul indicat [...]. N.S. a luat un cuțit de bucătărie și, apropiindu-se de M.O., a amenințat-o că o va omori cu cuțitul [...]”.⁷⁹⁵ La rândul său, acțiunea de amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, reținută în contextul infracțiunii prevăzute la lit. b), f) alin. (2) art. 166 CP RM, este descrisă în felul următor: „N.S., la 03.01.2013, aproximativ la ora 03.00, fiind în stare de ebrietate, a venit în apartamentul închiriat de fosta sa prietenă M.O. [...] sub pretextul de a lua hainele sale care se aflau în apartamentul indicat [...]. N.S. a închis ușa apartamentului cu cheie din interior, [...] a luat din bucătărie cuțitul de bucătărie și, apropiindu-se de M.O., o amenința că o va omori cu cuțitul, [...] apoi le-a reținut pe T.M. și M.O., contrar voinței acestora, în apartamentul indicat de la ora 03.00 până la 13.00, 03.01.2013 [...]”.⁷⁹⁶

În alt caz, B.N. a fost condamnat în baza art. 155 și lit. g) alin. (2) art. 164 CP RM. Acțiunea de amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, reținută în contextul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM, este descrisă în felul următor: „B.N., în noaptea de 26.12.2011 spre 27.12.2011, între orele 20.00 și 03.00, aflându-se în or. Hâncești, în stradă și la domiciliul său, [...] i-a pus un cuțit la gât lui Z.A. și a amenințat-o cu omor, existînd pericolul acestei amenințări”.⁷⁹⁷ La rândul său, acțiunea de amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, reținută în contextul infracțiunii prevăzute la lit. g) alin. (2) art. 164 CP RM, este descrisă în felul următor: „Tot el, la 26.12.2011, aproximativ la ora 20.00, în or. Hâncești, de pe scările Colegiului de Construcție, cu aplicarea unui cuțit, a răpit-o pe Z.A. și a dus-o la el acasă [...] unde a deținut-o până la 27.12.2011, ora 03.00”.⁷⁹⁸

În alte cazuri din practica judiciară, instanța supremă prezintă argumente, conform cărora infracțiunea, prevăzută la art. 155 CP RM, nu poate forma concurs ideal cu o infracțiune care presupune ca modalitate de săvârșire amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății.

⁷⁹⁵ *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 06.05.2020. Dosarul nr. Ira-724/2020.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=15824

⁷⁹⁶ Ibidem.

⁷⁹⁷ *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 26.06.2013. Dosarul nr. Ira-679/2013.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=330

⁷⁹⁸ Ibidem.

Astfel, într-o speță, Colegiul penal al Curții Supreme de Justiție, ca instanță de recurs, motivează: „Colegiul penal respinge argumentele procurorului precum că în caz este prezent concursul ideal de infracțiuni, acțiunile inculpaților urmând să fie încadrate și în baza art. 155 CP RM. Or, conform circumstanțelor constatate, în situația din speță, aplicarea art. 171 CP RM exclude posibilitatea calificării acțiunilor inculpaților B.I., I.B. și P.P. în concurs cu art. 155 CP RM, dat fiind că toate acțiunile inculpaților sunt cuprinse de componența unei singure infracțiuni care este prevăzută la art. 171 CP RM, pentru care au și fost condamnați inculpații. Se reține că amenințarea în contextul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM trebuie deosebită de amenințarea săvârșită ca acțiune adiacentă în cadrul infracțiunii complexe prevăzute la art. 171 CP RM. În caz această amenințare a avut scopul comiterii infracțiunii de viol, fiind parte componentă a acestei infracțiuni, aplicată pentru înfrângerea rezistenței părții vătămate. În asemenea situație, în corespundere cu art. 118 CP RM, nu este necesară calificarea suplimentară în baza art. 155 CP RM”.⁷⁹⁹ În altă speță, Colegiul penal al Curții Supreme de Justiție, ca instanță de recurs, motivează: „Huliganismul însoțit de amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății nu necesită calificare prin concurs cu art. 155 CP RM. Aplicarea sau intenția de a aplica arma de foc, diferite cuțite, boxe sau diferite arme albe, precum și alte obiecte, inclusiv cele special adaptate pentru vătămarea integrității corporale la săvârșirea actelor de huliganism, constituie temei pentru calificarea infracțiunii în baza alin. (3) art. 287 CP RM, nu numai în acele cazuri în care făptuitorul cu ajutorul lor cauzează sau intenționează să cauzeze vătămări corporale, dar și atunci când utilizarea obiectelor menționate în procesul actelor huliganice creează un pericol real pentru viața și sănătatea cetățenilor”.⁸⁰⁰

În alți termeni, instanța supremă sugerează că, în cazul când amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății nu este un scop în sine, ci se comite pentru săvârșirea unei alte acțiuni de care este legată prin aceeași intenție infracțională, se exclude concursul ideal dintre infracțiunea, prevăzută la art. 155 CP RM, și infracțiunea care presupune ca modalitate de săvârșire amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății.

Un asemenea argument este în concordanță cu poziția exprimată de mai mulți doctrinari.⁸⁰¹

⁷⁹⁹ *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 12.02.2020. Dosarul nr. 1ra-398/2020.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=15464

⁸⁰⁰ *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 22.06.2016. Dosarul nr. 1ra-1077/2016.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=6840

⁸⁰¹ Copețchi S., Hadîrcă I. *Calificarea infracțiunilor*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p. 238-271. 349 p.; Martin D., Copețchi S. Calificarea concursului de infracțiuni (Partea II). În: *Revista Națională de Drept*, 2015, nr. 2, p. 37-43; Hadîrcă I., Copețchi S. Calificarea infracțiunilor în cazul concurenței dintre o normă generală și una specială. În: *Revista Națională de Drept*, 2015, nr. 11, p. 31-37; Cojocaru R. Trăsăturile definitorii și formele concursului de infracțiuni potrivit Codului penal al Republicii Moldova. În: *Anale științifice ale Academiei „Ștefan*

Amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, privită ca parte a unui întreg, nu poate, în contextul aceleiași intenții infracționale, să formeze concurs ideal cu întregul respectiv. Aceasta ar veni în contradicție flagrantă cu prevederea din art. 118 CP RM. Or, în contextul aceleiași intenții infracționale, amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății nu poate să cumuleze două calități – partea și întregul – care nu au cum să coincidă.

De asemenea, amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, săvârșită în prezența unor condiții speciale (privitoare la: obiectul material sau imaterial al infracțiunii; victima infracțiunii; timpul săvârșirii infracțiunii; locul de săvârșire a infracțiunii; mijlocul de săvârșire a infracțiunii; scopul infracțiunii; motivul infracțiunii; subiectul infracțiunii etc.) nu poate, în contextul aceleiași intenții infracționale, să formeze un concurs ideal cu amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, săvârșită în absența unor condiții speciale. Și de această dată, întrucât suntem în contextul aceleiași intenții infracționale, amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății nu poate să cumuleze două calități – norma specială și norma generală – care nu au cum să coincidă.

În altă ordine de idei, indiferent de varietățile sub care se prezintă amenințarea, esența juridică a acesteia rămâne aceeași. Anume de aceea, existența în Codul penal al Republicii Moldova a definiției noțiunii de amenințare ar putea constitui un reper pentru înțelegerea semnificației acestei noțiuni în orice ipoteză care cade sub incidența legii penale, indiferent de circumstanțele particulare și notele distinctive. Necesitatea unei asemenea definiții este dictată mai ales de faptul că, în doctrina penală, există contradicții vădite cu privire la înțelesul noțiunii de amenințare.

De exemplu, unii penaliști consideră că amenințarea este singura formă a violenței psihice.⁸⁰² În acest context observăm că V.I. Simonov și V.G. Șumihin se contrazic. Mai întâi acești doctrinari menționează că noțiunile „amenințare” și „violență psihică” au un conținut

cel Mare” a MAIRM: științe juridice, 2011, Nr. XI(2), p. 15-20; Reniță Gh. Huliganismul ce implică acțiuni care încalcă grosolan ordinea publică, însoțite de aplicarea violenței asupra persoanelor: divergențe jurisprudențiale. În: *Revista Națională de Drept*, 2017, nr. 12, p. 9-21; 2018, nr. 1-3, p. 16-31; Feșteu C.G. Concursul de calificări. În: *Penalmente Relevant*, 2016, nr. 1, p. 67-88; nr. 2, p. 144-165.

⁸⁰² Стерехов Н., Эренбург А. Ответственность за угрозу и насилие в отношении должностных лиц и граждан, выполняющих общественный долг. În: *Советская юстиция*, 1971, № 19, p. 16-17; Костров Г. Психическое насилие при разбое и грабеже. În: *Советская юстиция*, 1970, № 11, p. 9-10; Гаухман Л. Насилие при грабеже, разбое и вымогательстве. În: *Советская юстиция*, 1969, № 2, p. 22-28; Левертова Р.А. Ответственность за психическое насилие по советскому уголовному праву. Омск: НИИРПО Ом. ВШМ МВД, 1978, p. 6. 103 p.

identic.⁸⁰³ După aceasta V.I. Simonov și V.G. Șumihin afirmă că noțiunea „violență psihică” este mai redusă ca volum în comparație cu noțiunea de amenințare.⁸⁰⁴

Pe de altă parte, *e.g.*, M.S. Fokin și V.E. Dvorțov, sunt de părerea că noțiunea de amenințare este o parte a noțiunii mai largi de violență psihică.⁸⁰⁵ Susținem această părere. Considerăm că amenințarea este doar unul dintre tipurile violenței psihice. Hipnoza este un alt tip al acesteia, ceea ce nu poate fi ignorat.

Unele definiții doctrinare ale noțiunii de amenințare sunt incomplete, deoarece conțin condiții necesare, însă nu și suficiente.

De exemplu, L.V. Serdiuk privește amenințarea ca pe o formă de influențare psihică.⁸⁰⁶

R.B. Golovkin menționează că „amenințare trebuie considerată actul de influențare psihologică a unui subiect asupra altuia”.⁸⁰⁷

V.V. Ivanova înțelege prin „amenințare” „influențarea asupra activității psihice a victimei prin transmiterea acesteia a informațiilor despre comiterea imediată sau preconizată a unor acțiuni indezirabile (dăunătoare) pentru ea sau pentru cei apropiați, trezind în ea un sentiment de temere și impunând-o să săvârșească o acțiune sau o inacțiune”.⁸⁰⁸

O idee similară o conține alin. (3) art. 6 al Legii nr. 1129 din 07.07.2000 a sindicatelor, în care este reliefată „influențarea asupra persoanelor prin amenințare”.⁸⁰⁹

Totuși, nici din această lege, nici din părerile exprimate de L.V. Serdiuk, R.B. Golovkin și V.V. Ivanova nu rezultă univoc dacă amenințarea este singura formă de influențare psihică asupra persoanei sau nu. Deci, ne revine sarcina să găsim soluția la această problemă.

Din punctele de vedere ale altor penaliști desprindem că influențarea psihică asupra victimei poate avea un caracter informațional și neinformațional.⁸¹⁰ Deoarece implică o înștiințare a victimei, desemnând elementele noi în raport cu cunoștințele prealabile ale acesteia, amenințarea se raportează la tipul de influențare psihică informațională.

⁸⁰³ Симонов В.И., Шумихин В.Г. *Квалификация насильственных посягательств на собственность*. Москва: ЮИ МВД РФ, 1993, p. 17. 68 p.

⁸⁰⁴ Ibidem, p. 23.

⁸⁰⁵ Фокин М.С., Дворцов В.Е. Уголовно-правовая характеристика угрозы как вида психического насилия. În: *Вестник ТОГУ*, 2013, № 4, p. 273-278.

⁸⁰⁶ Сердюк Л.В. *Психическое насилие как предмет уголовно-правовой оценки следователем*. Волгоград: ВСИ МВД, 1981, p. 9. 62 p.

⁸⁰⁷ Головкин Р.Б. Право и угрозы. În: *Вестник Владимирского юридического института*, 2018, № 1, p. 153-158.

⁸⁰⁸ Иванова В.В. *Преступное насилие*. Москва: Книжный мир, ЮИ МВД РФ, 2002, p. 35-36, p. 31. 83 p.

⁸⁰⁹ Legea nr. 1129 din 07.07. 2000 a sindicatelor. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2000, nr. 130-132.

⁸¹⁰ Чернявский А.Д. *Психическое насилие при совершении корыстных преступлений: уголовно-правовые и криминологические проблемы* / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 1991, p. 27. 247 p.; Антоян Ю.М. *Преступная жестокость*. Москва: ВНИИ МВД России, 1994, p. 54-55. 217 p.; Калугин В.В. *Физическое и психическое принуждение в уголовном праве*. Ставрополь: Ставропольсервис-школа, 2002, p. 51. 102 p.

P.N. Levin remarcă just că „amenințarea presupune o influențare informațională negativă asupra psihicului victimei”.⁸¹¹

A.I. Boițov constată că amenințarea se exprimă în „influențarea informațională asupra substructurii mentale a unei alte persoane”.⁸¹²

După părerea lui S.V. Parhomenko și A.A. Radchenko, „principala trăsătură caracteristică care permite distingerea amenințării de alte tipuri de influențare ilegală asupra unei persoane este aceea că amenințarea reprezintă o influențare informațională asupra psihicului uman”.⁸¹³

În mod similar, alți penaliști afirmă că esența amenințării o dezvăluie anume influențarea informațională ilegală și socialmente periculoasă asupra victimei.⁸¹⁴

A. Druzin nu este suficient de explicit: „Amenințare este influențarea informațională socialmente periculoasă, în rezultatul căreia victima este pusă în fața unei alegeri”.⁸¹⁵ Putem fi de acord cu această opinie în cazul în care A. Druzin are în vedere alegerea victimei între a urma sau nu voința impusă de către făptuitor.

În mod evident, amenințarea presupune o influențare informațională asupra victimei. Or, așa cum am menționat în Secțiunea 3.1.2 a tezei de față, una dintre caracteristicile violenței psihice este faptul că aceasta presupune o influențare informațională asupra victimei. Amenințarea, ca tip al violenței psihice, nu poate să nu posede o astfel de caracteristică.

Totuși, chiar dacă recunoaștem caracterul informațional al influențării psihice exercitate în cazul amenințării, aceasta nu este suficient pentru a o distinge de injurie, de calomnie și de înșelăciune. Aceste acțiuni constituie, de asemenea, forme de influențare psihică informațională asupra victimei.

O condiție nouă, scoasă în evidență de anumiți doctrinari, este efectul de intimidare (înfricoșare; timorare) pe care-l produce amenințarea.⁸¹⁶

⁸¹¹ Левин П.Н. Понятие и признаки угрозы убийством или причинением тяжкого вреда здоровью. În: *Человек: преступление и наказание*, 2007, № 1, p. 95-98.

⁸¹² Бойцов А.И. *Преступления против собственности*. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002, p. 438. 775 p.

⁸¹³ Пархоменко С.В., Радченко А.А. Угроза как способ преступного воздействия на личность в процессе доказывания в российском судопроизводстве. În: *Всероссийский криминологический журнал*, 2009, № 3, p. 5-10.

⁸¹⁴ Хабарова М.В. *Угроза убийством или причинением тяжкого вреда здоровью: уголовно-правовой и криминологический аспекты* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Краснодар, 2006, p. 10. 24 p.; Фомичева М.А. *Угроза как способ совершения преступления* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2008, p. 10. 28 p.; Лукьянова И.В. *Угроза как преступление в уголовном праве России* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2004, p. 6. 26 p.

⁸¹⁵ Друзин А. Угроза как признак преступления, предусмотренного ст. 321 УК РФ. În: *Уголовное право*, 2003, № 1, p. 23-25.

⁸¹⁶ Костров Г.К. *Уголовно-правовое значение угрозы* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 1970, p. 4. 27 p.; Самощенко И.В. *Понятие и признаки угрозы в уголовном праве*. Харьков: Издатель СПД ФЛ Вапнярчук Н.М., 2005, p. 23. 120 p.; Гаухман Л.Д. *Борьба с*

N.S. Taganțev arată că îngrijorarea este sentimentul indus victimei de către făptuitor.⁸¹⁷

După părerea lui A.V. Lohvițki, amenințarea face ca victima să fie impacientată și tulburată emoțional.⁸¹⁸

V.O. Razdobudko consideră că, în cazul amenințării, victima are „o stare emoțională specifică (stare de frică, de angoasă, de confuzie)”.⁸¹⁹

E.V. Drozdov menționează: „Esența amenințării se exprimă în exercitarea amenințării asupra activității psihice a victimei, prin comunicarea acesteia a unor informații despre săvârșirea imediat sau în viitor a unei acțiuni dăunătoare (indezirabile) pentru victimă sau pentru persoanele apropiate acesteia, în vederea trezirii la victimă a unor sentimente de temere”.⁸²⁰

Opinii similare sunt exprimate de către unii penaliști români.

De exemplu, Gh. Diaconescu menționează: „Amenințarea [...] este manifestarea intenției de a face rău cuiva (pentru a-l intimida sau pentru a obține ceva de la el)”.⁸²¹

V. Cioclei afirmă: „Prin amenințare se înțelege transmiterea unui mesaj privind un pericol, la adresa unei persoane”.⁸²²

Din punctul de vedere a lui T. Toader și M. Safta, „amenințarea are accepțiunea din vorbirea curentă, în sensul de a exprima intenția de a face rău cuiva, pentru a-l intimida, insuflându-i în felul acesta, temerea consecințelor care se vor produce”.⁸²³

Efectul de intimidare, pe care-l produce amenințarea, rezultă din conținutul anumitor norme penale. De exemplu, la lit. b) alin. (2) art. 275 CP RM se folosește sintagma „violență sau amenințare cu aplicarea ei ori o altă formă de intimidare”.⁸²⁴ La alin. (1) art. 289³ CP RM se

насиловственными посягательствами. Москва: Юридическая литература, 1969, p. 31. 120 p.; Симонов В.И., Шумихин В.Г. *Квалификация насильственных посягательств на собственность*. Москва: ЮИ МВД РФ, 1993, p. 17. 68 p.; Фаргиев И.А. Некоторые вопросы угрозы убийством или причинением тяжкого вреда. În: *Антология научной мысли: К 10-летию Российской академии правосудия: Сборник статей* / Отв. ред. В.В. Ершов, Н.А. Тузов. Москва: Статут, 2008, p. 524-528; *Уголовное право России. Общая и Особенная части* / Под ред. В.К. Дуюнова. Москва: РИОР; ИНФРА-М, 2019, p. 342. 780 p.; Ковалев М.И., Фролов Е.А., Ефимов М.А. и др. *Научный комментарий к уголовному кодексу РСФСР* / Под ред. М. И. Ковалева и др. Свердловск: СЮИ, 1964, p. 402. 509 p.

⁸¹⁷ Таганцев Н.С. *Курс русского уголовного права: Часть общая. Книга I: Учение о преступлении*. Санкт-Петербург: Типография М. Стасюлевича, 1878, p. 220-221. 324 p.

⁸¹⁸ Лохвицкий А.В. *Курс русского уголовного права*. Санкт-Петербург: Скоропечатня Ю.О. Шредера, 1871, p. 613-614. 704 p.

⁸¹⁹ Раздобудко В.О. Механизм преступной угрозы. În: *Актуальные проблемы права, экономики и управления: материалы международной научно-практической конференции. Вып. XI*. Иркутск: РИО САПЭУ, 2015, p. 184-185. 372 p.

⁸²⁰ Дроздов Е.В. Угроза и ее виды в уголовном праве России: вопросы методологии, теории и практики. În: *Аллея Науки*, 2019, Т. 1, № 10, p. 807-811.

⁸²¹ Diaconescu Gh., Duvac C. *Tratat de drept penal: partea specială*. București: C.H. Beck, 2009, p. 170. 1158 p.

⁸²² Cioclei V. *Drept penal: partea specială: infracțiuni contra persoanei*. București: C.H. Beck, 2009, p. 205. 287 p.

⁸²³ Antoniu G., Brutaru V., Duvac C. et al. *Explicațiile noului Cod penal. Vol. III (Articolele 188-256)* / G. Antoniu, T. Toader (coord.). București: Universul Juridic, 2015, p. 133. 654 p.

⁸²⁴ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 128-129.

utilizează aceeași sintagmă. La alin. (2) art. 295 CP RM este menționată „amenințarea cu aplicarea violenței sau altă formă de intimidare”.⁸²⁵

O concluzie diferită rezultă dintr-o sintagmă folosită în alin. (3) art. 10 al Codului serviciilor media audiovizuale al Republicii Moldova: „amenințare ori intimidare”.⁸²⁶ Nu considerăm reușită această sintagmă, din moment ce orice amenințare este susceptibilă de a produce efectul de intimidare.

Acest efect nu trebuie confundat cu efectul de producere a unei traume psihice victimei.

De exemplu, E.V. Ghertel percepe amenințarea ca pe o formă de violență psihică, presupunând că făptuitorul dorește să influențeze asupra psihicului uman și, astfel, nu doar să suprimă libertatea de exprimare a voinței victimei, ci și să-i provoace traume psihice”.⁸²⁷

După părerea lui L.V. Danelean, „amenințarea este o formă a violenței psihice, care constă în promisiunea făcută unei persoane de a-i cauza în viitor un anumit prejudiciu, cauzându-i victimei o traumă psihică”.⁸²⁸

M. Botnarenco are o opinie diferită în anumite privințe: „Amenințarea este susceptibilă să producă o traumă psihică, însă chiar și în situația în care nu se produce o astfel de traumă aceasta nu înseamnă că nu se poate vorbi despre o amenințare în sensul legii penale”.⁸²⁹

Considerăm că producerea unei traume psihice nu ține de esența amenințării. Amenințarea are ca obiect juridic special relațiile sociale cu privire la libertatea psihică a persoanei. Cauzarea victimei a unui prejudiciu fizic sau psihic depășește cadrul normativ al amenințării. Într-un asemenea caz, în funcție de forma de vinovăție și de gradul de pericol social, se va aplica suplimentar art. 151, 152 sau 157 CP RM ori art. 78 CC RM.

O altă condiție, ce caracterizează noțiunea de amenințare, evidențiată de către unii doctrinari, este efectul de constrângere pe care l-ar produce amenințarea.

Unii autori se exprimă echivoc, fără suficientă claritate. De exemplu, O. Korostâlev menționează: „Amenințarea este una dintre metodele frecvent atestate de constrângere psihică, ce presupune influențarea violentă asupra psihicului uman. [...] Amenințarea asociată cu constrângerea, ca și amenințarea, săvârșită cu aplicarea armelor sau a obiectelor folosite în calitate de arme, sunt mai periculoase din punct de vedere social decât amenințarea care nu este

⁸²⁵ Ibidem.

⁸²⁶ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr. 462-466.

⁸²⁷ Гертель Е.В. Понятие угрозы в уголовном праве и ее признаки. În: *Вестник Барнаульского Юридического Института МВД России*, 2004, № 7, p. 44-47.

⁸²⁸ Данелян Л.В. *Уголовно-правовая и криминологическая характеристика угрозы убийством или причинением тяжкого вреда здоровью* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Тюмень, 2011, p. 8-9. 23 p.

⁸²⁹ Botnarenco M. *Răspunderea penală pentru hărțuirea sexuală în Republica Moldova* / Teză de doctor în drept. Chișinău, 2016, p. 89. 197 p.

aggravată de circumstanțele specificate”.⁸³⁰ Astfel, după ce afirmă că amenințarea este un caz particular de constrângere, O. Korostâlev susține că este posibilă amenințarea fără constrângere.

La fel de confuză este opinia lui S.V. Poznașev care consideră că amenințarea necondiționată (care nu este legată de constrângere) nu limitează libertatea persoanei. Cu toate acestea, pe parcursul analizei ulterioare a amenințării, autorul dat ajunge la concluzia că amenințarea face parte din grupul infracțiunilor contra libertății persoanei.⁸³¹

A.O. Kurbatova și P. Barenboim sunt categorici și consideră că amenințarea reprezintă în toate cazurile o faptă prin care victima este constrânsă să execute solicitarea formulată de către făptuitor.⁸³²

Conform opiniei lui N.M. Dvoretcki, „amenințare este influențarea care afectează starea psihică a victimei, a cărei esență o constituie transmiterea acesteia a unor informații negative cu privire la dorința făptuitorului de a săvârși imediat sau în viitor anumite fapte împotriva victimei, pentru a-i trezi un sentiment constant de temere și *pentru a o constrânge să comită o acțiune sau o inacțiune* [evid. ns.]”.⁸³³ Alți doctrinari împărtășesc păreri similare.⁸³⁴

De asemenea, în unele acte legislative este promovată o poziție asemănătoare.

De exemplu, dispoziția de la lit. a) alin. (3) art. 2 al Legii nr. 241 din 20.10.2005 privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane conține sintagma „amenințări sau alte mijloace de constrângere”.⁸³⁵

⁸³⁰ Коростылёв О. Угроза в уголовном праве: понятие, виды, значение. În: *Уголовное право*, 2006, № 3, p. 37-40.

⁸³¹ Познышев С.В. *Особенная часть русского уголовного права. Сравнительный очерк важнейших отделов особенной части старого и нового Уложений*. Москва: Типография В.М. Саблина, 1909, p. 135-136. 516 p.

⁸³² Курбатова А.О. Понятие и виды вымогательских угроз. În: *Вестник Краснодарского университета МВД России*, 2017, № 3, p. 42-44; Баренбойм П. *Как избежать пытки. Психология допроса и защита граждан*. Москва: Юстицинформ, 2004, p. 14. 62 p.

⁸³³ Дворецкий Н.М. Понятие психического насилия в контексте вменяемости, ответственности и наказания виновного. În: *Современное общество и власть*, 2018, № 2, p. 56-63.

⁸³⁴ Дворецкий М.Ю. Пестов Д.А. Понятие невменяемости в уголовном праве в контексте оптимизации уголовной ответственности. În: *Вестник Тамбовского университета. Серия: Гуманитарные науки*, 2010, № 1, p. 311-314; Стромов В.Ю., Дворецкий М.Ю. Эффективная реализация уголовной ответственности: проблемы теории и правоприменительной практики. În: *Вестник Московского университета МВД России*, 2014, № 8, p. 87-92; Дворецкий М.Ю. Уголовная ответственность в отечественном законодательстве в контексте эффективности реализации: проблемы теории и практики применения. În: *Вестник Тамбовского университета. Серия: Гуманитарные науки*, 2014, № 2, p. 205-212; Стерехов Н.В. *Ответственность за угрозу по советскому уголовному праву (вопросы теории и практики)* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Свердловск, 1972, p. 4. 24 p.; Гришко А.Я., Гришко Е.А., Упоров И.В. *Уголовное право. Общая часть* / Под ред. Н.И. Ветрова. Москва: ЮИ МВД России; Универсум, 2001, p. 155. 247 p.; Мадлаева Ф.В. Физическое и психическое принуждение: виды и способы. În: *Молодой ученый*, 2015, № 17, p. 369-371; Vozian R. Noțiunea, esența și caracteristicile definitorii ale conceptului de violență în familie. În: *Anale științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAIRM: științe juridice*, 2012, Nr. XII, p. 189-192; Paladii A. *Violul: studiu de drept penal și investigarea judiciară a infracțiunii* / Teză de doctor în drept. Chișinău, 2010, p. 80-81. 219 p.

⁸³⁵ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2005, nr. 164-167.

Prevederea de la pct. 1) alin. (1) art. 94 din Codul de procedură penală cuprinde expresia „aplicarea violenței, a amenințărilor sau a altor mijloace de constrângere”.⁸³⁶

Dispoziția de la lit. a) alin. (6) art. 425 CC RM conține cuvintele „violență, amenințări sau alte mijloace de constrângere”.⁸³⁷

De asemenea, *e.g.*, din art. 483 CP RBe, rezultă că amenințarea implică inevitabil constrângerea victimei: „Prin amenințări, legea înțelege orice mijloace de constrângere morală prin amenințarea cu un rău iminent”.⁸³⁸

Însă, în textul legii penale găsim exemple care arată că noțiunile „constrângere” și „amenințare” nu au un conținut identic. De exemplu, în art. 167 CP RM, la caracterizarea laturii obiective a infracțiunii de sclavie și de condiții similare sclaviei, termenul „constrângere” și sintagma „amenințarea cu violența” se referă la ipoteze distincte. De asemenea, în dispoziția art. 173 CP RM, la caracterizarea acțiunii adiacente din cadrul laturii obiective a hărțuirii sexuale, termenii „amenințare” și „constrângere” desemnează ipoteze alternative. Nu în ultimul rând, în alin. (1) art. 247 CP RM, legiuitorul prevede că constrângerea este însoțită, printre altele, de amenințări cu aplicarea violenței.

L.S. Belogriț-Kotlearevski remarcă întemeiat că „amenințarea poate îndeplini funcția fie de mijloc de constrângere, fie de faptă de sine stătătoare”.⁸³⁹

A.A. Krașeninikov vorbește, de asemenea, despre două ipostaze în care poate evolua amenințarea: „1) amenințare – metodă de constrângere; 2) amenințare – faptă care afectează integritatea psihică a persoanei”.⁸⁴⁰

Aceste două opinii trebuie privite prin prisma definiției noțiunii „constrângere fizică sau psihică” din alin. (1) art. 39 CP RM: „Nu constituie infracțiune fapta, prevăzută de legea penală, care a cauzat daune intereselor ocrotite de lege ca rezultat al constrângerii fizice sau psihice, *dacă în urma acestei constrângeri persoana nu putea să-și dirijeze acțiunile* [evid. ns.]”. Astfel, esența juridică a constrângerii, redată prin sintagma „dacă în urma acestei constrângeri persoana nu putea să-și dirijeze acțiunile”), constă în aceea că, în rezultatul constrângerii, victima infracțiunii este privată de posibilitatea de a-și dirija acțiunile. Cu alte cuvinte, victima dorește să săvârșească anumite acțiuni și dorește să le dirijeze, însă nu poate.

⁸³⁶ Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr. 104-110.

⁸³⁷ Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr. 3-6.

⁸³⁸ Codul penal al Regatului Belgiei. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Belgia-RO.html

⁸³⁹ Белогриц-Котляревский, Л.С. Учебник русского уголовного права: Общая и особенная части. Киев: Южно-русское книгоиздательство Ф.А. Иогансона, 1903, p. 145. 628 p.

⁸⁴⁰ Крашенинников А.А. Угроза в уголовном праве России / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Ульяновск, 2002, p. 87. 204 p.

Părerile unor doctrinari confirmă această concluzie. Caracterizând constrângerea psihică, aceștia recurg la următoarele formulări:

– „[...] persoana este nevoită să acționeze în felul impus de făptuitor, păstrând conștiința asupra acțiunilor sale. Deci persoana, în urma influențării, pierde posibilitatea de a alege modul în care acționează”⁸⁴¹;

– „aplicarea violenței psihice îndreptate spre înfrângerea voinței victimei în scopul de a o determina să se conformeze cerințelor făptuitorului”⁸⁴²;

– „influențarea informațională asupra conștiinței unei persoane, care, de regulă, constituie o amenințare de aplicare a violenței fizice [...] Constrângerea are ca scop impunerea voinței făptuitorului unei alte persoane, obligând-o să comită ceea ce nu vrea să comită”⁸⁴³;

– „influențarea intenționată exercitată în interesul unei persoane prin suprimarea voinței altei persoane pentru a o obliga să acționeze (să nu acționeze) într-un anumit mod. [...] Constrângerea psihică presupune influențarea informațională asupra psihicului uman, în cazul căreia voința victimei este suprimată”⁸⁴⁴;

– „influențarea intenționată psihică [...] asupra unei persoane, care are drept scop suprimarea voinței libere a acesteia și care constă în obligarea acesteia să săvârșească o anumită acțiune sau să se abțină de a o săvârși în interesul celui care constrânge, pentru a facilita realizarea intenției acestuia”⁸⁴⁵.

Așadar, în cazul constrângerii psihice, cel constrâns este impus fie să săvârșească ceea ce nu ar săvârși dacă nu ar fi fost constrâns, fie să nu săvârșească ceea ce ar săvârși dacă nu ar fi fost constrâns. În acest caz, relevanța săvârșirii acțiunii (inacțiunii) este determinată nu de către victimă, ci de către cel care o constrânge. Voința victimei este suprimată, iar victima nu este decât un instrument în mâinile celui care o constrânge.

Pentru comparație, influențarea, exercitată în cazul violenței psihice, în general, și al amenințării, în particular, nu presupune în mod necesar constrângerea victimei. D.A. Kovlaghina arată just: „Violență constituie influențarea direcționată, adesea cu caracter fizic, asupra victimei.

⁸⁴¹ Botnaru S., Șaporda E. Starea de hipnoză în dreptul penal substanțial al Republicii Moldova. În: *Studia Universitatis Babes-Bolyai Jurisprudentia*, 2020, nr. 2, p. 103-112.

⁸⁴² Gurev D. *Răspunderea penală pentru infracțiunea de răpire a unei persoane* / Teză de doctor în drept. Chișinău, 2016, p. 82. 204 p.

⁸⁴³ Алёшечкина С.В. К вопросу о правовой природе физического и психического принуждения к преступлению. În: *Молодежь и наука: сборник материалов X Юбилейной Всероссийской научно-технической конференции студентов, аспирантов и молодых ученых с международным участием, посвященной 80-летию образования Красноярского края*. Красноярск: Сибирский федеральный ун-т, 2014. Disponibil: <http://conf.sfu-kras.ru/sites/mn2014/directions.html>

⁸⁴⁴ Куманьева Е.А. *Принуждение в уголовном праве России* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2012, p. 7, 20. 27 p.

⁸⁴⁵ Шестаков А.Л. Сущность и место принуждения в системе способов совершения преступлений против правосудия. În: *Российский судья*, 2010, № 1, p. 23-26.

Influențarea se deosebește de constrângere prin scopul aplicării sale. Astfel, constrângerea este exercitată pentru a impune pe cineva să facă ceva sau să refuze să facă ceva, pe când influențarea este exercitată pentru a modifica atitudinea persoanei supuse influențării”.⁸⁴⁶ M. Ștefănoaia are o părere convergentă: „Aplicarea asupra victimei a [...] amenințării cu violența nu presupune automat constrângerea acesteia. [...] În consecință, este inadmisibilă confundarea constrângerii cu aplicarea [...] amenințării cu violența: orice constrângere presupune aplicarea [...] amenințării cu violența, însă nu orice aplicare [...] a amenințării cu violența presupune constrângere”.⁸⁴⁷

În cazul violenței psihice, în general, și al amenințării, în particular, făptuitorul poate recurge nu doar la constrângere, ci și la convingere. Constrângerea și convingerea diferă prin aceea că ultima, deși are ca scop modificarea conduitei victimei, îi lasă acesteia de fiecare dată posibilitatea de a alege varianta de comportament. În opoziție, constrângerea nu-i lasă victimei o asemenea posibilitate, deoarece implică subordonarea voinței victimei, excluderea acesteia de la luarea actului decizional.

În continuarea acestei idei, analiza unor prevederi legislative demonstrează că nu întotdeauna victima amenințată este constrânsă.

De exemplu, alin. (2) art. 7 al Codului muncii prevede: „Prin muncă forțată (obligatorie) se înțelege orice muncă sau serviciu impus unei persoane *sub amenințare sau fără consimțământul acesteia* [evid. ns.]”.⁸⁴⁸

Alin. (3) art. 10 al Codului serviciilor media audiovizuale al Republicii Moldova conține sintagma: „constrângerea sau exercitarea presiunii prin amenințare”.⁸⁴⁹

Nu în ultimul rând, art. 207 „Șantajul” din Codul penal al României, în primele sale două alineate, incriminează fapte similare care se deosebesc, în mare parte, doar datorită folosirii noțiunilor „constrângere” și „amenințare”: „(1) Constrângerea unei persoane să dea, să facă, să nu facă sau să sufere ceva, în scopul de a dobândi în mod injust un folos nepatrimonial, pentru sine ori pentru altul, se pedepsește cu închisoarea de la unu la 5 ani. (2) Cu aceeași pedeapsă se sancționează amenințarea cu darea în vileag a unei fapte reale sau imaginare, compromițătoare pentru persoana amenințată ori pentru un membru de familie al acesteia, în scopul prevăzut în alin. (1)”.⁸⁵⁰

⁸⁴⁶ Ковлагина Д.А. Насилие как криминообразующий признак. În: *Вестник науки и образования*, 2015, № 3, p. 128-129.

⁸⁴⁷ Ștefănoaia M. *Reglementarea răspunderii pentru infracțiunile privind traficul de persoane în dreptul comparat / Teză de doctor în drept*. Chișinău, 2013, p. 71. 206 p.

⁸⁴⁸ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2003, nr. 159-162.

⁸⁴⁹ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr. 462-466.

⁸⁵⁰ *Monitorul Oficial al României*, 2009, nr. 510.

Din analiza ultimelor dispoziții, reproduse mai sus, rezultă două variante alternative: 1) constrângerea prin amenințare, 2) exercitarea presiunii prin amenințare. Deci, este posibilă amenințarea în lipsa constrângerii. Nu în toate cazurile amenințarea este o formă a constrângerii.

În unele coduri penale străine, constrângerea și amenințarea sunt incriminate aparte, ceea ce demonstrează că aceste fapte diferă sub anumite aspecte.

De exemplu, în Codul penal al Confederației Elvețiene⁸⁵¹ se stabilește răspunderea pentru: amenințare (art. 180); constrângere (art. 181).

În Codul penal al Japoniei⁸⁵², situația este asemănătoare: răspunderea pentru amenințare este prevăzută la art. 222; răspunderea pentru constrângere este prevăzută la art. 223.

În Codul penal al Regatului Danemarcei⁸⁵³ este prevăzută răspunderea pentru: constrângere (art. 260); amenințare (art. 266).

În Codul penal al Republicii Austria⁸⁵⁴ se incriminează distinct: constrângerea (§ 105); constrângerea gravă (§ 106); amenințarea cu producerea unui pericol grav (§ 107).

În Codul penal al Republicii Bulgaria⁸⁵⁵, situația este asemănătoare: răspunderea pentru constrângere este prevăzută la art. 143; răspunderea pentru amenințare este prevăzută la art. 144.

În Codul penal al Republicii Cehie⁸⁵⁶ sunt incriminate distinct: constrângerea ilegală (sect. 171); amenințarea periculoasă (sect. 353).

În Codul penal al Republicii Federale Germania⁸⁵⁷ se incriminează distinct: constrângerea (§ 240); amenințarea (§ 241).

În Codul penal al Republicii Georgia⁸⁵⁸ este prevăzută răspunderea pentru: constrângere (art. 150); amenințare (art. 151).

În Codul penal al Republicii Slovenia⁸⁵⁹ sunt incriminate distinct: constrângerea (art. 132); amenințarea la adresa siguranței altei persoane (art. 135).

În legislația autohtonă, conform alin. (9) art. 11 din Codul de procedură penală, „persoana reținută, arestată preventiv nu poate fi supusă violenței, *amenințărilor sau unor metode care ar afecta capacitatea ei de a lua decizii și de a-și exprima opiniile* [evid. ns.]”. Amenințarea poate,

⁸⁵¹ *Criminal Code of the Swiss Confederation*. Disponibil:

https://www.legislationline.org/download/id/8991/file/SWITZ_Criminal%20Code_as%20of%202020-07-01.pdf

⁸⁵² *Penal Code*. Disponibil:

https://www.japaneselawtranslation.go.jp/law/detail_main?re=02&ia=03&vm=02&id=1960

⁸⁵³ *Codul penal al Regatului Danemarcei*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Danemarca-RO.html

⁸⁵⁴ *Codul penal al Republicii Austria*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Austria-RO.html

⁸⁵⁵ *Codul penal al Republicii Bulgaria*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Bulgaria-RO.html

⁸⁵⁶ *Codul penal al Republicii Cehie*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Cehia-RO.html

⁸⁵⁷ *Codul penal al Republicii Federale Germania*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Germania-RO.html

⁸⁵⁸ *Criminal code of Georgia*. Disponibil: <https://matsne.gov.ge/en/document/view/16426?publication=209>

⁸⁵⁹ *Codul penal al Republicii Slovenia*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Slovenia-RO.html

de asemenea, să afecteze capacitatea persoanei de a lua decizii și de a-și exprima opiniile. Este de esența amenințării ca făptuitorul să dorească să-i înfrângă voința. Totuși, amenințarea nu presupune în calitate de condiție obligatorie constrângerea victimei.

În concluzie, afectarea capacității victimei de a lua decizii și de a-și exprima opiniile cunoaște două gradații în funcție de proporția de afectare a acestei capacități. Prima gradație presupune afectarea parțială a capacității victimei de a lua decizii și de a-și exprima opiniile, fără ca victima să fie privată de posibilitatea de a-și dirija acțiunile. Cea de-a doua gradație implică afectarea deplină a capacității victimei de a lua decizii și de a-și exprima opiniile, astfel încât victima este privată de posibilitatea de a-și dirija acțiunile.

Prima gradație se referă la amenințarea care nu presupune în calitate de condiție obligatorie constrângerea victimei (*e.g.*, la amenințarea prevăzută la art. 155 CP RM). A doua gradație se referă la constrângerea victimei prin amenințare (*e.g.*, la amenințarea prevăzută la art. 272 CP RM).

Precizăm că, în conformitate cu lit. k) alin. (1) art. 77 CP RM, săvârșirea infracțiunii cu aplicarea constrângerii psihice se consideră circumstanță care se ia în considerare la agravarea pedepsei. Astfel, în cazul infracțiunilor, în care amenințarea nu presupune drept condiție obligatorie constrângerea victimei (*e.g.*, al infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM), aplicarea constrângerii psihice poate fi luată în calcul la agravarea pedepsei. În cazul infracțiunilor, în care amenințarea presupune drept condiție obligatorie constrângerea victimei (*e.g.*, al infracțiunii prevăzute la art. 272 CP RM), aplicarea constrângerii psihice nu poate fi luată în calcul la agravarea pedepsei. Aceasta rezultă din alin. (2) art. 77 CP RM.

În altă ordine de idei, definiția noțiunii de amenințare nu trebuie să conțină condiții de prisos.

Astfel de condiții sunt prezente în definițiile propuse de către unii penaliști. De exemplu, A. Borodac înțelege prin „amenințare” „acțiunea de influențare psihică prin care făptuitorul insuflă victimei frica *de a i se produce o vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății, fie lipsirea de viață* [evid. ns.]”.⁸⁶⁰

În alt caz A. Borodac și V. Bujor definesc astfel noțiunea de amenințare: „acțiunea de influențare psihică prin care făptuitorul insuflă victimei temerea *de a i se produce o vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății sau a lipirii de viață* [evid. ns.]”.⁸⁶¹

⁸⁶⁰ Borodac A. *Manual de drept penal. Partea specială*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2004, p. 86. 622 p.

⁸⁶¹ *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu / Sub red. lui A. Barbăneagră*. Chișinău: ARC, 2003, p. 327. 836 p.

După părerea lui V. Holban, prin „amenințare” trebuie de înțeles „acțiunea de influențare psihică prin care făptuitorul însuflă victimei temerea *de a i se produce o vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății sau a lipsirii de viață* [evid. ns.]”.⁸⁶²

A. Barbăneagră menționează că „prin „amenințare” se înțeleg acțiunile concrete ale făptuitorului expuse victimei oral, în scris, prin telefon, internet, prin gesturi etc. *de a o omorî, a-i cauza o vătămare gravă integrității corporale sau sănătății* [evid. ns.]”.⁸⁶³

Considerăm că acești doctrinari au definit nu noțiunea de amenințare, dar noțiunea de amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății. Evident, prima noțiune este mai largă decât cea de-a doua. Fiind noțiuni de nivel diferit, ele nu pot fi echivalate.

O remarcă similară este valabilă în raport cu definiția propusă de M.A. Hotca. Acest doctrinar înțelege prin „amenințare” „activitatea prin care se însuflă sau se induce unei persoane fizice temerea că *ea, soțul sau o rudă apropiată va suporta efectele unei infracțiuni sau ale unei fapte păgubitoare* [evid. ns.]”.⁸⁶⁴ Această definiție dezvăluie conținutul nu al noțiunii de amenințare infracțională în general, dar al noțiunii care desemnează fapta incriminată în art. 193 din Codul penal al României din 1968.⁸⁶⁵

În cazul amenințării infracționale în general, victimei i se transmite informația cu privire la cauzarea acesteia a unui rău. Acest rău presupune o varietate de ipoteze care se regăsesc în partea specială a Codului penal.

Definiția noțiunii de amenințare, pe care o propunem pentru a fi inclusă în Capitolul XIII din partea generală a Codului penal al Republicii Moldova, trebuie să fie abstrasă de detalii ce vizează componente de infracțiuni concrete. Aceasta este necesar pentru a fi îndeplinită cerința stabilită în art. 119 CP RM: „Ori de câte ori legea penală folosește un termen sau o expresie dintre cele definite în prezentul capitol (adică Capitolul XIII din partea generală a Codului penal al Republicii Moldova – *n.a.*), înțelesul lor este cel prevăzut la articolele ce urmează”.

Respectând această cerință și având în vedere caracteristicile comune și invariabile ale amenințării prevăzute de partea specială a Codului penal al Republicii Moldova, recomandăm completarea acestui cod cu art. 134²¹ „Amenințare” cu următorul conținut:

„Prin amenințare se înțelege acțiunea intenționată care: afectează libertatea psihică a victimei; are ca efect intimidarea acesteia; presupune că victimei i se transmite informația cu

⁸⁶² Barbăneagră A., Berliba V., Gurschi C. et al. *Codul penal comentat și adnotat*. Chișinău: Cartier, 2005, p. 238. 656 p.

⁸⁶³ Barbăneagră A., Alecu Gh., Berliba V. et al. *Codul penal al Republicii Moldova: Comentariu (Adnotat cu jurisprudența CEDO și a instanțelor naționale)*. Chișinău: Sarmis, 2009, p. 305. 860 p.

⁸⁶⁴ Hotca M.A. *Codul penal: comentarii și explicații*. București: C.H. Beck, 2007, p. 1048. 1593 p.

⁸⁶⁵ *Buletinul Oficial*, 1968, nr. 79-79bis.

privire la cauzarea acesteia imediată sau în viitor a unui rău; implică afectarea parțială sau deplină a capacității victimei de a lua decizii și de a-și exprima opiniile”.

3.2.2. Caracteristicile amenințării în cazul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM

În art. 155 CP RM se prevede răspunderea nu pentru o amenințare oarecare, ci pentru „amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări”.⁸⁶⁶ Din această dispoziție penală rezultă că, sub aspectul laturii obiective a infracțiunii, amenințarea în accepțiunea art. 155 CP RM trebuie să îndeplinească două condiții obligatorii:

- 1) amenințarea să aibă ca obiect omorul ori vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății;
- 2) să existe pericolul de realizare a amenințării respective.

Referitor la *prima* dintre aceste condiții, în cazul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM, obiectul amenințării îl poate reprezenta exclusiv o infracțiune de omor sau de vătămare intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății.

Într-o speță din practica judiciară, art. 155 CP RM a fost aplicat pentru amenințarea „cu aplicarea forței fizice și cu omorul”.⁸⁶⁷ În altă speță, același articol a fost aplicat pentru amenințarea victimei „cu omorul și cu cauzarea vătămărilor corporale grave”.⁸⁶⁸ Considerăm puțin probabilă ipoteza când, în contextul aceleiași infracțiuni prevăzute la art. 155 CP RM, făptuitorul amenință victima atât cu omorul, cât și cu o faptă de violență de gravitate mai redusă. Formulările „cu rezervă” de genul celor precitate demonstrează calitatea insuficientă a procesului de calificare a infracțiunii.

Într-o speță din practica judiciară, instanța de apel constată just: „Doar amenințarea cu omor ori vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății poate forma acțiunea prejudiciabilă prevăzută la această normă. [...] Pentru a concluziona despre prezența unei astfel de amenințări, urmează a fi examinate un șir de împrejurări, cum ar fi: conținutul vorbelor, gesturilor, mimicii făptuitorului în momentul amenințării, caracteristicile vulnerante ale mijloacelor de care se servește făptuitorul pentru expunerea amenințării, forța fizică a

⁸⁶⁶ Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 128-129.

⁸⁶⁷ Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 27.11.2019. Dosarul nr. 1a-1150/2019. Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/95c9ee4c-d24d-43b8-a258-d79cc045afea

⁸⁶⁸ Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 20.01.2016. Dosarul nr. 1ra-224/2016. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=5480

făptuitorului, etc.”⁸⁶⁹ Într-o altă speță din practica judiciară, instanța de fond conchide întemeiat: „Concluzia despre forma concretă sub care se prezintă amenințarea cu violența se poate realiza în urma examinării următoarelor împrejurări: conținutul vorbelor, gesturilor, mimicii făptuitorului în momentul amenințării; caracteristicile vulnerante ale mijloacelor de care se servește făptuitorul pentru expunerea amenințării; forța fizică a făptuitorului; cunoașterea de către făptuitor a unor tehnici speciale de luptă etc.”⁸⁷⁰

Într-o altă speță din practica judiciară, instanța de apel menționează: „Amenințarea concretizată se exprimă în aceea că victimei i se inspiră temerea că va fi supusă violenței de o anumită intensitate (e.g., amenințarea cu omor, amenințarea cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății). Amenințarea neconcretizată nu conține suficientă încărcătură informațională pentru ca victima să poată înțelege gradul de intensitate a violenței cu care e amenințată”.⁸⁷¹ În cazul în care nu pot fi depășite îndoielile privind infracțiunea care formează obiectul amenințării – omor sau vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății – în acord cu alin. (2) art. 3 CP RM, în descrierea faptei săvârșite ar trebui să se opteze pentru formularea care presupune interpretarea restrictivă a art. 155 CP RM – „amenințarea cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății”. În cazul în care nu pot fi depășite dubiile privind gravitatea vătămării integrității corporale sau a sănătății cu care amenință făptuitorul, în lipsa unei norme concurente, nu trebuie aplicat nici art. 155 CP RM, nici o altă normă penală sau contravențională.

După această clarificare, menționăm că, în contextul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM, prin „omor” se are în vedere, de regulă, infracțiunea prevăzută la art. 145 CP RM. Însă, în art. 155 CP RM nu face referire la infracțiunea prevăzută la art. 145 CP RM, ci la infracțiunea de omor. Din această cauză, nu se exclude posibilitatea ca omorul, care constituie obiectul amenințării în cazul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM, să fie prevăzut la lit. a) art. 135, lit. a) alin. (2) art. 135¹, alin. (4) art. 137, alin. (5) art. 137³, alin. (3) art. 142, art. 148, alin. (4) art. 278, alin. (5) art. 278¹ sau art. 342 CP RM.

Nu este clar dacă făptuitorul poate să amenințe cu săvârșirea infracțiunii prevăzute la art. 146 sau 147 CP RM. Așa cum susțin întemeiat unii penaliști, săvârșirea unei astfel de infracțiuni nu poate fi programată, anticipată, preconizată, datorită intenției repentine care apare pe fundalul

⁸⁶⁹ *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 06.04.2021. Dosarul nr. 1a-139/2021.* Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/c8157e57-4504-42fa-8304-969189b0d139

⁸⁷⁰ *Sentința Judecătoriei Bălți, sediul Central, din 30.03.2021. Dosarul nr. 1-534/2020.* Disponibil: https://jbl.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/0cb52fe4-9f5c-4eb5-8003-5a459c19a8e9

⁸⁷¹ *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 27.05.2019. Dosarul nr. 1a-204/2019.* Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/a3ceefaa-1197-e911-80d8-0050568b7027

unei stări emoționale care reduce într-un mod substanțial conștiința făptuitorului.⁸⁷² Însă, cel, care comite infracțiunea prevăzută la art. 155 CP RM, nu are intenția de a omorî. Ca urmare, este posibil ca, în cazul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM, făptuitorul să amenințe cu săvârșirea infracțiunii prevăzute la art. 146 sau 147 CP RM.

În concluzie, termenul „omor” din art. 155 CP RM trebuie interpretat cu referire la oricare infracțiune ce presupune privarea cu intenție, ilegală, de viață a unei alte persoane.

Legiuitorul nu specifică forma de vinovăție a vătămării grave a integrității corporale sau a sănătății cu care amenință subiectul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM. Însă, aceasta nici nu este necesar. Două argumente indică asupra faptului că, în cazul acestei infracțiuni, obiectul amenințării îl reprezintă anume vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății. În primul rând, interpretarea prin analogie ne arată că, în dispoziția art. 155 CP RM, termenul „omor” (care desemnează o faptă prin excelență intenționată) poate forma o pereche adecvată contextual doar cu o unitate semantico-sintactică care desemnează, de asemenea, o faptă intenționată. În al doilea rând, ar constitui un non-sens amenințarea cu o faptă săvârșită din imprudență. Infracțiunea, prevăzută la art. 155 CP RM, este săvârșită cu intenție. În mod firesc, infracțiunea, care reprezintă obiectul amenințării, trebuie să fie săvârșită la fel cu intenție.

Sintagma „vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății” din art. 155 CP RM trebuie interpretată nu doar cu referire la infracțiunea prevăzută la art. 151 CP RM. O asemenea interpretare ar fi nejustificat de îngustă. Sintagma dată trebuie interpretată cu referire la oricare dintre infracțiunile care presupun vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății, care sunt prevăzute la lit. b) art. 135, lit. i) alin. (1) art. 135¹, lit. a) alin. (3) art. 137, lit. c) alin. (3) art. 188, alin. (4) art. 201¹, lit. d) alin. (2) art. 278, lit. a) alin. (2) art. 278¹, lit. b) alin. (3) art. 280 și lit. c) alin. (5) art. 295 CP RM. Cu alte cuvinte, sintagma „vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății” din art. 155 CP RM trebuie interpretată cu referire la oricare infracțiune ce presupune cauzarea cu intenție, ilegală, a vătămării grave a integrității corporale sau a sănătății unei alte persoane.

Infracțiunea, prevăzută la art. 156 CP RM (în partea care ține de vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății), poate să constituie obiectul amenințării în contextul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM. Această posibilitate rezultă din concluzia noastră privind posibilitatea amenințării, în cazul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM, cu săvârșirea

⁸⁷² Brînza S. Infracțiunile prevăzute la art. 146 și la art. 147 CP RM: aspecte teoretice și practice. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe sociale”, 2014, nr. 3, p. 86-104; Berdilo R. Pregătirea și tentativa în cazul omorului săvârșit în stare de afect. În: Conferință științifică națională cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare”. Științe juridice și economice. Rezumate ale comunicărilor. Vol. I. Chișinău: CEP USM, 2020, p. 140-143.*

infracțiunii prevăzute la art. 146 sau 147 CP RM, pe care am constatat-o mai sus. Ca și atunci, subliniem și de această dată probabilitatea redusă a faptului ca obiectul amenințării, declarat de făptuitor, să corespundă cu obiectul amenințării care ar putea fi realizată de către făptuitor.

În alt context, considerăm prea îngust obiectul amenințării în cazul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM. Nu este clar de ce legiuitorul a decis ca acest obiect să fie reprezentat doar de omor și de vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății. În Codul penal al Republicii Moldova sunt incriminate fapte de o gravitate comparabilă cu cea a omorului și de o gravitate mai sporită decât cea a vătămării intenționate gravă a integrității corporale sau a sănătății, care nu constituie obiectul amenințării în cazul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM (e.g., infracțiunile prevăzute la alin. (2) art. 139, alin. (4) art. 142, alin. (3) art. 171, alin. (3) art. 172, alin. (3) art. 206, alin. (2) art. 284, alin. (3) art. 289¹, alin. (3) art. 289² și alin. (3) art. 289³ CP RM).

Pentru comparație, în legile penale ale unor state, obiectul amenințării îl poate reprezenta oricare infracțiune.

De exemplu, art. 266 CP RD conține formularea „persoana care amenință o altă persoană cu săvârșirea unei infracțiuni [...]”.⁸⁷³

În art. 222-17 și 222-18 CP RFr este menționată „amenințarea, prin orice fel de mijloc, cu comiterea unei crime sau a unui delict împotriva persoanelor [...]”.⁸⁷⁴

În alin. (1) § 241 CP RFG se utilizează expresia „persoana care amenință o altă persoană cu săvârșirea unei fapte penale [...]”.⁸⁷⁵

Neajunsul acestor reglementări este că ele nu asigură diferențierea răspunderii penale. Cu alte cuvinte, conform acestor reglementări, amenințarea cu săvârșirea unei infracțiuni de gravitate redusă este echivalată cu amenințarea cu săvârșirea unei infracțiuni de gravitate sporită. Din aceleași considerente nu putem agree propunerea lui Iu.A. Jdanov de a prevedea în art. 128² CP FR (care ar urma să substituie art. 119 CP FR) răspunderea pentru „amenințarea cu săvârșirea oricărei infracțiuni”.⁸⁷⁶

Luând în calcul cele două neajunsuri semnalate mai sus, considerăm că în legea penală a Republicii Moldova este imperioasă incriminarea amenințării cu săvârșirea oricărei infracțiuni. Însă, această incriminare trebuie făcută nu în cadrul unui singur alineat, ci în câteva alineate în

⁸⁷³ *Codul penal al Regatului Danemarcei*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Danemarca-RO.html

⁸⁷⁴ *Codul penal al Republicii Franceze*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Franta-RO.html

⁸⁷⁵ *Codul penal al Republicii Federale Germania*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Germania-RO.html

⁸⁷⁶ Жданов Ю.А. *Сравнительная уголовно-правовая характеристика угроз убийством или причинением тяжкого вреда здоровью и покушения на убийство* / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Елец, 2014, р. 11. 280 р.

funcție de gravitatea infracțiunii care ar constitui obiectul amenințării. În acest caz, temei pentru diferențierea răspunderii ar trebui să-l reprezinte caracterul și gradul prejudiciabil al infracțiunii cu care se amenință. În conformitate cu alin. (1) art. 16 CP RM, „în funcție de caracterul și gradul prejudiciabil, infracțiunile prevăzute de prezentul cod sunt clasificate în următoarele categorii: ușoare, mai puțin grave, grave, deosebit de grave și excepțional de grave”.⁸⁷⁷

Firește, amenințarea cu săvârșirea unei infracțiuni concrete trebuie să presupună un pericol social mai redus decât cel al infracțiunii cu care se amenință. Din această cauză nu ar fi rezonabilă incriminarea amenințării cu săvârșirea unei infracțiuni ușoare, adică a unei infracțiuni „pentru care legea penală prevede în calitate de pedeapsă maximă pedeapsa închisorii pe un termen de până la 2 ani inclusiv”⁸⁷⁸ (alin. (2) art. 16 CP RM). Este justificată incriminarea amenințării cu săvârșirea unei infracțiuni mai puțin grave, grave, deosebit de grave și excepțional de grave.

În baza acestor argumente, recomandăm incriminarea în alineate aparte ale art. 169¹ CP RM a: amenințării cu săvârșirea unei infracțiuni mai puțin grave, dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări; amenințării cu săvârșirea unei infracțiuni grave, dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări; amenințării cu săvârșirea unei infracțiuni deosebit de grave, dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări; amenințării cu săvârșirea unei infracțiuni excepțional grave, dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări. În această ordine de idei, menționăm că un model asemănător de diferențiere a răspunderii penale în dependență de gravitatea infracțiunii, care constituie obiectul învinuirii, condamnării, denunțării etc., este implementat în lit. a) alin. (2) art. 306, lit. a) alin. (2) art. 307, lit. a) alin. (2) art. 311, lit. a) alin. (2) art. 312 CP RM.

Fără a pierde firul logic al expunerii, considerăm că legea penală a Republicii Moldova conține o lacună.

Despre aceasta vorbesc S. Brînza și V. Stati: „Doar în unele cazuri, în prezența unor condiții suplimentare (stabilite în art. 189, 247, 309 sau altele din Codul penal), amenințarea cu darea în vileag a unei fapte compromițătoare pentru persoana amenințată ori pentru un membru de familie al acesteia, în scopul de a dobândi în mod injust un folos nepatrimonial, atrage aplicarea legii penale autohtone. În celelalte cazuri, legea penală autohtonă se aplică *nu pentru amenințarea cu darea în vileag a unei fapte compromițătoare pentru persoana amenințată ori pentru un membru de familie al acesteia, în scopul de a dobândi în mod injust un folos nepatrimonial* [evid. ns.], ci pentru realizarea acestei amenințări (și anume – pentru darea în

⁸⁷⁷ Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 128-129.

⁸⁷⁸ Ibidem.

vileag a unei fapte compromițătoare pentru persoana amenințată ori pentru un membru de familie al acesteia, în scopul de a dobândi în mod injust un folos nepatrimonial). Cu alte cuvinte, în Codul penal al Republicii Moldova lipsește o normă care, în lipsa unor condiții suplimentare, ar permite intervenția mai timpurie, înainte de a se comite darea în vileag a unei fapte compromițătoare pentru persoana amenințată ori pentru un membru de familie al acesteia, în scopul de a dobândi în mod injust un folos nepatrimonial”.⁸⁷⁹

Darea în vileag a unei fapte compromițătoare pentru persoana amenințată ori pentru un membru de familie al acesteia, în scopul de a dobândi în mod injust un folos nepatrimonial, poate fi calificată conform art. 177 CP RM. Dacă însă această dare în vileag nu are loc, amenințarea sus-menționată rămâne nesancționată din cauza lipsei unei norme incriminatoire. În special ne referim la cazurile de extorsiune sexuală (sextosiune; „sextortion”⁸⁸⁰), când făptuitorul amenință victima că va răspândi informații compromițătoare despre aceasta dacă ea nu va ceda presiunilor, *e.g.*, „de a transmite făptuitorului reprezentări cu caracter sexual, în care apare victima, cu un conținut mai explicit”.⁸⁸¹

Dacă făptuitorul amenință victima că va răspândi informații compromițătoare despre aceasta dacă ea nu va ceda presiunilor de a întreține raporturi sexuale ori alte acțiuni cu caracter sexual nedorite, ar putea fi aplicat art. 173 CP RM. Dacă însă obiectul presiunilor îl constituie alte foloase nepatrimoniale, atestăm o lacună a legii penale.

Pentru comparație în Codul penal al României, într-un asemenea caz, se aplică alin. (2) art. 207. Astfel, conform art. 207 CPR, „constrângerea unei persoane să dea, să facă, să nu facă sau să sufere ceva, în scopul de a dobândi în mod injust un folos nepatrimonial, pentru sine ori pentru altul, se pedepsește cu închisoarea de la unu la 5 ani” (alin. (1); „cu aceeași pedeapsă se sancționează amenințarea cu darea în vileag a unei fapte reale sau imaginare, compromițătoare pentru persoana amenințată ori pentru un membru de familie al acesteia, în scopul prevăzut în alin. (1)” (alin. (2)). În opinia noastră, o normă de genul alin. (2) art. 207 CPR ar trebui să existe

⁸⁷⁹ Brînza S., Stati V. „Sexting”, „sextortion”, „revenge porn”: fenomene reflectate în Codul penal al Republicii Moldova? În: *Revista Științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe sociale”*, 2021, nr. 3, p. 3-17.

⁸⁸⁰ În opinia lui S. Brînza și V. Stati, „noțiunea „sextortion” desemnează amenințarea cu răspândirea de imagini sau de alte reprezentări cu caracter sexual (dar nu neapărat pornografic), dacă persoana, care apare în astfel de reprezentări, nu va ceda în fața revendicării cu caracter patrimonial (de a se transmite făptuitorului bunuri sau dreptul asupra acestora ori de a săvârși alte acțiuni cu caracter patrimonial) sau nepatrimonial (de a transmite făptuitorului reprezentări cu caracter sexual, în care apare victima, cu un conținut mai explicit; de a întreține acte sexuale cu făptuitorul, etc.) a făptuitorului”.*

*Brînza S., Stati V. „Sexting”, „sextortion”, „revenge porn”: fenomene reflectate în Codul penal al Republicii Moldova? În: *Revista Științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe sociale”*, 2021, nr. 3, p. 3-17.

⁸⁸¹ Brînza S., Stati V. „Sexting”, „sextortion”, „revenge porn”: fenomene reflectate în Codul penal al Republicii Moldova? În: *Revista Științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe sociale”*, 2021, nr. 3, p. 3-17.

în legea penală a Republicii Moldova. Libertatea psihică a persoanei este o valoare socială mult prea importantă, fapt pentru care nu poate rămâne fără protecție în ipoteza enunțată mai sus.

Ca urmare, recomandăm completarea Codului penal al Republicii Moldova cu un articol care ar avea următorul conținut:

„Articolul 169². Amenințarea cu darea în vileag a unei fapte compromițătoare

Amenințarea cu darea în vileag a unei fapte reale sau imaginare, compromițătoare pentru persoana amenințată ori pentru o rudă apropiată a acesteia, în scopul de a dobândi în mod injust un folos nepatrimonial, pentru sine ori pentru altul,

se pedepsește cu amendă în mărime de la 750 la 950 unități convenționale sau cu închisoare de la 3 la 5 ani”.

Obiectul amenințării – darea în vileag a unei fapte reale sau imaginare, compromițătoare – este ceea ce va deosebi fapta incriminată în acest articol de infracțiunile prevăzute la art. 169¹ CP RM (în cazul cărora se preconizează ca obiectul amenințării să-l reprezinte o infracțiune). Astfel, sfera de aplicare a art. 169¹ CP RM nu are cum să se suprapună cu sfera de aplicare a art. 169² CP RM.

Scopul amenințării – scopul de a dobândi în mod injust un folos nepatrimonial – este ceea ce va deosebi fapta incriminată în art. 169² CP RM de infracțiunile prevăzute la art. 189 CP RM (care sunt săvârșite în scop de cupiditate). Astfel, sfera de aplicare a art. 169² CP RM nu are cum să se suprapună cu sfera de aplicare a art. 189 CP RM.

În alin. (2) art. 169² CP RM am decis să folosim sintagma „rudă apropiată”, și nu sintagma „membru de familie” (ca în alin. (2) art. 207 CPR), pentru a asigura omogenitatea terminologică cu art. 169¹ CP RM, în care ca victimă ar urma să fie specificată atât persoana căreia îi este expusă amenințarea, cât și ruda apropiată a acesteia, căreia nu-i este expusă amenințarea, dar la care se referă conținutul amenințării.

Ca model pentru sancțiunea din art. 169² CP RM am ales sancțiunea din alin. (1) art. 189 CP RM. Considerăm că pericolul social al amenințării cu darea în vileag a unei fapte compromițătoare, care presupune scopul de a dobândi în mod injust un folos nepatrimonial, nu este mai redus decât pericolul social al șantajului care presupune scopul de a dobândi în mod injust un folos patrimonial.

În alt context, în continuare va fi analizată cea de-a doua condiție obligatorie pe care amenințarea în accepțiunea art. 155 CP RM trebuie s-o îndeplinească.

În acest articol condiția dată este desemnată prin sintagma „dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări”. Dacă această condiție nu este îndeplinită, atunci amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății nu poate fi calificată conform

art. 155 CP RM. Cu alte cuvinte, rațiunea existenței sintagmei „dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări” în art. 155 CP RM este de a diferenția amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, care intră sub incidența acestui articol, de amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății care nu intră sub incidența art. 155 CP RM. În alte norme din Codul penal (și anume – în alin. (5) art. 142, art. 272), sintagma „dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări” îndeplinește un rol similar.

Sintagme asemănătoare sunt folosite în normele penale corespondente cu art. 155 CP RM, din legile penale ale altor state:

- „de așa manieră încât poate trezi o temere rezonabilă”⁸⁸² (alin. (1) secț. 353 CP RCe);
- „dacă este de natură să îi provoace acesteia (adică victimei – *n.a.*) o temere cu privire la viața, sănătatea sau integritatea sa corporală”⁸⁸³ (art. 266 CP RD);
- „dacă există motive de punere în practică a unei astfel de amenințări”⁸⁸⁴ (alin. (1) § 120 CP RE);
- „persoana amenințată are motive justificate să creadă că siguranța sau proprietatea sa personală sau a altei persoane este în pericol grav”⁸⁸⁵ (secț. 7 din Capitolul 25 al CP RF);
- „dacă au existat motive întemeiate ale temerii că aceste amenințări ar putea fi săvârșite”⁸⁸⁶ (secț. 132 din Codul penal al Republicii Letonia);
- „în cazul în care există o bază suficientă pentru a crede că amenințarea poate fi îndeplinită”⁸⁸⁷ (alin. 1 art. 145 CP RL);
- „dacă este de natură să îi producă [victimei] o stare de temere”⁸⁸⁸ (alin. (1) art. 206 CPR); „într-o măsură care ar putea da naștere unor temeri justificate”⁸⁸⁹ (alin. (1) § 360 CP RSl);
- „în așa fel încât să provoace persoanei amenințate o teamă severă pentru siguranța persoanei și averii proprii sau a unei alte persoane”⁸⁹⁰ (art. 5 din Capitolul 4 al CP RSu).

În unele cazuri din practica judiciară din Republica Moldova, în descrierea faptei săvârșite de subiectul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM, nu se conține nicio mențiune cu privire la condiția de existență a pericolului de realizare a amenințării.⁸⁹¹ În toate aceste cazuri nu este greșit să considerăm că lipsește temeiul aplicării art. 155 CP RM.

⁸⁸² *Codul penal al Republicii Ceha*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Cehia-RO.html

⁸⁸³ *Codul penal al Regatului Danemarcei*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Danemarca-RO.html

⁸⁸⁴ *Codul penal al Republicii Estonia*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Estonia-RO.html

⁸⁸⁵ *Codul penal al Republicii Finlanda*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Finlanda-RO.html

⁸⁸⁶ *Codul penal al Republicii Letonia*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Letonia-RO.html

⁸⁸⁷ *Codul penal al Republicii Lituania*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Lituania-RO.html

⁸⁸⁸ Codul penal al României din 17.07.2009. În: *Monitorul Oficial al României*, 2009, nr. 510.

⁸⁸⁹ *Codul penal al Republicii Slovace*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Slovakia-RO.html

⁸⁹⁰ *Codul penal al Regatului Suediei*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Suedia-RO.html

⁸⁹¹ A se vedea, de exemplu: *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 10.01.2018. Dosarul nr. 1ra-49/2018*. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=10216; *Decizia Colegiului penal lărgit al*

În cazuri de altă natură din practica judiciară din Republica Moldova, în descrierea faptei săvârșite de subiectul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM, se afirmă că „amenințarea a fost percepută de victimă ca fiind una reală”⁸⁹², fără însă a se oferi detalii care ar confirma această afirmație. Și în asemenea cazuri este negreșit să considerăm că lipsește temeiul aplicării art. 155 CP RM.

S. Brînza și V. Stati menționează pe bună dreptate că „nu este suficient să fie doar declarată existența pericolului de a fi realizată amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale”.⁸⁹³ Sintagma „dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări” din art. 155 CP RM are un caracter estimativ. În legea penală lipsește interpretarea acestei sintagme. Aceasta înseamnă că în fiecare caz concret în care ar urma să fie aplicat art. 155 CP RM, cei abilitați cu aplicarea legii penale trebuie să demonstreze existența pericolului de realizare a amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale. Mai mult ca atât, atestarea prezenței acestui pericol trebuie făcută astfel încât să nu se încalce regula din alin. (2) art. 3 CP

Curții Supreme de Justiție din 12.12.2017. Dosarul nr. 1ra-1666/2017. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=9967; *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 06.06.2016. Dosarul nr. 1ra-998/2016. Disponibil:* http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=6499; *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 22.07.2008. Dosarul nr. 1re-813/2008. Disponibil:* http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php; *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 07.06.2006. Dosarul nr. 1ra-630/2006. Disponibil:* http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php; *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 23.12.2009. Dosarul nr. 1ra-1208/2009. Disponibil:* http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php; *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 29.02.2012. Dosarul nr. 1ra-300/2012. Disponibil:* http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php; *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 22.07.2008. Dosarul nr. 1re-813/2008. Disponibil:* http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php; *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Bălți din 18.11.2015. Dosarul nr. 1a-728/2015. Disponibil:* https://cab.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/b87f177a-aea4-e511-86a1-005056a5fb1a

⁸⁹² *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 18.04.2018. Dosarul nr. 1ra-536/2018. Disponibil:* http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=10941; *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 22.06.2016. Dosarul nr. 1ra-1077/2016. Disponibil:* http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=6840; *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 24.11.2015. Dosarul nr. 1ra-1232/2015. Disponibil:* http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=5224; *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 04.11.2015. Dosarul nr. 1ra-1142/2015. Disponibil:* http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=5138; *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 22.04.2015. Dosarul nr. 1ra-496/2015. Disponibil:* http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=9435; *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 14.01.2015. Dosarul nr. 1ra-20/2015. Disponibil:* http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=3593; *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 02.07.2014. Dosarul nr. 1ra-1136/2014. Disponibil:* http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=2619; *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 27.11.2013. Dosarul nr. 1ra-1098/2013. Disponibil:* http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=1002; *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 20.02.2013. Dosarul nr. 1ra-250/2013. Disponibil:* http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php; *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 25.02.2009. Dosarul nr. 1ra-265/2009. Disponibil:* http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php

⁸⁹³ Brînza S., Stati V. *Tratat de drept penal. Partea specială. Vol. I.* Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p. 423. 1328 p.

RM: „Interpretarea extensivă defavorabilă și aplicarea prin analogie a legii penale sunt interzise”.⁸⁹⁴

În cazul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM, pericolul de realizare a amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale există dacă sunt întrunite două criterii:

- 1) criteriul obiectiv;
- 2) criteriul subiectiv.

În doctrina penală sunt specificate următoarele circumstanțe care trebuie analizate pentru a se stabili criteriul obiectiv:

– „prezența la făptuitor a unei arme, starea psihică a acestuia, intensitatea amenințării, prezența unor antecedente penale pentru infracțiuni violente, relațiile dintre făptuitor și victimă etc.”⁸⁹⁵;

– „circumstanțele ce caracterizează nemijlocit acțiunea de amenințare (forma, caracterul, conținutul, procedeul de realizare, intensitatea expunerii etc.); circumstanțele ce caracterizează situația înaintea amenințării, în timpul acesteia și după amenințare (caracterul relațiilor anterioare dintre făptuitor și victimă, raportul de forțe dintre aceștia etc.); circumstanțele ce caracterizează personalitatea făptuitorului (caracter exploziv, manifestări violente de ură sau de supărare, condamnări anterioare pentru infracțiuni violente etc.)”⁸⁹⁶;

– „a) circumstanțele ce caracterizează latura obiectivă a infracțiunii (conținutul și forma amenințării; locul, timpul, ambianța de comitere a infracțiunii; prezența unor acțiuni legale sau ilegale care întăresc amenințarea (urmărirea victimei, demonstrarea armei etc.); intensitatea de exprimare a acțiunii de amenințare); b) circumstanțele ce caracterizează conținutul și natura relațiilor dintre făptuitor și victimă; c) circumstanțele ce caracterizează personalitatea făptuitorului (vârstă, sex, pregătire sportivă, prezența unor antecedente penale, atitudinea antisocială persistentă, dependența de droguri, prezența nevrozelor, tendința spre cruzime și sadism, agresivitate crescută, irascibilitate, comportament ostentativ etc.”⁸⁹⁷;

– „a) modul de exprimare a amenințării; b) personalitatea amenințătorului (gradul suficient de agresivitate în contextul soluționării situațiilor conflictuale; existența antecedentelor penale pentru infracțiuni contra vieții și sănătății etc.); c) faptul deținerii de către amenințător a armelor

⁸⁹⁴ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 128-129.

⁸⁹⁵ Бульба І.В. Питання кримінальної відповідальності за погрозу вбивством. *Ін: Вісник Кримінологічної асоціації України*, 2014, № 8, р. 129-136.

⁸⁹⁶ Жданов Ю.А. О вопросе выбора критерия оценки реальности угрозы убийством или причинением тяжкого вреда здоровью. *Ін: Уголовное право в эволюционирующем обществе: проблемы и перспективы: сб. науч. ст.* Курск: Юго-Зап. гос. ун-т., 2012, р. 140-145.

⁸⁹⁷ Самощенко І.В. Реальність погрози за КК України. *Ін: Основні напрями розвитку кримінального права та шляхи вдосконалення законодавства України про кримінальну відповідальність: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 11-12 жовт. 2012 р.* Харків: Право, 2012, р. 302-305.

sau a altor obiecte care pot fi utilizate pentru lipsirea de viață sau pentru cauzarea vătămării grave a integrității corporale sau a sănătății; d) locul, timpul și ambianța în care a fost expusă amenințarea etc.”⁸⁹⁸

În teoria dreptului penal sunt menționate următoarele circumstanțe care trebuie analizate pentru a se stabili criteriul subiectiv:

– „personalitatea victimei: un om simplu poate fi alarmat în alte împrejurări decât un om cult; un om cu o situație modestă poate fi mai ușor intimidat decât un om cu o poziție socială proeminentă etc.”^{899,900}

– „convingerea victimei că amenințarea va fi realizată; starea emoțională a acesteia (spaimă, timorare, confuzie etc.)”⁹⁰¹;

– „este necesar ca amenințarea să-i provoace victimei temere, neliniște, panică, să o determine să nu-și manifeste voința așa cum preconizase până la amenințare”.⁹⁰²

În jurisprudența Curții Constituționale a României, ca circumstanțe, care trebuie analizate pentru a se stabili criteriul subiectiv, se consideră: „calitatea [victimei], starea sa psihică sau gradul de instruire, de experiență și de pricepere a acesteia”.⁹⁰³

Evident, toate circumstanțele de ordin obiectiv și subiectiv, specificate mai sus, trebuie evaluate în ansamblu, iar dubiile necesită a fi interpretate în favoarea făptuitorului.

I. Gunea propune ca, la stabilirea pericolului de realizare a amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale, să fie luat în considerare doar criteriul subiectiv.⁹⁰⁴ O asemenea poziție nu poate fi acceptată. Criteriul subiectiv nu poate fi suficient. Bazarea la calificarea faptei doar pe acest criteriu ar însemna că stabilirea pericolului de realizare a amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale s-ar face reieșind exclusiv din

⁸⁹⁸ Poalelungi M., Dolea I., Vîzdoagă T. et al. *Manualul judecătorului pentru cauze penale*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2013, p. 498. 1192 p.

⁸⁹⁹ Poalelungi M., Dolea I., Vîzdoagă T. et al. *Manualul judecătorului pentru cauze penale*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2013, p. 498. 1192 p.

⁹⁰⁰ O. Loghin și T. Toader arată: „Amenințarea nu este de natură să alarmeze și fapta nu constituie infracțiune, dacă făptuitorul amenință cu intervenția unei forțe a naturii sau cu săvârșirea unei acțiuni pe care acesta nu o poate comite. Într-un asemenea caz, fapta va constitui totuși infracțiune, dacă, în raport cu gradul de instruire, cu experiența și pricepera sa, victima a putut să creadă că este realizabil răul cu care a fost amenințată”.*

*Loghin O., Toader T. *Drept penal român. Partea specială*. București: Șansa, 1999, p. 153. 666 p.

⁹⁰¹ Раздобудько В.О., Пархоменко Д.А., Пархоменко С.В. *Уголовно-правовая характеристика угрозы*. Иркутск: Иркутский юридический институт (филиал) Акад. Ген. прокуратуры Рос. Федерации, 2017, p. 52. 71 p.

⁹⁰² Brînză S., Stati V. *Tratat de drept penal. Partea specială. Vol. I*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p. 423. 1328 p.

⁹⁰³ Decizia Curții Constituționale a României nr. 36 din 04.02.2020 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 206 alin. (1) din Codul penal. În: *Monitorul Oficial al României*, 2020, nr. 443.

⁹⁰⁴ Гуня І. Погроза, загроза й психічне насильство: співвідношення кримінально правових явищ та понять. În: *Юридична Україна*, 2014, № 6, p. 92-96.

percepțiile și impresiile părtinitoare și adesea exagerate ale victimei, care redau unilateral conținutul faptic al celor comise.

Într-o speță, P.S. a fost achitat de instanța de fond de învinuirea de săvârșire a infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM. Instanța de recurs a menținut sentința de achitare, prezentând următoarele considerente: „Unul din elementele obligatorii ale laturii obiective a componenței de infracțiune prevăzute la art. 155 CP RM, incriminate lui P.S., este existența pericolului de a fi realizată amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale. Această circumstanță este prezentă dacă sunt întrunite cumulativ următoarele condiții – apariția la victimă a temerii pentru viața sau sănătatea sa și apariția pericolului realizării amenințării. Atât la examinarea cauzei în fond, cât și în apelul și recursul declarate partea învinuirii accentuează prezența temerii la victimă, însă, în niciun mod nu demonstrează apariția pericolului realizării amenințării”.⁹⁰⁵ Considerente similare găsim în altă speță: „Cu privire la apariția pericolului realizării amenințării [...], instanța conchide că în prezenta cauză partea acuzării nu a prezentat probe incontestabile că [...] inculpatul a îndreptat o armă de foc spre B.S. [...] Concluziile despre vinovăția persoanei de săvârșirea infracțiunii nu pot fi întemeiate pe presupuneri”.⁹⁰⁶

Îmbinarea criteriului obiectiv și a criteriului subiectiv asigură evitarea acestor neajunsuri. L. Gîrla afirmă că pericolul de realizare a amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale presupune „posibilitatea reală a înlăptuirii acesteia, care, la rândul său, implică un ansamblu de circumstanțe de ordin obiectiv [...] și subiectiv [...]”.⁹⁰⁷ Părerii similare sunt exprimate de I. Arhiluc și S. Brînză⁹⁰⁸, M.K. Dimitrov⁹⁰⁹, E.V. Batâșceva⁹¹⁰ și D.S. Sideaghina.⁹¹¹

⁹⁰⁵ Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 09.04.2008. Dosarul nr. 1ra-572/2008. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php

⁹⁰⁶ Sentința Judecătoreiei Chișinău, sediul Buiucani, din 02.12.2019. Dosarul nr. 751/2018. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/c36bab8b-2ff5-4f3a-bc1b-7e2e3abff991

⁹⁰⁷ Гырла Л. Угроза в особенной части Уголовного кодекса. În: *Conferința științifică națională cu participare internațională „Infracțiunea – Răspunderea penală – Pedepsa. Drept și Criminologie”, 25-26 martie 2021*. Chișinău: CEP USM, 2021, p. 585-592.

⁹⁰⁸ Poalelungi M., Dolea I., Vîzdoagă T. et al. *Manualul judecătorului pentru cauze penale*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2013, p. 498. 1192 p.

⁹⁰⁹ Димитров М.К. Окремі ознаки погрози вбивством: правозастосовний аналіз. În: *Тридцять четверті економіко-правові дискусії: матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції*. Львів: Наукова спільнота, 2019, p. 91-102.

⁹¹⁰ Батышева Е.В. Особенности привлечения лица к уголовной ответственности по ст. 119 УК РФ. În: *Новая наука: Проблемы и перспективы*, 2016. № 9-1, p. 133-137.

⁹¹¹ Сидягина Д.С. Особенности объективной стороны состава преступления, предусмотренного ст. 119 УК РФ. În: *Уголовное право России: состояние и перспективы (преступления против личности). Четвертые Волженкинские чтения: Всероссийская научно-практическая конференция, Санкт-Петербург, 30 ноября 2018 года: материалы молодежной секции / Под общ. ред. А.А. Сапожкова*. Санкт-Петербург: Санкт-Петербургский юридический институт (филиал) Университета прокуратуры Российской Федерации, 2019, p. 135-138.

Persistă suspiciuni privind existența pericolului de realizare a amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale într-o speță în care a fost aplicat art. 155 CP RM. Esența o exprimă următorul fragment dintr-o decizie a Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție: „Inculpatul l-a amenințat cu moartea pe Gh.D., care a perceput amenințarea ca pe una reală, existînd suficiente temeiuri de realizare, deoarece C.V. i-a demonstrat cuțitul și l-a amenințat cu o furcă, astfel amenințarea în mod obiectiv putea fi realizată”.⁹¹² Demonstrarea unuia dintre obiectele folosite în calitate de armă și caracteristicile vulnerante evidente ale celuilalt obiect folosit în calitate de armă reprezintă, fără doar și poate, circumstanțe deloc neglijabile. Însă, în lipsa altor circumstanțe de ordin obiectiv și a circumstanțelor de ordin subiectiv, asemenea împrejurări nu sunt destule pentru a confirma, fără putință de tăgadă, existența pericolului de realizare a amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale.

Într-un fragment dintr-o decizie a Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție, referitor la o speță în care a fost aplicat art. 155 CP RM, despre acțiunea făptuitorului se menționează: „Alergând după ea (adică după victimă – *n.a.*), amenințînd-o cu omor pe aceasta, comunicîndu-i că-i va tăia gâtul, ceea ce a fost înțeles de către partea vătămată ca o amenințare reală pentru viața și sănătatea sa”.⁹¹³ Doar insistența făptuitorului și cruzimea deosebită a omorului care constituie obiectul amenințării nu sunt în stare să ateste fără dubii existența pericolului de realizare a amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale. În lipsa informațiilor cu privire la alte circumstanțe relevante, este lipsită de temei calificarea unei asemenea fapte în baza art. 155 CP RM.

Într-un fragment dintr-o altă decizie a Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție, referitor la o speță în care a fost aplicat art. 155 CP RM, instanța de apel recurge la următorul argument: „Pentru a considera că amenințarea cu omor are un caracter real, este destul ca să-i provoace victimei temere, neliniște, panică, să o determine să nu-și manifeste voința așa cum preconizase până la amenințare. În acest sens instanța de apel a reiterat faptul că, potrivit declarațiilor părții vătămate C.I., acesta a înțeles că obiectul cu care i-a amenințat Ș.Gh. este o armă, apreciind acest fapt după sunetul de metal care s-a auzit când inculpatul a încărcat-o.”⁹¹⁴ În acest caz, aplicarea art. 155 CP RM se bazează exclusiv pe criteriul subiectiv. Nu a fost analizată

⁹¹² *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 08.07.2008. Dosarul nr. 1re708/2008.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php

⁹¹³ *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 19.05.2021. Dosarul nr. 1ra-1093/2021.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=18701

⁹¹⁴ *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 04.03.2020. Dosarul nr. 1ra-542/2020.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=15483

nicio circumstanță de natură obiectivă pentru a se confirma sau a se infirma existența pericolului de realizare a amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale.

Într-un fragment dintr-o altă decizie a Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție, se menționează: „Exercitând înțelegerea prealabilă cu G.A., persoana neidentificată de către organul de urmărire penală, aflându-se la parcare Centrului Comercial „Jumbo” de pe bd. Decebal, mun. Chișinău, a stropit cu o substanță lichidă automobilul care le aparține soților P., deteriorându-l. Astfel, prin faptul dat a fost creat pericolul realizării acestor amenințări (adică a amenințării cu omor – *n.a.*)”.⁹¹⁵ De această dată, lipsește atât criteriul obiectiv, cât și criteriul subiectiv. Nu este clar de ce stropirea unui automobil cu o anumită substanță (*e.g.*, cu acid sulfuric) ar trebui interpretată anume ca pericol de realizare a amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale. Intenția făptuitorului se putea exprima doar în deteriorarea acelui automobil. Nici pe departe, nu oricare caz de distrugere sau de deteriorare a bunurilor care aparțin unei persoane trebuie să fie privit ca amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale. În caz contrar, art. 197 CP RM ar trebui să fie aplicat doar în asociere cu art. 145 sau 151 CP RM.

Pe de altă parte, într-un caz din practica judiciară, sunt prezentate argumente mai convingătoare, referitoare la existența pericolului de realizare a amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale: „[...] amenințare pe care Gh.S. a perceput-o ca reală reieșind din: personalitatea lui F.I., care este o persoană violentă; aplicarea loviturilor cu agresivitate; prezența unui baston de cauciuc și a armei de vânătoare; pornirea urmăririi penale pe faptul sustragerii butașilor de viță-de-vie”.⁹¹⁶ Argumente plauzibile găsim și în fragmentul următor al unei decizii a Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău: „[Inculpatul V.S. este] cunoscut în localitate ca o persoană agresivă, care anterior a amenințat localnicii, având asupra sa un cuțit de bucătărie de dimensiuni mari, manifestând un comportament agresiv [...] P.I. [...]. Existența conflictului anterior între inculpat și partea vătămată [...]. V.S. a fost condamnat anterior pentru comiterea infracțiunii prevăzute la alin. (4) art. 151 CP RM.”⁹¹⁷ Așadar, poate fi acceptată doar interpretarea restrictivă a sintagmei „dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări” din art. 155 CP RM. Această interpretare presupune un număr suficient de circumstanțe de ordin obiectiv și subiectiv care atestă existența pericolului de realizare a amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale. Cu cât numărul acestor

⁹¹⁵ *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 25.07.2018. Dosarul nr. 1ra-1468/2018.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=11691

⁹¹⁶ *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 03.02.2010. Dosarul nr. 1ra-236/2010.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php

⁹¹⁷ *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 06.04.2021. Dosarul nr. 1a-139/2021.* Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/c8157e57-4504-42fa-8304-969189b0d139

circumstanțe este mai mic, cu atât este mai mare probabilitatea interpretării extensive defavorabile a art. 155 CP RM.

Mai sus am analizat cele două condiții obligatorii cu privire la latura obiectivă a infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM. Condițiile, care se referă la semnele facultative ale laturii obiective (metoda, mijlocul, modul, timpul, locul etc.), nu au un caracter obligatoriu. Întrucât legiuitorul nu specifică astfel de condiții în dispoziția art. 155 CP RM, putem afirma că infracțiunea, prevăzută de acest articol, are un conținut deschis de incriminare.

Semnele facultative ale laturii obiective pot avea semnificație doar din punctul de vedere a individualizării pedepsei prevăzute de art. 155 CP RM. Astfel, conform alin. (1) art. 77 CP RM, „la stabilirea pedepsei se consideră circumstanțe agravante: [...] i) săvârșirea infracțiunii prin mijloace care prezintă un pericol social sporit; [...] k) săvârșirea infracțiunii cu folosirea armei, a munițiilor, a substanțelor explozive ori a dispozitivelor ce le imită [...]; m) săvârșirea infracțiunii profitând de starea excepțională, de calamitățile naturale, precum și de dezordini de masă; [...]”.⁹¹⁸

Referitor la metoda de săvârșire a infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM, în opinia lui L. Gîrla, „pentru violența psihică este caracteristică aplicarea metodelor psihologice care pot avea o formă verbală sau non-verbală”.⁹¹⁹ Deoarece amenințarea este o varietate a violenței psihice, această afirmație se referă în deplină măsură la infracțiunea prevăzută la art. 155 CP RM. Amenințarea implică o influențare informațională asupra victimei. Indiferent de forma în care informația cu caracter amenințător este adusă la cunoștința victimei, intenția făptuitorului este ca această informație să fie accesibilă, inteligibilă, lizibilă.

De exemplu, în Codul penal al Regatului Belgiei, metodele prin care își găsește exprimare amenințarea sunt enumerate exhaustiv: „fie verbal, fie prin act anonim sau semnat”⁹²⁰ (art. 327); „prin gesturi sau embleme”⁹²¹ (art. 329). În art. 155 CP RM nu este enunțată o listă limitativă de metode, ceea ce presupune că acestea pot fi oricare. Este relevant să reproducem constatările din pct. 22 al Deciziei Curții Constituționale a României nr. 36 din 04.02.2020 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 206 alin. (1) din Codul penal: „Curtea reține că norma de incriminare stabilește că elementul material al infracțiunii analizate constă într-o acțiune de amenințare, fără a stabili mijlocul de comunicare prin care aceasta se realizează tocmai pentru că nu contează dacă aceasta este făcută în scris, verbal sau prin gesturi ori fapte. Indiferent că

⁹¹⁸ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 128-129.

⁹¹⁹ Гырла Л. Психическое насилие в уголовном праве. În: *Conferința științifică națională cu participare internațională „Infracțiunea – Răspunderea penală – Pedepsa. Drept și Criminologie”*, 25-26 martie 2021. Chișinău: CEP USM, 2021, p. 578-584.

⁹²⁰ *Codul penal al Regatului Belgiei*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Belgia-RO.html

⁹²¹ *Ibidem*.

amenințarea s-a produs prin comunicarea directă a unei scrisori, telegrame sau a unui mesaj către victimă sau prin comunicarea într-un spațiu virtual de tip social-media sau comentarii on-line, elementul material al infracțiunii de amenințare există și este realizat. Amenințarea săvârșită împotriva unei persoane nu este și nu poate fi condiționată de modul în care este exteriorizat elementul material al infracțiunii și modul în care victima ia cunoștință de aceasta (comunicare directă/indirectă). În caz contrar, legea penală ar limita protecția pe care statul trebuie să o asigure libertății psihice și morale a persoanei, [...] ceea ce ar fi contrar însăși valorilor supreme care stau la baza statului, cu referire la obligația acestuia de a garanta drepturile și libertățile fundamentale”.⁹²²

În mod similar, nu pot fi stabilite restricții privind metodele de săvârșire a infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM. În cazul acestei infracțiuni, amenințarea poate presupune următoarele metode:

- 1) influențarea verbală;
- 2) influențarea scrisă;
- 3) influențarea concludentă;
- 4) influențarea combinată.

Influențarea verbală presupune amenințarea prin viu grai, pe calea comunicării orale dintre făptuitor și victimă. Cu alte cuvinte, făptuitorul utilizează cuvinte rostite, narate, nu scrise.

Influențarea scrisă se exprimă prin intermediul unor simboluri (litere sau imagini). În cazul dat informația i se comunică victimei pe calea aducerii la cunoștință acesteia a simbolurilor respective.

Influențarea concludentă se face prin recurgerea la gesturi, expresii faciale, acțiuni cu o anumită încărcătură semantică (demonstrarea armei sau a obiectului folosit în calitate de armă; imitarea pregătirii de către făptuitor a mijloacelor de comitere a omorului sau a vătămării grave a integrității corporale sau a sănătății; confecționarea de către făptuitor a unui laț pentru „spânzurarea” victimei; săparea de către făptuitor a unui „mormânt” pentru victimă în prezența acesteia etc.).

În fine, influențarea combinată presupune asocierea în diverse variante a metodelor sus-amintite (influențarea verbală și scrisă; influențarea verbală și concludentă; influențarea scrisă și concludentă; influențarea verbală, scrisă și concludentă).

Nu doar metoda, ci și mijlocul, modul sau alte asemenea semne ale laturii obiective a infracțiunii, nu sunt indicate în art. 155 CP RM.

⁹²² *Monitorul Oficial al României*, 2020, nr. 443.

În legile penale ale altor state, situația este alta.

De exemplu, în conformitate cu lit. b) alin. (3) secț. 352 CP RCe, răspunderea este agravată dacă infracțiunea se comite „prin intermediul presei, unui film, unui post de radio sau televiziune, al unei rețele de calculatoare accesibile publicului larg sau printr-o altă metodă la fel de eficace”.⁹²³

Se aplică lit. c) alin. (2) secț. 353 352 CP RCe, dacă infracțiunea este săvârșită „cu uz de armă”.⁹²⁴

În Codul penal al Republicii Malta, în alin. (1) art. 249, se prevede răspunderea pentru „fapta persoanei care prin intermediul oricărui înscris, indiferent dacă acesta este anonim sau semnat în nume propriu sau cu un nume fictiv, amenință cu săvârșirea oricărei infracțiuni”.⁹²⁵

Potrivit lit. e) alin. (2) § 360 CP RSl, răspunderea se agravează dacă infracțiune este comisă „în public”.⁹²⁶

Cât privește mijlocul de săvârșire a infracțiunii, situația statuată în art. 155 CP RM poate fi asemuită cu cea statuată în art 222-18 CP RFr: „Amenințarea, *prin orice fel de mijloc* [evid. ns.], cu comiterea unei crime sau a unui delict împotriva persoanelor se pedepsește cu 3 ani închisoare și cu amenda de 45.000 euro, dacă este făcută cu ordinul de a îndeplini o condiție”.⁹²⁷

În practica judiciară a Republicii Moldova, ca mijloace de săvârșire a infracțiunii, prevăzute la art. 155 CP RM, apar variate obiecte:

- arma de foc⁹²⁸;
- arma pneumatică⁹²⁹;

⁹²³ Codul penal al Republicii Cehie. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Cehia-RO.html

⁹²⁴ Ibidem.

⁹²⁵ Codul penal al Republicii Malta. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Malta-RO.html

⁹²⁶ Codul penal al Republicii Slovace. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Slovacia-RO.html

⁹²⁷ Codul penal al Republicii Franceze. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Franta-RO.html

⁹²⁸ Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 03.02.2021. Dosarul nr. 1ra-674/2021. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17802; Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 20.03.2019. Dosarul nr. 1ra-395/2019. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=13351; Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 22.01.2019. Dosarul nr. 1ra-60/2019. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=12944; Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 11.12.2018. Dosarul nr. 1ra-1947/2018. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=12705; Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 07.03.2018. Dosarul nr. 1ra-469/2018. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=10655; Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 19.07.2017. Dosarul nr. 1ra-978/2017. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=9261; Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 28.06.2017. Dosarul nr. 1ra-873/2017. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=9160; Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 01.03.2017. Dosarul nr. 1ra-416/2017. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=8341; Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 15.11.2016. Dosarul nr. 1ra-1152/2016. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=7685; Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 08.11.2016. Dosarul nr. 1ra-1618/2016. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=7621; Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 12.05.2015. Dosarul nr. 1ra-448/2015. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=4313; Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 27.02.2013. Dosarul nr. 1ra-278/2013. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php

- cuțitul de bucătărie⁹³⁰;
- cuțitul de buzunar⁹³¹;
- lichidul inflamabil⁹³²;
- șurubelnița⁹³³;
- foarfecele⁹³⁴;
- furca⁹³⁵;
- toporul⁹³⁶;
- coasa⁹³⁷;

⁹²⁹ *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 21.04.2021. Dosarul nr. 1ra-342/2021.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=18484; *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 24.10.2018. Dosarul nr. 1ra-1186/2018.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=11912; *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 13.04.2016. Dosarul nr. 1ra-502/2016.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=6223; *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 13.05.2015. Dosarul nr. 1ra-592/2015.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=4250; *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 15.10.2019. Dosarul nr. 1a-1735/2019.* Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/9ad4281c-b315-41d2-8b52-86952dd94116

⁹³⁰ *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 02.06.2021. Dosarul nr. 1ra-1325/2021.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=18837; *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 19.05.2021. Dosarul nr. 1ra-1093/2021.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=18701; *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 25.11.2020. Dosarul nr. 1ra-1596/2020.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17143; *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 13.05.2020. Dosarul nr. 1ra-990/2020.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=16136; *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 29.05.2013. Dosarul nr. 1ra-584/2013.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=228; *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Cahul din 02.07.2019. Dosarul nr. 1a-2105/2019.* Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/af84893f-f0ec-4eaa-82b4-cc085bc440e7

⁹³¹ *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 13.11.2019. Dosarul nr. 1a-1828/2019.* Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/bb9bcc22-a9de-462f-b8a5-c8644b04fb2f; *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 04.11.2019. Dosarul nr. 1a-1529/2019.* Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/76e5ba7e-ee63-425a-ba3b-58b8280078dd

⁹³² *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 24.07.2019. Dosarul nr. 1ra-1343/2019.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=13948; *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 06.02.2019. Dosarul nr. 1ra-429/2019.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=12961; *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 27.05.2015. Dosarul nr. 1ra-615/2015.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=4381

⁹³³ *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 03.02.2021. Dosarul nr. 1ra-147/2021.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17857; *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 07.08.2013. Dosarul nr. 1re-216/2013.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=531

⁹³⁴ *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 20.12.2016. Dosarul nr. 1ra-1656/2016.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=7915

⁹³⁵ *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 21.01.2020. Dosarul nr. 1ra-114/2020.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=15145; *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 08.07.2008. Dosarul nr. 1re-708/2008.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php

⁹³⁶ *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 23.01.2018. Dosarul nr. 1ra-11/2018.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=10274; *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 23.11.2016. Dosarul nr. 1ra-1787/2016.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=7669; *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 04.12.2013. Dosarul nr. 1ra-1086/2013.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=1008

- ciobul de sticlă⁹³⁸;
- grenada⁹³⁹;
- ferăstrăul mecanic⁹⁴⁰ etc.

În cazuri foarte rare subiectul acestei infracțiuni nu folosește niciun mijloc. Aceasta demonstrează că în majoritatea cazurilor subiectul infracțiunii, prevăzute la art. 155 CP RM, are interesul să utilizeze un mijloc de săvârșire a infracțiunii pentru ca influențarea asupra victimei să fie mai persuasivă. Cu alte cuvinte, atunci când folosește un mijloc de săvârșire a infracțiunii, făptuitorul urmărește amplificarea gradului de pericol de realizare a amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale.

Analiza acțiunii prejudiciabile, prevăzute la art. 155 CP RM, o încheiem cu examinarea momentului consumativ al acesteia.

După părerea exprimată de L. Gîrla și Iu. Tabarcea, „infracțiunea, prevăzută la art. 155 CP RM, are o componentă formală și se consideră consumată din momentul în care amenințarea este adusă la percepția victimei”.⁹⁴¹ T. Toader și M. Safta, în legătură cu infracțiunea de amenințare prevăzută la art. 206 CPR, afirmă: „Consumarea infracțiunii are loc în momentul în care se săvârșește fapta incriminată, victima luând cunoștință de amenințare, faptă de natură să-i producă o stare de temere”.⁹⁴² În termeni asemănători, V. Păvăleanu, în legătură cu aceeași infracțiune, menționează: „Consumarea infracțiunii are loc la momentul în care persoana vătămată a luat cunoștință de amenințare, faptă de natură să îi producă o stare de temere”.⁹⁴³

⁹³⁷ *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 25.01.2017. Dosarul nr. 1ra-164/2017.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=8034; *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Bălți din 08.06.2016. Dosarul nr. 1a-649/2016.* Disponibil:

https://cab.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/a36942d8-5f43-e611-a9ba-005056a5fb1a

⁹³⁸ *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 06.06.2016. Dosarul nr. 1ra-962/2016.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=6653

⁹³⁹ *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 23.06.2020. Dosarul nr. 1a-686/2020.* Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/43257934-7dca-4468-9653-5a90ac05a379; *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Bălți din 13.04.2016. Dosarul nr. 1a-448/2016.* Disponibil:

https://cab.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/0621cb5d-4b17-e611-86a1-005056a5fb1a

⁹⁴⁰ *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Bălți din 22.11.2019. Dosarul nr. 1a-570/2018.* Disponibil: https://cab.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/5c522574-6c72-4f6e-94fd-d6922ec433b8; *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Bălți din 13.08.2020. Dosarul nr. 1a-413/2020.* Disponibil:

https://cab.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/95980ba0-bd65-4daf-a873-ac94fceb205; *Sentința Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani, din 18.11.2020. Dosarul nr. 1-2655/2020.* Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/f36cd11f-d688-46b0-9add-32dee7dff0d8

⁹⁴¹ Гырла Л.Г., Табарча Ю.М. *Уголовное право Республики Молдова. Часть Особенная. Том 1.* Кишинэу: Cartdidact, 2010, p. 157. 712 p.

⁹⁴² Antoniu G., Brutaru V., Duvac C. et al. *Explicațiile noului Cod penal. Vol. III (Articolele 188-256)* / G. Antoniu, T. Toader (coord.). București: Universul Juridic, 2015, p. 135. 654 p.; Toader T. *Drept penal. Partea specială.* București: Hamangiu, 2007, p. 94. 440 p.; Toader T. *Drept penal. Partea specială.* București: All Beck, 2002, p. 116. 568 p.

⁹⁴³ Păvăleanu V. *Drept penal special.* București: Universul Juridic, 2014, p. 86. 620 p.

Așadar, conchidem că infracțiunea, prevăzută la art. 155 CP RM, se consideră consumată nu din momentul formulării amenințării de către făptuitor. Infracțiunea dată presupune interacțiunea obligatorie cu victima infracțiunii. Această interacțiune presupune că amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății trebuie să afecteze libertatea psihică a victimei. Din aceste considerente are dreptate E.V. Batâșceva, care afirmă: „Amenințarea se consideră infracțiune consumată din momentul în care este adusă la cunoștința victimei. Unii penaliști contestă aceasta și consideră că amenințarea trebuie considerată infracțiune consumată din momentul în care acțiunea dată este exteriorizată [...]. Cu toate acestea, dacă amenințarea a fost formulată în scris, atunci ea va deveni infracțiune consumată în momentul în care victima [...] află conținutul amenințării”.⁹⁴⁴ Bineînțeles, această afirmație este validă nu doar în cazul influențării scrise asupra victimei. Indiferent de metoda de săvârșire a infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM, dacă amenințarea nu ajunge să fie percepută de către victimă, nu se poate vorbi despre consumarea infracțiunii respective. R.V. Kuțai remarcă just: „Numai amenințarea percepută de victimă poate afecta cu adevărat libertatea psihică a acesteia. Reieșind din aceasta, momentul în care amenințarea se consumă ar trebui considerat momentul în care destinatarul percepe amenințarea. În caz contrar, amenințarea nu ajunge la destinatar, nu poate afecta libertatea psihică a acestuia și, prin urmare, nu poate fi considerată consumată”.⁹⁴⁵

Din sintagma „dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări”, folosită în art. 155 CP RM, coroborată cu art. 27 CP RM, rezultă că amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, care din cauze independente de voința făptuitorului nu a ajuns la cunoștința victimei, trebuie calificată ca tentativă la infracțiunea prevăzută la art. 155 CP RM. În astfel de cazuri începe executarea laturii obiective (*e.g.*: este pronunțată informația cu caracter amenințător; este scris și expediat mesajul de amenințare; este săvârșită acțiunea concludentă de amenințare etc.), însă ea nu își găsește consumarea, deoarece intervin anumiți factori care nu depind de voința făptuitorului (*e.g.*: acesta este reținut; se produce o pană de Internet; se pierde scrisoarea adresată de către făptuitor victimei; victima își pierde cunoștința înainte de a percepe amenințarea expusă de făptuitor etc.).

Infracțiunea, prevăzută la art. 155 CP RM, este una formală. Legiuitorul nu cere pentru consumarea ei producerea unor urmări prejudiciabile. Așa cum am afirmat în Subcapitolul 2.2 al tezei de față, urmările prejudiciabile, care se pot afla în legătură cauzală cu acțiunea

⁹⁴⁴ Батышева Е.В. Особенности привлечения лица к уголовной ответственности по ст. 119 УК РФ. În: *Новая наука: Проблемы и перспективы*, 2016. № 9-1, p. 133-137.

⁹⁴⁵ Куций Р.В. Визначення моменту закінчення погрози як способу вчинення злочину. În: *Правові реформи в Україні: реалії сьогодення: тези VII Всеукр. наук.-теорет. конф., присвяч. Дню юриста України (Київ, 29 жовт. 2015 р.), Частина 2*. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2015, p. 66-68.

prejudiciabilă prevăzută la art. 155 CP RM, depășesc sfera de aplicare a acestui articol și necesită calificare suplimentară (e.g., în conformitate cu art. 149 sau 157 CP RM). Odată ce, în cazul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM, producerea urmărilor prejudiciabile nu este obligatorie, nu este relevant să vorbim nici despre pericolul de survenire a acestora. Subiectul infracțiunii, prevăzute la art. 155 CP RM, nu are intenția de a-i cauza victimei moartea sau vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății. Respectiv, în contextul acestei infracțiuni, nu este posibilă crearea pericolului de cauzare a morții sau a vătămării grave a integrității corporale sau a sănătății. Pericolul de cauzare a morții sau a vătămării grave a integrității corporale sau a sănătății (care lipsește în cazul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM) trebuie deosebit de pericolul de realizare a amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății (care este inherent în cazul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM). „Cele două tipuri de pericol apar în contextul unor infracțiuni diferite”.⁹⁴⁶

Al doilea dintre aceste tipuri de pericol este specific pentru infracțiunea prevăzută la art. 155 CP RM. În pofida acestui fapt, nu se poate susține că infracțiunea dată se consumă în momentul apariției pericolului de realizare a amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății. Conform alin. (1) art. 25 CP RM, „infracțiunea se consideră consumată dacă fapta săvârșită întrunește toate semnele constitutive ale componenței de infracțiune”.⁹⁴⁷ Evaluând în ansamblu semnele constitutive ale componenței de infracțiune descrise în art. 155 CP RM, nu putem ignora că cele două condiții obligatorii care rezultă din dispoziția acestui articol – 1) amenințarea să aibă ca obiect omorul ori vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, și 2) să existe pericolul de realizare a amenințării respective – au o semnificație egală pentru calificare. Una dintre aceste condiții nu poate fi considerată mai importantă decât cealaltă.

În concluzie, este întemeiat să afirmăm că infracțiunea, prevăzută la art. 155 CP RM, se consideră consumată din momentul în care:

- 1) la cunoștința victimei se aduce amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, și
- 2) apare pericolul de realizare a acestei amenințări.

⁹⁴⁶ Angheluță M. Caracteristicile amenințării în cazul infracțiunii prevăzute la art. 155 din Codul penal al Republicii Moldova. În: *Polish Science Journal*, 2021, Issue 7, p. 146-152.

⁹⁴⁷ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 128-129.

3.4. Concluzii la Capitolul 3

Examinarea laturii obiective a infracțiunii, prevăzute la art. 155 CP RM, se încheie cu formularea unor concluzii:

1) în funcție de obiectul de influențare, pot fi deosebite două tipuri de violență: violența fizică și violența psihică;

2) în cazul violenței fizice, este influențat corpul victimei. În acest caz, corpul victimei constituie obiectul material al infracțiunii. În ipoteza violenței psihice, obiectul material al infracțiunii lipsește. Psihicul victimei, fiind lipsit de corporalitate, nu poate să reprezinte acest obiect. În schimb, psihicul victimei constituie obiectul de influențare al violenței psihice;

3) în cazurile în care în legea penală noțiunea de violență este folosită fără precizarea caracterului acesteia – fizică sau psihică – această noțiune se referă la influențarea asupra corpului persoanei;

4) singura normă din Codul penal al Republicii Moldova, în care noțiunea „violență psihică” este menționată expres, este lit. a) alin. (2) art. 206. Doar în această ipoteză, noțiunea de violență psihică este prezentată în accepțiune normativă penală. Totuși, nici măcar în ipoteza dată nu este clar înțelesul pe care legiuitorul îl atribuie acestei noțiuni. Există pericolul încălcării principiului legalității în sensul interpretării extensive defavorabile a lit. a) alin. (2) art. 206 CP RM;

5) în alte norme penale sunt folosite noțiuni (*e.g.*, noțiunea de amenințare) care, probabil, sunt componente ale noțiunii generice de violență psihică. În acest caz, avem în vedere accepțiunea teoretică (nu accepțiunea normativă penală) a noțiunii de violență psihică;

6) viața, sănătatea sau integritatea corporală a victimei nu sunt valorile sociale pe care violența psihică le poate afecta. Urmările prejudiciabile nu trebuie considerate a fi o caracteristică obligatorie a violenței psihice;

7) survenirea prejudiciului psihic ar putea avea semnificație din perspectiva dreptului civil, în vederea reparării prejudiciului patrimonial și moral cauzat victimei;

8) interpretarea noțiunii de violență psihică nu trebuie restrânsă la amenințarea de a provoca un anumit rău. Amenințarea este doar unul dintre tipurile violenței psihice, fiind unul dintre mijloacele de influențare asupra psihicului victimei prin transferul unor astfel de informații de la făptuitor către victimă. Astfel, amenințarea presupune o influențare informațională negativă asupra psihicului victimei. Însă, nu doar amenințarea poate avea un asemenea impact;

9) tortura, injuria, calomnia, înșelăciunea nu pot fi privite ca tipuri ale violenței psihice;

10) violența psihică posedă o caracteristică ce o apropie de injurie, de calomnie și de înșelăciune: influențarea informațională asupra victimei. Nu putem privi influențarea neinformațională ca formă a violenței psihice;

11) în contextul legislației Republicii Moldova, noțiunile „violență psihologică” și „violență psihică” au un conținut diferit. Semantismul acestor noțiuni se intersectează, însă noțiunile în cauză sunt folosite în contexte diferite care nu ar trebui să se intersecteze. Noțiunea de violență psihologică, în sensul art. 2 al Legii nr. 45/2007, este valabilă doar pentru legea în cauză și pentru actele normative subordonate ei. Noțiunea de violență psihologică, în sensul art. 2 al Legii nr. 45/2007, nu este valabilă în contextul Codului penal. Întrucât nu este folosită în art. 201¹ CP RM (care prevede răspunderea pentru violența în familie), ea nu este valabilă nici măcar pentru acest articol;

12) influențarea contrar voinței victimei este specifică, în principal, pentru amenințare ca tip al violenței psihice. Este de esența amenințării ca făptuitorul să dorească să-i înfrângă voința. Cât privește sintagma „în pofida voinței victimei”, aceasta se referă la violența psihică în cazul căreia victima nu-și dă seama că i se limitează sau i se suprimă libertatea psihică. În special, ne referim la influențarea victimei pe calea hipnozei;

13) distingem violența psihică verbală și violența psihică non-verbală. Forma verbală de exprimare a violenței nu poate exista în afara substanței sale – violența psihică. Violența verbală, distinctă de violența psihică, ar fi o formă fără conținut;

14) dacă avem în vedere accepțiunea teoretică a noțiunii de violență psihică, atunci aceasta include, ca tip aparte, hipnoza. Dacă însă avem în vedere accepțiunea normativă penală a noțiunii de violență psihică, atunci hipnoza nu poate fi considerată tip de violență psihică;

15) din normele Codului penal nu rezultă nici măcar indirect că hipnoza este un tip de violență psihică. De aceea, considerăm că noțiunea de violență psihică, utilizată în dispoziția de la lit. a) alin. (2) art. 206 CP RM, trebuie să fie interpretată în cel mai restrictiv mod posibil, și anume – doar ca amenințare;

16) hipnoza se deosebește de înșelăciune. Spre deosebire de înșelăciune, hipnoza modifică sau suprimă conștiința victimei. Înșelăciunea, deși presupune (ca și hipnoza) influențarea informațională a victimei, nu presupune dominarea conștiinței victimei. De asemenea, înșelăciunea nu implică crearea stării de neputință a victimei;

17) unele concluzii, privitoare la hipnoză, sunt valabile în cazul urmăririi obsesive a unei persoane (stalking). Astfel, această faptă poate fi considerată tip de violență psihică doar în accepțiune teoretică, nu și în accepțiune normativă penală;

18) există mai multe modele legislative (austriac, bulgar, croat, finlandez, german, francez, grecesc, italian, olandez, polonez, portughez, românesc) care l-ar putea inspira pe legiuitorul moldovean să includă fapta de urmărire obsesivă a unei persoane în tipologia de violență psihică în accepțiune normativă penală;

19) nu în toate cazurile, prevăzute de Codul penal al Republicii Moldova, amenințarea este o formă a constrângerii;

20) în cazul violenței psihice, în general, și al amenințării, în particular, făptuitorul poate recurge nu doar la constrângere, ci și la convingere. Constrângerea și convingerea diferă prin aceea că ultima, deși are ca scop modificarea conduitei victimei, îi lasă acesteia de fiecare dată posibilitatea de a alege varianta de comportament. În opoziție, constrângerea nu-i lasă victimei o asemenea posibilitate, deoarece implică subordonarea voinței victimei, excluderea acesteia de la luarea actului decizional;

21) în legislația Republicii Moldova noțiunea de amenințare este utilizată în două accepțiuni diferite: a) amenințarea ca fenomen socialmente periculos; b) amenințarea ca faptă socialmente periculoasă. În Codul penal al Republicii Moldova noțiunea de amenințare desemnează nu un fenomen socialmente periculos, dar o faptă socialmente periculoasă;

22) sintagma „amenințarea cu aplicarea violenței periculoase pentru viața sau sănătatea persoanei” din art. 188, alin. (3) art. 192¹, lit. b) alin. (3) art. 217⁴ și alin. (4) art. 295 CP RM se referă, printre altele, la ipoteza amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări;

23) sintagma „amenințarea cu aplicarea [armei de foc]” din lit. a) alin. (2) art. 206 CP RM și sintagma „amenințarea de a săvârși [provocarea unei explozii, a unui incendiu sau săvârșirea altei fapte]” din alin. (1) art. 278 CP RM se referă, printre altele, la ipoteza amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări;

24) amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, privită ca parte a unui întreg, nu poate, în contextul aceleiași intenții infracționale, să formeze concurs ideal cu întregul respectiv;

25) amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, săvârșită în prezența unor condiții speciale (privitoare la: obiectul material sau imaterial al infracțiunii; victima infracțiunii; timpul săvârșirii infracțiunii; locul de săvârșire a infracțiunii; mijlocul de săvârșire a infracțiunii; scopul infracțiunii; motivul infracțiunii; subiectul infracțiunii etc.) nu poate, în contextul aceleiași intenții infracționale, să formeze un concurs ideal cu

amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, săvârșită în absența unor condiții speciale;

26) amenințarea în accepțiunea art. 155 CP RM trebuie să îndeplinească două condiții obligatorii: a) amenințarea să aibă ca obiect omorul ori vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății; b) să existe pericolul de realizare a amenințării respective;

27) în contextul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM, prin „omor” se are în vedere infracțiunea prevăzută la lit. a) art. 135, lit. a) alin. (2) art. 135¹, alin. (4) art. 137, alin. (5) art. 137³, alin. (3) art. 142, art. 145, 148, alin. (4) art. 278, alin. (5) art. 278¹ sau art. 342 CP RM;

28) în contextul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM, sintagma „vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății” trebuie interpretată cu referire la oricare dintre infracțiunile care presupun vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății, care sunt prevăzute la lit. b) art. 135, lit. i) alin. (1) art. 135¹, lit. a) alin. (3) art. 137, art. 151, lit. c) alin. (3) art. 188, alin. (4) art. 201¹, lit. d) alin. (2) art. 278, lit. a) alin. (2) art. 278¹, lit. b) alin. (3) art. 280 și lit. c) alin. (5) art. 295 CP RM;

29) este posibil ca, în cazul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM, făptuitorul să amenințe cu săvârșirea infracțiunii prevăzute la art. 146, 147 sau 156 CP RM;

30) în fiecare caz concret în care ar urma să fie aplicat art. 155 CP RM, cei abilitați cu aplicarea legii penale trebuie să demonstreze existența pericolului de realizare a amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale. Mai mult ca atât, atestarea prezenței acestui pericol trebuie făcută astfel încât să nu se încalce regula din alin. (2) art. 3 CP RM;

31) semnele facultative ale laturii obiective (metoda, mijlocul, modul, timpul, locul etc.) pot avea semnificație doar din punctul de vedere a individualizării pedepsei prevăzute de art. 155 CP RM;

32) amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, care din cauze independente de voința făptuitorului nu a ajuns la cunoștința victimei, trebuie calificată ca tentativă la infracțiunea prevăzută la art. 155 CP RM.

4. ELEMENTELE SUBIECTIVE ALE INFRAȚIUNII DE AMENINȚARE CU OMOR ORI CU VĂTĂMAREA GRAVĂ A INTEGRITĂȚII CORPORALE SAU A SĂNĂTĂȚII

4.1. Latura subiectivă a infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM

A. Ungureanu afirmă că „latura subiectivă a infracțiunii constă în atitudinea psihică manifestată de făptuitor, înainte sau în timpul săvârșirii faptei prevăzută de legea penală, sub forma intenției sau culpei, aceasta fiind în strânsă legătură cu latura obiectivă cu care formează un tot coerent și inseparabil”.⁹⁴⁸ După părerea lui V. Dobrinoiu, „latura subiectivă a conținutului oricărei infracțiuni constă în totalitatea condițiilor cerute de lege cu privire la atitudinea psihică a făptuitorului – sub raportul conștiinței și voinței sale – față de materialitatea faptei săvârșite (acțiune sau inacțiune, rezultat, raport de cauzalitate), pentru ca această faptă să constituie infracțiune”.⁹⁴⁹ C. Mitrache exprimă opinia, conform căreia „latura subiectivă ca element al conținutului constitutiv al infracțiunii cuprinde totalitatea condițiilor cerute de lege cu privire la atitudinea conștiinței și voinței infractorului față de faptă și urmările acesteia, pentru caracterizarea faptei ca infracțiune”.⁹⁵⁰ Puncte de vedere apropiate cu privire la latura obiectivă a infracțiunii au C. Bulai și B.N. Bulai⁹⁵¹, Gh. Alecu⁹⁵², C. Mitrache⁹⁵³, A. Boroi⁹⁵⁴, V. Păvăleanu⁹⁵⁵, M. Ștefănoaia⁹⁵⁶ și F. Streteanu.⁹⁵⁷

Într-adevăr, spre deosebire de latura obiectivă a infracțiunii, latura ei subiectivă este acel element constitutiv al infracțiunii care nu se manifestă în exterior, deoarece reflectă procesele ce decurg în psihicul făptuitorului. Latura subiectivă a infracțiunii reprezintă un model mental al infracțiunii, întrucât presupune conceperea unui plan de comportament infracțional și, totodată, „însoțește” de la început până la sfârșit săvârșirea faptei infracționale, asigurând un autocontrol al făptuitorului în ceea ce privește executarea planului respectiv.

⁹⁴⁸ Ungureanu A. *Drept penal român. Partea generală*. București: Lumina Lex, 1995, p. 86. 463 p.

⁹⁴⁹ Dobrinoiu V., Pascu I., Molnar I. et al. *Drept penal. Partea generală*. București: Europa Nova, 1999, p. 169. 576 p.

⁹⁵⁰ Mitrache C. *Drept penal român. Partea generală*. București: Șansa, 1999, p. 96. 367 p.

⁹⁵¹ Bulai C. *Manual de drept penal. Partea generală*. București: ALL, 1997, p. 187. 647 p.; Bulai C., Bulai B.N. *Manual de drept penal. Partea generală*. București: Universul Juridic, 2007, p. 189. 678 p.

⁹⁵² Alecu Gh. *Instituții de drept penal: partea generală și partea specială*. Constanța: Ovidius University Press, 2010, p. 55. 671 p.; Alecu Gh. *Drept penal. Partea generală*. Constanța: Europolis, 2007, p. 194. 572 p.

⁹⁵³ Mitrache C. *Drept penal român. Partea generală*. București: Șansa, 1999, p. 90. 367 p.

⁹⁵⁴ Boroi A. *Drept penal. Partea generală: conform noului Cod penal*. București: C.H. Beck, 2010, p. 170. 540 p.

⁹⁵⁵ Păvăleanu V. *Drept penal general: conform noului Cod penal*. București: Universul Juridic, 2012, p. 141. 503 p.

⁹⁵⁶ Ștefănoaia M. *Drept penal: partea generală. Vol. I*. București: Universul Juridic, 2020, p. 302. 619 p.

⁹⁵⁷ Streteanu F. *Tratat de drept penal: partea generală. Vol. I*. C.H. Beck, 2008, p. 429-430. 693 p.

4.1.1. Conținutul vinovăției în cazul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM

Semnul constitutiv cel mai important al laturii subiective a infracțiunii este vinovăția. A. Șavga caracterizează astfel acest semn: „Vinovăția reprezintă atitudinea psihică (conștientă și volitivă) a persoanei față de fapta prejudiciabilă săvârșită și urmările prejudiciabile ale acesteia, ce se manifestă sub formă de intenție sau imprudență”.⁹⁵⁸ C. Mitrache afirmă: „Ca element al conținutului infracțiunii, vinovăția va exista numai atunci când elementul material al infracțiunii a fost săvârșit în forma de vinovăție cerută de lege”.⁹⁵⁹

Astfel de opinii sunt în concordanță cu dispozițiile art. 6 CP RM: „Persoana este supusă răspunderii penale și pedepsei penale numai pentru fapte săvârșite cu vinovăție”⁹⁶⁰ (alin. (1)); „Răspunderii penale și pedepsei penale este supusă numai persoana care a săvârșit cu intenție sau din imprudență o faptă prevăzută de legea penală”⁹⁶¹ (alin. (2)). Din aceste dispoziții deducem că infracțională poate fi considerată doar acea amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, care constituie o expresie a conștiinței și voinței făptuitorului, adică o manifestare a vinovăției sale.

Intenția este singura formă posibilă de vinovăție în cazul amenințării, în general, și a amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, în special. S. Copețchi și I. Hadîrcă susțin pe bună dreptate că „acolo unde pe post de acțiune adiacentă, fie în contextul componenței de bază, fie în calitate de semn calificativ, apare aplicarea violenței, infracțiunea poate fi comisă doar cu intenție. Exact aceeași formă a vinovăției trebuie desprinsă în cazul amenințării, indiferent de obiectul acesteia, că se amenință cu aplicarea violenței, cu distrugerea sau deteriorarea bunurilor, cu răpirea persoanei ori cu un alt rău”.⁹⁶² De asemenea, în legătură cu infracțiunea de amenințare, prevăzută de art. 206 CPR, Gh. Nistoreanu, A. Boroî și V. Păvăleanu remarcă just: „Exprimarea unor cuvinte din culpă susceptibile de a fi interpretate de o persoană ca alarmante pentru ea, nu constituie infracțiune”.⁹⁶³

Imprudența nu poate fi concepută ca formă de vinovăție în cazul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM. Nu este posibil ca, în cazul acestei infracțiuni, făptuitorul, care-și dă seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sale, să prevadă urmările ei prejudiciabile și să considere în mod ușuratic că ele vor putea fi evitate ori să nu-și dea seama de caracterul prejudiciabil al

⁹⁵⁸ Ibidem, p. 235.

⁹⁵⁹ Mitrache C. *Drept penal român. Partea generală*. București: Șansa, 1999, p. 96. 358 p.

⁹⁶⁰ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 128-129.

⁹⁶¹ Ibidem.

⁹⁶² Copețchi S., Hadîrcă I. Calificarea infracțiunilor după latura subiectivă. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis”, Seria „Științe Sociale”*, 2015, nr. 11, p. 61-68.

⁹⁶³ Nistoreanu Gh., Boroî A. *Drept penal. Partea specială*. București: All Beck, 2002, p. 140. 592 p.; Păvăleanu V. *Drept penal special*. București: Universul Juridic, 2014, p. 86. 620 p.

acțiunii sale, să nu prevadă posibilitatea survenirii urmărilor ei prejudiciabile, deși trebuia și putea să le prevadă.

În practica judiciară, atunci când este caracterizată vinovăția subiectului infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM, în frecvente cazuri se menționează doar forma acesteia – intenția, fără a se specifica tipul intenției – intenție directă sau indirectă.⁹⁶⁴ În cazuri mai puțin frecvente, în practica judiciară se arată că infracțiunea, prevăzută la art. 155 CP RM, este săvârșită cu intenție directă.⁹⁶⁵

În acest plan este utilă prezentarea punctului de vedere al lui V. Bujor și V. Guțuleac. Referitor la infracțiunea prevăzută la art. 155 CP RM, acești doctrinari remarcă: „Latura subiectivă a amenințării se caracterizează prin vinovăție intenționată. Făptuitorul își dă seama că amenință victima cu omorul ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății și că amenințarea expusă de el este capabilă să determine apariția temerii victimei cu privire la posibilitatea realizării acestei amenințări, făptuitorul dorind aceasta”.⁹⁶⁶

De fapt, acești autori caracterizează intenția directă, nu intenția în general. Însă, o astfel de manieră de descriere a vinovăției subiectului infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM este acceptabilă, dacă luăm în considerare opinia lui B.S. Nikiforov: „A spune că infracțiunea este săvârșită intenționat înseamnă: a nu spune totul atunci când este vorba de o infracțiune materială (în acest caz este necesar să se explice dacă intenția este directă sau indirectă) și a spune totul atunci când este vorba de o infracțiune formală. În acest din urmă caz, o asemenea afirmație

⁹⁶⁴ *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 25.07.2018. Dosarul nr. 1ra-1468/2018.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=11691; *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 24.10.2018. Dosarul nr. 1ra-1186/2018.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=11912; *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 06.02.2019. Dosarul nr. 1ra-429/2019.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=12961; *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 24.07.2019. Dosarul nr. 1ra-1343/2019.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=13948; *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 17.07.2019. Dosarul nr. 1ra-1010/2019.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=14135; *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 08.07.2020. Dosarul nr. 1ra-984/2020.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=16367; *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 25.11.2020. Dosarul nr. 1ra-1596/2020.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17143; *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 25.11.2020. Dosarul nr. 1re-109/2020.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17392; *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 03.02.2021. Dosarul nr. 1ra-147/2021.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17857

⁹⁶⁵ *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 20.01.2016. Dosarul nr. 1ra-224/2016.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=5480; *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 23.11.2016. Dosarul nr. 1ra-1787/2016.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=7669; *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 04.03.2020. Dosarul nr. 1ra-536/2020.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=15523; *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 20.05.2020. Dosarul nr. 1ra-924/2020.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=16223

⁹⁶⁶ Бужор В., Гуцуляк В. Иные преступления, посягающие на жизнь и здоровье личности (ст. 155-163 УК РМ). Комментарий. În: *Закон и Жизнь*, 2011, № 7, p. 4-12.

înseamnă că subiectul a executat latura obiectivă a infracțiunii, fiind conștient de caracterul socialmente periculos al faptei sale”.⁹⁶⁷

Infracțiunea, prevăzută la art. 155 CP RM, este o infracțiune formală. De aceea, în doctrina penală autohtonă se susține cvasiunanim că intenția directă formează conținutul vinovăției în cazul acestei infracțiuni. Acest punct de vedere îl au S. Brînză, V. Stati, I. Arhiliuc⁹⁶⁸, A. Borodac și V. Bujor⁹⁶⁹, V. Holban⁹⁷⁰, A. Barbăneagră⁹⁷¹, L. Gîrla și Iu. Tabarcea.⁹⁷²

Însă, această poziție nu este sprijinită unanim. În Codul penal al Federației Ruse, răspunderea pentru amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății este prevăzută de art. 119.⁹⁷³ H.H. Absatarov descrie astfel factorul volitiv al intenției manifestate în cazul acestei infracțiuni: „a) dorința de a intimida victima, provocându-i traume psihice și obligând-o să acționeze în conformitate cu voința făptuitorului, care exprimă scopul acestei infracțiuni; b) dorința sau admiterea conștientă a posibilelor urmări prejudiciabile secundare, exprimate în vătămarea sănătății victimei în rezultatul amenințării expuse”.⁹⁷⁴ Această opinie nu poate fi ignorată, datorită faptului că are susținători în practica judiciară a Republicii Moldova.

Spre exemplu, într-o speță, A.A. a fost condamnat, printre altele, conform art. 155 CP RM. În fapt, la 04.07.2014, aproximativ la ora 12.20, acesta a pătruns ilegal în ograda și casa lui R.G. din s. Ocolina, r. Soroca, fără a avea consimțământul victimei. A.A. a refuzat să părăsească domiciliul victimei, neluând în seamă voința acesteia. Dându-și seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sale, prevăzând urmările ei și *admițând în mod conștient survenirea acestora*, din motivul relațiilor ostile apărute anterior, A.A. a luat cuțitul și a amenințat-o pe R.G. cu omor și

⁹⁶⁷ Никифоров Б.С. Субъективная сторона в «формальных» преступлениях. În: *Избранное*. Москва: Институт законодательства и сравнительного правоведения при Правительстве Российской Федерации, 2010, p. 197-208. 224 p.

⁹⁶⁸ Brînză S., Ulianoschi X., Stati V. et al. *Drept penal. Partea specială*. Chișinău: Cartier, 2005, p. 119. 804 p.; Poalelungi M., Dolea I., Vizdoagă T. et al. *Manualul judecătorului pentru cauze penale*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2013, p. 498. 1192 p.; Brînză S. Infracțiunile atipice prevăzute în Capitolul II al părții speciale a Codului penal: analiză de drept penal. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe Sociale”*, 2014, nr. 3, p. 105-118; Brînză S., Stati V. *Tratat de drept penal. Partea specială. Vol. I*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p. 433. 1328 p.

⁹⁶⁹ Borodac A. *Manual de drept penal. Partea specială*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2004, p. 87. 622 p.; *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu* / Sub red. lui A. Barbăneagră. Chișinău: Arc, 2003, p. 327. 836 p.

⁹⁷⁰ Barbăneagră A., Berliba V., Gurschi C. et al. *Codul penal comentat și adnotat*. Chișinău: Cartier, 2005, p. 239. 656 p.

⁹⁷¹ Barbăneagră A., Alecu Gh., Berliba V. et al. *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu (Adnotat cu jurisprudența CEDO și a instanțelor naționale)*. Chișinău: Sarmis, 2009, p. 306. 860 p.

⁹⁷² Гырла Л.Г., Табарча Ю.М. *Уголовное право Республики Молдова. Часть Особенная. Том 1*. Кишинэу: Cartidact, 2010, p. 159. 712 p.

⁹⁷³ *Собрание законодательства Российской Федерации*, 1996, № 25.

⁹⁷⁴ Абсатаров Х.Х. *Угроза убийством или причинением тяжкого вреда здоровью как преступление против личности: уголовно-правовой и криминологический аспекты* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Челябинск, 2005, p. 17. 24 p.

cu vătămarea gravă a integrității corporale și a sănătății, existând pericolul realizării acestei amenințări.⁹⁷⁵ În altă speță, C.N. a fost condamnat în baza art. 155 CP RM. În fapt, la 20.05.2017, în jurul orei 18.30, dându-și seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sale, prevăzând urmările ei și *admițând în mod conștient survenirea acestora*, fiind în stare de ebrietate alcoolică avansată, aflându-se la domiciliul comun cu fiul său vitreg minor, în cadrul unui conflict inițiat cu ultimul, având în mână un cuțit, l-a îndreptat în direcția minorului, amenințând că-l va omorî. Amenințarea dată a fost percepută de către victimă ca fiind una reală și pasibilă de realizare.⁹⁷⁶ În fine, într-o altă speță, B.V. a fost condamnat conform art. 155 CP RM. În fapt, la 04.05.2004, între orele 10.00-12.00, prin intermediul telefonului, acesta a contactat-o pe S.S. Dându-și seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sale, prevăzând urmările ei prejudiciabile și *admițând în mod conștient survenirea acestora*, B.V. a amenințat-o cu omor pe S.S. și pe cei doi copii minori ai ei. În rezultatul amenințării, S.S. s-a speriat, având temerea că aceasta ar putea să fie realizată.⁹⁷⁷

Într-o speță din practica judiciară, forma de vinovăție, manifestată în cazul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM, este caracterizată printr-o formulare controversată, care descrie o situație imposibilă: „acesta (adică făptuitorul – *n.a.*) a dorit și a admis conștient urmările acțiunilor sale”.⁹⁷⁸ În niciun caz, intenția infracțională nu poate fi simultan atât directă, cât și indirectă.

În toate aceste spețe, la caracterizarea factorului volitiv al intenției făptuitorului, sunt folosite cuvintele „admițând în mod conștient survenirea acestora” / „a admis conștient urmările acțiunilor sale”. Asemenea expresii ar fi potrivite dacă în Codul penal al Republicii Moldova ar exista o dispoziție de genul art. 473 CP RBe: „În cazurile prevăzute la articolele 468, 469, 470 și 471, se aplică pedeapsa (cu recluziunea) de la cincisprezece la douăzeci de ani, dacă [...] amenințările au cauzat fie o boală ce pare incurabilă, fie o incapacitate de muncă personală pe o perioadă mai mare de patru luni, fie pierderea completă a funcționalității unui organ, fie o mutilare gravă. [...]”.⁹⁷⁹ În acest caz, legea prevede că amenințatorul poate admite conștient producerea urmărilor prejudiciabile menționate, deci poate manifesta intenție indirectă.

⁹⁷⁵ *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 15.06.2016. Dosarul nr. 1ra-1143/2016.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=6730

⁹⁷⁶ *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 18.04.2018. Dosarul nr. 1ra-536/2018.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=10941

⁹⁷⁷ *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 22.09.2020. Dosarul nr. 1ra-99/2020.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=16904

⁹⁷⁸ *Sentința Judecătoriei Chișinău, sediul Buiucani, din 05.01.2021. Dosarul nr. 1-1810/2017.* Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/49a3b230-493a-4ee2-9b01-9b98d2117b26

⁹⁷⁹ *Codul penal al Regatului Belgiei.* Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Belgia-RO.html

Făcând o comparație, observăm că în art. 155 CP RM nu este specificată nicio urmare prejudiciabilă. Din aceste considerente, respingem punctul de vedere al lui A.A. Kadzaev: „În cazul amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, acțiunea făptuitorului nu trebuie să provoace prejudicii semnificative sănătății victimei. Componenta acestei infracțiuni cuprinde numai cauzarea vătămării ușoare a integrității corporale sau a sănătății victimei.⁹⁸⁰ Totuși, din analiza art. 155 CP RM nu rezultă că acesta ar prevedea o asemenea ipoteză. Desigur, este posibil ca, în rezultatul amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, victima să sufere anumite prejudicii de ordin fizic. Însă, nefiind cuprinse de componenta de infracțiune prevăzută la art. 155 CP RM, aceste prejudicii o depășesc. Ele nu pot să constituie semnele constitutive ale componentei date, deci nu joacă niciun rol la calificarea faptei în baza art. 155 CP RM. „Dacă prejudiciile respective se produc, ele trebuie reținute în contextul unei alte infracțiuni care formează concurs cu cea prevăzută la art. 155 CP RM”.⁹⁸¹

În consecință, ne afirmăm susținerea pentru punctul de vedere al lui O.M. Obușenko: „Componentele de infracțiuni, săvârșite prin amenințare, sunt formale și, prin urmare, aceste infracțiuni pot fi comise numai cu intenție directă”.⁹⁸² La fel, V.A. Lomako menționează că infracțiunile formale se consumă din momentul săvârșirii faptei prejudiciabile și nu necesită stabilirea urmărilor prejudiciabile. Ca exemplu el prezintă art. 129 CPU, care prevede răspunderea pentru amenințarea cu omor. V.A. Lomako subliniază că „structura acestei infracțiuni determină ca urmările prejudiciabile să excedă cadrul semnelor necesare ale laturii obiective. Prin urmare, subiectul nu poate dori producerea urmărilor prejudiciabile. Cu toate acestea, circumstanța dată nu exclude forma intenționată a vinovăției. În aceste cazuri, factorul intelectual al intenției cuprinde doar conștientizarea caracterului socialmente periculos al faptei prejudiciabile. În acest caz, subiectul nu poate avea o atitudine psihică față de urmările prejudiciabile. La rândul său, factorul volitiv al intenției este limitat la dorința subiectului de a săvârși fapta prejudiciabilă”.⁹⁸³

⁹⁸⁰ Кадзаев А.А. Квалифицированный вид угрозы убийством или причинения тяжкого вреда здоровью. În: *Юридический факт*, 2018, № 27, p. 7-10.

⁹⁸¹ Angheluță M. Conținutul vinovăției în cazul amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății: aspecte teoretice și practice. În: *Conferința științifică națională cu participare internațională „Infracțiunea – Răspunderea penală – Pedepsa. Drept și Criminologie”*, 25-26 martie 2021, p. 218-227.

⁹⁸² Обушенко О.М. Суб’єктивна сторона кримінальної погрози. În: *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*, 2015, № 2, p. 219-226.

⁹⁸³ Баулін Ю.В., Борисов В.І., Тютюгін В.І. та ін. *Кримінальне право України: Загальна частина* / За ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. Харків: Право, 2010, p. 167. 456 p.; Александров Ю.В., Антипов В.І., Володько М.В. та ін. *Кримінальне право України. Загальна частина* / За ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка. Київ: Атіка, 2009, p. 149. 408 p.

M.A. Ovcinnikov ridică întrebarea „dacă este posibil, în cazul săvârșirii amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, ca intenția făptuitorului să se caracterizeze prin admiterea conștientă a acțiunii sale socialmente periculoase sau prin atitudinea indiferentă față de această acțiune. Oamenii de știință consideră că este imposibil, deoarece în această situație nu există o interconexiune necesară dintre cele patru elemente constitutive ale mecanismului psihologic al comportamentului infracțional: necesitate, motiv, scop și faptă. Ansamblul mișcărilor corpului, pentru a putea deveni o faptă completă în timp și spațiu, trebuie să fie în mod necesar legată de un scop ales în mod conștient. Pentru a apărea scopul, este necesar ca acesta să fie precedat de un motiv (îmbold, impuls), care reprezintă o conștientizare a necesității făptuitorului”.⁹⁸⁴

Conchidem că intenția indirectă nu este posibilă în cazul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM. Această infracțiune nu include urmările prejudiciabile, a căror producere să fie admisă conștient de către făptuitor. Deci, făptuitorul este conștient că acțiunea prejudiciabilă, pe care o comite, nu implică nicio urmare prejudiciabilă. Nu poți admite conștient producerea unor urmări care lipsesc. Nu poți manifesta indiferență față de urmările prejudiciabile care nu există. În cele trei spețe, prezentate anterior în calitate de exemple, nu au fost specificate urmările prejudiciabile pe care făptuitorul le-ar fi admis conștient. Astfel de urmări nu au fost specificate, deoarece ele nici nu au existat. Dorința de a săvârși acțiunea prejudiciabilă este suficientă pentru a caracteriza factorul volitiv al intenției de a săvârși o infracțiune formală.

În altă privință, atunci când caracterizează intenția manifestată în cazul amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, unii doctrinari menționează condiții de prisos, care nu sunt prevăzute în norma de incriminare.

De exemplu, în legătură cu infracțiunea prevăzută la art. 119 CP FR, L.V. Danelean susține: „Atunci când expune amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, făptuitorul își dă seama de pericolul social al acestei acțiuni, și anume de respingerea, dezaprobarea unui astfel de comportament de către persoane, societate și stat. În plus, făptuitorul își dă seama că prin acțiunea sa expune psihicul victimei la o influențare nedorită de aceasta. În același timp, gradul unei astfel de influențări este atât de mare încât la prima vedere pare să se apropie de tentativa de omor ori de tentativa de vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății. În asemenea condiții, este puțin probabil ca făptuitorul să nu conștientizeze ilegalitatea acțiunii sale. În ipoteza unei amenințări, făptuitorul își dă seama nu

⁹⁸⁴ Овчинников М.А. Угроза убийством или причинением тяжкого вреда здоровью: уголовно-правовой и криминологический анализ / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Нижний Новгород, 2007, p. 146. 218 p.

doar de indezirabilitatea pierderii unei anumite valori sociale de către victimă, ci și de aptitudinea sa de a influența comportamentul victimei în direcția dorită de el. Această aptitudine își găsește confirmarea în aceea că, în opinia făptuitorului, acesta dispune de toate condițiile pentru săvârșirea tocmai a unei astfel de acțiuni care poate intimida victima”.⁹⁸⁵

Într-un mod la fel de deconcertant se exprimă M.V. Habarova: „Amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății poate fi săvârșită numai cu intenție directă. În acest caz, factorul intelectual al intenției presupune: conștientizarea de către făptuitor a caracterului socialmente periculos și ilegal al acțiunii de a obiectiviza în exterior informația care exprimă amenințarea; conștientizarea pericolului real și a posibilității de realizare a amenințării; prevederea pericolului de realizare a amenințării și a perturbării calmului psihologic al victimei. Factorul volitiv presupune manifestarea determinării subiective de a cauza un prejudiciu, precum și dorința de a intimida victima, de a-i provoca temere pentru viața și sănătatea sa și, astfel, de a-i suprima voința”.⁹⁸⁶

Analiza art. 17 și 155 CP RM demonstrează că astfel de afirmații nu sunt valabile decât în parte. În ipoteza infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM, factorul intelectual al intenției presupune că făptuitorul își dă seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii de amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări, precum și prevede săvârșirea acestei acțiuni. În ceea ce privește factorul volitiv al intenției, acesta presupune că făptuitorul dorește să săvârșască acțiunea de amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări. Îmbinarea factorului intelectual și a celui volitiv, astfel descrise, conferă substanța intenției de a săvârși infracțiunea prevăzută la art. 155 CP RM, precum și stabilește direcția acestei intenții.

Aplicarea art. 155 CP RM nu depinde de faptul dacă alte persoane, societatea și statul resping sau aprobă comportamentul făptuitorului. Pentru calificarea faptei în baza acestui articol nu contează dacă făptuitorul dispune de toate condițiile pentru a săvârși acțiunea sa. De asemenea, aplicarea art. 155 CP RM nu este condiționată de potențialitatea acțiunii de amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății de a cauza un prejudiciu. Astfel de circumstanțe nu derivă din art. 155 CP RM, sunt neesențiale și nu pot reflecta elocvent intenția manifestată de subiectul infracțiunii prevăzute de acest articol.

⁹⁸⁵ Данелян Л.В. Уголовно-правовая и криминологическая характеристика угрозы убийством или причинением тяжкого вреда здоровью / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Тюмень, 2011, р. 16-17. 23 р.

⁹⁸⁶ Хабарова М.В. Угроза убийством или причинением тяжкого вреда здоровью: уголовно-правовой и криминологический аспекты / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Краснодар, 2006, р. 18. 24 р.

4.1.2. Semnele secundare ale laturii subiective în cazul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM

În alt context, achiesăm la cele afirmate de M. Ștefănoaia: „Vinovăția nu trebuie confundată cu latura subiectivă din conținutul constitutiv al infracțiunii [...] vinovăția se integrează în latura subiectivă, dar nu se identifică cu aceasta (deși la cele mai multe infracțiuni vinovăția este suficientă pentru întregirea laturii subiective)”.⁹⁸⁷ V. Păvăleanu menționează la rândul său: „Latura subiectivă a infracțiunii cuprinde în structura sa pe lângă vinovăție și unele elemente secundare cum sunt mobilul și scopul”.⁹⁸⁸

Aceste puncte de vedere ne determină să susținem că latura subiectivă a infracțiunii, prevăzute la art. 155 CP RM, include, pe lângă vinovăție, alte trei semne constitutive, care sunt secundare – emoțiile, motivul și scopul.

S. Botnaru observă că „emoțiile (sentimentele, afectele) sunt manifestate în formă de reacții, provocate de anumite împrejurări obiective, formând o stare emotivă. Emoțiile reprezintă reflectarea psihică sub formă de trăire subiectivă directă a sensului vital al anumitor fenomene și situații”.⁹⁸⁹

R. Berdilo consideră că „în cazul infracțiunilor prevăzute la art. 146, 147 și 156 CP RM, starea emoțională a subiectului infracțiunii constituie semnul constitutiv obligatoriu secundar (nu facultativ) al laturii subiective. În lipsa acestui semn, fapta nu poate fi calificată conform art. 146, 147 sau 156 CP RM. În cazul celorlalte infracțiuni prevăzute în partea specială a Codului penal al Republicii Moldova, starea emoțională a subiectului infracțiunii nu constituie semnul constitutiv obligatoriu al laturii subiective. În asemenea cazuri, starea emoțională a subiectului infracțiunii poate fi luată în considerare doar la individualizarea pedepsei”.⁹⁹⁰ Această autoare are dreptate. În cazul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM, emoțiile făptuitorului nu au niciun impact asupra calificării. Însă, acest semn secundar al laturii subiective poate fi luat în considerare la individualizarea pedepsei.

Conform alin. (2) art. 76 CP RM, „instanța de judecată poate considera drept circumstanțe atenuante și alte circumstanțe, neprevăzute la alin. (1)”.⁹⁹¹ Din această dispoziție rezultă că lista de circumstanțe atenuante, prevăzute în art. 76 CP RM, nu este limitativă. Deci, o astfel de stare

⁹⁸⁷ Ștefănoaia M. *Drept penal: partea generală. Vol. I*. București: Universul Juridic, 2020, p. 303. 619 p.

⁹⁸⁸ Păvăleanu V. *Drept penal general: conform noului Cod penal*. București: Universul Juridic, 2012, p. 143. 503 p.

⁹⁸⁹ Botnaru S. Însemnătatea elementului emotiv în structura tripartită a vinovăției în dreptul penal substanțial. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis”, Seria „Științe Sociale”*, 2013, nr. 8, p. 79-89.

⁹⁹⁰ Berdilo R. Emoțiile ca semn al laturii subiective a infracțiunii. În: *Modern Scientific Challenges and Trends: a collection scientific works of the International scientific conference (30th July, 2020)*. Warsaw: Sp. zo. o. “iScience”, 2020, p. 50-60.

⁹⁹¹ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 128-129.

emoțională a făptuitorului ca starea de afect poate fi luată în considerare la atenuarea pedepsei stabilite în art. 155 CP RM.

M. Grama caracterizează astfel starea de afect: „Afectul este prezentat ca o reacție emoțională de tip exploziv cu slăbirea controlului voluntar asupra comportamentului omului. Decurge în câteva etape. Etapa inițială se caracterizează printr-o creștere rapidă și intensă a încordării emoționale, etapa a doua – prin destinderea stării emoționale, și etapa a treia – prin epuizare psihofizică de intensitate variată. Semnele generale ale stărilor afective descrise mai sus sunt: de scurtă durată; acuitatea; intensitatea manifestării; legătura nemijlocită cu iritantul de caracter psihogen; impulsivitatea și expresivitatea; frică; caracter exploziv din faza a doua, posibil agresivitate și cruzime neîtemeiată, furie; stare de amețeală, extenuare, istovire, pierderea parțială a memoriei în ultima fază”.⁹⁹² O opinie apropiată este exprimată de O. Gașper⁹⁹³ și A. Prijbilo.⁹⁹⁴

Cât privește noțiunea de motiv (mobil) al infracțiunii, A. Ungureanu o definește astfel: „Mobilul infracțiunii este un impuls lăuntric ce îl determină pe făptuitor să ia o hotărâre infracțională și să o înfăptuiască”.⁹⁹⁵ Așadar, motivul infracțiunii este imboldul care apare în conștiința făptuitorului înainte de săvârșirea infracțiunii, fiind determinat de anumite necesități ale acestuia, pe care făptuitorul intenționează să le satisfacă pe calea săvârșirii infracțiunii.

De exemplu, în alin. (2) § 360 CP RSI, se menționează: „Făptuitorul se pedepsește cu închisoare de la șase luni la trei ani dacă săvârșește infracțiunea prevăzută la alin. (1) d) în virtutea unei motivații specifice”.⁹⁹⁶ Pentru comparație, în art. 155 CP RM nu este specificat niciun motiv, astfel că lista motivelor posibile ale infracțiunii, prevăzute de acest articol, este una deschisă.

Posibilitatea prezenței oricărui motiv în cazul infracțiunii, prevăzute la art. 155 CP RM, nu înseamnă că infracțiunea dată nu are niciun motiv. Or, într-o speță din practica judiciară, cu privire la subiectul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM se menționează: „fără a avea vreun motiv”.⁹⁹⁷ S. Brînza și V. Stati argumentează: „Cei abilitați cu aplicarea legii penale ar trebui să înțeleagă: stabilirea motivului infracțiunii se impune în fiecare caz concret, ca un element

⁹⁹² Grama M. Starea de afect și influența ei asupra răspunderii penale. În: *Integrare prin cercetare și inovare. Conferința „Integrare prin cercetare și inovare”*. Chișinău: CEP USM, 2017, p. 54-57.

⁹⁹³ Gașper O. Răspunderea penală pentru infracțiunea de omor săvârșit în stare de afect. În: *Intellectus*, 2020, nr. 3-4, p. 188-196.

⁹⁹⁴ Прижбило А. Импульсивные преступления и психические состояния лиц, провоцирующие их совершение. În: *Legea și Viața*, 2016, nr. 10, p. 90-94.

⁹⁹⁵ Ungureanu A. *Drept penal român. Partea generală*. București: Lumina Lex, 1995, p. 95. 463 p.

⁹⁹⁶ *Codul penal al Republicii Slovace*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Slovakia-RO.html

⁹⁹⁷ *Sentința Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani, din 12.04.2021. Dosarul nr. 1-246/2021*. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/cea82ad9-1738-4c63-baf0-2571a628dd87

necesar pentru calificarea faptei, chiar dacă legiuitorul nu circumstanțiază expres care este acel motiv. Cunoașterea motivului infracțiunii servește totdeauna la determinarea pericolozității faptuitorului și la stabilirea măsurii de apărare socială adecvată acestei pericolozități. Este deci o sarcină permanentă a organelor de urmărire penală și a instanțelor judecătorești de a stabili motivul în fiecare caz de infracțiune”.⁹⁹⁸

În cazul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM este necesară stabilirea motivului. În alin. (1) art. 75 CP RM se prevede că stabilirea motivului infracțiunii are importanță pentru „stabilirea categoriei și termenului pedepsei”.⁹⁹⁹

În doctrina penală sunt exprimate diverse opinii privitoare la motivele amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății. De exemplu, S. Brînza menționează în legătură cu această infracțiune: „Motivele [...] pot fi variate. Cel mai des, motivul se exprimă în răzbunare [...]”.¹⁰⁰⁰ O listă mai largă de motive este prezentată de P.N. Levin: „Răzbunarea, gelozia, motivele huliganice, ostilitatea personală etc. pot fi motive ale amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății”.¹⁰⁰¹ V.V. Șablâstâi numește următoarele motive ale amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății: „relațiile de ostilitate personală; răzbunare; gelozie; motivele huliganice; interesul material”.¹⁰⁰²

Cât privește motivele huliganice, avem rezerve privind posibilitatea evoluării acestora ca motive ale infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM. Amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății este absorbită de infracțiunea de huliganism (art. 287 CP RM). În acest caz, motivele huliganice reprezintă motivul infracțiunii date. Nu poate fi concepută o ipoteză în care motivele huliganice reprezintă motivul amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, iar această amenințare să nu fie absorbită de infracțiunea de huliganism.

Din acest punct de vedere, nu este clar de ce în următoarea speță nu a fost aplicat art. 287 CP RM: „C.V. a fost condamnat conform art. 155 CP RM. La data de 29.09.2020, aproximativ la ora 21.55, acesta se afla în scara unui bloc de locuit din or. Durlești, mun. Chișinău. În fața ușii

⁹⁹⁸ Brînza S., Stati V. *Tratat de drept penal. Partea specială. Vol. II*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p. 691. 1300 p.

⁹⁹⁹ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 128-129.

¹⁰⁰⁰ Brînza S. Infracțiunile atipice prevăzute în Capitolul II al părții speciale a Codului penal: analiză de drept penal. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis”, Seria „Științe Sociale”*, 2014, nr. 3, p. 105-118.

¹⁰⁰¹ Левин П.Н. Уголовная ответственность за угрозу убийством или причинением тяжкого вреда здоровью / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2007, p. 21-22. 26 p.

¹⁰⁰² Шаблістий В.В. Місце мети в ознаках, що характеризують зміст суб’єктивної сторони складу погрози вбивством. În: *Актуальні проблеми розкриття та розслідування злочинів у сучасних умовах: Всеукраїнська наук.-прак. конф. (30 жовтня 2009 р., м. Запоріжжя). Ч. II*. Запоріжжя, 2009, p. 258-260.

apartamentului lui P.O., C.V. a inițiat un conflict, în cadrul căruia folosind un limbaj necenzurat și având în mână un cuțit, l-a amenințat cu omor pe P.O. În consecință, victimei i-a fost provocată temerea pentru viață și sănătate, generată de conștientizarea existenței pericolului de realizare a amenințării formulate de făptuitor”.¹⁰⁰³ Fapta, săvârșită de C.V., întrunește toate condițiile prevăzute la alin. (3) art. 287 CP RM, și anume – „acțiunile intenționate care încalcă grosolan ordinea publică, însoțite de [...] amenințarea cu aplicarea [violentei], [...] săvârșite cu aplicarea [de] obiecte [destinate] pentru vătămarea integrității corporale sau sănătății”.¹⁰⁰⁴ În această speță, calificarea este parțială, deoarece nu reflectă: atingerea adusă relațiilor sociale cu privire la ordinea publică; modul public de săvârșire a infracțiunii; prezența motivelor huliganice.

Referitor la interesul material, acesta poate constitui motivul infracțiunii, prevăzute la art. 155 CP RM, *e.g.*, în cazul în care, în schimbul unei remunerații materiale, făptuitorul execută comanda de amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății. Nu vorbim despre interesul material care stă la baza unor infracțiuni complexe (tâlhărie, șantaj, răpirea mijlocului de transport etc.) care includ în structura lor amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății. În astfel de cazuri, interesul material este motivul acestor infracțiuni complexe, nu al infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM.

Așa cum s-a putut vedea mai sus, P.N. Levin și V.V. Șablâstâi consideră ostilitatea personală motiv al amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății. În context suntem de acord cu cele afirmate de O.M. Obușenko: „Fiecare fapt de manifestare a ostilității personale trebuie să aibă propriul motiv, care urmează a fi stabilit în procesul de înlăptuire a justiției. [...] Pentru amenințările infracționale sunt caracteristice motivele condiționate de ostilitatea personală a făptuitorului față de victimă. Astfel de motive se caracterizează printr-un efect provocator considerabil asupra conștiinței victimelor, le provoacă o preocupare profundă pentru siguranța proprie [...]; exprimă, de asemenea, un grad sporit de individualism. Cu toate acestea, motivele, condiționate de ostilitatea personală a făptuitorului față de victimă, nu pot avea efect de agravare a răspunderii pentru amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății. Deoarece au un conținut asocial pronunțat, combinând egocentrismul și cinismul comportamentului, asemenea motive trebuie luate în considerare la stabilirea pedepsei”.¹⁰⁰⁵ H.H. Absatarov consideră, la fel, că ostilitatea

¹⁰⁰³ *Sentința Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani, din 17.02.2021. Dosarul nr. 1-3306/2021.* Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/db18e2a2-01ea-4e05-853e-7e59ee72019a

¹⁰⁰⁴ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 128-129.

¹⁰⁰⁵ Обушенко О.М. Суб’єктивна сторона кримінальної погрози. În: *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*, 2015, № 2, p 219-226.

personală este terenul propice pentru generarea motivelor ce pot sta la baza amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății. Acest autor distinge patru grupe de factori ce determină apariția motivelor amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, printre care se regăsește ostilitatea personală.¹⁰⁰⁶ În concluzie, „motivul infracțiunii, prevăzute la art. 155 CP RM, nu trebuie confundat cu cauza săvârșirii acestei infracțiuni”.¹⁰⁰⁷ O astfel de cauză poate avea semnificație sub aspect criminologic, însă nu poate fi inclusă în structura componenței infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM.

Spre deosebire de art. 155 CP RM, normele corespondente din unele legi penale străine conțin mențiunea cu privire la un anumit motiv special:

- motivul apartenenței sau neapartenenței, adevărate sau bănuite, a victimei la un grup etnic, național, rasial sau religios ori al orientării sau identității sexuale adevărate sau bănuite a victimei (art. 222-18-1 CP RFr¹⁰⁰⁸);

- motivul apartenenței la un grup etnic, cultural, religios, social sau profesional (alin. 1 art. 170 CP RS¹⁰⁰⁹);

- motivul apartenenței la un grup etnic, național, rasial sau religios (art. 84/a din Codul penal al Republicii Albania¹⁰¹⁰);

- motivul de intoleranță rasială, etnică sau religioasă (alin. 2 art. 129 CPU¹⁰¹¹);

- motivul de ură sau de vrajbă față de un grup social (alin. 2 art. 119 CP FR¹⁰¹²).

Având în vedere prevederea de la lit. d) alin. (1) art. 77 CP RM, săvârșirea infracțiunii din motive de ură socială, națională, rasială sau religioasă ar putea fi luată în considerare la stabilirea pedepsei prevăzute la art. 155 CP RM. Se preconizează schimbarea acestei stări de lucruri. Astfel, conform unui proiect de lege (în continuare – Proiectul nr. 2838/2016), Codul penal ar urma să fie completat cu art. 155¹, cu următorul cuprins:

„Articolul 155¹. Amenințarea bazată pe o motivație rasistă și xenofobă

Amenințarea, inclusiv prin intermediul unui sistem informatic, cu săvârșirea unei infracțiuni grave, a unor persoane pentru motivul apartenenței la un grup care se identifică prin

¹⁰⁰⁶ Абсатаров Х.Х. Угроза убийством или причинением тяжкого вреда здоровью как преступление против личности: уголовно-правовой и криминологический аспекты / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Челябинск, 2005, p. 161. 193 p.

¹⁰⁰⁷ Angheluță M. Semnele secundare ale laturii subiective în cazul amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății: aspecte teoretice și practice. În: *Conferința științifică națională cu participare internațională „Infracțiunea – Răspunderea penală – Pedepsa. Drept și Criminologie”*, 25-26 martie 2021. Chișinău: CEP USM, 2021, p. 228-238.

¹⁰⁰⁸ *Codul penal al Republicii Franceze*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Franta-RO.html

¹⁰⁰⁹ *Codul penal al Regatului Spaniei*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Spania-RO.html

¹⁰¹⁰ *Kodi penal i Republikës së Shqipërisë*. Disponibil: www.pp.gov.al/web/kodi_penal_2016_1033.pdf

¹⁰¹¹ *Відомості Верховної Ради України*, 2001, № 25-26.

¹⁰¹² *Собрание законодательства Российской Федерации*, 1996, № 25.

rasă, culoare, ascendență, naționalitate ori origine etnică, precum și religie, dacă este folosită ca pretext pentru oricare dintre aceste motive, sau a unui grup de persoane care se distinge prin una dintre aceste caracteristici dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări”.¹⁰¹³

Într-un alt proiect (în continuare – Proiectul nr. 2711/2015) se intenționează operarea unor modificări în art. 155 CP RM: alineatul unic să devină alineatul (1); alineatul (2), nou introdus, să aibă următorul cuprins: „Aceeși faptă săvârșită din motive de prejudecată, dispreț sau ură se pedepsește cu amendă de la 400 la 600 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 200 la 240 de ore, sau cu închisoare de la 2 la 4 ani.”¹⁰¹⁴

Analizând ambele aceste inițiative legislative, V. Stati a propus „excluderea din Proiectul nr. 2838/2016 a art. 155¹ CP RM și completarea art. 155 CP RM cu un alineat aparte în care să fie incriminată amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, săvârșită din motive de prejudecată, dispreț sau ură. Tocmai astfel de motive (și nu motivul apartenenței la un grup care se identifică prin rasă, culoare, ascendență, naționalitate ori origine etnică, precum și religie) trebuie să constituie temeiul agravării răspunderii potrivit proiectatului alin. (2) art. 155 CP RM. Aceasta deoarece, conform [...] Proiectului nr. 2711/2015 [...], ipoteza săvârșirii infracțiunii din motive de prejudecată, dispreț sau ură urmează a fi prevăzută la alin. (2) art. 155 CP RM. Potrivit acestui din urmă proiect, noțiunea „motive de prejudecată, dispreț sau ură” își găsește definirea la art. 134¹⁴ CP RM. În contrast, în Proiectul nr. 2838/2016, nu este definită noțiunea „motivul apartenenței la un grup care se identifică prin rasă, culoare, ascendență, naționalitate ori origine etnică, precum și religie”. Aceasta dezavantajează Proiectul nr. 2838/2016, făcându-l mai puțin adaptat necesităților de interpretare și aplicare a legii penale”.¹⁰¹⁵

Într-adevăr, în Proiectul nr. 2711/2015 se propune completarea Codului penal cu art. 134¹⁴, cu următorul cuprins:

„Articolul 134¹⁴. Motive de prejudecată, dispreț sau ură

Prin motive de prejudecată, dispreț sau ură se înțeleg raționamente ale făptuitorului determinate de atitudinea ostilă a acestuia generată din motive, fie ele reale sau percepute ca fiind reale, de rasă, culoare, origine etnică, națională sau socială, cetățenie, sex, avere, caracteristici genetice, limbă, religie sau convingeri, opinii politice, apartenență sau

¹⁰¹³ *Proiectul de Lege pentru modificarea și completarea unor acte legislative*. Disponibil: <http://www.particip.gov.md/proiectview.php?l=ro&idd=2838>

¹⁰¹⁴ *Proiectul de Lege pentru modificarea și completarea unor acte legislative*. Disponibil: http://particip.gov.md/public/documente/131/ro_2711_Proiect-delege-hate-crime-actuala.pdf

¹⁰¹⁵ Stati V. Despre posibilele implicații ale ratificării de către Republica Moldova a Protocolului adițional la Convenția Consiliului Europei privind criminalitatea informatică. În: *Актуальные научные исследования в современном мире: XVI Международная научная конференция (26-27 сентября 2016 г., Переяслав-Хмельницкий). Сборник научных трудов*. Переяслав-Хмельницкий, 2016, Вып. 9, ч. 5, p. 120-128.

neapartenență la un grup, naștere sau descendență, dizabilitate, sănătate, vârstă, orientare sexuală, identitate de gen, sau față de persoanele care acordă suport persoanelor ce pot fi individualizate printr-un asemenea criteriu sau se asociază cu acestea”¹⁰¹⁶.¹⁰¹⁷

Susținem completarea legii penale cu o asemenea normă. Definirea noțiunii „motive de prejudecată, dispreț sau ură” în textul legii penale este importantă atât pentru a se asigura aplicarea uniformă a răspunderii penale pentru amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, săvârșită din motive de prejudecată, dispreț sau ură, cât și pentru a califica această faptă în corespundere cu principiul legalității. Din acest punct de vedere, Proiectul nr. 2711/2015 este mai reușit decât Proiectul nr. 2838/2016.

Dacă noțiunea „motive de prejudecată, dispreț sau ură” ar fi definită în legea penală, art. 155 CP RM s-ar distinge pozitiv față de articolele similare din legile penale ale unor state. Or, legile penale ale Republicii Franceze, Regatului Spaniei, Ucrainei și Federației Ruse nu conțin definiția noțiunii care desemnează motivele speciale sus-menționate.

Bineînțeles, definirea noțiunii „motive de prejudecată, dispreț sau ură” în textul Codului penal al Republicii Moldova nu ar putea să constituie o garanție absolută împotriva încălcării principiului legalității la aplicarea răspunderii pentru infracțiunea de amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății. Pentru a spori gradul de respectare a acestui principiu, propunem ca, odată cu completarea art. 169¹ CP RM¹⁰¹⁸ cu alineatul (5) (care ar prevedea răspunderea pentru amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, săvârșită din motive de prejudecată, dispreț sau ură), să se modifice art. 346 CP RM.

În prezent, dispoziția acestui articol permite o interpretare prea largă: „*Acțiunile intenționate* [evid. ns.], *îndemnurile publice, inclusiv prin intermediul mass-media, scrise și electronice, îndreptate spre atingerea vrajbei, diferențierii sau dezbinării naționale, etnice, rasiale sau religioase, spre înjosirea onoarei și demnității naționale* [evid. ns.], precum și limitarea, directă sau indirectă, a drepturilor ori stabilirea de avantaje, directe sau indirecte, cetățenilor în funcție de apartenența lor națională, etnică, rasială sau religioasă”.¹⁰¹⁹

Referitor la textul evidențiat, prezintă interes părerea lui S. Brînza și V. Stati: „Acțiunile săvârșite inclusiv prin intermediul mass-media, scrise sau electronice [...] presupun, după caz:

¹⁰¹⁶ Proiectul de Lege pentru modificarea și completarea unor acte legislative. Disponibil:

http://particip.gov.md/public/documente/131/ro_2711_Proiect-delege-hate-crime-actuala.pdf

¹⁰¹⁷ Întrucât, în cadrul tezei de față propunem completarea Capitolului XIII din partea generală a Codului penal cu art. 134²⁰ și 134²¹, considerăm că art. 134¹⁴ ar trebui renumărat în art. 134²².

¹⁰¹⁸ În Subcapitolul 2.1 al tezei de față am argumentat de ce art. 155 CP RM trebuie să fie substituit prin art. 169¹ CP RM.

¹⁰¹⁹ Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 128-129.

hărțuire; proferarea unor cuvinte de ocară, care adoptă de obicei o formă licențioasă; gesturi cinice; scuipatul în față; pălmuire; prezentarea indecentă a imaginii victimei pe hârtie sau pe alt suport, etc.”¹⁰²⁰ Întrucât lista acestor exemple nu este limitativă, acțiunile date se pot exprima în amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății. Astfel, există pericolul ca alin. (5) art. 169¹ și art. 346 CP RM să se aplice pentru aceeași faptă, și anume pentru acțiunile intenționate, inclusiv prin intermediul mass-media, scrise și electronice, îndreptate spre ațâțarea vrajbei, diferențierii sau dezbinării naționale, etnice, rasiale sau religioase, dacă aceste acțiuni se exprimă în amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, și dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări.

Pentru a preveni asemenea efecte nocive, considerăm că soluția este completarea dispoziției art. 346 CP RM – după cuvintele „Acțiunile intenționate” de introdus textul „(cu excepția faptei prevăzute la alin. (5) art. 169¹ din prezentul cod)”. În acest fel, va fi prevenită aplicarea alin. (2) art. 169¹ și art. 346 CP RM pentru aceeași faptă.

În continuare urmărim să examinăm scopul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM.

Caracterizând scopul ca semn secundar al laturii subiective a infracțiunii, A. Ungureanu menționează: „Scopul infracțiunii este finalitatea urmărită de făptuitor prin săvârșirea faptei prevăzute de legea penală”.¹⁰²¹ Așadar, în esență, scopul infracțiunii este schimbarea în realitatea obiectivă, pe care făptuitorul urmărește să o obțină în rezultatul săvârșirii infracțiunii.

În art. 155 CP RM nu este specificat niciun scop al infracțiunii. O situație similară se atestă în art. 119 CP FR. În context, A.A. Kadzaev afirmă: „Scopul amenințării nu este stabilit în lege. Aceasta înseamnă că acesta nu contează pentru a califica o faptă în baza art. 119 CP FR”.¹⁰²²

În articolele similare din legile penale ale unor state, dimpotrivă, este indicat scopul infracțiunii. De exemplu, în alin. (1) § 107 CP RA, este menționat „scopul de a-i provoca [victimei] teamă și neliniște”.¹⁰²³ În prevederea de la lit. c) alin. (2) § 360 CP RSl, este specificat „scopul de a împiedica sau obstrucționa exercitarea drepturilor și libertăților fundamentale de către o altă persoană”.¹⁰²⁴

Faptul, că în art. 155 CP RM nu este menționat expres scopul infracțiunii, nu înseamnă în mod automat că acest semn secundar al laturii subiective nu ar putea avea un caracter

¹⁰²⁰ Brînză S., Stati V. *Tratat de drept penal. Partea specială. Vol. II*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p. 1043. 1300 p.

¹⁰²¹ Ungureanu A. *Drept penal român. Partea generală*. București: Lumina Lex, 1995, p. 95. 463 p.

¹⁰²² Kadzaev A.A. Квалифицированный вид угрозы убийством или причинения тяжкого вреда здоровью. În: *Юридический факт*, 2018, № 27, p. 7-10.

¹⁰²³ *Codul penal al Republicii Austria*. Disponibil: <http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Austria-RO.html>

¹⁰²⁴ *Codul penal al Republicii Slovace*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Slovakia-RO.html

obligatoriu. Putem face analogia cu infracțiunile săvârșite prin sustragere. În cazul acestora, scopul de cupiditate, deși nu este indicat în norma penală, are un caracter obligatoriu.

Înainte de a stabili dacă are sau nu un caracter obligatoriu scopul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM, este necesar să fie determinat conținutul acestui scop.

În practica judiciară, uneori, intenția de a comite infracțiunea analizată este confundată cu scopul acesteia. Aceasta o demonstrează sintagmele folosite în unele spețe:

- „scopul amenințării cu omor și cu vătămarea gravă a integrității corporale”¹⁰²⁵;
- „scopul amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății”¹⁰²⁶;
- „scopul amenințării cu omor”.¹⁰²⁷

O astfel de confundare este nejustificată. Vinovăția și scopul sunt semne de sine stătătoare ale laturii subiective a infracțiunii. Aceste două semne se pot intercondiționa, însă nu sunt interschimbabile. Scopul nu poate înlocui vinovăția, și viceversa – vinovăția nu poate înlocui scopul. Dorința de a amenința victima cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății reprezintă factorul volitiv al intenției de a săvârși infracțiunea prevăzută la art. 155 CP RM. Din această cauză, nu este întemeiat a se susține că infracțiunea dată are scopul amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății.

Într-o speță din practica judiciară se afirmă că scopul infracțiunii, prevăzute la art. 155 CP RM, este „scopul omuciderii cu premeditare”.¹⁰²⁸ Un astfel de scop nu este posibil în cazul infracțiuni analizate. Cauza o constituie incompatibilitatea intenției de a comite infracțiunea, prevăzută la art. 155 CP RM, cu intenția de a comite infracțiunea prevăzută la art. 145 CP RM. Subiectul infracțiunii, prevăzute la art. 155 CP RM, îi transmite victimei informația prin care o amenință cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății. Însă aceasta nu înseamnă deloc că subiectul dat dorește să omoare victima ori să-i cauzeze vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății.

Situația reală este descrisă de Iu.A. Jdanov. Referitor la infracțiunea de amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, acest doctrinar menționează: „Subiectul urmărește un scop secundar legat de manipularea victimei, care este ascuns după un scop primar de provocare victimei a unui rău (pe care subiectul nu dorește să-l provoace cu

¹⁰²⁵ Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 28.01.2020. Dosarul nr. 1ra-36/2020. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=15190

¹⁰²⁶ Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 16.12.2020. Dosarul nr. 1ra-2083/2020. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17492

¹⁰²⁷ Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 25.11.2020. Dosarul nr. 1ra-1596/2020. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17143

¹⁰²⁸ Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 17.11.2020. Dosarul nr. 1ra-1082/2020. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17443

adevărat)".¹⁰²⁹ Într-un sens apropiat se exprimă Gh. Diaconescu: „Acțiunea agentului (se are în vedere subiectul infracțiunii de amenințare, prevăzute la art. 193 din Codul penal al României din 1968 – *n.a.*) se circumscrie la avizarea victimei cu săvârșirea unei infracțiuni, fără ca acțiunea să fie însoțită de acte materiale proprii și specifice infracțiunii cu care se amenință”.¹⁰³⁰ S. Brînza susține: „În ipoteza amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, făptuitorul are posibilitatea reală să-și realizeze amenințarea și să săvârșască acțiuni concrete în direcția dorită, însă decide benevol să nu le săvârșască, deși are pentru aceasta toate condițiile favorabile”.¹⁰³¹

Cele afirmate de acești doctrinari nu trebuie să ducă la interpretarea că amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății reprezintă renunțarea de bună voie la săvârșirea omorului ori a vătămării grave a integrității corporale sau a sănătății. Conform alin. (1) art. 56 CP RM, „Se consideră renunțare de bună voie la săvârșirea infracțiunii încetarea de către persoană a pregătirii infracțiunii sau încetarea acțiunilor (inacțiunilor) îndreptate nemijlocit spre săvârșirea infracțiunii, dacă persoana era conștientă de posibilitatea consumării infracțiunii”.¹⁰³² În cazul amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, făptuitorul nu renunță la comiterea omorului ori a vătămării grave a integrității corporale sau a sănătății. Pentru a renunța la comiterea acestor infracțiuni, trebuie în prealabil să fie formată intenția de a le comite. O astfel de intenție nu este prezentă la nicio etapă de săvârșire a amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății.

În cazul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM, afirmația făptuitorului, cum că dorește să omoare victima ori să-i cauzeze vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, este doar un camuflaj după care se ascunde scopul veritabil al infracțiunii analizate, scop ce presupune manipularea, manevrarea, influențarea victimei.

Această caracteristică a scopului infracțiunii, prevăzute la art. 155 CP RM, nu întotdeauna este percepută corect în practica judiciară a Republicii Moldova. Aceasta o demonstrează fragmentele din următoarele decizii ale instanței supreme, în conformitate cu care a fost aplicat art. 155 CP RM:

¹⁰²⁹ Жданов Ю.А. Уголовно-правовая попытка защиты личности от психического насилия. În: *Проблемы в российском законодательстве*, 2014, № 1, p. 158-160.

¹⁰³⁰ Diaconescu Gh., Duvac C. *Tratat de drept penal. Partea specială*. București: C.H. Beck, 2009, p. 171. 1158 p.

¹⁰³¹ Brînza S. Infracțiunile atipice prevăzute în Capitolul II al părții speciale a Codului penal: analiză de drept penal. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis”*, *Seria „Științe Sociale”*, 2014, nr. 3, p. 105-118.

¹⁰³² *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 128-129.

– „[...] amenințând-o cu cuțitul pe care l-a îndreptat înspre ea în regiunea pieptului, însă nu și-a dus acțiunile sale până la realizare”¹⁰³³;

– „după ce l-a stropit pe C.S. cu benzină, a aprins un chibrit și, fiind la o distanță de vreo doi metri de C.S., l-a aruncat în direcția lui, însă chibritul s-a stins”¹⁰³⁴;

– „[...] l-au amenințat pe [V.S.] cu un cuțit de bucătărie, zicându-i că îl vor omorî, fiind îndreptat cuțitul spre ultimul, însă V.S. a reușit să evite loviturile”¹⁰³⁵;

– „[...] având scopul amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, în urma unui conflict verbal cu P.V., a încercat să-l lovească cu o coasă de dimensiuni mici în regiunea capului”¹⁰³⁶;

– „S.S. a îndreptat pistolul [...] în direcția lui B.M., [...] a încercat să efectueze o împușcătură în direcția acestuia, însă din motive tehnice împușcătura nu s-a produs, iar S.S. a fost imobilizat de către B.M.”¹⁰³⁷;

– „P.A. [...] a stropit-o pe [V.I.] cu benzină, exprimându-și intenția de a-i da foc, însă V.I. și I.S. l-au împiedicat să ia chibriturile de la gura sobei, iar minora B.C., fiica lui V.I., a luat chibriturile și le-a ascuns”¹⁰³⁸;

– „F.I. [...], având în mână o furcă, a amenințat-o pe Ț.N. cu omorul, totodată [...] înfingând furca în mâna stângă a părții vătămate, i-a provocat o vătămare ușoară a sănătății”¹⁰³⁹;

– „C.S. s-a dus în gospodăria sa, a luat un topor, a ieșit în drum și s-a năpustit asupra lui Ș.V., aplicându-i o lovitură cu toporul asupra umărului drept, strigând în adresa lui cuvintele „te omor””¹⁰⁴⁰;

– „C.Gh. s-a apropiat de H.I. și, având în mâna sa un cuțit, [...] i-a aplicat o lovitură puternică în cutia toracică, [...] acțiuni care au fost percepute ca reale de către H.I.”¹⁰⁴¹;

¹⁰³³ Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 31.05.2016. Dosarul nr. 1ra-954/2016. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=6359

¹⁰³⁴ Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 17.11.2020. Dosarul nr. 1ra-1082/2020. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17443

¹⁰³⁵ Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 24.03.2021. Dosarul nr. 1ra-653/2021. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=18306

¹⁰³⁶ Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 16.12.2020. Dosarul nr. 1ra-2083/2020. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17492

¹⁰³⁷ Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 05.03.2013. Dosarul nr. 1ra-236/2013. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php

¹⁰³⁸ Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 25.06.2014. Dosarul nr. 1ra-929/2014. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=2541

¹⁰³⁹ Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 11.08.2015. Dosarul nr. 1ra-872/2015. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=4752

¹⁰⁴⁰ Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 25.11.2020. Dosarul nr. 1re-109/2020. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17392

¹⁰⁴¹ Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 15.12.2018. Dosarul nr. 1ra-2062/2018. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=12613

– „C.V., având asupra sa o seceră, rostind cuvintele „te omor”, „te tai”, s-a apropiat de G.V. și a început a-i aplica acesteia lovituri în regiunea antebrățelor, cauzându-i [...] o plagă tăiată pe suprafața anterioară a brațului stâng [...], precum și 14 echimoze și 11 excoriații a ambelor membre superioare [...]”¹⁰⁴²;

– „G.V. [...], având în mână o furcă, a amenințat-o cu moartea [pe G.Z.], aplicându-i o lovitură cu partea ascuțită a furcii în regiunea degetului trei a mâinii drepte [...]”¹⁰⁴³;

– „B.V. i-a aplicat [lui P.E.] o lovitură cu secera la mâna stângă, cauzându-i [...] plagă la degetul unu al mâinii stângi [...]”¹⁰⁴⁴;

– „S.N., având în mână un pistol [...], a intrat în conflict cu C.R. Amenințându-1 cu [...] omor, S.N. a efectuat în direcția picioarelor acestuia, cinci împușcături, cauzându-i lui C.R. plagă prin armă de foc [...]”¹⁰⁴⁵;

– „[...] apucând-o de gât a încercat să o stranguleze, a amenințat-o cu omor”¹⁰⁴⁶;

– „[...] a început să o stranguleze pe parcursul a 2-3 minute, aceste acțiuni fiind însoțite cu amenințări cu omor [...], iar realizarea a eșuat în rezultatul intervenirii personalului frizeriei”¹⁰⁴⁷;

– „Gh.V. [...] a continuat să o sugrume [pe B.E.], amenanțînd-o cu moartea. Strigînd după ajutor, partea vătămată a fost auzită de localnici care și au curmat acțiunile infracționale ale lui Gh.V. îndreptate spre omorul victimei”¹⁰⁴⁸;

– „[...] i-a aplicat tatălui său, C.N. lovituri cu pumnii și cu picioarele peste diferite părți ale corpului, [...] apoi l-a amenințat cu un topor că îl va omorî, [...] dar aceste acțiuni au fost curmate de T.P.”¹⁰⁴⁹;

– „S.A. [...] i-a aplicat lui Ț.E., cu ajutorul unui ciob de sticlă [...], multiple lovituri în regiunea ochiului drept, pe suprafața pieptului și pe suprafața ambelor mâini, provocându-i [...]”

¹⁰⁴² Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 12.02.2020. Dosarul nr. 1ra-315/2020. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=15307

¹⁰⁴³ Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 20.09.2017. Dosarul nr. 1ra-1302/2020. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=9464

¹⁰⁴⁴ Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 26.06.2019. Dosarul nr. 1ra-1310/2019. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=13837

¹⁰⁴⁵ Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 26.05.2015. Dosarul nr. 1ra-295/2015. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=4394

¹⁰⁴⁶ Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 16.12.2020. Dosarul nr. 1ra-2156/2020. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17651

¹⁰⁴⁷ Sentința Judecătorei Bălți, sediul Central, din 13.12.2019. Dosarul nr. 1-114/2019. Disponibil: https://jbl.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/886e66b8-91f1-441c-b986-0ec67a84e165

¹⁰⁴⁸ Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 19.01.2010. Dosarul nr. 1re-53/2010. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php

¹⁰⁴⁹ Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 06.11.2013. Dosarul nr. 1ra-967/2013. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=871

plăgi tăiate a pleoapei ochiului drept și a obrazului, penetrarea ochiului drept, plăgi tăiate a cutiei toracice și a ambelor mâini, amenințându-l verbal cu moartea [...]”.¹⁰⁵⁰

În toate cazurile prezentate ca exemple mai sus, făptuitorul dorește fie să omoare victima, fie să-i cauzeze o vătămare gravă, medie ori ușoară a integrității corporale sau a sănătății ori un prejudiciu fără afectarea sănătății. În procesul de realizare a acestei dorințe, făptuitorul rostește cuvinte cu caracter amenințător la adresa victimei sau întreprinde acțiuni concludente cu caracter amenințător. Însă, aceasta nu înseamnă că fapta săvârșită trebuie calificată în baza art. 155 CP RM. Infracțiunea, prevăzută de acest articol, nu poate absorbi violența fizică în formă consumată sau tentată. În toate cazurile exemplificate mai sus, calificarea trebuia făcută, în funcție de orientarea intenției, fie ca tentativă la infracțiunea prevăzută la art. 145, 151 sau 152 CP RM ori la fapta prevăzută la alin. (1) sau (2) art. 78 CC RM, fie ca infracțiune consumată prevăzută la art. 151 sau 152 CP RM ori ca faptă consumată prevăzută la alin. (1) sau (2) art. 78 CC RM.

În aceste cazuri, amenințarea cu omor ori cu vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății nu poate fi calificată în baza art. 155 CP RM, întrucât constituie doar o exteriorizare a dorinței fie de a omorî victima, fie de a-i cauza o vătămare gravă, medie ori ușoară a integrității corporale sau a sănătății ori un prejudiciu fără afectarea sănătății. În legătură cu asemenea cazuri, S. Brînza și V. Stati afirmă just: „Amenințarea și omorul alcătuiesc împreună o activitate continuă. În cadrul acestei activități, amenințarea prefățează omorul, pierzându-și individualitatea. Aceasta întrucât există o singură intenție infracțională, și anume – intenția de a omorî”.¹⁰⁵¹

Infracțiunea, prevăzută la art. 155 CP RM, nu reprezintă nici tentativa sau pregătirea de aplicare a violenței fizice, nici faza oratorie a unei fapte de violență fizică.

M.V. Grin folosește în raport cu noțiunea de amenințare sintagma „manifestare a divulgării intenției”.¹⁰⁵² Probabil, acest autor se referă la divulgarea intenției de a comite infracțiunea care reprezintă obiectul amenințării. A. Barbăneagră exprimă opinia cu privire la infracțiunea prevăzută la art. 155 CP RM: „Infracțiunea se consideră consumată din momentul comunicării victimei a intenției de a o omorî sau de a-i cauza o vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății, iar victima a perceput această amenințare ca fiind reală”.¹⁰⁵³ Examinând critic aceste păreri, considerăm că, în cazul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM, făptuitorul nu poate

¹⁰⁵⁰ Sentința Judecătorei Bălți, sediul Central, din 14.12.2020. Dosarul nr. 1-317/2020. Disponibil: https://jbl.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/94f84a63-1ba1-4634-bb0d-500a035dd232

¹⁰⁵¹ Brînza S., Stati V. Previzibilitatea dispoziției de la lit. a) alin. (2) art. 145 din Codul penal al Republicii Moldova: aspecte legislative, jurisprudențiale, doctrinare. În: *Актуальные научные исследования в современном мире. Журнал*. Переяслав, 2020, Вып. 4, ч. 7, p. 88-107.

¹⁰⁵² *Энциклопедия уголовного права. Т. 5. Неоконченное преступление*. Санкт-Петербург: Издание профессора Малинина, 2006, p. 8. 463 p.

¹⁰⁵³ Ibidem, p. 306.

comunica victimei o astfel de intenție, întrucât, pur și simplu, nu poate avea intenția de a o omorî sau de a-i cauza victimei vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății. Dacă făptuitorul ar avea o astfel de intenție, atunci comunicarea victimei a intenției de a o omorî sau de a-i cauza o vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății ar reprezenta faza oratorie (divulgarea intenției) a omorului sau a vătămării intenționate grave a integrității corporale sau a sănătății.

Caracterizând faza oratorie a infracțiunii, A. Șavga menționează: „Cel care a luat hotărârea de a săvârși infracțiunea o face cunoscută, fără niciun scop, și altora, numai pentru a-și exterioriza gândul, dar tot fără a trece la executarea propriu-zisă a hotărârii luate”.¹⁰⁵⁴ Faza oratorie, de exemplu, a infracțiunii de omor sau de vătămare intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății poate decurge doar în contextul formării intenției de săvârșire a omorului sau a vătămării intenționate grave a integrității corporale sau a sănătății. Nu poți să divulgi intenția de a comite astfel de infracțiuni, fără a avea intenția de a le comite.

Odată ce făptuitorul a trecut la realizarea dorinței fie de a omorî victima, fie de a-i cauza o vătămare gravă, medie ori ușoară a integrității corporale sau a sănătății ori un prejudiciu fără afectarea sănătății, este lipsit de sens să vorbim despre dorința făptuitorului de a leza libertatea psihică a victimei. Amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății ar putea să succeadă acțiunea îndreptată spre lezarea vieții, sănătății sau integrității corporale a victimei (e.g., făptuitorul amenință victima că se va răfui cu aceasta dacă victima îl va denunța pe făptuitorul care anterior a aplicat violența fizică asupra victimei). Însă, amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății nu poate să însoțească acțiunea îndreptată spre lezarea vieții, sănătății sau integrității corporale a aceleiași victime.

Într-un caz din practica judiciară, formularea este neclară: „I.G. i-a amenințat cu moartea pe M.A. și pe fiul acestuia, M.V., efectuând lovituri cu toporul în direcția lor”.¹⁰⁵⁵ Ambiguitatea exprimării face să ne întrebăm dacă I.G. a încercat să lovească victimele cu toporul sau doar a aruncat toporul în direcția acestora, fără a intenționa să lovească victimele. Această dilemă presupune soluții de calificare diferite, după cum rezultă din opinia lui A.N. Popov: „De exemplu, aruncarea unui obiect potențial periculos pentru viața victimei (cuțit, topor, piatră etc.) asupra acesteia, în absența vreunui prejudiciu asupra sănătății sale, poate fi calificată ca

¹⁰⁵⁴ Șavga A. *Formele infracțiunii intenționate după fazele ei de desfășurare* / Autoreferat al tezei de doctor în drept. Chișinău, 2002, p. 9. 22 p.

¹⁰⁵⁵ *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 03.02.2016. Dosarul nr. 1ra-364/2020.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=5630

amenințare cu omor, exprimată în acțiuni, chiar dacă făptuitorul nu a exprimat verbal amenințarea de a omorî”.¹⁰⁵⁶

Acest autor se referă la ipoteza când făptuitorul nu are intenția să lezeze viața, sănătatea sau integritatea corporală a victimei. El are intenția de a leza libertatea psihică a victimei. Deci, acțiunea dată ar trebui calificată în baza art. 155 CP RM. În cazuri de altă natură, când făptuitorul aruncă țintit în victimă cu obiecte care-i periclitează viața sau sănătatea, nu putem vorbi despre aplicarea art. 155 CP RM. În astfel de cazuri, în funcție de consumarea sau neconsumarea acțiunii, vorbim fie despre tentativă la infracțiunea prevăzută la art. 145, 151 sau 152 CP RM ori la fapta prevăzută la alin. (1) sau (2) art. 78 CC RM, fie despre infracțiunea consumată prevăzută la art. 151 sau 152 CP RM ori despre fapta consumată prevăzută la alin. (1) sau (2) art. 78 CC RM.

Dacă din cele săvârșite nu rezultă clar care a fost intenția făptuitorului, interpretarea ar trebui făcută în favoarea acestuia. Cu alte cuvinte, ar trebui aleasă norma penală sau contravențională care ar presupune un tratament juridic mai favorabil decât cel prevăzut de varianta alternativă mai puțin favorabilă făptuitorului. V.V. Șablistâi folosește în legătură cu astfel de cazuri sintagma „intenție alternativă”.¹⁰⁵⁷ Nu considerăm reușită această sintagmă. Nu este posibil ca aceeași intenție să presupună lezarea atât a libertății psihice a victimei, cât și a vieții, sănătății sau integrității corporale a acesteia. În cazul aceleiași victime, nu este posibil concursul ideal dintre infracțiunea prevăzută la art. 155 CP RM, pe de o parte, și tentativa la infracțiunea prevăzută la art. 145, 151 sau 152 CP RM ori la fapta prevăzută la alin. (1) sau (2) art. 78 CC RM, sau infracțiunea consumată prevăzută la art. 151 sau 152 CP RM ori fapta consumată prevăzută la alin. (1) sau (2) art. 78 CC RM, pe de altă parte.

Așa cum am menționat mai sus, amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății nu poate să însoțească acțiunea îndreptată spre lezarea vieții, sănătății sau integrității corporale a aceleiași victime. T. Toader și M. Safta afirmă: „Dacă făptuitorul realizează imediat răul cu care a amenințat victima, fapta de amenințare este absorbită de infracțiunea care a constituit obiectul amenințării, cum ar fi, de exemplu, atunci când făptuitorul a amenințat victima că o va lovi și a lovit-o de îndată”.¹⁰⁵⁸ Părerii similare au V. Dobrinioiu¹⁰⁵⁹, V. Roșca¹⁰⁶⁰ și D.S. Sideaghina.¹⁰⁶¹

¹⁰⁵⁶ Попов А.Н. Квалификация угрозы убийством или причинением тяжкого вреда здоровью. În: *Криминалистика*, 2017, № 1, p. 25-28.

¹⁰⁵⁷ Шаблистий В.В. Реальність як обов’язкова ознака погрози вбивством та особливості її встановлення органами внутрішніх справ. În: *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*, 2012, Спеціальний випуск № 1, p. 29-37.

¹⁰⁵⁸ Antoniu G., Brutaru V., Duvac C. et al. *Explicațiile noului Cod penal. Vol. III (Articolele 188-256)* / G. Antoniu, T. Toader (coord.). București: Universul Juridic, 2015, p. 135. 654 p.

Referitor la o situație diferită, T. Toader și M. Safta menționează: „Dacă ulterior amenințării victimei cu săvârșirea unei infracțiuni, făptuitorul trece la executarea acesteia, ne găsim în prezența unui concurs de infracțiuni – infracțiunea de amenințare și infracțiunea care a constituit obiectul amenințării”.¹⁰⁶² D.S. Sideaghina detaliază: „Cele mai mari dificultăți apar în legătură cu situația când există un decalaj de timp între amenințare și acțiunea care constituie obiectul amenințării. În practica instanțelor judecătorești se admite un interval de timp neînsemnat între amenințare și acțiunea care constituie obiectul amenințării. Apare întrebarea: care interval de timp trebuie considerat nesemnificativ? Se pare că această problemă ar trebui lăsată la discreția instanței, ținând seama de circumstanțele specifice ale cauzei”.¹⁰⁶³

Iu.A. Jdanov propune două criterii care contribuie la găsirea răspunsului la întrebarea formulată de D.S. Sideaghina. Referitor la primul criteriu, acest autor afirmă: „Acțiunile de pregătire pentru omor, de depășire a barierelor teritoriale sau de altă natură care separă făptuitorul de victimă, ar trebui privite ca dovadă a intenției lui de a priva victima de viață. Dimpotrivă, retragerea făptuitorului, pierderea de către el a interesului pentru obiectul conflictului, precum și exprimarea de către făptuitor a unei noi amenințări împotriva aceleiași victime pentru a consolida impactul psihologic asupra acesteia, pot fi luate în considerare numai din punctul de vedere al stabilirii semnelor infracțiunii prevăzute la art. 119 CP FR (care corespunde cu art. 155 CP RM – *n.a*)”.¹⁰⁶⁴ Caracterizând cel de-al doilea criteriu, Iu.A. Jdanov enunță: „Despre lipsa intenției de a omorî se poate vorbi numai dacă victima are ocazia să ceară ajutor sau să ia măsuri pentru a se proteja singură împotriva punerii în aplicare a amenințării. Dacă victima nu a avut o astfel de posibilitate, iar intenția făptuitorului de a omorî a început a fi

¹⁰⁵⁹ Nistoreanu Gh., Dobrinoiu V., Boroi A. et al. *Drept penal. Partea specială*. București: Europa Nova, 1999, p. 154. 735 p.

¹⁰⁶⁰ Dongoroz V., Fodor I., Kahane S. et al. *Explicații teoretice ale Codului penal român. Partea specială – vol. III*. București: Editura Academiei Române, All Beck, 2003, p. 300. 640 p.

¹⁰⁶¹ Сидягина Д.С. Особенности объективной стороны состава преступления, предусмотренного ст. 119 УК РФ. În: *Уголовное право России: состояние и перспективы (преступления против личности). Четвертые Волженкинские чтения: Всероссийская научно-практическая конференция, Санкт-Петербург, 30 ноября 2018 года: материалы молодежной секции / Под общ. ред. А.А. Сапожкова*. Санкт-Петербург: Санкт-Петербургский юридический институт (филиал) Университета прокуратуры Российской Федерации, 2019, p. 135-138.

¹⁰⁶² Antoniu G., Brutaru V., Duvac C. et al. *Explicațiile noului Cod penal. Vol. III (Articolele 188-256) / G. Antoniu, T. Toader (coord.)*. București: Universul Juridic, 2015, p. 135. 654 p.

¹⁰⁶³ Сидягина Д.С. Особенности объективной стороны состава преступления, предусмотренного ст. 119 УК РФ. În: *Уголовное право России: состояние и перспективы (преступления против личности). Четвертые Волженкинские чтения: Всероссийская научно-практическая конференция, Санкт-Петербург, 30 ноября 2018 года: материалы молодежной секции / Под общ. ред. А.А. Сапожкова*. Санкт-Петербург: Санкт-Петербургский юридический институт (филиал) Университета прокуратуры Российской Федерации, 2019, p. 135-138.

¹⁰⁶⁴ Жданов Ю.А. Некоторые вопросы разграничения составов угрозы убийством или причинением тяжкого вреда здоровью и покушения на убийство. În: *Уголовное право в эволюционирующем обществе: проблемы и перспективы: сборник научных статей*. Курск, 2011, p. 142-146.

realizată, atunci [...] omorul (consumat sau sub formă de tentativă) absoarbe amenințarea anterioară. Dimpotrivă, dacă există o astfel de posibilitate, atunci aceasta ar indica „completitudinea” amenințării, calificarea sa distinctă”.¹⁰⁶⁵

Lipsa sau prezența acestor două criterii poate contribui la alegerea uneia dintre următoarele soluții de calificare:

1) dacă intervalul de timp este semnificativ: concursul real dintre infracțiunea prevăzută la art. 155 CP RM, pe de o parte, și tentativa la infracțiunea prevăzută la art. 145, 151 sau 152 CP RM ori la fapta prevăzută la alin. (1) sau (2) art. 78 CC RM, sau infracțiunea consumată prevăzută la art. 151 sau 152 CP RM ori fapta consumată prevăzută la alin. (1) sau (2) art. 78 CC RM, pe de altă parte;

2) dacă intervalul de timp este nesemnificativ: tentativa la infracțiunea prevăzută la art. 145, 151 sau 152 CP RM ori la fapta prevăzută la alin. (1) sau (2) art. 78 CC RM, sau infracțiunea consumată prevăzută la art. 151 sau 152 CP RM ori fapta consumată prevăzută la alin. (1) sau (2) art. 78 CC RM, pe de altă parte.

Neluarea în considerare a caracterului complex al infracțiunii este o altă eroare admisă în practica judiciară la stabilirea scopului infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM. De exemplu, într-o speță, în care s-a aplicat art. 155 și 173 CP RM, s-a ajuns la concluzia că scopul amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății constă în „scopul de obținere a favorurilor sexuale”.¹⁰⁶⁶ Un astfel de scop poate apărea doar în contextul infracțiunii prevăzute la art. 173 CP RM.

A.A. Kadzaev afirmă: „Dacă amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății reprezintă metoda de săvârșire a unei infracțiuni, atunci ea este, de regulă, cuprinsă de componența infracțiunii respective. Ca exemplu poate fi menționată amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății în scopul săvârșirii violului, a sustragerii etc.”¹⁰⁶⁷ În cadrul unor infracțiuni complexe, amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății poate îndeplini rolul de modalitate normativă a acțiunii adiacente din cadrul faptei prejudiciabile. Contează ca această acțiune adiacentă să fie săvârșită până la consumarea acțiunii (inacțiunii) principale. La fel, este necesar ca acțiunea adiacentă de amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății să fie comisă în scopul de a asigura săvârșirea acțiunii (inacțiunii)

¹⁰⁶⁵ Ibidem.

¹⁰⁶⁶ *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 16.12.2020. Dosarul nr. 1ra-1635/2020.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17647

¹⁰⁶⁷ Кадзаев А.А. Квалифицированный вид угрозы убийством или причинения тяжкого вреда здоровью. În: *Юридический факт*, 2018, № 27, p. 7-10.

principale. Scopul de a asigura săvârșirea acțiunii (inacțiunii) principale nu poate reprezenta scopul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM. Cauza o constituie faptul că aceeași amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății nu poate să aibă concomitent două calități diferite: 1) infracțiune; 2) parte a unei infracțiuni. Această cerință rezultă din art. 118 CP RM.

În alte cazuri, infracțiunea, care presupune amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, poate să nu aibă un caracter complex. Cu toate acestea, în astfel de cazuri, este posibil ca art. 155 CP RM să nu poată fi aplicat din cauza scopului special al amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății. Astfel de scopuri speciale sunt menționate în următoarele norme din Codul penal:

- lit. a) alin. (1) art. 137 (scopul înrolării victimei în forțele armate inamice);
- art. 272 (scopul neîndeplinirii de către victima a obligațiilor de serviciu);
- art. 309 (scopul ca victima să facă declarații, să încheie un acord de recunoaștere a vinovăției, să facă concluzia, să facă o traducere sau o interpretare incorectă);
- alin. (1) art. 349 (scopul sistării activității de serviciu a victimei ori al schimbării caracterului acestei activități în interesul celui care amenință sau al altei persoane) etc.

În virtutea regulii prevăzute în art. 116 CP RM, în asemenea cazuri se va aplica norma specială, nu art. 155 CP RM.

În doctrina penală, există diverse păreri referitoare la scopul infracțiunii de amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății.

S. Brînza susține: „Cel mai des, scopul se exprimă în schimbarea conduitei victimei în interesul făptuitorului”.¹⁰⁶⁸

Conform opiniei lui P.N. Levin, „semnul obligatoriu al laturii subiective a amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății este scopul de intimidare a victimei”.¹⁰⁶⁹

Din punctul de vedere al lui A.A. Kadzaev, „în cazul amenințării omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, acțiunea este săvârșită în scopul de a intimida victima, de a exercita un efect intimidant asupra acesteia”.¹⁰⁷⁰

¹⁰⁶⁸ Brînza S. Infracțiunile atipice prevăzute în Capitolul II al părții speciale a Codului penal: analiză de drept penal. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis”, Seria „Științe Sociale”*, 2014, nr. 3, p. 105-118.

¹⁰⁶⁹ Левин П.Н. Уголовная ответственность за угрозу убийством или причинением тяжкого вреда здоровью / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2007, p. 22. 26 p.

¹⁰⁷⁰ Кадзаев А.А. Квалифицированный вид угрозы убийством или причинения тяжкого вреда здоровью. În: *Юридический факт*, 2018, № 27, p. 7-10.

Potrivit părerii lui A.G. Bezverhov și Iu.S. Norvartean, „scopul amenințării este de a efectua asupra victimei astfel de acțiuni care îi vor provoca sentimente de anxietate și îngrijorare pentru siguranța personală, precum și de a aduce victima într-o stare de temere pentru viața sau sănătatea sa”.¹⁰⁷¹

L.V. Danelean numește ca scop al amenințării omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății „suprimarea libertății de exprimare a voinței [...] prin provocarea victimei a sentimentului de temere și îngrijorare pentru viața și sănătatea sa”.¹⁰⁷²

V.V. Șablăstai susține că „scopul amenințării cu omor poate avea un conținut variat, însă întotdeauna scopul final al făptuitorului va fi legat cu aspirația de a perturba echilibrul psihic al victimei pentru a-i domina voința. [...] Sarcina urmăririi penale și a examinării judecătorești este de a stabili scopul primar – scopul de a intimida victima. Absența acestui scop exclude calificarea faptei conform art. 129 CPU”.¹⁰⁷³

În practica judiciară, scopul infracțiunii, prevăzute la art. 155 CP RM, este descris prin formulări similare:

- „scopul de intimidare a victimei și pentru a-i provoca o stare de temere și frică pentru viața și integritatea corporală”¹⁰⁷⁴;
- „scopul de a schimba conduita victimei”¹⁰⁷⁵;
- „scopul intimidării și influențării psihice a victimei”¹⁰⁷⁶;
- „scopul intimidării victimei”¹⁰⁷⁷;
- „scopul ca acțiunile sale (adică ale făptuitorului – *n.a.*) infracționale să nu fie descoperite”¹⁰⁷⁸;
- „scopul favorizării infracțiunii comise”.¹⁰⁷⁹

¹⁰⁷¹ Безверхов А.Г., Норвартян Ю.С. Соотношение категорий «насилие» и «угроза» в современном уголовном праве России. În: *Вестник СПбГУ. Право*, 2018, Т. 9. Вып. 4, р. 522-534.

¹⁰⁷² Данелян Л.В. Уголовно-правовая и криминологическая характеристика угрозы убийством или причинением тяжкого вреда здоровью / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Тюмень, 2011, р. 16-17. 23 р.

¹⁰⁷³ Шаблестий В.В. Кримінальна відповідальність за погрозу вбивством / Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Дніпропетровськ, 2010, р. 12. 22 р.

¹⁰⁷⁴ *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 21.01.2020. Dosarul nr. 1ra-114/2020.*

Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=15145

¹⁰⁷⁵ *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 03.02.2021. Dosarul nr. 1ra-147/2021.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17857; *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 06.05.2008. Dosarul nr. 1ra-608/2008.* Disponibil:

http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php

¹⁰⁷⁶ *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 06.05.2020. Dosarul nr. 1ra-649/2020.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=15924

¹⁰⁷⁷ *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 04.11.2015. Dosarul nr. 1ra-1014/2015.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=5127

¹⁰⁷⁸ *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 19.12.2017. Dosarul nr. 1ra-1453/2017.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=10127

Astfel, în unele dintre aceste cazuri, este menționat doar scopul primar, în alte cazuri – doar scopul final.

Considerăm că, în cazul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM, este necesară prezența scopului de intimidare a victimei. Despre aceasta ne vorbește sintagma „dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări” din art. 155 CP RM. Dacă victima nu ar percepe amenințarea ca fiind realizabilă, ea nu s-ar intimida și nu i-ar apărea temerea pentru viața sau sănătatea sa. Ca urmare, ar lipsi temeiul aplicării art. 155 CP RM. Însă, intimidarea victimei nu poate fi un scop în sine al infracțiunii prevăzute de acest articol. Scopul final al făptuitorului este de a afecta parțial sau deplin capacitatea victimei de a lua decizii și de a-și exprima opiniile. Cu alte cuvinte, făptuitorul urmărește să suprimă sau să diminueze capacitatea victimei de a lua decizii și de a-și exprima opiniile. În acest mod, făptuitorul urmărește să modifice conduita victimei în interesul său.

Cele sus-menționate demonstrează că scopul de a intimida victima reprezintă scopul primar al infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM. Scopul final al acestei infracțiuni este cel de a suprima sau a diminua capacitatea victimei de a lua decizii și de a-și exprima opiniile. Aceste două scopuri au un caracter obligatoriu în cazul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM, întrucât ele se numără printre condițiile necesare și suficiente pentru ca o acțiune să fie considerată amenințare.

O.M. Obușenko exprimă o opinie interesantă: „Din conținutul art. 129 CPU se desprinde în mod evident că, pentru calificarea unei fapte ca amenințare cu omor, nu are importanță orientarea pozitivă sau negativă a acestei amenințări. [...] Orientarea antisocială a amenințării cu omor se păstrează chiar și atunci când, prin amenințare, subiectul urmărește să obțină de la victimă un comportament socialmente util (e.g., să nu mai abuzeze de alcool, să depună eforturi pentru a depăși dependența de droguri, să revină în familia pe care a abandonat-o etc.). Merită atenție și situația în care amenințarea cu omor este expusă pentru a contracara săvârșirea unei infracțiuni”.¹⁰⁸⁰

Într-adevăr, încărcătura etică – pozitivă sau negativă – a scopului infracțiunii, prevăzute la art. 155 CP RM, nu poate influența asupra calificării unei fapte în baza acestui articol. Indiferent de această încărcătură, dacă fapta întrunește semnele infracțiunii, prevăzute la art. 155 CP RM, acest articol va trebui să fie aplicat.

¹⁰⁷⁹ *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 20.03.2019. Dosarul nr. 1ra-681/2019. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=13382*

¹⁰⁸⁰ Обушенко О.М. Суб’єктивна сторона кримінальної погрози. În: *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*, 2015, № 2, p 219-226.

Astfel, într-o speță, instanța de apel a stabilit, că în fapta lui S.R., care îndeplinea atribuțiile de colaborator operativ al serviciului de pază particulară, nu se regăsește latura subiectivă a infracțiunii prevăzute de art. 155 CP RM, manifestată prin intenție directă, deoarece, unicul scop al acestuia a fost de a restabili ordinea, obligație ce îi revenea în virtutea atribuțiilor de serviciu. Împușcătura, efectuată în aer de către S.R., a avut drept scop calmarea persoanelor agresive.¹⁰⁸¹

Situații de o asemenea natură trebuie examinate prin prisma art. 35 CP RM: „Se consideră cauze care înlătură caracterul penal al faptei: a) legitima apărare; b) reținerea infractorului; c) starea de extremă necesitate; d) constrângerea fizică sau psihică; e) riscul întemeiat; f) executarea ordinului sau dispoziției superiorului”. Dacă acțiunea făptuitorului presupune prezența oricărei cauze ce înlătură caracterul penal al faptei, atunci, indiferent de încărcătura etică – pozitivă sau negativă – a scopului acțiunii săvârșite, nu va putea fi aplicat art. 155 CP RM.

4.2. Subiectul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM

Orice amenințare presupune interacțiunea dintre subiect și victimă. Sub acest aspect, A.A. Kravciuk menționează: „Amenințarea poate avea doar un caracter personalizat, ceea ce presupune prezența unui subiect (sursa amenințării) și a unui obiect asupra căruia este îndreptat impactul acestei amenințări”.¹⁰⁸² La obiectul amenințării în interpretarea lui A.A. Kravciuk, adică la victima acesteia, ne-am referit în Subcapitolul 2.3 al prezentei teze. În subcapitolul de față vor fi analizate caracteristicile sursei de amenințare în interpretarea lui A.A. Kravciuk, adică subiectul amenințării.

Din punctul de vedere a lui A. Ungureanu, „prin subiect al infracțiunii înțelegem persoana [...] ce săvârșește o infracțiune din care se naște obligația de a răspunde penal”.¹⁰⁸³ După părerea lui V. Dobrinoiu, subiect al infracțiunii este „persoana care a comis o faptă ce constituie o infracțiune”.¹⁰⁸⁴ V. Păvăleanu consideră că „prin subiect [...] al infracțiunii se înțelege o persoană fizică sau juridică ce săvârșește o infracțiune și urmează să răspundă penal”.¹⁰⁸⁵ Viziuni apropiate au C. Mitrache¹⁰⁸⁶, C. Bulai și B.N. Bulai¹⁰⁸⁷, Gh. Alecu¹⁰⁸⁸, A. Boroș¹⁰⁸⁹, M. Ștefănoaia¹⁰⁹⁰ și F. Streteanu.¹⁰⁹¹

¹⁰⁸¹ *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 16.03.2016. Dosarul nr. 1ra-667/2016.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=5861

¹⁰⁸² Кравчук А.А. Категории «вызов», «опасность», «угроза» в теории национальной безопасности. În: *Вестник Забайкальского государственного университета*, 2016, Том 22, № 11, p. 65-74.

¹⁰⁸³ Ungureanu A. *Drept penal român. Partea generală*. București: Lumina Lex, 1995, p. 76. 463 p.

¹⁰⁸⁴ Dobrinoiu V., Pascu I., Molnar I. et al. *Drept penal. Partea generală*. București: Europa Nova, 1999, p. 169. 576 p.

¹⁰⁸⁵ Păvăleanu V. *Drept penal general: conform noului Cod penal*. București: Universul Juridic, 2012, p. 126. 503 p.

¹⁰⁸⁶ Mitrache C. *Drept penal român. Partea generală*. București: Șansa, 1999, p. 87. 367 p.

Privind aceste opinii prin prisma art. 21 CP RM, este necesar de afirmat că, în general, subiect al infracțiunii este fie persoana fizică responsabilă care, în momentul săvârșirii infracțiunii, a împlinit vârsta de 14 sau 16 ani, fie persoana juridică, cu excepția autorității publice, care săvârșeste o infracțiune.

Interpretarea dispoziției art. 21 CP RM, precum și a sancțiunii de la art. 155 CP RM, arată că subiect al infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM este persoana fizică responsabilă care, în momentul săvârșirii infracțiunii, a împlinit vârsta de 16 ani.

Persoana juridică nu poate fi subiect al infracțiunii date. În legile penale ale unor state, situația diferă. De exemplu, Gh. Diaconescu, în legătură cu infracțiunea de amenințare, prevăzută la art. 193 din Codul penal al României din 1968, menționează: „Persoana juridică poate fi subiect al acestei infracțiuni, în condițiile art. 19¹ din Codul penal¹⁰⁹²”.¹⁰⁹³ De asemenea, în legătură cu infracțiunea de amenințare, prevăzută la art. 206 CPR, V. Păvăleanu afirmă că „subiect [...] al infracțiunii poate fi orice persoană”.¹⁰⁹⁴ Din aceasta deducem că persoana juridică poate fi subiect al infracțiunii prevăzute la art. 206 CPR.

Posibilitatea evoluării persoanei juridice ca subiect al infracțiunii de amenințare este prevăzută de alin. (2) § 120 CP RE¹⁰⁹⁵, art. 222-18-2 CP RFr¹⁰⁹⁶, alin. 4 art. 145 CP RL¹⁰⁹⁷ și art. 169 CP RS.¹⁰⁹⁸

Ca subiect al infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM, persoana fizică trebuie să aibă, în momentul săvârșirii infracțiunii, vârsta de 16 ani.

¹⁰⁸⁷ Bulai C. *Manual de drept penal. Partea generală*. București: ALL, 1997, p. 202. 647 p.; Bulai C., Bulai B.N. *Manual de drept penal. Partea generală*. București: Universul Juridic, 2007, p. 204. 678 p.

¹⁰⁸⁸ Alecu Gh. *Instituții de drept penal: partea generală și partea specială*. Constanța: Ovidius University Press, 2010, p. 41. 671 p.; Alecu Gh. *Drept penal. Partea generală*. Constanța: Europolis, 2007, p. 172. 572 p.

¹⁰⁸⁹ Boroi A. *Drept penal. Partea generală: conform noului Cod penal*. București: C.H. Beck, 2010, p. 151-152. 540 p.

¹⁰⁹⁰ Ștefănoaia M. *Drept penal: partea generală. Vol. I*. București: Universul Juridic, 2020, p. 271. 619 p.

¹⁰⁹¹ Streteanu F. *Tratat de drept penal: partea generală. Vol. I*. C.H. Beck, 2008, p. 354. 693 p.

¹⁰⁹² Art. 19¹ din Codul penal al României din 1968 prevede: „Persoanele juridice, cu excepția statului, a autorităților publice și a instituțiilor publice care desfășoară o activitate ce nu poate face obiectul domeniului privat, răspund penal pentru infracțiunile săvârșite în realizarea obiectului de activitate sau în interesul ori în numele persoanei juridice, dacă fapta a fost săvârșită cu forma de vinovăție prevăzută de legea penală. Răspunderea penală a persoanei juridice nu exclude răspunderea penală a persoanei fizice care a contribuit, în orice mod, la săvârșirea aceleiași infracțiuni”.*

*Buletinul Oficial, 1968, nr. 79-79 bis.

¹⁰⁹³ Diaconescu Gh., Duvac C. *Tratat de drept penal. Partea specială*. București: C.H. Beck, 2009, p. 170. 1158 p.

¹⁰⁹⁴ Păvăleanu V. *Drept penal special*. București: Universul Juridic, 2014, p. 86. 620 p.

¹⁰⁹⁵ *Codul penal al Republicii Estonia*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Estonia-RO.html

¹⁰⁹⁶ *Codul penal al Republicii Franceze*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Franta-RO.html

¹⁰⁹⁷ *Codul penal al Republicii Lituania*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Lituania-RO.html

¹⁰⁹⁸ *Código Penal y legislación complementaria*. Disponibil:

https://www.boe.es/legislacion/codigos/codigos_abrir_pdf_fich=038_Codigo_Penal_y_legislacion_complementaria.pdf

Nu în toate cazurile este posibilă stabilirea documentară a vârstei făptuitorului. Pentru asemenea cazuri, în pct. 2 din Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 39 din 22.11.2004 cu privire la practica judiciară în cauzele penale privind minorii, se menționează: „Instanța de judecată este obligată să constate exact vârsta minorului (ziua, luna, anul nașterii), deoarece vârsta acestuia reprezintă o circumstanță care urmează a fi dovedită și constituie o condiție obligatorie pentru tragerea la răspundere penală. Se consideră că persoana a atins o anumită vârstă începând cu ziua următoare zilei sale de naștere. Dacă în rezultatul expertizei medico-legale se stabilește: doar luna și anul nașterii, ziua nașterii se va considera ultima zi din luna determinată; anul nașterii și mai multe luni (stabilite prin presupunere), ziua de naștere se va considera ultima zi din luna cea mai îndepărtată; doar anul nașterii, nefiind posibilă invocarea în calitate de variante a unor luni, ziua de naștere se va considera ultima zi a anului stabilit de către expert. În ipoteza în care vârsta este una presupusă și se încadrează între anumiți ani, instanța de judecată urmează să o stabilească, luând în considerare anul minim stabilit prin raportul de expertiză”.¹⁰⁹⁹

Vârsta de 16 ani, și nu de 14 ani, a fost stabilită ca vârstă minimă a răspunderii penale în cazul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM. Legiuitorul a considerat ca la vârsta de 14 ani persoana nu ar avea nivelul cuvenit de conștiință pentru a înțelege pericolul social al amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății.

V.V. Șablistâi propune ca, în cazul infracțiunii de amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, vârsta minimă a răspunderii penale să fie redusă de la 16 ani la 14 ani: „În caz contrar, ar reieși că faptele care sunt în esență de aceeași natură (e.g., tentativa de omor și amenințarea cu omor) sunt supuse unui tratament juridic diferit”.¹¹⁰⁰ Nu considerăm reușit argumentul lui V.V. Șablistâi. Tentativa de omor și amenințarea cu omor nu sunt în esență de aceeași natură. Aceste fapte aduc atingere unor obiecte de apărare penală de însemnătate diferită și prezintă un grad de pericol social diferit.

Normele, care stabilesc răspunderea pentru infracțiunile în cazul cărora vârsta minimă a răspunderii penale este de 14 ani, sunt specificate în alin. (2) art. 21 CP RM. Analiza acestor norme arată că ele prevăd răspunderea pentru: infracțiuni care presupun aplicarea violenței fizice; infracțiuni de altă natură care sunt deosebit de grave sau excepțional de grave; infracțiuni săvârșite frecvent de persoane cu vârsta între 14-16 ani. Infracțiunea, prevăzută la art. 155 CP RM, nu se încadrează în niciuna dintre aceste categorii. Suntem de acord cu P.N. Levin: „O

¹⁰⁹⁹ Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 39 din 22.11.2004 cu privire la practica judiciară în cauzele penale privind minorii. În: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=360

¹¹⁰⁰ Шаблистий В.В. Кримінальна відповідальність за погрозу вбивством / Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Дніпропетровськ, 2010, р. 11. 22 р.

asemenea infracțiune ca amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, după cum rezultă din analiza condiționalității sale sociale, a obiectului său și a laturii sale obiective, este destul de complexă în ceea ce privește structura, conținutul și mecanismul impactului amenințării asupra victimei. Persoana cu vârsta sub 16 ani nu este capabilă să conștientizeze toate aceste aspecte”.¹¹⁰¹ M.Z. Vovk are o părere similară.¹¹⁰²

În concluzie, nu este oportun ca, în cazul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM, vârsta minimă a răspunderii penale să fie redusă de la 16 ani la 14 ani.

În alt context, ca subiect al infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM, persoana fizică trebuie să fie responsabilă.

Noțiunea de responsabilitate este definită în art. 22 CP RM: „Responsabilitatea este starea psihologică a persoanei care are capacitatea de a înțelege caracterul prejudiciabil al faptei, precum și capacitatea de a-și manifesta voința și a-și dirija acțiunile”.¹¹⁰³ Noțiunea, care desemnează starea opusă a făptuitorului – iresponsabilitatea – care are ca efect lipsa subiectului infracțiunii, este definită în art. 23 CP RM.

Din cauza iresponsabilității, în speța următoare, făptuitorului îi lipsește calitatea de subiect al infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM: G.C. a fost liberat de răspundere penală pentru săvârșirea infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM. Potrivit concluziilor conținute în raportul de expertiză judiciară, „acesta suferă de o maladie psihică cronică și evolutivă – schizofrenie paranoidă. Decompensarea defectului mixt (paranoid, psihopatiform) care se manifestă cu un conglomerat paranoid bine conturat, cu idei delirante impenetrabile la contraargumentare și inabordabile prin confruntare, însoțite de o tensionare afectivă, acțiuni auto și hetero-agresive, condiționate de prezența ideilor delirante, care-i modifică în sens patologic comportamentul și îi crează un potențial infracțional iminent, deși aparent latent, în acest context impunându-se imperios aplicarea măsurilor de siguranță cu caracter medical, în sens de a fi îndreptat la tratament prin constrângere într-o instituție cu supraveghere riguroasă [...]”.¹¹⁰⁴ Nu este clar de ce făptuitorul a fost liberat de răspundere penală. Datorită lipsei unuia dintre elementele constitutive ale infracțiunii, acesta trebuia să fie achitat și, respectiv, reabilitat.

În altă ordine de idei, în art. 155 CP RM nu este menționată vreo calitate specială a subiectului infracțiunii. „Oricare persoană fizică, indiferent de statutul său profesional, de relația

¹¹⁰¹ Левин П.Н. Уголовная ответственность за угрозу убийством или причинением тяжкого вреда здоровью / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2007, p. 21, 26 p.

¹¹⁰² Вовк М.З. Кримінально-правова характеристика віку особи / Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Львів, 2015, p. 62-63, 257 p.

¹¹⁰³ Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 128-129.

¹¹⁰⁴ Sentința Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani, din 18.03.2020. Dosarul nr. 4556/2019. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/73b12129-d4d8-42c5-8dd2-ad4446b67265

sa cu victima infracțiunii și de alte particularități, dacă are vârsta de 16 ani și este responsabilă, se consideră subiect al infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM”.¹¹⁰⁵

În cazul unor infracțiuni prevăzute de normele concurente cu art. 155 CP RM, amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă este săvârșită de un subiect special:

- lit. b) alin. (1) art. 201¹ CP RM (membrul familiei victimei);
- art. 286 CP RM (persoana care execută pedeapsa cu închisoare);
- art. 309 CP RM (persoana care constată infracțiunea, ofițerul de urmărire penală, procurorul sau judecătorul);
- lit. c) alin. (2) art. 324 CP RM (persoana publică, persoana publică străină, funcționarul internațional);
- art. 326 CP RM (în cazul modalității faptice de extorcare) (persoana care are influență sau care susține că are influență asupra unei persoane publice, persoane cu funcție de demnitate publică, persoane publice străine ori a unui funcționar internațional);
- lit. c) alin. (2) art. 333 CP RM (arbitrul ales sau numit să soluționeze prin arbitraj un litigiu, persoana care gestionează o organizație comercială, obștească ori o altă organizație nestatală, persoana care lucrează pentru o astfel de organizație, participantul la un eveniment sportiv sau la un eveniment de pariat);
- art. 367 CP RM (șeful sau subalternul victimei care are calitatea de militar) etc.

În virtutea regulii prevăzute în art. 116 CP RM, în asemenea cazuri se va aplica norma specială, nu art. 155 CP RM. Bineînțeles, norma specială se aplică dacă, în afară de calitatea specială a subiectului infracțiunii, sunt prezente toate celelalte condiții obligatorii prevăzute de o asemenea normă.

În contextul analizei subiectului infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM, este necesar să vorbim despre participația la această infracțiune.

În unele spețe în care s-a aplicat art. 155 CP RM, atestăm această ipoteză: „P.N. [...] acționând prin participație simplă cu o persoană neidentificată pe nume „Vasile””¹¹⁰⁶; „M.A. a săvârșit infracțiunea împreună cu V.T.”¹¹⁰⁷

În art. 155 CP RM nu este specificată ipoteza participației. În legile penale ale altor state, această ipoteză își găsește reflectarea. De exemplu, în conformitate cu lit. a) alin. (3) secț. 352 CP RCe, răspunderea se agravează dacă făptuitorul „pune la cale sau se asociază cu alții în

¹¹⁰⁵ Angheluță M. Subiectul amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății (art. 155 din Codul penal al Republicii Moldova). În: *Polish Science Journal*, 2021, Issue 7, p. 140-145.

¹¹⁰⁶ *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 06.09.2017. Dosarul nr. 1ra-1251/2017.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=9409

¹¹⁰⁷ *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 06.10.2020. Dosarul nr. 1a-1168/2020.* Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/9f82bc77-eddf-4bd5-8190-2a7f5a9371d2

scopul comiterii unei astfel de fapte”.¹¹⁰⁸ Conform lit. a) alin. (2) secț. 353 CP RGe, se consideră circumstanță agravantă săvârșirea infracțiunii „în calitate de membru al unui grup organizat”.¹¹⁰⁹ Potrivit lit. a) alin. 2 art. 151 din Codul penal al Republicii Georgia, răspunderea se agravează dacă infracțiunea este comisă „de un grup de persoane”.¹¹¹⁰ O agravantă asemănătoare este prevăzută de secț. 264 CP RN: „de către mai multe persoane care acționează împreună”.¹¹¹¹ De asemenea, în alin. 2 art. 129 CPU, ca circumstanță agravantă este menționată săvârșirea infracțiunii „de un membru al unui grup criminal organizat”.¹¹¹²

Participația nu influențează asupra calificării faptei în baza art. 155 CP RM. Însă, participația poate fi luată în considerare la individualizarea pedepsei prevăzute de acest articol. Astfel, conform lit. c) alin. (1) art. 77 CP RM, la agravarea pedepsei ca circumstanță agravantă se ia în calcul „săvârșirea infracțiunii prin orice formă de participație”.¹¹¹³ În această normă legiuitorul nu distinge formele participației. Conform art. 43 CP RM, „în funcție de gradul de coordonare a acțiunilor participanților se deosebesc următoarele forme de participație: a) participație simplă; b) participație complexă; c) grup criminal organizat; d) organizație (asociație) criminală”.¹¹¹⁴ La agravarea pedepsei în conformitate cu lit. c) alin. (1) art. 77 CP RM, trebuie să se țină seama de următoarele: participația simplă este mai periculoasă decât participația complexă care presupune prezența unui singur autor, însă poate fi mai puțin periculoasă decât participația complexă care presupune prezența a doi sau mai multor autori; participația simplă și participația complexă sunt mai puțin periculoase decât grupul criminal organizat; grupul criminal organizat este mai puțin periculos decât organizația (asociația) criminală.

În unele cazuri din practica judiciară, nu este clar dacă este prezentă participația sau nu. De exemplu, într-un caz în care s-a aplicat art. 155 CP RM, „C.D. a fost pus sub învinuire pentru că el, *în prezența lui C.I. și M.D.* [evid. ns.], la data de 26.04.2013, în jurul orei 23.00, aflându-se pe malul unui iaz care se află între satele Saharna și Echimăuți, ra. Rezina, după ce l-a scos pe M.M. din automobil, [...] l-a împins în apa iazului, cerându-i să înoate de la un mal la altul. Pentru că M.M. a obosit și a ieșit la mal, C.D. a sărit în iaz și l-a amenințat că îl va omorî”.¹¹¹⁵

¹¹⁰⁸ *Codul penal al Republicii Cehe*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Cehia-RO.html

¹¹⁰⁹ Ibidem.

¹¹¹⁰ *Criminal code of Georgia*. Disponibil: <https://matsne.gov.ge/en/document/view/16426?publication=209>

¹¹¹¹ *The Penal Code*. Disponibil: https://www.legislationline.org/download/id/9055/file/Norway_Penal%20Code.pdf

¹¹¹² *Відомості Верховної Ради України*, 2001, № 25-26.

¹¹¹³ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 128-129.

¹¹¹⁴ Ibidem.

¹¹¹⁵ *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 06.09.2017. Dosarul nr. 1ra-524/2016*. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=5863

Este ambiguă sintagma „în prezența lui C.I. și M.D.”¹¹¹⁶, folosită în această speță. În cazul în care C.I. și M.D., prin aflarea lor în apropierea victimei, au amplificat impactul de intimidare asupra acesteia, se poate considera că aceștia sunt coautori, la fel ca și C.D., ai infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM. Dacă însă C.I. și M.D. doar au urmărit cele săvârșite, fără a contribui în vreun fel la comiterea amenințării cu omor, aceștia nu sunt pasibili de răspundere penală. Tolerarea infracțiunii nu atrage răspunderea conform legii penale a Republicii Moldova.

V. Roșca, în legătură cu infracțiunea de amenințare, prevăzută la art. 193 din Codul penal al României din 1968, menționează: „Participația la săvârșirea faptei este posibilă în toate formele (coautorat, instigare, complicitate).”¹¹¹⁷ În legătură cu aceeași infracțiune, T. Toader are o altă părere: „Coautoratul nu este posibil atunci când fapta se săvârșește prin viu grai”.¹¹¹⁸ Nu considerăm justificată o asemenea interpretare restrictivă. Nu este exclusă posibilitatea ca influențarea verbală asupra victimei, ca metodă de săvârșire a amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, să fie exercitată de două sau mai multe persoane. Într-un asemenea caz, dacă sunt întrunite condițiile prevăzute de art. 41 CP RM – „se consideră participație cooperarea cu intenție a două sau mai multor persoane la săvârșirea unei infracțiuni intenționate”¹¹¹⁹ – este întemeiat să vorbim despre săvârșirea în coautorat a infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM. Într-un asemenea caz nu este obligatoriu ca toți coautorii să pronunțe exact aceleași cuvinte la adresa victimei. Important este ca fiecare dintre coautori să execute chiar și în parte latura obiectivă a infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM.

M.A. Hotca afirmă: „În cazul amenințării indirecte, cel care înconștientizează persoana vătămată despre faptul că urmează să fie victima unei infracțiuni [...] are calitatea de complice, iar calitatea de autor o are persoana în numele căreia a acționat cel care a comunicat amenințarea”.¹¹²⁰ Acest autor are dreptate. Complicele nu poate amenința victima cu omor sau cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății. Complicele doar ajută la săvârșirea acestei fapte, fără a executa latura obiectivă a infracțiunii.

Nu este relevant dacă autorul infracțiunii, prevăzute la art. 155 CP RM, este autorul textului sau al imaginii cu caracter amenințător transmis victimei. Este posibil ca textul sau imaginea respectivă să fie create de către altcineva, la comanda autorului infracțiunii. În acest caz, autorul textului sau al imaginii cu caracter amenințător, dacă a cooperat intenționat la comiterea infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM (deci, a conștientizat că textul sau imaginea

¹¹¹⁶ Ibidem.

¹¹¹⁷ Dongoroz V., Fodor I., Kahane S. et al. *Explicații teoretice ale Codului penal român. Partea specială – vol. III*. București: Editura Academiei Române, All Beck, 2003, p. 298. 640 p.

¹¹¹⁸ Toader T. *Drept penal. Partea specială*. București: Hamangiu, 2007, p. 92. 440 p.

¹¹¹⁹ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 128-129.

¹¹²⁰ Hotca M.A. *Codul penal: comentarii și explicații*. București: C.H. Beck, 2007, p. 1049. 1593 p.

respectivă va fi folosită pentru amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății), trebuie să răspundă pentru complicitatea la infracțiunea prevăzută la art. 155 CP RM.

Complicitatea la infracțiunea dată poate îmbrăca, practic, toate formele specificate în alin. (5) art. 42 CP RM. Astfel, complicele: îi poate da sfaturi sau indicații autorului cum să amenințe victima; îi poate presta informații legate de victimă, pentru a înlesni săvârșirea infracțiunii; îi poate acorda mijloace sau instrumente cu ajutorul cărora autorul va amenința victima; poate înlătura obstacolele care îngreunează săvârșirea infracțiunii; poate tăinui mijloacele sau instrumentele cu ajutorul cărora autorul a amenințat victima etc.

Vorbim nu despre complicitate, ci despre favorizare în cazul când, *e.g.*, tăinuirea mijloacelor sau instrumentelor de amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, nu i-a fost promisă din timp autorului. Favorizarea infracțiunii, prevăzute la art. 155 CP RM, nu este pasibilă de răspundere penală. Or, conform alin. (1) art. 323 CP RM, răspunderea se aplică pentru „favorizarea dinainte nepromisă a infracțiunii grave, deosebit de grave sau excepțional de grave”.¹¹²¹ Infracțiunea, prevăzută la art. 155 CP RM, este o infracțiune mai puțin gravă.

Organizarea și instigarea săvârșirii infracțiunii, prevăzute la art. 155 CP RM, sunt, de asemenea posibile. În astfel de cazuri, săvârșirea amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății este dirijată sau determinată de către persoana care nu dorește din diverse cauze (*e.g.*, din dorința de a nu-și dezvălui identitatea) să execute latura obiectivă a infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM. În asemenea cazuri, autorul infracțiunii poate să nu cunoască victima înainte de săvârșirea infracțiunii, și să comită infracțiunea fiind motivat, *e.g.*, de remunerația pe care i-a promis-o organizatorul sau instigatorul.

4.3. Concluzii la Capitolul 4

Examinarea elementelor subiective ale infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM ne determină să formulăm anumite concluzii:

1) infracțională poate fi considerată doar acea amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, care constituie o expresie a conștiinței și voinței făptuitorului, adică o manifestare a vinovăției sale;

2) intenția indirectă nu este posibilă în cazul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM;

¹¹²¹ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 128-129.

3) o astfel de stare emoțională a făptuitorului ca starea de afect poate fi luată în considerare la atenuarea pedepsei stabilite în art. 155 CP RM;

4) nu poate fi concepută o ipoteză în care motivele huliganice reprezintă motivul amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, iar această amenințare să nu fie absorbită de infracțiunea de huliganism;

5) motivul infracțiunii, prevăzute la art. 155 CP RM, nu trebuie confundat cu cauza săvârșirii acestei infracțiuni. O astfel de cauză poate avea semnificație sub aspect criminologic, însă nu poate fi inclusă în structura componentei infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM;

6) în cazul amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, făptuitorul nu renunță la comiterea omorului ori a vătămării grave a integrității corporale sau a sănătății. Pentru a renunța la comiterea acestor infracțiuni, trebuie să fie formată intenția de a le comite. O astfel de intenție nu este prezentă la nicio etapă de săvârșire a amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății;

7) în cazul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM, afirmația făptuitorului, cum că dorește să omoare victima ori să-i cauzeze vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, este doar un camuflaj după care se ascunde scopul veritabil al infracțiunii analizate, scop ce presupune manipularea, manevrarea, influențarea victimei;

8) amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății nu poate fi calificată în baza art. 155 CP RM în acele cazuri când constituie doar o exteriorizare a dorinței fie de a omorî victima, fie de a-i cauza o vătămare gravă, medie ori ușoară a integrității corporale sau a sănătății ori un prejudiciu fără afectarea sănătății;

9) infracțiunea, prevăzută la art. 155 CP RM, nu reprezintă faza oratorie (divulgarea intenției) a infracțiunii de omor sau de vătămare intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății. O astfel de fază poate decurge doar în contextul formării intenției de săvârșire a omorului sau a vătămării intenționate grave a integrității corporale sau a sănătății. Nu poți să divulgi intenția de a comite astfel de infracțiuni, fără a avea intenția de a le comite;

10) amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății nu poate să însoțească acțiunea îndreptată spre lezarea vieții, sănătății sau integrității corporale a aceleiași victime;

11) în cazurile când făptuitorul aruncă țintit în victimă cu obiecte care-i periclitizează viața sau sănătatea, nu putem vorbi despre aplicarea art. 155 CP RM. În astfel de cazuri, în funcție de consumarea sau neconsumarea acțiunii, vorbim fie despre tentativă la infracțiunea prevăzută la art. 145, 151 sau 152 CP RM ori la fapta prevăzută la alin. (1) sau (2) art. 78 CC RM, fie despre

infracțiunea consumată prevăzută la art. 151 sau 152 CP RM ori despre fapta consumată prevăzută la alin. (1) sau (2) art. 78 CC RM;

12) în cadrul unor infracțiuni complexe, amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății poate îndeplini rolul de modalitate normativă a acțiunii adiacente din cadrul faptei prejudiciabile. Contează ca această acțiune adiacentă să fie săvârșită până la consumarea acțiunii (inacțiunii) principale. La fel, este necesar ca acțiunea adiacentă de amenințare cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății să fie comisă în scopul de a asigura săvârșirea acțiunii (inacțiunii) principale;

13) scopul de a asigura săvârșirea acțiunii (inacțiunii) principale nu poate reprezenta scopul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM;

14) dacă acțiunea făptuitorului presupune prezența oricărei cauze ce înlătură caracterul penal al faptei, atunci, indiferent de încălcătura etică – pozitivă sau negativă – a scopului acțiunii săvârșite, nu va putea fi aplicat art. 155 CP RM;

15) nu este oportun ca, în cazul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM, vârsta minimă a răspunderii penale să fie redusă de la 16 ani la 14 ani;

16) oricare persoană fizică, indiferent de statutul său profesional, de relația sa cu victima infracțiunii și de alte particularități, dacă are vârsta de 16 ani și este responsabilă, se consideră subiect al infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM;

17) participația nu influențează asupra calificării faptei în baza art. 155 CP RM. Însă, participația poate fi luată în considerare la individualizarea pedepsei prevăzute de acest articol;

18) nu este relevant dacă autorul infracțiunii, prevăzute la art. 155 CP RM, este autorul textului sau al imaginii cu caracter amenințător transmis victimei;

19) favorizarea infracțiunii, prevăzute la art. 155 CP RM, nu este pasibilă de răspundere penală.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

În rezultatul analizei pe care am efectuat-o în teza de față, putem formula următoarele **concluzii generale**:

1) pericolul social al infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM trebuie privit dintr-o dublă perspectivă. Acest pericol are un caracter atât direct (în sensul afectării nemijlocite a libertății psihice a persoanei), cât și indirect (în sensul potențialei afectări a vieții sau sănătății persoanei);

2) art. 155 CP RM este în concordanță cu principiul unei valori sociale legitim protejate și cu principiul *ultima ratio*;

3) din cauza calității speciale a victimei, răspunderea poate fi aplicată nu conform art. 155 CP RM, dar conform unor norme speciale din Codul penal (lit. a) și b) alin. (1), lit. c) alin. (3) art. 137, alin. (5) art. 142, lit. a) alin. (3) art. 180¹, lit. g) alin. (1) și lit. c) alin. (3) art. 185¹, alin. (1) și lit. d) alin. (7) art. 185², lit. b) alin. (1) art. 201¹, alin. (3) art. 205, art. 272, 286, 309, 314, alin. (1) art. 349, art. 367) sau din Codul contravențional (alin. (16) art. 287). Pentru aplicarea normelor speciale, nu este suficient ca victima să aibă calitatea specială cerută de aceste norme. Mai este necesar să fie întrunite toate celelalte condiții speciale care permit diferențierea infracțiunii prevăzute de norma specială de infracțiunea prevăzută de norma generală. În lipsa oricăreia dintre aceste condiții speciale, se va aplica art. 155 CP RM, nu norma specială;

4) în Codul penal, noțiunea de amenințare desemnează acțiunea prejudiciabilă, săvârșită cu intenție, care îndeplinește următoarele condiții necesare și suficiente: a) este unul dintre tipurile violenței psihice; b) presupune exercitarea unei influențări informaționale asupra victimei; c) are ca efect intimidarea victimei; d) presupune că victimei i se transmite informația cu privire la cauzarea acesteia a unui rău; e) implică afectarea parțială sau deplină a capacității victimei de a lua decizii și de a-și exprima opiniile;

5) afectarea capacității victimei de a lua decizii și de a-și exprima opiniile cunoaște două gradații în funcție de proporția de afectare a acestei capacități. Prima gradație presupune afectarea parțială a capacității victimei de a lua decizii și de a-și exprima opiniile, fără ca victima să fie privată de posibilitatea de a-și dirija acțiunile. Cea de-a doua gradație implică afectarea deplină a capacității victimei de a lua decizii și de a-și exprima opiniile, astfel încât victima este privată de posibilitatea de a-și dirija acțiunile. Prima gradație se referă la amenințarea care nu presupune în calitate de condiție obligatorie constrângerea victimei (*e.g.*, la amenințarea prevăzută la art. 155 CP RM). A doua gradație se referă la constrângerea victimei prin amenințare (*e.g.*, la amenințarea prevăzută la art. 272 CP RM);

7) termenul „omor” din art. 155 CP RM trebuie interpretat cu referire nu doar la infracțiunea prevăzută la art. 151 CP RM, și la oricare infracțiune ce presupune privarea cu intenție, ilegală, de viață a unei alte persoane. Sintagma „vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății” din art. 155 CP RM trebuie interpretată cu referire nu numai la infracțiunea prevăzută la art. 151 CP RM, ci la oricare infracțiune ce presupune cauzarea cu intenție, ilegală, a vătămării grave a integrității corporale sau a sănătății unei alte persoane;

8) poate fi acceptată doar interpretarea restrictivă a sintagmei „dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări” din art. 155 CP RM. Această interpretare presupune un număr suficient de circumstanțe de ordin obiectiv și subiectiv care atestă existența pericolului de realizare a amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale. Cu cât numărul acestor circumstanțe este mai mic, cu atât este mai mare probabilitatea interpretării extensive defavorabile a art. 155 CP RM;

9) infracțiunea, prevăzută la art. 155 CP RM, se consideră consumată din momentul în care: a) la cunoștința victimei se aduce amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, și b) apare pericolul de realizare a acestei amenințări;

10) în cazul aceleiași victime, nu este posibil concursul ideal dintre infracțiunea prevăzută la art. 155 CP RM, pe de o parte, și tentativa la infracțiunea prevăzută la art. 145, 151 sau 152 CP RM ori la fapta prevăzută la alin. (1) sau (2) art. 78 CC RM, sau infracțiunea consumată prevăzută la art. 151 sau 152 CP RM ori fapta consumată prevăzută la alin. (1) sau (2) art. 78 CC RM, pe de altă parte;

11) scopul de a intimida victima reprezintă scopul primar al infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM. Scopul final al acestei infracțiuni este cel de a suprima sau a diminua capacitatea victimei de a lua decizii și de a-și exprima opiniile. Aceste două scopuri au un caracter obligatoriu în cazul infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM, întrucât ele se numără printre condițiile necesare și suficiente pentru ca o acțiune să fie considerată amenințare;

12) interpretarea judiciară a art. 155 CP RM se caracterizează în frecvente cazuri prin lipsă de uniformitate și prin nerespectarea regulilor de calificare în cazul concurenței de norme sau al concursului de infracțiuni.

Luând în considerare necesitatea de a îmbunătăți calitatea unor prevederi ale legislației și ale unor explicații ale Plenului Curții Supreme de Justiție, punctăm anumite *recomandări*:

1)

a) modificarea dispoziției de la art. 78² CC RM, după cum urmează: din „Persecutarea în mod repetat a unei persoane a căreia i s-a cauzat o stare de anxietate, frică pentru siguranța proprie

ori a rudelor apropiate, fiind constrânsă să-și modifice conduita de viață, savârșită prin: a) urmărirea persoanei; b) contactarea sau încercarea de a contacta prin orice mijloc sau prin intermediul altei persoane” în *„Urmărirea sau contactarea repetată, prin orice mijloace, directă sau indirectă, a unei persoane astfel încât îi provoacă acesteia teamă sau îngrijorare, îi afectează în mod considerabil modul de viață sau aduce atingere libertății sale de decizie”*;

b) completarea Codului penal cu următorul articol:

„Articolul 134²⁰. Violență psihică

Prin violență psihică, în sensul art. 206, se înțelege: amenințare; influențarea unei persoane prin hipnoză, pentru a o lipsi de posibilitatea de a-și dirija în mod conștient acțiunile și a o face să îndeplinească anumite acțiuni sau să se abțină de la îndeplinirea unor acțiuni; urmărirea sau contactarea repetată, prin orice mijloace, directă sau indirectă, a unei persoane astfel încât îi provoacă acesteia teamă sau îngrijorare, îi afectează în mod considerabil modul de viață sau aduce atingere libertății sale de decizie”;

c) completarea Codului penal cu următorul articol:

„Articolul 134²¹. Amenințare

Prin amenințare se înțelege acțiunea intenționată care: afectează libertatea psihică a victimei; are ca efect intimidarea acesteia; presupune că victimei i se transmite informația cu privire la cauzarea acesteia imediată sau în viitor a unui rău; implică afectarea parțială sau deplină a capacității victimei de a lua decizii și de a-și exprima opiniile”;

d) completarea Codului penal al Republicii Moldova cu un articol care ar avea următorul conținut:

„Articolul 169². Amenințarea cu darea în vileag a unei fapte compromițătoare

Amenințarea cu darea în vileag a unei fapte reale sau imaginare, compromițătoare pentru persoana amenințată ori pentru o rudă apropiată a acesteia, în scopul de a dobândi în mod injust un folos nepatrimonial, pentru sine ori pentru altul,

se pedepsește cu amendă în mărime de la 750 la 950 unități convenționale sau cu închisoare de la 3 la 5 ani”;

e) substituirea, în lit. d) alin. (2) art. 189, art. 272, alin. (1) art. 349, lit. c) alin. (2) art. 352 și art. 367 CP RM, a cuvântului „moarte” prin termenul „omor”;

f) completarea dispoziției art. 346 CP RM – după cuvintele „Acțiunile intenționate” să fie introdus textul *„(cu excepția faptelor prevăzute la alin. (5) art. 169¹ din prezentul cod)”*;

g) modificarea pct. 5.2 din Hotărârea Plenului CSJ nr. 37/2004 din: „Violența psihică constă într-o amenințare asupra psihicului persoanei sub influența căreia victima nu-și dirijează voința în mod liber și săvârșește o activitate la dorința traficantului” în *„Violența psihică constă*

în: amenințare; influențarea unei persoane prin hipnoză, pentru a o lipsi de posibilitatea de a-și dirija în mod conștient acțiunile și a o face să îndeplinească anumite acțiuni sau să se abțină de la îndeplinirea unor acțiuni; urmărirea sau contactarea repetată, prin orice mijloace, directă sau indirectă, a unei persoane astfel încât îi provoacă acesteia teamă sau îngrijorare, îi afectează în mod considerabil modul de viață sau aduce atingere libertății sale de decizie”;

2)

a) excluderea art. 155 din Capitolul II al părții speciale a Codului penal și completarea Capitolului III al părții speciale a Codului penal cu art. 169¹;

b) desemnarea în art. 169¹ CP RM ca victimă a infracțiunii atât a persoanei căreia îi este expusă amenințarea, cât și a persoanei la care se referă conținutul amenințării. Ca persoană căreia nu-i este expusă amenințarea, dar la care se referă conținutul amenințării, ar trebui specificată ruda apropiată a persoanei căreia îi este expusă amenințarea;

c) incriminarea în alineate aparte ale art. 169¹ CP RM a: amenințării cu săvârșirea unei infracțiuni mai puțin grave, dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări; amenințării cu săvârșirea unei infracțiuni grave, dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări; amenințării cu săvârșirea unei infracțiuni deosebit de grave, dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări; amenințării cu săvârșirea unei infracțiuni excepțional grave, dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări.

In concreto, recomandăm ca art. 169¹ CP RM să aibă următorul conținut:

„Articolul 169¹. Amenințarea cu săvârșirea unei infracțiuni

(1) Amenințarea unei persoane sau a unei rude apropiate a acesteia cu săvârșirea unei infracțiuni mai puțin grave, dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări,

se pedepsește cu amendă în mărime de până la 550 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 100 la 160 de ore.

(2) Amenințarea unei persoane sau a unei rude apropiate a acesteia cu săvârșirea unei infracțiuni grave, dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări,

se pedepsește cu amendă în mărime de până la 650 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 120 la 180 de ore, sau cu închisoare de până la 1 an.

(3) Amenințarea unei persoane sau a unei rude apropiate a acesteia cu săvârșirea unei infracțiuni deosebit de grave, dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări,

se pedepsește cu amendă în mărime de la 550 la 750 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 140 la 200 de ore, sau cu închisoare de până la 2 ani.

(4) Amenințarea unei persoane sau a unei rude apropiate a acesteia cu săvârșirea unei infracțiuni excepțional de grave, dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări,

se pedepsește cu amendă în mărime de la 650 la 850 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 160 la 220 de ore, sau cu închisoare de la 2 la 4 ani.

(5) Amenințarea din motive de prejudecată, dispreț sau ură a unei persoane ori a unei rude apropiate a acesteia cu săvârșirea unei infracțiuni mai puțin grave, grave, deosebit de grave sau excepțional de grave, dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări,

se pedepsește cu amendă în mărime de la 750 la 1000 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de la 3 la 5 ani”.

Avantajele acestor recomandări se afirmă în următoarele domenii:

a) *domeniul legislativ.* În acest sens: i) ar fi eficientizată reglementarea răspunderii contravenționale pentru actele de persecuție; ii) ar fi interpretate legislativ două noțiuni – „violență psihică” și „amenințare” – care sunt utilizate în Codul penal al Republicii Moldova, dar care nu sunt definite de către legiuitor; iii) ar fi suplinită lacuna legii penale, care face posibilă săvârșirea fără consecințe juridice a amenințării cu darea în vileag a unei fapte compromițătoare; iv) ar fi perfecționate sub aspect terminologic prevederile lit. d) alin. (2) art. 189, art. 346, 272, alin. (1) art. 349, lit. c) alin. (2) art. 352 și art. 367 CP RM; v) ar fi sporită valoarea explicativă a recomandării din pct. 5.2 Hotărârea Plenului CSJ nr. 37/2004; vi) ar fi posibilă de răspundere amenințarea cu săvârșirea oricărei infracțiuni, nu doar cu săvârșirea omorului sau a vătămării intenționate grave a integrității corporale sau a sănătății; vii) răspunderea pentru amenințarea cu săvârșirea unei infracțiuni ar fi diferențiată în dependență de gravitatea infracțiunii care constituie obiectul amenințării.

b) *domeniul jurisprudențial.* În acest plan: i) s-ar contribui la aplicarea art. 155 CP RM în strictă conformitate cu regulile de calificare și cu principiile legii penale; ii) s-ar evita erorile admise la aplicarea art. 155 CP RM.

Planul cercetării de perspectivă cuprinde următoarele repere:

- 1) analiza criminologică a infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM;
- 2) analiza aprofundată a unor instituții ale părții generale a dreptului penal (liberarea de răspundere penală, liberarea de pedeapsa penală, individualizarea pedepselor etc.) din perspectiva infracțiunii prevăzute la art. 155 CP RM;
- 3) elaborarea proiectului unei hotărâri explicative a Plenului Curții Supreme de Justiție cu privire la practica aplicării răspunderii pentru infracțiunea prevăzută la art. 155 CP RM.

BIBLIOGRAFIE

A. Surse în limba română

1. Alecu Gh. *Drept penal. Partea generală*. Constanța: Europolis, 2007. 572 p.
2. Alecu Gh. *Instituții de drept penal: partea generală și partea specială*. Constanța: Ovidius University Press, 2010. 671 p.
3. Angheluță M. Caracteristicile amenințării în cazul infracțiunii prevăzute la art. 155 din Codul penal al Republicii Moldova. În: *Polish Science Journal*, 2021, Issue 7, p. 146-152.
4. Angheluță M. Caracteristicile și tipologia violenței psihice. În: *Актуальные научные исследования в современном мире. Журнал*. Переяслав-Хмельницкий, 2021, Вып. 7, ч. 3, p. 87-94.
5. Angheluță M. Condițiile negative privind victima infracțiunii prevăzute la art. 155 din Codul penal al Republicii Moldova. În: *Modern scientific challenges and trends: a collection scientific works of the International scientific conference (30th August, 2020)*. Warsaw: Sp. z o. o. "iScience", 2020, p. 43-54.
6. Angheluță M. Condiționalitatea socială a interdicției stabilite de art. 155 din Codul penal. În: *Contribuția tinerilor cercetători la dezvoltarea administrației publice: Materiale ale Conferinței științifico-practice internaționale, ediția a 7-a, 26 februarie 2021*. Chișinău: S. n., 2021, p. 300-303.
7. Angheluță M. Conținutul vinovăției în cazul amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății: aspecte teoretice și practice. În: *Conferința științifică națională cu participare internațională „Infracțiunea – Răspunderea penală – Pedepsa. Drept și Criminologie”, 25-26 martie 2021*, p. 218-227.
8. Angheluță M. Locul articolului privind amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății în partea specială a Codului penal al Republicii Moldova. În: *Актуальные научные исследования в современном мире. Журнал*. Переяслав-Хмельницкий, 2019, Вып. 9, ч. 3, p. 43-50.
9. Angheluță M. Noțiunea de amenințare în legislația penală a Republicii Moldova. În: *Revista Națională de Drept*, 2021, nr. 1, p. 44-55.
10. Angheluță M. Obiectul juridic generic al amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății (art. 155 din Codul penal al Republicii Moldova): abordare de lege ferenda. În: *Modern Scientific Challenges And Trends: a collection scientific works of the International scientific conference (20th September, 2019)*. Warsaw: Sp. z o. o. "iScience", 2019, p. 86-90.
11. Angheluță M. Obiectul juridic generic al amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății (art. 155 din Codul penal al Republicii Moldova): abordare de lege lata. În: *Актуальные научные исследования в современном мире. Журнал*. Переяслав-Хмельницкий, 2019, Вып. 9, ч. 3, p. 51-57.
12. Angheluță M. Obiectul juridic generic al amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății (art. 155 din Codul penal al Republicii Moldova): considerații generale. În: *Modern Scientific Challenges And Trends: a collection scientific works of the International scientific conference (20th September, 2019)*. Warsaw: Sp. z o. o. "iScience", 2019, p. 81-85.
13. Angheluță M. Obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute la art. 155 din Codul penal. În: *Realități și perspective ale învățământului juridic național: Conferința științifică națională cu participare internațională, 01-02 octombrie 2019: Culegerea comunicărilor. Vol. II*. Chișinău: CEP USM, 2020, p. 184-192.
14. Angheluță M. Obiectul material/imaterial al infracțiunii prevăzute la art. 155 din Codul penal: între posibilitate și realitate. În: *Integrare prin cercetare și inovare. Conferință*

- științifică națională cu participare internațională: Științe juridice: Rezumate ale comunicărilor*. Chișinău: CEP USM, 2020, p. 30-33.
15. Angheluță M. Pericolul social al faptei incriminate la art. 155 din Codul penal. În: *Integrare prin cercetare și inovare. Conferință științifică națională cu participare internațională: Științe juridice: Rezumate ale comunicărilor*. Chișinău: CEP USM, 2019, p. 190-193.
 16. Angheluță M. Semnele secundare ale laturii subiective în cazul amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății: aspecte teoretice și practice. În: *Conferința științifică națională cu participare internațională „Infrațiunea – Răspunderea penală – Pedepsa. Drept și Criminologie”, 25-26 martie 2021*. Chișinău: CEP USM, 2021, p. 228-238.
 17. Angheluță M. Subiectul amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății (art. 155 din Codul penal al Republicii Moldova). În: *Polish Science Journal*, 2021, Issue 7, p. 140-145.
 18. Angheluță M. Tipurile de violență în funcție de obiectul de influențare. În: *Revista Științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe sociale”, 2021, nr. 8, p. 140-147.*
 19. Angheluță M. Unele reflecții privind accepțiunea normativă penală a noțiunii de violență psihică. *Актуальные научные исследования в современном мире. Журнал. Переяслав-Хмельницкий*, 2021, Вып. 7, ч. 3, p. 95-101.
 20. Angheluță M. Victima amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății (art. 155 din Codul penal al Republicii Moldova): considerații generale. În: *Modern scientific challenges and trends: a collection scientific works of the International scientific conference (30th August, 2020)*. Warsaw: Sp. z o. o. "iScience", 2020, p. 33-42.
 21. Antoniu G., Brutaru V., Duvac C. et al. *Explicațiile noului Cod penal. Vol. III (Articolele 188-256)* / G. Antoniu, T. Toader (coord.). București: Universul Juridic, 2015. 654 p.
 22. Antoniu G., Dobrescu E., Dianu T. et al. *Reforma legislației penale*. București: Editura Academiei Române, 2003. 339 p.
 23. Barbăneagră A., Alecu Gh., Berliba V. et al. *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu (Adnotat cu jurisprudența CEDO și a instanțelor naționale)*. Chișinău: Sarmis, 2009. 860 p.
 24. Barbăneagră A., Berliba V., Bîrgău M. et al. *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu* / Sub red. lui A. Barbăneagră. Chișinău: Arc, 2003. 836 p.
 25. Barbăneagră A., Berliba V., Gurschi C. et al. *Codul penal comentat și adnotat*. Chișinău: Cartier, 2005. 656 p.
 26. Basarab M. *Drept penal. Partea generală. Vol. I*. București: Lumina Lex, 1997. 480 p.
 27. Băbălău D. Obiectul imaterial al infracțiunilor prevăzute la art. 241 din Codul penal. În: *Integrare prin cercetare și inovare. Științe juridice Vol. 1*. Chișinău: CEP USM, 2016, p. 76-80.
 28. Băbălău D. *Răspunderea penală pentru practicarea ilegală a activității de întreprinzător*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2016. 304 p.
 29. Băbălău D. Unele considerații privind obiectul infracțiunilor prevăzute la art. 241 din Codul penal (Partea II). În: *Revista Națională de Drept*, 2016, nr. 12, p. 44-49.
 30. Berdilo R. Actele de violență ale victimei în contextul infracțiunii prevăzute la art. 146 din Codul penal. În: *Revista Științifică a USM „Studia Universitatis”, Seria „Științe sociale”, 2018, nr. 8, p. 110-120.*
 31. Berdilo R. Cauzele apariției stării de afect a subiectului infracțiunii prevăzute la art. 146 din Codul penal al Republicii Moldova. În: *Modern scientific challenges and trends: a collection scientific works of the International scientific conference (20th June, 2018)*. Warsaw: Sp. z o. o. "iScience", 2018, p. 36-45.

32. Berdilo R. Emoțiile ca semn al laturii subiective a infracțiunii. În: *Modern Scientific Challenges and Trends: a collection scientific works of the International scientific conference (30th July, 2020)*. Warsaw: Sp. zo. o. "iScience", 2020, p. 50-60.
33. Berdilo R. Obiectul juridic al infracțiunii prevăzute la art. 146 din Codul penal. În: *Revista Științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe sociale”*, 2019, nr. 11, p. 119-130.
34. Berdilo R. Obiectul juridic al infracțiunii prevăzute la art. 146 din Codul penal. În: *Revista Științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe sociale”*, 2019, nr. 11, p. 119-130.
35. Berdilo R. Pregătirea și tentativa în cazul omorului săvârșit în stare de afect. În: *Conferință științifică națională cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare”. Științe juridice și economice. Rezumate ale comunicărilor. Vol. I*. Chișinău: CEP USM, 2020, p. 140-143.
36. Bogdan S. Noua legislație penală română și conformitatea acesteia cu principiile Manifestului referitor la politica penală europeană. În: *Caiete de Drept Penal*, 2011, nr. 1, p. 47-65.
37. Borodac A. *Manual de drept penal. Partea specială*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2004. 622 p.
38. Borodac A., Bujor V., Brînza S. et al. *Drept penal. Partea generală*. Chișinău: Știința, 1994. 368 p.
39. Boroi A. *Drept penal. Partea generală: conform noului Cod penal*. București: C.H. Beck, 2010. 540 p.
40. Boroi A., Gorunescu M., Popescu M. *Dicționar de drept penal*. București: All Beck, 2004. 417 p.
41. Botezatu I. *Răspunderea penală pentru escrocherie*. Chișinău: CEP USM, 2010. 302 p.
42. Botnarenco D. Unele aspecte privind obiectul imaterial al infracțiunii prevăzute la art. 307 CP RM. În: *Integrare prin cercetare și inovare*. Chișinău: CEP USM, 2019, p. 278-282.
43. Botnarenco D. Unele reflecții privind noțiunea „contrară legii” din dispoziția art. 307 CP RM. În: *Integrare prin cercetare și inovare. Științe juridice și economice. Vol. I*. Chișinău: CEP USM, 2020, p. 144-148.
44. Botnarenco M. Obiectul infracțiunii prevăzute la art. 173 CP RM. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria Științe Sociale*, 2015, nr. 3, p. 67-81.
45. Botnarenco M. *Răspunderea penală pentru hărțuirea sexuală în Republica Moldova / Teză de doctor în drept*. Chișinău, 2016. 197 p.
46. Botnaru S. Însemnătatea elementului emotiv în structura tripartită a vinovăției în dreptul penal substanțial. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis”, Seria „Științe Sociale”*, 2013, nr. 8, p. 79-89.
47. Botnaru S., Șaporda E. Starea de hipnoză în dreptul penal substanțial al Republicii Moldova. În: *Studia Universitatis Babes-Bolyai Jurisprudentia*, 2020, nr. 2, p. 103-112.
48. Botnaru S., Șavga A., Grosu V. et al. *Drept penal. Partea generală*. Chișinău: Cartier juridic, 2005. 624 p.
49. Brînza L. Noi implicații privind obiectul imaterial al infracțiunii prevăzute la art. 311 CP RM. În: *Integrare prin cercetare și inovare. Științe juridice*. Chișinău: CEP USM, 2017, p. 10-14.
50. Brînza S. Analiza juridico-penală a unor prevederi ale art. 151 și ale art. 152 CP RM. În: *Revista Științifică a USM „Studia Universitatis”, Seria „Științe sociale”*, 2010, nr. 3, p. 152-175.
51. Brînza S. Din nou despre interpretarea noțiunii de prostituție în practica judiciară a Republicii Moldova. În: *Revista Națională de Drept*, 2016, nr. 6, p. 2-9.

52. Brînza S. Examinarea unor circumstanțe agravante ale omorului intenționat: reflecții și soluții. În: *Revista științifică a Universității de Stat din Moldova „Studia Universitatis”, Seria „Științe sociale”*, 2009, nr. 8, p. 201-221.
53. Brînza S. Infracțiunea de hărțuire sexuală (art. 173 CP RM): aspecte juridico-penale (Partea II). În: *Revista Națională de Drept*, 2012, nr. 3, p. 2-8.
54. Brînza S. *Infracțiuni contra vieții, sănătății, libertății și demnității persoanei*. Chișinău: USM, 1999. 234 p.
55. Brînza S. Infracțiunile atipice prevăzute în Capitolul II al părții speciale a Codului penal: analiză de drept penal. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis”, Seria „Științe Sociale”*, 2014, nr. 3, p. 105-118.
56. Brînza S. Infracțiunile prevăzute la art. 146 și la art. 147 CP RM: aspecte teoretice și practice. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe sociale”*, 2014, nr. 3, p. 86-104.
57. Brînza S. *Obiectul infracțiunilor contra patrimoniului*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2005. 675 p.
58. Brînza S. Problemele interpretării și aplicării prevederilor de la alin. (1) art. 151 și alin. (1) art. 152 CP RM. În: *Revista Națională de Drept*, 2010, nr. 3, p. 2-14.
59. Brînza S. Proiectul de remaniere a Capitolului IV „Infracțiunile privind viața sexuală” din Partea specială a Codului penal al Republicii Moldova: observații critice. În: *Conferința științifică națională cu participare internațională „Infracțiunea – Răspunderea penală – Pedepsa. Drept și Criminologie”, 25-26 martie 2021*. Chișinău: CEP USM, 2021, p. 319-328.
60. Brînza S. Răspunderea pentru omorul prevăzut la lit. e) alin. (2) art. 145 C.Pen. RM. În: *Revista Națională de Drept*, 2009, nr. 4, p. 2-15.
61. Brînza S. Teoria și practica interpretării judiciare a normelor referitoare la infracțiunile privind viața sexuală (art. 171-175 CP RM). În: *Revista științifică a Universității de Stat din Moldova „Studia Universitatis”, Seria „Științe sociale”*, 2010, nr. 8, p. 156-211.
62. Brînza S., Botezatu I. Răspunderea penală pentru infracțiunile în materie de adopție (art. 204 și art. 205 CP RM). În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis”. Seria „Științe sociale”*, 2012, nr. 3, p. 115-126.
63. Brînza S., Stati V. „Sexting”, „sextortion”, „revenge porn”: fenomene reflectate în Codul penal al Republicii Moldova? În: *Revista Științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe sociale”*, 2021, nr. 3, p. 3-17.
64. Brînza S., Stati V. Concursul ideal de infracțiuni complexe care includ aceeași violență sau aceeași amenințare cu violență: paradox al practicii judiciare din Republica Moldova. În: *Modern scientific challenges and trends: a collection scientific works of the International scientific conference (31st May, 2020)*. Warsaw: Sp. z o. o. "iScience", 2020, Is. 5, Part 2, p. 231-240.
65. Brînza S., Stati V. *Drept penal. Partea specială. Vol. I*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2011. 1062 p.
66. Brînza S., Stati V. *Drept penal. Partea specială. Vol. II*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2011. 1324 p.
67. Brînza S., Stati V. Implicațiile juridico-penale ale adoptării Legii nr. 133/2016 și a Legii nr. 134/2016. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis”, Seria „Științe Sociale”*, 2016, nr. 8, p. 90-98.
68. Brînza S., Stati V. Infracțiunile de violență în familie (art. 201¹ CP RM) în lumina prevederilor Legii nr. 196/2016. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe sociale”*, 2017, nr. 8, p. 47-56.
69. Brînza S., Stati V. Previzibilitatea dispoziției de la lit. a) alin. (2) art. 145 din Codul penal al Republicii Moldova: aspecte legislative, jurisprudențiale, doctrinare. În: *Актуальные*

- научные исследования в современном мире. Журнал. Переяслав, 2020, Вып. 4, ч. 7, p. 88-107.
70. Brînza S., Stati V. Răspunderea pentru violența în familie până la și după intrarea în vigoare a Legii Republicii Moldova nr. 196/2016: analiză comparativă. În: *International Scientific Journal „Euro-American Scientific Cooperation: research articles”* (Hamilton, Canada), 2017, Vol. 17, p. 33-39.
 71. Brînza S., Stati V. *Tratat de drept penal. Partea specială. Vol. I.* Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. 1328 p.
 72. Brînza S., Stati V. *Tratat de drept penal. Partea specială. Vol. II.* Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. 1300 p.
 73. Brînza S., Stati V., Copețchi S. Infrațiunile privind viața sexuală din perspectiva legii penale a Republica Moldova: aspecte de lege ferenda. În: *Polish science journal*, 2020, Is. 3, p. 102-108.
 74. Brînza S., Ulianovschi Gh. Considerații vizând prevederile Capitolului II „Infrațiuni contra vieții și sănătății persoanei” din Proiectul noului Cod penal al Republicii Moldova. În: *Revista Națională de Drept*, 2001, nr. 11, p. 11-26.
 75. Brînza S., Ulianovschi X., Stati V. et al. *Drept penal. Partea specială.* Chișinău: Cartier, 2005. 804 p.
 76. Brînza S. Infrațiunile prevăzute la art. 146 și la art. 147 CP RM: aspecte teoretice și practice. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe sociale”*, 2014, nr. 3, p. 86-104.
 77. Bulai C. *Manual de drept penal. Partea generală.* București: ALL, 1997. 647 p.
 78. Bulai C., Bulai B.N. *Manual de drept penal. Partea generală.* București: Universul Juridic, 2007. 678 p.
 79. Buza N. Atentate indecente ca modalitate a infrațiunilor de război contra persoanelor. În: *Revista Națională de Drept*, 2014, nr. 5, p. 62-66.
 80. *Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene.* Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0389:0403:ro:PDF>
 81. Cațaveică E. Interpretarea restrictivă și interpretarea extensivă în contextul Convenției europene a drepturilor omului. În: *Revista Națională de Drept*, 2015, nr. 9, p. 48-50.
 82. Chihaiia G.-N. *Rolul și activitatea judecătorului de supraveghere a privării de libertate / Rezumatul tezei de doctorat.* București, 2016. 44 p.
 83. Cioclei V. *Drept penal: partea specială: infrațiuni contra persoanei.* București: C.H. Beck, 2009. 287 p.
 84. *Codice penal și de procedură criminală.* București: Imprimeria Statului, 1865. 230 p.
 85. Codul administrativ al Republicii Moldova. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr. 309-320.
 86. Codul civil al Republicii Moldova. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 82-86.
 87. Codul contravențional al Republicii Moldova. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr. 3-6.
 88. Codul de procedură penală al Republicii Moldova. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2003, nr. 104-110.
 89. Codul educației al Republicii Moldova. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2014, nr. 319-324.
 90. Codul familiei al Republicii Moldova. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2001, nr. 47-48.
 91. Codul muncii al Republicii Moldova. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2003, nr. 159-162.
 92. *Codul penal „Carol al II-lea”.* București: Imprimeria Centrală, 1936. 248 p.

93. *Codul penal al Greciei*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Grecia-RO.html
94. *Codul penal al Regatului Belgiei*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Belgia-RO.html
95. *Codul penal al Regatului Danemarcei*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Danemarca-RO.html
96. *Codul penal al Regatului Spaniei*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Spania-RO.html
97. *Codul penal al Regatului Suediei*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Suedia-RO.html
98. *Codul penal al Regatului Țărilor De Jos (Olanda)*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Olanda-RO.html
99. *Codul penal al Republicii Austria*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Austria-RO.html
100. *Codul penal al Republicii Bulgaria*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Bulgaria-RO.html
101. *Codul penal al Republicii Ceha*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Cehia-RO.html
102. *Codul penal al Republicii Cipriote*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Cipru-RO.html
103. *Codul penal al Republicii Croația*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Croatia-RO.html
104. *Codul penal al Republicii Estonia*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Estonia-RO.html
105. *Codul penal al Republicii Federale Germania*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Germania-RO.html
106. *Codul penal al Republicii Finlanda*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Finlanda-RO.html
107. *Codul penal al Republicii Franceze*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Franta-RO.html
108. *Codul penal al Republicii Italia*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Italia-RO.html
109. *Codul penal al Republicii Letonia*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Letonia-RO.html
110. *Codul penal al Republicii Lituania*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Lituania-RO.html
111. *Codul penal al Republicii Malta*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Malta-RO.html
112. *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu / Sub red. lui A. Barbăneagră*. Chișinău: Arc, 2003. 836 p.
113. *Codul penal al Republicii Moldova*. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 128-129.
114. *Codul penal al Republicii Moldova. Proiect*. Chișinău: Garuda-Art, 1999. 175 p.
115. *Codul penal al Republicii Polone*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Polonia-RO.html
116. *Codul penal al Republicii Portugheze*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Portugalia-RO.html
117. *Codul penal al Republicii Slovace*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Slovacia-RO.html
118. *Codul penal al Republicii Slovenia*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Slovenia-RO.html

119. *Codul penal al Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești*. În: Вештиле Советулуй Сунпрем ал РССМ, 1961, nr. 10.
120. *Codul penal al României din 17.07.2009*. În: *Monitorul Oficial al României*, 2009, nr. 510.
121. *Codul penal al României din 21.07.1968*. În: *Buletinul Oficial*, 1968, nr. 79-79 bis.
122. *Codul serviciilor media audiovizuale al Republicii Moldova*. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr. 462-466.
123. *Codul vamal al Republicii Moldova*. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2000, nr. 160.
124. Cojocaru R. Trăsăturile definitorii și formele concursului de infracțiuni potrivit Codului penal al Republicii Moldova. În: *Anale științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAIRM: științe juridice*, 2011, Nr. XI(2), p. 15-20.
125. *Condica criminalicească și procedura ei*. București: Tipografia lui Iosef Kopainig, 1852, 237 p.
126. *Constituția Republicii Moldova*. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1994, nr. 1.
127. *Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice*. Disponibil: <https://rm.coe.int/168046253e>
128. *Convenția pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților fundamentale*. Disponibil: https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ROM.pdf
129. Copețchi S., Hadîrcă I. Calificarea infracțiunilor după latura subiectivă. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis”, Seria „Științe Sociale”*, 2015, nr. 11, p. 61-68.
130. Copețchi S., Hadîrcă I. *Calificarea infracțiunilor*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. 349 p.
131. Costachi Gh., Chetruș U. Inviolabilitatea persoanei – drept fundamental pasibil de restrângere. În: *Revista Națională de Drept*, 2013, nr. 5, p. 21-26.
132. Crijanovschi S. *Aspecte teoretice și practice ale infracțiunii de șantaj*. Chișinău: CEP USM, 2012. 275 p.
133. Crijanovschi S. Obiectul juridic al infracțiunii de șantaj. În: *Revista Națională de Drept*, 2011, nr. 8, p. 62-68.
134. *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Bălți din 08.06.2016. Dosarul nr. 1a-649/2016*. Disponibil: https://cab.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/a36942d8-5f43-e611-a9ba-005056a5fb1a
135. *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Bălți din 13.04.2016. Dosarul nr. 1a-448/2016*. Disponibil: https://cab.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/0621cb5d-4b17-e611-86a1-005056a5fb1a
136. *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Bălți din 13.08.2020. Dosarul nr. 1a-413/2020*. Disponibil: https://cab.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/95980ba0-bd65-4daf-a873-ac94fceb205
137. *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Bălți din 18.11.2015. Dosarul nr. 1a-728/2015*. Disponibil: https://cab.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/b87f177a-aea4-e511-86a1-005056a5fb1a
138. *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Bălți din 22.02.2011. Dosarul nr. 1a-95/2011*. Disponibil: https://cab.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/aad83436-4443-e011-95b5-00215ae003e7
139. *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Bălți din 22.11.2019. Dosarul nr. 1a-570/2018*. Disponibil: https://cab.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/5c522574-6c72-4f6e-94fd-d6922ec433b8
140. *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Cahul din 02.07.2019. Dosarul nr. 1a-2105/2019*. Disponibil: https://cach.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/af84893f-f0ec-4eaa-82b4-cc085bc440e7

141. *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 04.11.2019. Dosarul nr. 1a-1529/2019.* Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/76e5ba7e-ee63-425a-ba3b-58b8280078dd
142. *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 06.04.2021. Dosarul nr. 1a-139/2021.* Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/c8157e57-4504-42fa-8304-969189b0d139
143. *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 06.10.2020. Dosarul nr. 1a-1168/2020.* Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/9f82bc77-eddf-4bd5-8190-2a7f5a9371d2
144. *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 13.11.2019. Dosarul nr. 1a-1828/2019.* Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/bb9bcc22-a9de-462f-b8a5-c8644b04fb2f
145. *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 15.10.2019. Dosarul nr. 1a-1735/2019.* Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/9ad4281c-b315-41d2-8b52-86952dd94116
146. *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 23.06.2020. Dosarul nr. 1a-686/2020.* Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/43257934-7dca-4468-9653-5a90ac05a379
147. *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 27.05.2019. Dosarul nr. 1a-204/2019.* Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/a3ceefaa-1197-e911-80d8-0050568b7027
148. *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 27.11.2019. Dosarul nr. 1a-1150/2019.* Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/95c9ee4c-d24d-43b8-a258-d79cc045afea
149. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 01.03.2017. Dosarul nr. 1ra-416/2017.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=8341
150. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 02.06.2021. Dosarul nr. 1ra-1325/2021.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=18837
151. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 03.02.2016. Dosarul nr. 1ra-300/2016.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=5701
152. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 03.02.2010. Dosarul nr. 1ra-236/2010.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php
153. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 03.02.2021. Dosarul nr. 1ra-674/2021.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17802
154. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 03.02.2021. Dosarul nr. 1ra-147/2021.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17857
155. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 04.03.2020. Dosarul nr. 1ra-542/2020.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=15483
156. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 04.03.2020. Dosarul nr. 1ra-536/2020.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=15523
157. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 04.11.2015. Dosarul nr. 1ra-1014/2015.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=5127
158. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 06.05.2020. Dosarul nr. 1ra-724/2020.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=15824
159. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 06.06.2016. Dosarul nr. 1ra-998/2016.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=6499
160. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 06.02.2019. Dosarul nr. 1ra-429/2019.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=12961
161. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 06.05.2020. Dosarul nr. 1ra-649/2020.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=15924

162. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 06.09.2017. Dosarul nr. Ira-524/2016.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=5863
163. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 06.11.2013. Dosarul nr. Ira-967/2013.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=871
164. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 07.06.2006. Dosarul nr. Ira-630/2006.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php
165. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 07.08.2013. Dosarul nr. Ire-216/2013.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=531
166. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 08.07.2020. Dosarul nr. Ira-984/2020.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=16367
167. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 08.11.2016. Dosarul nr. Ira-1618/2016.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=7621
168. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 09.04.2008. Dosarul nr. Ira-572/2008.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php
169. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 10.01.2018. Dosarul nr. Ira-49/2018.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=10216
170. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 12.02.2020. Dosarul nr. Ira-398/2020.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=15464
171. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 12.05.2015. Dosarul nr. Ira-448/2015.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=4313
172. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 12.02.2020. Dosarul nr. Ira-315/2020.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=15307
173. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 13.06.2018. Dosarul nr. Ira-930/2018.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=11374
174. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 13.04.2016. Dosarul nr. Ira-502/2016.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=6223
175. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 13.05.2015. Dosarul nr. Ira-592/2015.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=4250
176. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 13.05.2020. Dosarul nr. Ira-990/2020.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=16136
177. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 15.11.2016. Dosarul nr. Ira-1152/2016.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=7685
178. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 15.12.2018. Dosarul nr. Ira-2062/2018.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=12613
179. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 16.03.2016. Dosarul nr. Ira-667/2016.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=5861
180. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 16.12.2020. Dosarul nr. Ira-2083/2020.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17492
181. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 16.12.2020. Dosarul nr. Ira-1635/2020.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17647
182. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 17.01.2010. Dosarul nr. Ira-262/2010.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php
183. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 17.07.2019. Dosarul nr. Ira-1010/2019.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=14135
184. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 18.04.2018. Dosarul nr. Ira-536/2018.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=10941
185. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 19.05.2021. Dosarul nr. Ira-1093/2021.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=18701
186. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 19.07.2017. Dosarul nr. Ira-978/2017.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=9261

187. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 20.01.2016. Dosarul nr. Ira-224/2016.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=5480
188. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 20.02.2013. Dosarul nr. Ira-250/2013.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php
189. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 20.03.2019. Dosarul nr. Ira-395/2019.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=13351
190. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 20.05.2020. Dosarul nr. Ira-924/2020.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=16223
191. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 20.09.2017. Dosarul nr. Ira-1302/2020.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=9464
192. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 21.04.2021. Dosarul nr. Ira-342/2021.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=18484
193. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 21.10.2020. Dosarul nr. Ira-1525/2020.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=16989
194. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 22.06.2016. Dosarul nr. Ira-1077/2016.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=6840
195. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 23.12.2009. Dosarul nr. Ira-1208/2009.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php
196. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 23.11.2016. Dosarul nr. Ira-1787/2016.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=7669
197. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 24.07.2019. Dosarul nr. Ira-1343/2019.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=13948
198. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 24.10.2018. Dosarul nr. Ira-1186/2018.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=11912
199. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 25.02.2009. Dosarul nr. Ira-265/2009.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php
200. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 25.07.2018. Dosarul nr. Ira-1468/2018.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=11691
201. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 25.06.2014. Dosarul nr. Ira-929/2014.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=2541
202. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 25.11.2020. Dosarul nr. Ira-1596/2020.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17143
203. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 25.11.2020. Dosarul nr. Ira-109/2020.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17392
204. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 26.06.2013. Dosarul nr. Ira-679/2013.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=330
205. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 26.06.2019. Dosarul nr. Ira-1310/2019.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=13837
206. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 27.02.2013. Dosarul nr. Ira-278/2013.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php
207. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 27.05.2015. Dosarul nr. Ira-615/2015.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=4381
208. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 27.11.2013. Dosarul nr. Ira-1098/2013.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=1002
209. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 28.06.2017. Dosarul nr. Ira-873/2017.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=9160
210. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 29.02.2012. Dosarul nr. Ira-300/2012.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php
211. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 29.05.2013. Dosarul nr. Ira-584/2013.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=228

212. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 31.05.2016. Dosarul nr. 1ra-954/2016.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=6359
213. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 28.01.2020. Dosarul nr. 1ra-36/2020.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=15190
214. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 25.04.2017. Dosarul nr. 1ra-787/2017.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=8695
215. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 12.12.2017. Dosarul nr. 1ra-1666/2017.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=9967
216. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 22.07.2008. Dosarul nr. 1re-813/2008.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php
217. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 24.11.2015. Dosarul nr. 1ra-1232/2015.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=5224
218. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 04.11.2015. Dosarul nr. 1ra-1142/2015.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=5138
219. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 22.04.2015. Dosarul nr. 1ra-496/2015.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=9435
220. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 14.01.2015. Dosarul nr. 1ra-20/2015.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=3593
221. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 02.07.2014. Dosarul nr. 1ra-1136/2014.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=2619
222. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 08.07.2008. Dosarul nr. 1re708/2008.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php
223. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 22.01.2019. Dosarul nr. 1ra-60/2019.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=12944
224. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 11.12.2018. Dosarul nr. 1ra-1947/2018.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=12705
225. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 07.03.2018. Dosarul nr. 1ra-469/2018.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=10655
226. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 20.12.2016. Dosarul nr. 1ra-1656/2016.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=7915
227. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 21.01.2020. Dosarul nr. 1ra-114/2020.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=15145
228. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 08.07.2008. Dosarul nr. 1re-708/2008.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php
229. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 23.01.2018. Dosarul nr. 1ra-11/2018.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=10274
230. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 23.11.2016. Dosarul nr. 1ra-1787/2016.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=7669
231. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 04.12.2013. Dosarul nr. 1ra-1086/2013.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=1008
232. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 25.01.2017. Dosarul nr. 1ra-164/2017.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=8034
233. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 06.06.2016. Dosarul nr. 1ra-962/2016.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=6653
234. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 15.06.2016. Dosarul nr. 1ra-1143/2016.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=6730
235. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 18.04.2018. Dosarul nr. 1ra-536/2018.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=10941
236. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 22.09.2020. Dosarul nr. 1ra-99/2020.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=16904

237. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 28.01.2020. Dosarul nr. 1ra-36/2020.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=15190
238. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 17.11.2020. Dosarul nr. 1ra-1082/2020.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17443
239. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 24.03.2021. Dosarul nr. 1ra-653/2021.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=18306
240. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 16.12.2020. Dosarul nr. 1ra-2083/2020.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17492
241. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 05.03.2013. Dosarul nr. 1ra-236/2013.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php
242. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 11.08.2015. Dosarul nr. 1ra-872/2015.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=4752
243. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 26.05.2015. Dosarul nr. 1ra-295/2015.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=4394
244. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 16.12.2020. Dosarul nr. 1ra-2156/2020.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17651
245. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 19.01.2010. Dosarul nr. 1re-53/2010.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php
246. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 03.02.2016. Dosarul nr. 1ra-364/2020.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=5630
247. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 21.01.2020. Dosarul nr. 1ra-114/2020.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=15145
248. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 06.05.2008. Dosarul nr. 1ra-608/2008.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php
249. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 19.12.2017. Dosarul nr. 1ra-1453/2017.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=10127
250. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 20.03.2019. Dosarul nr. 1ra-681/2019.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=13382
251. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 06.09.2017. Dosarul nr. 1ra-1251/2017.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=9409
252. *Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 113 din 24.10.2019 de inadmisibilitate a sesizării nr. 175g/2019 privind excepția de neconstituționalitate a unor dispoziții din articolul 326 alin. (1¹) din Codul penal. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2019, nr. 388-392.*
253. *Decizia Curții Constituționale a României nr. 36 din 04.02.2020 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 206 alin. (1) din Codul penal. În: Monitorul Oficial al României, 2020, nr. 443.*
254. *Decizia Curții Constituționale a României nr. 368 din 30.05.2017 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 35 alin. (1) și ale art. 39 alin. (1) lit. b) din Codul penal. În: Monitorul Oficial al României, 2017, nr. 566.*
255. *Decizia Curții Constituționale a României nr. 62 din 18.01.2007 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. I pct. 56 din Legea nr. 278/2006 pentru modificarea și completarea Codului penal, precum și pentru modificarea și completarea altor legi. În: Monitorul Oficial al României, 2007, nr. 104.*
256. *Decretul Președintelui Republicii Moldova nr. 2327 din 03.09.2009 privind aprobarea regulamentelor militare ale Forțelor Armate ale Republicii Moldova. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr. 143.*
257. *Diaconescu Gh., Duvac C. Tratat de drept penal. Partea specială.* București: C.H. Beck, 2009. 1158 p.

258. Diaconescu Gh. *Infrațiunile în Codul penal român. Vol. I.* București: Oscar Print, 1997. 481 p.
259. Dobrinou V., Pascu I., Molnar I. et al. *Drept penal. Partea generală.* București: Europa Nova, 1999. 576 p.
260. Dongoroz V. *Drept penal (reeditarea ediției din anul 1939).* București: Asociația Română de Științe Penale și Editura Societății Tempus, 2000. 614 p.
261. Dongoroz V., Fodor I., Kahane S. et al. *Explicații teoretice ale Codului penal român. Partea specială – vol. III.* București: Editura Academiei Române, All Beck, 2003. 640 p.
262. Dongoroz V., Kahane S., Oancea I. et al. *Explicații teoretice ale Codului penal român. Partea generală – vol. I.* București: Editura Academiei Române, All Beck, 2003. 399 p.
263. Feșteu C.G. Concursul de calificări. În: *Penalmente Relevant*, 2016, nr. 1, p. 67-88; nr. 2, p. 144-165.
264. Fortuna Gh., Corcea N. Violența în familie și faptele adiacente: concurență de norme sau concurs de infracțiuni? În: *Sharing the Results of Research towards Closer Global Cooperation among Scientists: Results of the 11 International Conference: Collection of Research Papers (June 2, 2017)*, 2017, p. 35-39.
265. Gașper O. Răspunderea penală pentru infracțiunea de omor săvârșit în stare de afect. În: *Intellectus*, 2020, nr. 3-4, p. 188-196.
266. Grama M. Starea de afect și influența ei asupra răspunderii penale. În: *Integrare prin cercetare și inovare. Conferința „Integrare prin cercetare și inovare”*. Chișinău: CEP USM, 2017, p. 54-57.
267. Grama M., Botnaru S., Șavga A. et al. *Drept penal. Partea generală. Vol. I.* Chișinău: Tipografia Centrală, 2012. 328 p.
268. Gurev D. Particularitățile obiectului infracțiunii de răpire a unei persoane (art. 164 CP RM). În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis”, Seria „Științe Sociale”*, 2011, nr. 8, p. 49-58.
269. Gurev D. *Răspunderea penală pentru infracțiunea de răpire a unei persoane / Teză de doctor în drept.* Chișinău, 2016. 204 p.
270. Gurev D. *Răspunderea penală pentru răpirea unei persoane.* Tipografia Centrală, 2018. 344 p.
271. Hadîrcă I., Copețchi S. Calificarea infracțiunilor în cazul concurenței dintre o normă generală și una specială. În: *Revista Națională de Drept*, 2015, nr. 11, p. 31-37.
272. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 1 din 11.01.2001 privind controlul constituționalității dispozițiilor art. 183 din Codul penal. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2001, nr. 8-10.
273. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 12 din 28.03.2017 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 307 din Codul penal (răspunderea penală a judecătorilor). În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr. 162-170.
274. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 12 din 14.05.2018 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 361 alin. (2) lit. c) din Codul penal. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr. 176-180.
275. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 18 din 04.07.2013 privind controlul constituționalității unor prevederi din Codul penal nr. 985-XV din 18 aprilie 2002 și Codul de executare nr. 443-XV din 24 decembrie 2004, în redacția Legii nr. 34 din 24 mai 2012 pentru completarea unor acte legislative. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2013, nr. 182-185.
276. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 22 din 27.06.2017 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi ale articolului 328 alin. (1) din Codul penal (excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu). În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr. 352-355.

277. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 33 din 07.12.2017 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolele 327 alin. (1) și 361 alin. (2) lit.d) din Codul penal (abuzul de putere sau abuzul de serviciu). În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr. 27-32.
278. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 17 din 07.11.2005 despre practica judiciară în cauzele din categoria infracțiunilor privind viața sexuală. Disponibil: jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=349
279. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 11 din 24.12.2012 cu privire la practica judiciară în cauzele penale referitoare la infracțiunile săvârșite prin omor (art. 145-148 CP RM). Disponibil: jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=318
280. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 37 din 22.11.2004 cu privire la practica aplicării legislației în cauzele despre traficul de ființe umane și traficul de copii. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=230
281. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 23 din 28.06.2004 cu privire la practica judiciară în procesele penale despre sustragerea bunurilor. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=310
282. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 39 din 22.11.2004 cu privire la practica judiciară în cauzele penale privind minorii. În: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=360
283. Hotca M.A. *Codul penal: comentarii și explicații*. București: C.H. Beck, 2007. 1593 p.
284. Jenunchi E. *Răspunderea penală pentru constrângerea de a face declarații* / Teză de doctor în drept. Chișinău, 2020. 182 p.
285. Legea nr. 100 din 22.12.2017 cu privire la actele normative. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr. 7-17.
286. Legea nr. 105 din 13.03.2003 privind protecția consumatorilor. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2003, nr. 126-131.
287. Legea nr. 108 din 27.05.2016 cu privire la gazele naturale. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr. 193-203.
288. Legea nr. 1129 din 07.07. 2000 a sindicatelor. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2000, nr. 130-132.
289. Legea nr. 120 din 21.09.2017 cu privire la prevenirea și combaterea terorismului. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr. 364-370.
290. Legea nr. 122 din 12.07.2018 privind avertizorii de integritate. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr. 309-320.
291. Legea nr. 1227 din 27.06.1997 cu privire la publicitate. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1997, nr. 67-68.
292. Legea nr. 1260 din 19.07. 2002 cu privire la avocatură. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 126-127.
293. Legea nr. 137 din 29.07.2016 cu privire la reabilitarea victimelor infracțiunilor. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr. 293-305.
294. Legea nr. 143 din 21.06.2012 privind controlul spațiului aerian. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2012, nr. 155-159.
295. Legea nr. 147 din 14.07.2017 privind regimul armamentului și munițiilor convenționale, al mijloacelor speciale și dispozitivelor militare deținute de Armata Națională și de forțele militare străine aflate legal pe teritoriul Republicii Moldova. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr. 277-288.
296. Legea nr. 157 din 26.07.2018 pentru modificarea Codului penal al Republicii Moldova nr. 985/2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr. 347-357.

297. Legea nr. 162 din 22.07.2005 cu privire la statutul militarilor. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2005, nr. 129-130.
298. Legea nr. 196 din 28.07.2016 pentru modificarea și completarea unor acte legislative. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr. 306-313.
299. Legea nr. 200 din 16.07.2010 privind regimul străinilor în Republica Moldova. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2010, nr. 179-181.
300. Legea nr. 209 din 12.10.2018 cu privire la Comitetul Național de Stabilitate Financiară. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr. 424-429.
301. Legea nr. 211 din 19.10.2017 privind protecția animalelor folosite în scopuri experimentale sau în alte scopuri științifice. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr. 1-6.
302. Legea nr. 215 din 04.11.2011 cu privire la frontiera de stat a Republicii Moldova. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2012, nr. 75-80.
303. Legea nr. 219 din 08.11.2018 cu privire la Inspectoratul General de Carabinieri. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr. 462-466.
304. Legea nr. 229 din 10.10.2013 pentru aprobarea Strategiei naționale în domeniul protecției datelor cu caracter personal pentru anii 2013-2018 și a Planului de acțiuni privind implementarea acesteia. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2013, nr. 284-289.
305. Legea nr. 241 din 20.10.2005 privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2005, nr. 164-167.
306. Legea nr. 243 din 26.10.1994 a presei. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1995, nr. 12.
307. Legea nr. 252 din 08.11.2012 pentru modificarea și completarea unor acte legislative. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2012, nr. 263-269.
308. Legea nr. 269 din 12.12.2008 privind aplicarea testării la detectorul comportamentului simulat (poligraf). În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr. 57-58.
309. Legea nr. 270 din 18.12.2008 privind azilul în Republica Moldova. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr. 53-54.
310. Legea nr. 271 din 15.12.2017 privind auditul situațiilor financiare. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr. 7-17.
311. Legea nr. 277 din 18.12.2008 pentru modificarea și completarea Codului penal al Republicii Moldova. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr. 41-44.
312. Legea nr. 288 din 16.12.2016 privind funcționarul public cu statut special din cadrul Ministerului Afacerilor Interne. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr. 40-49.
313. Legea nr. 299 din 21.12.2017 privind aprobarea Concepției securității informaționale a Republicii Moldova. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr. 48-57.
314. Legea nr. 3 din 25.02.2016 cu privire la Procuratură. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr. 69-77.
315. Legea nr. 30 din 07.03.2013 cu privire la protecția copiilor împotriva impactului negativ al informației. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2013, nr. 69-74.
316. Legea nr. 338 din 15.12.1994 privind drepturile copilului. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1995, nr. 13.
317. Legea nr. 402 din 02.12.2004 a Biroului de Curieri Speciali. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2005, nr. 1-4.
318. Legea nr. 42 din 06.03.2008 privind transplantul de organe, țesuturi și celule umane. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2008, nr. 81.
319. Legea nr. 45 din 01.03.2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2008, nr. 55-56.

320. Legea nr. 64 din 04.04.2013 pentru modificarea și completarea Codului penal al Republicii Moldova nr. 985-XV din 18 aprilie 2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2013, nr. 115.
321. Legea nr. 797 din 02.04.1996 pentru adoptarea Regulamentului Parlamentului. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1996, nr. 81-82.
322. Legea nr. 80 din 07.05.2010 cu privire la statutul personalului din cabinetul persoanelor cu funcții de demnitate publică. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2010, nr. 117-118.
323. Loghin O., Toader T. *Drept penal roman. Partea specială*. București: Șansa, 1999. 666 p.
324. Lunca I. Unele reflecții privind adoptarea Legii nr. 252 din 08.11.2012. În: *Integrare prin cercetare și inovare. Științe juridice și economice*. Chișinău: CEP USM, 2015, p. 72-75.
325. Lupu M. Inflația de interpretări ale principiului *ne bis in idem*. În: *Revista Institutului Național al Justiției*, 2020, nr. 2, p. 22-25.
326. Manea V. *Răspunderea penală pentru acțiunile care dezorganizează activitatea penitenciarelor*. Chișinău: CEP USM, 2010. 292 p.
327. *Manifest referitor la politica penală europeană*. Disponibil: http://www.zis-online.com/dat/artikel/2009_12_387.pdf
328. Martin D., Copețchi S. Calificarea concursului de infracțiuni (Partea II). În: *Revista Națională de Drept*, 2015, nr. 2, p. 37-43.
329. Mitache C. *Drept penal român. Partea generală*. București: Șansa, 1999. 367 p.
330. Moroșanu M.C. *Într-o Românie a cătușelor, să (mai) vorbim (și) despre libertate! (Partea I) (Ne)Respectarea libertății individuale – aspecte filosofice, juridice și consecințe psiho-sociale*. Disponibil: <https://www.juridice.ro/541093/intr-o-romanie-a-catuselor-sa-mai-vorbim-si-despre-libertate-partea-i-nerespectarea-libertatii-individuale-aspecte-filosofice-juridice-si-consecinte-psiho-sociale.html>
331. Moscalciuc I. *Analiza juridico-penală a infracțiunilor săvârșite în sfera consumului de produse și servicii* / Teză de doctor în drept. Chișinău, 2008. 255 p.
332. Moțoc C., Gîrla L. Secretul profesional reproductiv ca obiect imaterial al încălcării inviolabilității vieții personale: constatări de lege lata, viziuni doctrinare și jurisprudența CtEDO. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe Sociale”*, 2019, nr. 11, p. 146-159.
333. Muraru I., Tănăsescu E.S. *Drept constituțional și instituții politice*. București: C.H. Beck, 2008. 216 p.
334. Nistoreanu Gh., Boroș A. *Drept penal. Partea specială*. București: All Beck, 2002. 592 p.
335. Nistoreanu Gh., Dobrinou V., Boroș A. et al. *Drept penal. Partea specială*. București: Europa Nova, 1999. 735 p.
336. Oancea I. *Drept penal. Partea generală*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1965. 404 p.
337. Ordinul Ministerului Educației nr. 861 din 07.09.2015 pentru aprobarea Codului de etică al cadrului didactic. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr. 59-67.
338. Paladii A. *Violul: studiu de drept penal și investigarea judiciară a infracțiunii* / Teză de doctor în drept. Chișinău, 2010. 219 p.
339. Pavliuc Gh. Actele de persecuție în reglementarea codului contravențional al republicii moldova: analiza unei inovații legislative. În: *International Scientific Journal "Euro-american scientific cooperation: research articles"*, 2017, Vol. 15, p. 34-37.
340. Pavliuc Gh. Obiectul material și victima în cazul infracțiunilor prevăzute la art. 349 din Codul penal. În: *Revista Națională de Drept*, 2016, nr. 1, p. 36-47.
341. Pavliuc Gh. *Răspunderea penală pentru amenințarea sau violența săvârșită asupra unei persoane cu funcție de răspundere sau a unei persoane care își îndeplinește datoria obștească*. Chișinău: CEP USM, 2015. 278 p.

342. Pavliuc Gh. *Răspunderea penală pentru amenințarea sau violența săvârșită asupra persoanei cu funcție de răspundere sau care își exercită datoria obștească* / Teză de doctor în drept. Chișinău, 2017. 187 p.
343. Păduraru A. *Infrațiunile în domeniul proprietății industriale în legislația Republicii Moldova și în legislația României. Studiu de drept comparat*. Chișinău: CEP USM, 2011. 269 p.
344. Păduraru A. *Infrațiunile în domeniul proprietății industriale în legislația Republicii Moldova și a României. Studiu de drept comparat* / Teză de doctor în drept. Chișinău, 2012. 194 p.
345. Păduraru A. Obiectul material (imaterial), produsul și victima infracțiunilor în domeniul proprietății industriale. În: *Revista Națională de Drept*, 2012, nr. 2, p. 43-49.
346. Păvăleanu V. *Drept penal general: conform noului Cod penal*. București: Universul Juridic, 2012. 503 p.
347. Păvăleanu V. *Drept penal special*. București: Universul Juridic, 2014. 620 p.
348. Poalelungi M., Dolea I., Vîzdoagă T. et al. *Manualul judecătorului pentru cauze penale*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2013. 1192 p.
349. Postovanu N. Obiectul juridic special al infracțiunilor prevăzute la art. 264 din Codul penal. În: *Revista Științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe sociale”*, 2021, nr. 3, p. 116-127.
350. *Proiectul de Lege pentru modificarea și completarea unor acte legislative*. Disponibil: <http://www.particip.gov.md/proiectview.php?l=ro&idd=2838>
351. *Proiectul de Lege pentru modificarea și completarea unor acte legislative*. Disponibil: http://particip.gov.md/public/documente/131/ro_2711_Proiect-delege-hate-crime-actuala.pdf
352. *Proiectul legii pentru modificarea și completarea Codului penal al RM (art. 10¹, 16, 21 s.a.)*. Disponibil: old.parlament.md/lawprocess/laws/december2008/277-XVI-18.12.2008/
353. *Proiectul legii pentru modificarea și completarea Codului penal al Republicii Moldova nr. 985-XV din 18.04.2002 (art. 127¹, 130, 135 s.a.)*. Disponibil: www.parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactelegislative/tabid/61/LegislativId/1590/language/ro-RO/Default.aspx
354. *Proiectul legii pentru modificarea și completarea unor acte legislative (Codul penal – art. 13, 60, 65 s.a.; Codul de procedură penală – art. 58, 147, 152 s.a.; Codul de executare al RM – art. 175¹, 232)*. Disponibil: www.parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactelegislative/tabid/61/LegislativId/1344/language/ro-RO/Default.aspx
355. Răducanu R. Aspecte particulare asupra infracțiunii de șantaj. În: *Revista de Științe Juridice*, 2007, nr. 4, p. 105-111.
356. Rătescu C.G., Ionescu-Dolj I., Periețeanu I.Gr. et al. *Codul penal adnotat. Vol. III. Partea specială*. București: Socec & Co., 1937. 702 p.
357. Reniță Gh. Huliganismul ce implică acțiuni care încalcă grosolan ordinea publică, însoțite de aplicarea violenței asupra persoanelor: divergențe jurisprudențiale. În: *Revista Națională de Drept*, 2017, nr. 12, p. 9-21; 2018, nr. 1-3, p. 16-31.
358. Reșetnicov A. Disocierea mijlocului de săvârșire a infracțiunii de obiectul material al infracțiunii: conotații teoretice și practice. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis”, Seria „Științe Sociale”*, 2008, nr. 4, p. 160-163.
359. Reșetnicov A. Informația documentară ca obiect al influențării nemijlocite infracționale. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis”, Seria „Științe Sociale”*, 2007, nr. 6, p. 180-184.
360. *Sentința Judecătorei Bălți, sediul Central, din 13.12.2019. Dosarul nr. 1-114/2019*. Disponibil: https://jbl.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/886e66b8-91f1-441c-b986-0ec67a84e165

361. *Sentiința Judecătorei Bălți, sediul Central, din 14.12.2020. Dosarul nr. 1-317/2020.*
Disponibil: https://jbl.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/94f84a63-1ba1-4634-bb0d-500a035dd232
362. *Sentiința Judecătorei Bălți, sediul Central, din 30.03.2021. Dosarul nr. 1-534/2020.*
Disponibil: https://jbl.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/0cb52fe4-9f5c-4eb5-8003-5a459c19a8e9
363. *Sentiința Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani, din 02.12.2019. Dosarul nr. 751/2018.*
Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/c36bab8b-2ff5-4f3a-bc1b-7e2e3abff991
364. *Sentiința Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani, din 05.01.2021. Dosarul nr. 1-1810/2017.* Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/49a3b230-493a-4ee2-9b01-9b98d2117b26
365. *Sentiința Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani, din 12.04.2021. Dosarul nr. 1-246/2021.*
Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/cea82ad9-1738-4c63-baf0-2571a628dd87
366. *Sentiința Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani, din 17.02.2021. Dosarul nr. 1-3306/2021.* Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/db18e2a2-01ea-4e05-853e-7e59ee72019a
367. *Sentiința Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani, din 18.03.2020. Dosarul nr. 4556/2019.*
Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/73b12129-d4d8-42c5-8dd2-ad4446b67265
368. *Sentiința Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani, din 18.11.2020. Dosarul nr. 1-2655/2020.* Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/f36cd11f-d688-46b0-9add-32dee7dff0d8
369. Serbinov I. *Răspunderea penală pentru neglijența în serviciu.* Chișinău: Tipografia Centrală, 2018. 280 p.
370. Stati V. Analiza răspunderii penale pentru infracțiunea de răpire a mijlocului de transport (art. 192¹ CP RM) (Partea I). În: *Revista Institutului Național al Justiției*, 2009, nr. 4, p. 50-58.
371. Stati V. Are oare calitatea de persoană publică oricare persoană cu funcție de răspundere? În: *Integrare prin cercetare și inovare. Conferință științifică națională cu participare internațională: Științe juridice și economice: Rezumate ale comunicărilor.* Chișinău: CEP USM, 2019, p. 135-139.
372. Stati V. Calitatea și efectele amendamentelor recente operate în art. 165 și 206 din Codul penal al Republicii Moldova. În: *Актуальные научные исследования в современном мире. Журнал.* Переяслав, 2019, Вып. 11, ч. 5, p. 90-99.
373. Stati V. Despre posibilele implicații ale ratificării de către Republica Moldova a Protocolului adițional la Convenția Consiliului Europei privind criminalitatea informatică. În: *Актуальные научные исследования в современном мире: XVI Международная научная конференция (26-27 сентября 2016 г., Переяслав-Хмельницкий). Сборник научных трудов.* Переяслав-Хмельницкий, 2016, Вып. 9, ч. 5, p. 120-128.
374. Stati V. Problema obiectului material în cazul infracțiunii de încălcare a dreptului de autor și drepturilor conexe (art. 185¹ CP RM). În: *Probleme teoretice și practice ale economiei proprietății intelectuale. Comunicări prezentate la ediția a V-a a Conferinței internaționale științifico-practice (16-17 noiembrie 2006).* Chișinău: AGEPI, 2007, p. 228-230.
375. Stati V., Brînza L. Reflecții asupra unora dintre amendamentele operate în Codul penal prin Legea nr. 64/2013. În: *Revista Științifică a USM „Studia Universitatis”, Seria „Științe sociale”,* 2013, nr. 8, p. 158-169.

376. Stati V., Pavliuc Gh. Amenințarea sau violența săvârșită asupra unei persoane cu funcție de răspundere sau a unei persoane care își îndeplinește datoria obștească (art. 349 din Codul penal): analiză de drept penal. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe sociale”*, 2017, nr. 3, p. 211-221.
377. Streteanu F. *Tratat de drept penal: partea generală. Vol. I.* C.H. Beck, 2008. 693 p.
378. Șaptefraț Șt. Amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății: studiu de drept comparat. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis”, Seria „Științe Sociale”*, 2017, nr. 3, p. 231-240.
379. Șavga A. *Formele infracțiunii intenționate după fazele ei de desfășurare* / Autoreferat al tezei de doctor în drept. Chișinău, 2002. 22 p.
380. Ștefănoaia M. *Drept penal: partea generală. Vol. I.* București: Universul Juridic, 2020. 619 p.
381. Ștefănoaia M. Obiectul juridic și obiectul material al infracțiunilor privind traficul de persoane în dreptul comparat (Partea II). În: *Revista Națională de Drept*, 2012, nr. 8, p. 65-70.
382. Ștefănoaia M. Reglementarea răspunderii pentru infracțiunile privind traficul de persoane în dreptul comparat. Chișinău: CEP USM, 2012. 314 p.
383. Ștefănoaia M. *Reglementarea răspunderii pentru infracțiunile privind traficul de persoane în dreptul comparat* / Teză de doctor în drept. Chișinău, 2013. 206 p.
384. Ștefănuț R. *Infracțiunea de violare de domiciliu în legislația Republicii Moldova și a României. Studiu de drept comparat.* Chișinău: CEP USM, 2011. 258 p.
385. Ștefănuț R. Obiectul juridic al infracțiunii de violare de domiciliu. În: *Revista Națională de Drept*, 2011, nr. 9, p. 46-54.
386. Tănase A. Infracțiunea de trafic de ființe umane (art. 165 C.Pen. RM): obiectul juridic, obiectul material, victima. În: *Revista Națională de Drept*, 2010, nr. 9-10, p. 42-55.
387. Tănase A. Latura obiectivă a infracțiunii de trafic de ființe umane (art. 165 CP RM). În: *Revista Națională de Drept*, 2010, nr. 11, p. 18-33.
388. Tighineanu A. *Analiza criminologică a infracțiunilor de mare violență săvârșite în grup* / Teză de doctor în drept. Chișinău, 2018. 181 p.
389. Timofei C. *Răspunderea penală pentru traficul de influență.* Chișinău: CEP USM, 2011. 322 p.
390. Timofei S. *Răspunderea penală pentru infracțiunile în domeniul concurenței.* Chișinău: CEP USM, 2011. 300 p.
391. Toader T. *Drept penal. Partea specială.* București: All Beck, 2002. 568 p.
392. Toader T. *Drept penal. Partea specială.* București: Hamangiu, 2007. 440 p.
393. Ungureanu A. *Drept penal român. Partea generală.* București: Lumina Lex, 1995. 463 p.
394. Vlaicu V. Dreptul la viață, la integritate fizică și psihică într-un mediu sănătos. În: *Revista Națională de Drept*, 2008, nr. 2, p. 85-88.
395. Vornicescu E. *Carențele legislative în reglementarea răspunderii penale pentru Constrângerea de a încheia o tranzacție sau de a refuza încheierea ei (art. 247 Codul penal al Republicii Moldova).* Disponibil: <https://juridicemoldova.md/7802/carențele-legislative-in-reglementarea-raspunderii-penale-pentru-constrangerea-de-a-incheia-o-tranzactie-sau-de-a-refuza-incheierea-ei-art-247-codul-penal-al-republicii-moldova.html>
396. Vozian R. Noțiunea, esența și caracteristicile definitorii ale conceptului de violență în familie. În: *Anale științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAIRM: științe juridice*, 2012, Nr. XII, p. 189-192.
397. Zlati G. Dematerializarea obiectului material al infracțiunii în contextul evoluției tehnologice și consecințele acesteia. În: *Dreptul*, 2013, nr. 9, p. 163-180.

B. Surse în limba rusă

398. Абсатаров Х.Х. *Угроза убийством или причинением тяжкого вреда здоровью как преступление против личности: уголовно-правовой и криминологический аспекты* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Челябинск, 2005. 24 р.
399. Абсатаров Х.Х. *Угроза убийством или причинением тяжкого вреда здоровью как преступление против личности: уголовно-правовой и криминологический аспекты* / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Челябинск, 2005. 193 р.
400. Авдеева Е.В. *Уголовно-правовая охрана свободы личности в Российской Федерации*. Иркутск: БГУ, 2015. 166 р.
401. Аймагамбетов Е.Б., Раисов Э.М. Здоровье как экономическая категория на рынке медицинских услуг. *Известия Уральского государственного экономического университета*, 2011, № 5, р. 96-103.
402. Алексеев И.Н. Понуждение, принуждение и насилие в уголовном праве. *Уголовный процесс*, 2006, № 1, р. 3-13.
403. Алёшечкина С.В. К вопросу о правовой природе физического и психического принуждения к преступлению. *Молодежь и наука: сборник материалов X Юбилейной Всероссийской научно-технической конференции студентов, аспирантов и молодых ученых с международным участием, посвященной 80-летию образования Красноярского края*. Красноярск: Сибирский федеральный ун-т, 2014. Disponibil: <http://conf.sfu-kras.ru/sites/mn2014/directions.html>
404. Алёшина И.В., Баглай Ю.В., Багун Э.А. и др. *Уголовное право России. Общая часть* / Отв. ред. А.И. Плотников. Оренбург: ООО ИПК «Университет», 2016. 442 р.
405. Альханов Н.М. Личная свобода как объект преступления. *Актуальные проблемы права: материалы IV Междунар. науч. конф. (г. Москва, ноябрь 2015 г.)*. Москва: Буки-Веди, 2015, р. 196-197.
406. Альшевский В.В. *Судебно-медицинская экспертиза вреда здоровью в современном уголовном судопроизводстве (процессуальные аспекты, методические принципы и формально-логические алгоритмы)*. Москва: Юрлитинформ, 2004. 172 р.
407. Антонян Ю.М. *Преступная жестокость*. Москва: ВНИИ МВД России, 1994. 217 р.
408. Архипова М.В., Редькина Е.А., Синьков Д.В. и др. *Убийство: уголовно-правовая и криминологическая характеристика*. Иркутск: БГУЭП, 2008. 171 р.
409. Архипова М.В., Синьков Д.В. *Преступления против личности*. Иркутск: БГУЭП, 2007. 162 р.
410. Афиногенов С.В. *Соучастие в преступлении. Понятие, виды и формы* / Автореферат диссертации на соискание учёной степени кандидата юридических наук. Москва, 1991. 29 р.
411. Бабий Н.А. Теоретические проблемы криминализации психического насилия. *Право и демократия: сб. науч. тр. Вып. 17*. Минск: БГУ, 2006, р. 189-200.
412. Багун Э.А. *Ответственность за побои и истязание по Уголовному кодексу Российской Федерации* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2007. 28 р.
413. Базаров Р.А., Третьяков А.С. *Уголовно-правовая превенция тяжких насильственных преступлений*. Челябинск: Уральская академия, 2004. 152 р.
414. Баренбойм П. *Как избежать пытки. Психология допроса и защита граждан*. Москва: Юстицинформ, 2004. 62 р.
415. Бархатова Е.Н. Особенности квалификации преступлений против собственности, совершаемых с применением гипноза к потерпевшему. *Психопедагогика в правоохранительных органах*, 2013, № 3, р. 60-62.

416. Бархатова Е.Н. *Преступления против собственности, совершаемые с применением психического насилия* / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Омск, 2014. 170 р.
417. Басырова В.Ш. Понимание здоровья с точки зрения различных научных подходов. *Ип: Источник Альманах современной науки и образования*, 2011, № 1, р. 91-94.
418. Батыщева Е.В. Особенности привлечения лица к уголовной ответственности по ст. 119 УК РФ. *Ип: Новая наука: Проблемы и перспективы*, 2016. № 9-1, р. 133-137.
419. Безверхов А.Г. Понятие и виды насилия в уголовном праве России: вопросы правотворчества и правоприменения. *Ип: Уголовное право*, 2014, № 4, р. 11-18.
420. Безверхов А.Г., Норвартян Ю.С. Соотношение категорий «насилие» и «угроза» в современном уголовном праве России. *Ип: Вестник СПбГУ. Право*, 2018, Т. 9, Вып. 4, р. 522-534.
421. Безручко Е. Использование термина «насилие» в уголовном законодательстве России. *Ип: Уголовное право*, 2014, № 5, р. 24-26.
422. Безручко Е.В. Угроза применения насилия или психическое насилие: какой термин предпочтительнее? *Ип: Юрист-Правоведъ*, 2015, № 1, р. 39-41.
423. Безручко Е.В., Небратенко Г.Г. «Насилие» как объединяющее понятие деяний, причиняющих вред здоровью человека. *Ип: Юрист-Правоведъ*, 2012, № 4, р. 49-51.
424. Белогриц-Котляревский Л.С. *Учебник русского уголовного права. Общая и Особенная части*. Киев: Южно-русское книгоиздательство Ф.А. Иогансона, 1903. 628 р.
425. Бенедиктов Д.Д. *Социологический подход к изучению здоровья*. Москва, 1979. 179 р.
426. Берестень М.А. К вопросу о свободе человека как объекта преступных посягательств в преступлениях против личной свободы. *Ип: Мир детства в современном образовательном пространстве. Сборник статей студентов, магистрантов, аспирантов*. Витебск: Витебский государственный университет им. П.М. Машерова, 2012, Том. II, Вып. 4, р. 191-193.
427. Бойко Н.В. *Ответственность за незаконное лишение свободы по советскому уголовному праву* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Харьков, 1989. 24 р.
428. Бойцов А.И. *Преступления против собственности*. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002. 775 р.
429. Борзенков Г.Н. *Квалификация преступлений против жизни и здоровья*. Москва: Зерцало-М, 2005. 144 р.
430. Борисов В.И., Куц В.Н. *Преступления против жизни и здоровья*. Харьков: Консум, 1995. 104 р.
431. Бородин С.В., Келина С.Г., Кригер Г.Л. и др. *Уголовное право России. Особенная часть*. Москва: Юрист, 2004. 488 р.
432. Бородин С.В., Малинин В.Б. *Убийство – общая характеристика*. Санкт-Петербург: МИЭП при МПА ЕврАзЭС, 2013. 196 р.
433. Брилева Е.И., Пунько А.О. Проблемы определения объекта похищения человека. *Ип: Научное сообщество студентов XXI столетия. Гуманитарные науки: материалы VI студенческой международной заочной научно-практической конференции. (6 декабря 2012 г.)*. Новосибирск: СибАК, 2012, р. 705-711.
434. Будзинский С. *О преступлениях в особенности: сравнительное исследование*. Москва: Типография К. Ковалевского, 1887. 459 р.
435. Бужор В., Гуцуляк В. Иные преступления, посягающие на жизнь и здоровье личности (ст. 155-163 УК РМ). Комментарий. *Ип: Закон и жизнь*, 2011, № 7, р. 4-12.

436. Бурковская В.А. *Криминальный религиозный экстремизм в современной России*. Москва: Ин-т правовых и сравнит. исслед. при Ассоц. работников правоохранит. органов Рос. Федерации, 2005. 215 р.
437. Василюк О.Н. Жизнь как объект уголовно-правовой охраны. *Îп: Актуальные проблемы науки XXI века: сб. ст. уч. II науч.-практ. семинара молодых ученых, Минск, 16 февраля 2012 г.* Минск, 2012. р. 12-16.
438. Васько Е.В. Психическое и психологическое воздействие в уголовном процессе – к определению понятий. *Îп: Российский психологический журнал*, 2010, Т. 7, № 1, р. 25-36.
439. Векленко В.В., Бархатова Е.Н. Психическое насилие как средство совершения преступлений: проблемы квалификации. *Îп: Современное право*, 2013, № 7, р. 134-137.
440. Вермель И.Г., Грицаенко П.П. О причинении вреда здоровью в свете положений нового УК РФ. *Îп: Судебно-медицинская экспертиза*, 1997, № 2, р. 42-43.
441. Вершинина Ю.В. *Свобода личности в конституционном праве Российской Федерации* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Тюмень, 2006. 26 р.
442. Винокуров В.Н. Предмет преступления: отличие от смежных понятий. *Îп: Журнал российского права*, 2011, № 12, р. 56-63.
443. Волкова О.В. Личная свобода как объект уголовно-правовой охраны. *Îп: Российский следователь*, 2009, № 16, р. 5-8.
444. Галюкова М.И. Здоровье человека как приоритетный объект уголовно-правовой охраны. *Îп: Современные наукоемкие технологии*, 2005, № 1, р. 49-50.
445. Гаухман Л. Насилие при грабеже, разбое и вымогательстве. *Îп: Советская юстиция*, 1969, № 2, р. 22-28.
446. Гаухман Л.Д. *Борьба с насильственными посягательствами*. Москва: Юридическая литература, 1969. 120 р.
447. Гаухман Л.Д. *Квалификация преступлений: закон, теория, практика*. Москва: Центр ЮрИнфоР, 2001. 316 р.
448. Гертель Е.В. Виды психического насилия. *Îп: Научный вестник Омской академии МВД России*, 2012, № 3, р. 16-20.
449. Гертель Е.В. Понятие угрозы в уголовном праве и ее признаки. *Îп: Вестник Барнаульского Юридического Института МВД России*, 2004, № 7, р. 44-47.
450. Гертель Е.В. Соотношение понятий «насилие» и «принуждение». *Îп: Российский следователь*, 2010, № 17, р. 19-20.
451. Гертель Е.В. *Уголовная ответственность за угрозу* / Автореферат диссертации на соискание учёной степени кандидата юридических наук. Омск, 2006. 23 р.
452. Гертель Е.В. *Уголовная ответственность за угрозу* / Диссертация на соискание учёной степени кандидата юридических наук. Омск, 2006. 179 р.
453. Головкин Р.Б. Право и угрозы. *Îп: Вестник Владимирского юридического института*, 2018, № 1, р. 153-158.
454. Горбатова М.А. Место угрозы убийством или причинением тяжкого вреда здоровью в системе Особенной Части УК РФ. *Îп: Проблемы права*, 2003, № 1, р. 142-143.
455. Гребенкин Ф.Б. *Психическое насилие в преступлениях против собственности (сравнительно-правовой анализ)*. Киров: СПБИНВЭСЭП, 2008. 188 р.
456. Гребенкин Ф.Б. *Уголовно-правовое значение психического насилия в преступлениях против собственности* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2004. 26 р.
457. Григорьева М.А. *Понятие свободы в российском гражданском праве* / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Иркутск, 2004. 212 р.

458. Гришко А.Я., Гришко Е.А., Упоров И.В. *Уголовное право. Общая часть* / Под ред. Н.И. Ветрова. Москва: ЮИ МВД России; Универсум, 2001. 247 р.
459. Гурбанова Г.А. *Уголовная ответственность за незаконное лишение свободы: проблемы законодательной регламентации и правоприменения* / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2017. 250 р.
460. Гутик Т.В. Социологический подход к изучению здоровья населения. În: *Ученые заметки ТОГУ*, 2017, Том 8, № 4, р. 209-216.
461. Гырла Л. Психическое насилие в уголовном праве. În: *Conferința științifică națională cu participare internațională „Infrațiunea – Răspunderea penală – Pedepsa. Drept și Criminologie”*, 25-26 martie 2021. Chișinău: CEP USM, 2021, р. 578-584.
462. Гырла Л. Угроза в особенной части Уголовного кодекса. În: *Conferința științifică națională cu participare internațională „Infrațiunea – Răspunderea penală – Pedepsa. Drept și Criminologie”*, 25-26 martie 2021. Chișinău: CEP USM, 2021, р. 585-592.
463. Гырла Л.Г., Табарча Ю.М. *Уголовное право Республики Молдова. Часть особенная. Том 1*. Кишинэу: Cartdidact, 2010. 712 р.
464. Гыскэ А.В. *Борьба с преступностью в системе обеспечения внутренней безопасности российского общества*. Москва: Прогрессив. Био-Мед. Технологии, 2001. 325 р.
465. Данелян Л.В. *Уголовно-правовая и криминологическая характеристика угрозы убийством или причинением тяжкого вреда здоровью* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Тюмень, 2011. 23 р.
466. Дворецкий М.Ю. Пестов Д.А. Понятие невменяемости в уголовном праве в контексте оптимизации уголовной ответственности. În: *Вестник Тамбовского университета. Серия: Гуманитарные науки*, 2010, № 1, р. 311-314.
467. Дворецкий М.Ю. Уголовная ответственность в отечественном законодательстве в контексте эффективности реализации: проблемы теории и практики применения. În: *Вестник Тамбовского университета. Серия: Гуманитарные науки*, 2014, № 2, р. 205-212.
468. Дворецкий Н.М. Понятие психического насилия в контексте вменяемости, ответственности и наказания виновного. În: *Современное общество и власть*, 2018, № 2, р. 56-63.
469. Дворцов В.Е. Психическое насилие как категория уголовного права. În: *Научный вестник Омской академии МВД России*, 2012, № 2, р. 96-99.
470. Джандиери А.С. Об уголовной ответственности за угрозу убийством. În: *Вопросы профилактики преступлений*. Ленинград, 1977, р. 57-62.
471. Дроздов Е.В. Угроза и ее виды в уголовном праве России: вопросы методологии, теории и практики. În: *Аллея Науки*, 2019, Т. 1, № 10, р. 807-811.
472. Друзин А. Угроза как признак преступления, предусмотренного ст. 321 УК РФ. În: *Уголовное право*, 2003, № 1, р. 23-25.
473. Жариков Ю.С. *Уголовно-правовое регулирование и механизм его реализации*. Москва: Юриспруденция, 2009. 216 р.
474. Жданов Ю.А. Некоторые вопросы разграничения составов угрозы убийством или причинением тяжкого вреда здоровью и покушения на убийство. În: *Уголовное право в эволюционирующем обществе: проблемы и перспективы: сборник научных статей*. Курск, 2011, р. 142-146.
475. Жданов Ю.А. О вопросе выбора критерия оценки реальности угрозы убийством или причинением тяжкого вреда здоровью. În: *Уголовное право в эволюционирующем обществе: проблемы и перспективы: сб. науч. ст.* Курск: Юго-Зап. гос. ун-т., 2012, р. 140-145.

476. Жданов Ю.А. *Сравнительная уголовно-правовая характеристика угроз убийством или причинением тяжкого вреда здоровью и покушения на убийство* / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Елец, 2014. 280 р.
477. Жданов Ю.А. Уголовно-правовая попытка защиты личности от психического насилия. *В: Пробелы в российском законодательстве*, 2014, № 1, р. 158-160.
478. Жигай А.А., Антропова О.И. Проблемы понятия и признаков угрозы в уголовном законодательстве. *В: Юридический факт*, 2017, № 13, р. 14-18.
479. Журкина О.В. Личная свобода как объект преступления, предусмотренного ст. 127 Уголовного кодекса Российской Федерации. *В: Известия Оренбургского государственного аграрного университета*, 2014, № 6, р. 248-250.
480. Зайдиева Д.Я. *Уголовно-правовая охрана личной свободы человека* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2006. 24 р.
481. Зарубин А.В. *Недействительность сделок с пороками воли* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Краснодар, 2004. 25 р.
482. Засорина С.Е. Угроза убийством или причинением тяжкого вреда здоровью как преступление против личности. *В: Научное сообщество студентов. Междисциплинарные исследования: Электронный сборник статей по материалам XLVI студенческой международной научно-практической конференции*. Новосибирск: СибАК, 2018, № 11, р. 1113-1118.
483. Зубкова В.И. Совершенствование уголовно-правовой нормы об ответственности за угрозу. *В: Вестник Московского университета. Серия 11: Право*, 1987, № 1, р. 39-43.
484. Иванова В.В. *Преступное насилие*. Москва: Книжный мир, ЮИ МВД РФ, 2002. 83 р.
485. Иванцова Н.В. Основные положения концепции общественно опасного насилия в уголовном праве. *В: Уголовное право*, 2004, № 4, р. 26-28.
486. Игнатов А.Н. О насилии, его видах и их уголовно-правовом отражении. *В: Вестник Дальневосточного Юридического Института МВД России*, 2016, № 4, р. 59-65.
487. Ильянова О.И. *Угрозы убийством или причинением тяжкого вреда здоровью и их предупреждение* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Саратов, 2015. 26 р.
488. Ирошников Д.В. *В: Категории «опасность», «угроза» и «риск» в Уголовном кодексе Российской Федерации. В: Актуальные вопросы борьбы с преступлениями*, 2018, № 1, р. 25-32.
489. Кадзаев А.А. Квалифицированный вид угрозы убийством или причинения тяжкого вреда здоровью. *В: Юридический факт*, 2018, № 27, р. 7-10.
490. Казамиров А.И. *Уголовно-правовая защита права человека на свободу* / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Рязань, 2003. 179 р.
491. Казамиров А.И. *Уголовно-правовая защита права человека на свободу* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Рязань, 2003. 28 р.
492. Казначеев В.П. *Здоровье нации, просвещение, образование*. Москва: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов; Кострома: Костромской государственный педагогический университет, 1996. 246 р.
493. Калинин А.Б. Понятие, содержание и уголовно-правовое значение психического насилия, как способа совершения преступления. *В: Расследование преступлений:*

- проблемы и пути их решения: сборник научно-практических трудов. Вып. 4.* Москва: Академия Следственного комитета Российской Федерации, 2014, р. 62-66.
494. Калита Ю.В. Жизнь как объект уголовно-правовой охраны. *În: Молодой ученый*, 2017, № 41, р. 112-114.
495. Калмыков Д.А. *К вопросу о необходимости корректировки понятия предмет преступления.* Disponibil: <https://defence-line.ru/useful-info/k-voprosu-o-neobhodimosti-korrektirovki-ponyatiya-predmet-prestupleniya>
496. Калугин В.В. *Физическое и психическое принуждение в уголовном праве.* Ставрополь: Ставропольсервис-школа, 2002. 102 р.
497. Карасева М.Ю. Понятие свободы личности как объекта уголовно-правовой охраны. *În: Юридические науки*, 2006, № 2, р. 187-193.
498. Карасева М.Ю. *Уголовная ответственность за преступления против свободы личности / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук.* Москва, 2007. 24 р.
499. Кирюхина Л.Н. *Вооруженное насилие как способ совершения преступления / Диссертация на соискание учёной степени кандидата юридических наук.* Москва. 1999. 199 р.
500. Классен А.Н., Анохин А.Ю. *Физическое и психическое насилие в уголовном праве.* Челябинск: Полиграф-мастер, 2006. 85 р.
501. Клоченко Л.Н. *Психическое насилие: вопросы уголовно-правовой регламентации и квалификации / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук.* Москва, 2019. 206 р.
502. Кобозева Т.Ю. *Преступное принуждение как уголовно-правовая категория / Диссертация на соискание учёной степени кандидата юридических наук.* Москва. 2011. 243 р.
503. Ковалев М.И., Фролов Е.А., Ефимов М.А. и др. *Научный комментарий к уголовному кодексу РСФСР / Под ред. М. И. Ковалева и др.* Свердловск: СЮИ, 1964. 509 р.
504. Ковлагина Д.А. Насилие как криминообразующий признак. *În: Вестник науки и образования*, 2015, № 3, р. 128-129.
505. Коломоец Ю.С. К вопросу о преступлениях против свободы личности. Проблемы квалификации похищения человека. *În: Экономика, социология и право*, 2017, № 6, р. 22-27.
506. Коростылев О. Угроза в уголовном праве: понятие, виды, значение. *În: Уголовное право*, 2006, № 3, р. 37-40.
507. Коростылёв О.И. *Уголовно-правовая характеристика угрозы / Автореферат диссертации на соискание учёной степени кандидата юридических наук.* Ставрополь, 2004. 28 р.
508. Коростылёв О.И. *Уголовно-правовая характеристика угрозы / Диссертация на соискание учёной степени кандидата юридических наук.* Ставрополь, 2004. 163 р.
509. Костров Г. Психическое насилие при разбое и грабеже. *În: Советская юстиция*, 1970, № 11, р. 9-10.
510. Костров Г.К. *Уголовно-правовое значение угрозы / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук.* Москва, 1970. 27 р.
511. Косьяненко Е.В. Опасность декриминализации деяний, предусмотренных ст. 116 и 119 УК РФ. *În: Вестник Алтайской академии экономики и права*, 2016, № 1, р. 43-46.
512. Котельникова Е.А. О законодательной регламентации понятия «насилие». *În: Пробелы в российском законодательстве. Юридический журнал*, 2008, № 1, р. 228.

513. Кравчук А.А. Категории «вызов», «опасность», «угроза» в теории национальной безопасности. *Вестник Забайкальского государственного университета*, 2016, Том 22, № 11, р. 65-74.
514. Крашенинников А.А. *Угроза в уголовном праве России* / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Ульяновск, 2002. 204 р.
515. Кривошеев С.В. К вопросу о правовой природе физического и психического насилия. *Вестник факультета управления и права Коломенского института (филиала) ФГБОУ ВО Московский политехнический университет*, 2016, № 11, р. 105-109.
516. Кругликов Л.Л. *Преступления против личности*. Ярославль: ЯГУ, 1998. 120 р.
517. Кружкова Я.А. К вопросу об объекте преступления при умышленном причинении тяжкого вреда здоровью, повлекшего по неосторожности смерть потерпевшего (ч. 4 ст. 111 Уголовного кодекса РФ). *Вестник современных проблем правотворчества и правоприменения. Материалы Всероссийской студенческой научно-практической конференции*, 2016, р. 310-313.
518. Круковский В.Е., Мосечкин И.Н. Нефизическое насилие в уголовном праве: понятие и признаки. *Право. Журнал Высшей школы экономики*, 2017, № 3, р. 89-104.
519. Крылов Н.Г. К вопросу о содержании понятия «насилие» в российском уголовном праве. *Вестник Саратовской государственной юридической академии*, 2016, № 5, р. 131-135.
520. Кузнецов И.В. *Понятие и виды предметов преступлений в уголовном праве России* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2006. 26 р.
521. Кулев В.К. Гипноз. *Труды Международного симпозиума «Надежность и качество»*, 2014, Т. 2, р. 301-302.
522. Куманяева Е.А. *Принуждение в уголовном праве России* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2012. 27 р.
523. Курбатова А.О. Понятие и виды вымогательских угроз. *Вестник Краснодарского университета МВД России*, 2017, № 3, р. 42-44.
524. Левертова Р.А. *Ответственность за психическое насилие по советскому уголовному праву*. Омск: НИиРИО Ом. ВШМ МВД, 1978. 103 р.
525. Левин П.Н. Понятие и признаки угрозы убийством или причинением тяжкого вреда здоровью. *Человек: преступление и наказание*, 2007, № 1, р. 95-98.
526. Левин П.Н. *Уголовная ответственность за угрозу убийством или причинением тяжкого вреда здоровью* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2007. 26 р.
527. Левков Д.Ю. *Потерпевший в преступлениях против правосудия* / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2017. 225 р.
528. Ленок Д.В. *Здоровье населения как фактор социальной дифференциации современного российского общества* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата социологических наук. Иркутск, 2009. 22 р.
529. Логвиненко В.В. Уголовно-правовая оценка действий потерпевшего при угрозе убийством. *Ученые труды Российской Академии Адвокатуры и Нотариата*, 2012, № 2, р. 113-116.
530. Лохвицкий А.В. *Курс русского уголовного права*. Санкт-Петербург: Скоропечатня Ю.О. Шредера, 1871. 704 р.
531. Лукьянова И.В. *Угроза как преступление в уголовном праве России* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2004. 26 р.

532. Мадлаева Ф.В. Физическое и психическое принуждение: виды и способы . Їп: Молодой ученый, 2015, № 17, р. 369-371.
533. Мазуков С.Х. *Уголовно-правовая защита личности от угрозы убийством* / Автореферат диссертации на соискание учёной степени кандидата юридических наук. Ростов-на-Дону, 1997. 30 р.
534. Манилов В.Л. Угрозы национальной безопасности России. Їп: *Военная мысль*, 1996, № 1, р. 7-17.
535. Марцев А.И. *Общие вопросы учения о преступлении*. Омск: ОмЮИ МВД России, 2000. 136 р.
536. Мурадов Э. Признаки специального субъекта как критерий классификации преступлений в сфере экономической деятельности. Їп: *Уголовное право*, 2003, № 4, р. 51-52.
537. Нагорная И.И. *Уголовно-правовая охрана жизни и здоровья человека при оказании медицинских услуг (на примере России, США и Франции)* / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2013. 324 р.
538. Науменко С.В. *Незаконное лишение свободы: уголовно-правовой и криминологический аспекты* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2011. 30 р.
539. Наумов А.В. *Российское уголовное право. Т. 2*. Москва: Волтерс Клувер, 2007. 491 р.
540. Неклюдов Н.А. *Руководство к особенной части русского уголовного права. Том 1*. Санкт-Петербург: Типография П.П. Меркульева, 1876. 541 р.
541. Никитин Е.В. *Корыстно-насильственные преступления против собственности* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Омск, 2002. 18 р.
542. Никифоров А.С. *Ответственность за телесные повреждения по советскому уголовному праву*. Москва: Госюриздат, 1959. 128 р.
543. Никифоров Б.С. Субъективная сторона в «формальных» преступлениях. Їп: *Избранное*. Москва: Институт законодательства и сравнительного правоведения при Правительстве Российской Федерации, 2010. 224 р.
544. *Новое уголовное уложение 22 марта 1903 г.* Санкт-Петербург: Издание Каменноостровского Юридического Книжного Магазина В.П. Анисимова, 1903. 254 р.
545. Ображиев К.В. Уголовно-правовые нормы с двойной превенцией. Їп: *Проблемы укрепления законности и правопорядка: наука, практика, тенденции*, 2010, № 3, р. 167-171.
546. Овчинников М.А. *Угроза убийством или причинением тяжкого вреда здоровью: уголовно-правовой и криминологический анализ* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Нижний Новгород, 2007. 32 р.
547. Овчинников М.А. *Угроза убийством или причинением тяжкого вреда здоровью: уголовно-правовой и криминологический анализ* / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Нижний Новгород, 2007. 218 р.
548. Павлова А.А., Корякина З.И. Психическое насилие как способ совершения преступления. Їп: *Вестник Северо-Восточного федерального университета им. М.К. Аммосова*, 2014, Том 11, № 6, р. 164-167.
549. Пархоменко С.В., Радченко А.А. Угроза как способ преступного воздействия на личность в процессе доказывания в российском судопроизводстве. Їп: *Всероссийский криминологический журнал*, 2009, № 3, р. 5-10.
550. Пелехова Е.М., Мурашова Е.А. Психическое насилие в социальной и правовой практике: понятие, виды, методы и приемы воздействия. Їп: *Педагогика и психология*:

- перспективы развития: материалы X Междунар. науч.-практ. конф. (Чебоксары, 15 нояб. 2019 г.), 2019, р. 312-314.*
551. Петин И.А. *Криминологические аспекты механизма преступного насилия* / Диссертация на соискание учёной степени доктора юридических наук. Екатеринбург, 2002. 390 р.
552. Петин И.А. *Механизм преступного насилия*. Санкт-Петербург: Юрический центр Пресс, 2004. 343 р.
553. Петров А.М. Нормы с «двойной превенцией» и их значение в предупреждении преступлений против жизни и здоровья. *В: Актуальные проблемы деятельности подразделений УИС. Сборник материалов Всероссийской научно-практической конференции, 2015, р. 444-448.*
554. Петров П.К. Похищение человека и захват заложника – вопросы квалификации. *В: Вестник Южно-Уральского государственного университета. Серия «Право», 2008, № 18, р. 50-55.*
555. Петрайкин Д. Похищение человека: объект и объективная сторона. *В: Законность, 2008, № 12, р. 38-40.*
556. Пионтковский А.А. *Уголовное право. Особенная часть. Преступления против личности*. Москва: Юрическое издательство НКЮ СССР, 1938. 136 р.
557. Писаревская Е.А. *Насильственная преступность несовершеннолетних* / Диссертация на соискание учёной степени кандидата юридических наук. Томск, 2006. 253 р.
558. Поднебесный А.Н. К вопросу о развитии уголовно-правового регулирования ответственности за посяательства на права граждан, совершаемые путем психического насилия. *В: Марийский юридический вестник, 2007, Том 1, № 5, р. 144-149.*
559. Познышев С.В. *Особенная часть русского уголовного права. Сравнительный очерк важнейших отделов особенной части старого и нового Уложений*. Москва: Типография В.М. Саблина, 1909. 516 р.
560. Попов А.Н. Квалификация угрозы убийством или причинением тяжкого вреда здоровью. *В: Криминалист, 2017, № 1, р. 25-28.*
561. Потапкин С.Н. *Незаконное лишение свободы по российскому уголовному праву* / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Нижний Новгород, 2003. 219 р.
562. Потемкина А.Т. Законодательное использование категории «насилие». *В: Мониторинг правоприменения, 2018, № 2, р. 20-24.*
563. Прижбило А. Импульсивные преступления и психические состояния лиц, провоцирующие их совершение. *В: Legea și Viața, 2016, пг. 10, р. 90-94.*
564. Пудовочкин Ю.Е. *Уголовно-правовая борьба с вовлечением несовершеннолетних в совершение антиобщественных действий: проблемы квалификации и профилактики*. Ставрополь: Издательство Ставропольского университета, 2000. 137 р.
565. Радостева Ю.В. *Уголовно-правовое понятие насилия* / Диссертация на соискание учёной степени кандидата юридических наук. Екатеринбург, 2006. 165 р.
566. Раздобудько В.О. Механизм преступной угрозы. *В: Актуальные проблемы права, экономики и управления: материалы международной научно-практической конференции. Вып. XI. Иркутск: РИО САПЭУ, 2015. 372 р.*
567. Раздобудько В.О. Проблемы определения объекта угрозы убийством по уголовному праву России. *В: Крымские юридические чтения: материалы научно-практической студенческой конференции. Симферополь: АРИАЛ, 2016, р. 447-450.*
568. Раздобудько В.О. Проблемы определения объекта угрозы-деяния на примере статьи 119 УК РФ. *В: Проблемы совершенствования прокурорского надзора: сборник*

- статей. Иркутск: Иркутский юридический институт (филиал) Акад. Ген. прокуратуры Рос. Федерации, 2015, Вып. 12. р. 149-153.
569. Раздобудько В.О., Пархоменко Д.А., Пархоменко С.В. *Уголовно-правовая характеристика угрозы*. Иркутск: Иркутский юридический институт (филиал) Акад. Ген. прокуратуры Рос. Федерации, 2017. 71 р.
570. Рарог А.И. *Настольная книга судьи по квалификации преступлений*. Москва: ТК Велби: Проспект, 2006. 220 р.
571. Расторопов С.В. О сущности понятия «психическое насилие» в составах насильственных преступлений. *În: Закон и право*, 2004, № 12, р. 36-37.
572. Расторопов С.В. *Уголовно-правовая охрана здоровья человека от преступных посягательств*. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2006. 462 р.
573. Решетников А.Ю., Клоченко Л.Н. Психологические и правовые основы учения о психическом насилии. *În: Вестник Российского нового университета. Серия: Человек и общество*, 2018, № 3, р. 100-111.
574. Розумань И.В. *Преступления против личности*. Новосибирск: СибАГС, 2015. 206 р.
575. Романков А.Н. *Уголовно-правовая характеристика насильственного способа совершения преступлений против собственности* / Автореферат диссертации на соискание учёной степени кандидата юридических наук. Екатеринбург, 2000. 24 р.
576. Савощикова Е.В. Психологическое насилие как основание юридической ответственности. *În: Актуальные проблемы психологии и педагогики. Материалы международной научно-практической конференции*. Оренбургский государственный университет, 2016, р. 543-553.
577. Самощенко И.В. *Понятие и признаки угрозы в уголовном праве*. Харьков: Издатель СПД ФЛ Вапнярчук Н.М., 2005. 120 р.
578. Саргсян А.А. Некоторые вопросы квалификации преступлений против собственности, совершенных с применением гипноза к потерпевшему. *În: Скиф. Вопросы студенческой науки*, 2017, № 6, р. 12-17.
579. Седых Л.В. *Преступления, совершаемые с применением гипноза: особенности квалификации и предупреждения* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Саратов, 2012. 32 р.
580. Сердюк Л. Правовая оценка последствий при угрозе убийством или причинением тяжкого вреда здоровью. *În: Уголовное право*, 2008, № 1, р. 64-68.
581. Сергунин А.А. *Российская внешнеполитическая мысль: проблемы национальной и международной безопасности*. Нижний Новгород: Нижегородский государственный лингвистический университет им. Н.А. Добролюбова, 2003. 94 р.
582. Сердюк Л.В. *Насилие: криминологическое и уголовно-правовое исследование*. Москва: Юрлитинформ, 2002. 384 р.
583. Сердюк Л.В. *Психическое насилие как предмет уголовно-правовой оценки следователем*. Волгоград: ВСШ МВД, 1981. 62 р.
584. Сидорова И.В. Оскорбление как разновидность психического насилия. *În: Психопедагогика в правоохранительных органах*, 2017, № 1, р. 28-32.
585. Сидягина Д.С. Особенности объективной стороны состава преступления, предусмотренного ст. 119 УК РФ. *În: Уголовное право России: состояние и перспективы (преступления против личности). Четвертые Волженкинские чтения: Всероссийская научно-практическая конференция, Санкт-Петербург, 30 ноября 2018 года: материалы молодежной секции / Под общ. ред. А.А. Сапожкова*. Санкт-Петербург: Санкт-Петербургский юридический институт (филиал) Университета прокуратуры Российской Федерации, 2019, р. 135-138.

586. Симонов В.И., Шумихин В.Г. *Квалификация насильственных посягательств на собственность*. Москва: ЮИ МВД РФ, 1993. 68 р.
587. Снахова М.Р. *Уголовно-правовая охрана личной свободы* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2002. 30 р.
588. *Советское уголовное право. Часть Особенная* / Под ред. В.А. Владимирова, Н.И. Загородникова, Б.В. Здравомыслова. Москва: Госюриздат, 1951. 589 р.
589. Старков О.В. *Бытовые насильственные преступления (причинность, групповая профилактика, наказание)*. Рязань: РВШ МВД РФ, 1992. 162 р.
590. Стерехов Н., Эренбург А. Ответственность за угрозу и насилие в отношении должностных лиц и граждан, выполняющих общественный долг. *Îп: Советская юстиция*, 1971, № 19, р 16-17.
591. Стерехов Н.В. *Ответственность за угрозу по советскому уголовному праву (вопросы теории и практики)* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Свердловск, 1972. 24 р.
592. Стефанов А.Ю. Право и свобода: некоторые вопросы теории и философии права. *Îп: Сибирский юридический вестник*, 2004, № 2, р. 12-18.
593. Стромов В.Ю., Дворецкий М.Ю. Эффективная реализация уголовной ответственности: проблемы теории и правоприменительной практики. *Îп: Вестник Московского университета МВД России*, 2014, № 8, р. 87-92.
594. Сулейманова Г.Ж. *Уголовно-правовая ответственность за похищение человека* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Караганда, 2009. 32 р.
595. Сулейманова И.Е. К вопросу о понятии насилия и его видах. *Îп: Вестник общественной научно-исследовательской лаборатории «Взаимодействие уголовно-исполнительной системы с институтами гражданского общества: историко-правовые и теоретико-методологические аспекты»*, 2016, № 6, р. 208-214.
596. Табакова С.Н. Психическое насилие. *Îп: Актуальные проблемы уголовного права в новом тысячелетии: Матер. межвуз. науч.-практ. семинара, посвящ. 100-летию со дня рождения профессора М.Д. Шаргородского*. Рязань: Академия права и управления Минюста России, 2004, р. 172-178.
597. Таганцев Н.С. *Курс русского уголовного права: Часть общая. Книга 1: Учение о преступлении*. Санкт-Петербург: Типография М. Стасюлевича, 1878. 324 р.
598. Таганцев Н.С. *Русское уголовное право. Т. 1*. Тула: Автограф, 2001. 800 р.
599. Тищенко Е.В. Жизнь человека как объект уголовно-правовой охраны. *Îп: Юридическая мысль*, 2017, № 4, р. 106-114.
600. *Уголовное право России. Общая и Особенная части* / Под ред. В.К. Дуюнова. Москва: РИОР; ИНФРА-М, 2019. 780 р.
601. *Уголовное право. Особенная часть* / Под ред. Л.В. Иногамовой-Хегай, А.И. Рарога, А.И. Чучаева. Москва: Инфра-М, 2008. 786 р.
602. *Уголовный кодекс Кыргызской Республики*. Disponibil: cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/111527?cl=ru-ru
603. *Уголовный кодекс Республики Армения*. Disponibil: www.parliament.am/legislation.php?sel=show&ID=1349&lang=rus&3
604. *Уголовный кодекс Республики Беларусь*. Disponibil: уголовный-кодекс.бел
605. Уголовный кодекс Российской Федерации. *Îп: Собрание законодательства Российской Федерации*, 1996, № 25.
606. *Уложение о наказаниях уголовных и исправительных*. Санкт-Петербург: Типография Второго Отделения Собственной Его Императорского Величия Канцелярии, 1845. 898 р.

607. Улымов В.А. Понятие «насилие» в уголовном праве. *În: Актуальные вопросы борьбы с преступлениями*, 2019, № 2, р. 35-37.
608. Фаргиев И.А. Некоторые вопросы угрозы убийством или причинением тяжкого вреда. *În: Антология научной мысли: К 10-летию Российской академии правосудия: Сборник статей* / Отв. ред. В.В. Ершов, Н.А. Тузов. Москва: Статут, 2008, р. 524-528.
609. Фаргиев И.А. О соотношении объекта преступления и потерпевшего от преступления. *În: Lex Russica. Научные труды Московской государственной юридической академии*, 2004, № 3, р. 734-742.
610. Фойницкий И.Я. *Курс уголовного права. Часть особенная: посяательства личные и имущественные*. Санкт-Петербург: Типография М.М. Стасюлевича, 1912. 451 р.
611. Фокин М.С., Дворцов В.Е. К вопросу об уголовно-правовом определении психического насилия. *În: Вестник ТОГУ*, 2013, № 2, р. 269-274.
612. Фокин М.С., Дворцов В.Е. Уголовно-правовая характеристика угрозы как вида психического насилия. *În: Вестник ТОГУ*, 2013, № 4, р. 273-278.
613. Фомичева М.А. *Угроза как способ совершения преступления* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2008. 28 р.
614. Хабарова М.В. *Угроза убийством или причинением тяжкого вреда здоровью: уголовно-правовой и криминологический аспекты* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Краснодар, 2006. 24 р.
615. Хилjuta В.В. Предмет преступления в науке уголовного права: проблемы и противоречия. *În: Журнал российского права*, 2016, № 7, р. 70-79.
616. Цебоев А.П. Основные характеристики и понятие психического насилия в уголовном праве. *În: Гуманитарные, социально-экономические и общественные науки*, 2017, № 8-9, р. 265-270.
617. Цуканов В.Х. *Экономическая безопасность: сущность, факторы влияния и методы обеспечения*. Челябинск: Челябинский Дом печати, 2007. 443 р.
618. Челябова З.М. Психическое насилие в уголовном праве. *În: Уголовно-правовое воздействие и его роль в предупреждении преступности (IV Саратовские уголовно-правовые чтения): сборник статей по материалам IV Всероссийской научно-практической конференции (Саратов, 30 сентября – 1 октября 2019 г.)*. Саратов: Издательство ФГБОУ ВО «Саратовская государственная юридическая академия», 2019, р. 387-389.
619. Чернявский А.Д. *Психическое насилие при совершении корыстных преступлений* / Автореферат диссертации на соискание учёной степени кандидата юридических наук. Москва. 1991. 247 р.
620. Чуклина Э.Ю. Уголовно-правовые нормы с двойной превенцией: понятие, система и механизм превентивного воздействия. *În: Полицейская и следственная деятельность*, 2020, № 3, р. 61-75.
621. Шабалин Л.И. Можно ли относить к мошенническим действия по завладению имуществом с применением гипноза? *În: Электронное приложение к Российскому юридическому журналу*, 2018, № 1, р. 58-69.
622. Шарапов Р.Д. Криминальная гипносуггестия: криминологические и уголовно-правовые. *În: Государство и право*, 2004, № 11, р. 44-51.
623. Шарапов Р.Д. *Насилие в уголовном праве (понятие, квалификация, совершенствование механизма уголовно-правового предупреждения)* / Диссертация на соискание учёной степени кандидата юридических наук. Екатеринбург, 2006. 418 р.
624. Шарапов Р.Д. *Насилие как уголовно-правовая категория* / Автореферат диссертации на соискание учёной степени доктора юридических наук. Екатеринбург, 2006. 41 р.

625. Шарапов Р.Д. *Преступное насилие*. Москва: Юрлитинформ, 2009. 490 р.
626. Шарифуллин Б.Я. Языковая агрессия и языковое насилие в свете юрислингвистики: проблема инвективы. *Іп: Юрислингвистика*, 2004, № 5, р. 120-131.
627. Шевченко В.Ю. Объект и предмет преступления. *Іп: Современная наука*, 2013, № 1, р. 17-22.
628. Шерковин Ю.А. *Психологические проблемы массовых информационных процессов*. Москва: Мысль, 1973. 215 р.
629. Шестаков А.Л. Сущность и место принуждения в системе способов совершения преступлений против правосудия. *Іп: Российский судья*, 2010, № 1, р. 23-26.
630. Шкредова Э.Г. Уголовно-правовые средства охраны жизни потерпевшего как конституционного права. *Іп: Университетский вестник*, 2014, № 1, р. 86-90.
631. *Энциклопедия уголовного права. Т. 5. Неоконченное преступление*. Санкт-Петербург: Издание профессора Малинина, 2006. 463 р.
632. Эрделевский А.М. *Компенсация морального вреда: анализ и комментарий законодательства и судебной практики*. Москва: БЕК, 2000. 256 р.
633. Якубович О.Р. *Способ совершения преступления и его уголовно-правовое значение* / Диссертация на соискание учёной степени кандидата юридических наук. Москва. 2004. 258 р.

C. Surse în limba ucraineană

634. Александров Ю.В., Антипов В.І., Володько М.В. та ін. *Кримінальне право України. Загальна частина* / За ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка. Київ: Атіка, 2009. 408 р.
635. Афонькіна Д.В. Складність кваліфікації злочинів із застосуванням сугестивних технологій маніпулятивного впливу. *Іп: Актуальні проблеми вдосконалення законодавства та правозастосування. Збірник тез підсумкової науково-теоретичної конференції наукового товариства курсантів (19 березня 2015 року), Ч. 1*. Київ: НАВС, 2015, р. 22-24.
636. Бабанли Р.Ш. *Погроза вбивством: значення та місце в системі кримінального права України* / Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Київ, 2010. 19 р.
637. Бабанли Р.Ш. Проблеми визначення об'єкта злочину «погроза вбивством» у кримінальному праві. *Іп: Часопис Київського університету права*, 2008, № 3, р. 270-275.
638. Баулін Ю.В., Борисов В.І., Тютюгін В.І. та ін. *Кримінальне право України: Загальна частина* / За ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. Харків: Право, 2010. 456 р.
639. Бондаренко О.С. Аналіз понятійного аспекту «безпредметних злочинів» у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг. *Іп: Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*, 2014, № 9-2, том 2, р. 57-59.
640. Бульба І.В. Питання кримінальної відповідальності за погрозу вбивством. *Іп: Вісник Кримінологічної асоціації України*, 2014, № 8, р. 129-136.
641. Бурдін В.М. *Стадії вчинення злочину (кримінально-правове дослідження)*. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2013, р. 79. 304 р.
642. Вербицька Н.В. Відмежування погрози або насильства щодо захисника чи представника особи від суміжних складів злочинів. *Іп: Порівняльно-аналітичне право*, 2016, № 3, р. 161-164.
643. Вовк М.З. *Кримінально-правова характеристика віку особи* / Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Львів, 2015. 257 р.
644. Гуня І. Погроза, загроза й психічне насильство: співвідношення кримінально правових явищ та понять. *Іп: Юридична Україна*, 2014, № 6, р. 92-96.

645. Гуртовенко О.Л. *Психічне насильство у кримінальному праві України* / Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Одеса, 2008. 251 р.
646. Дімітров М.К. Окремі ознаки погрози вбивством: правозастосовний аналіз. *Ін: Тридцять четверті економіко-правові дискусії: матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції*. Львів: Наукова спільнота, 2019, р. 91-102.
647. Дімітров М.К. *Погроза за кримінальним правом України* / Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії. Львів, 2020. 244 р.
648. Дімітров М.К. Потерпілий від погрози за кримінальним правом України. *Ін: Актуальні дослідження правової та історичної науки: матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції / Збірник тез доповідей: випуск 10 (м. Тернопіль, 5 березня 2019 р.)*. Тернопіль, 2019, р. 75-79.
649. Ігнатів О. Кримінальне насильство: окремі питання. *Ін: Право України*, 2005, № 3, р. 67-71.
650. Кримінальний кодекс України. *Ін: Відомості Верховної Ради України*, 2001, № 25-26.
651. *Кримінальний кодекс УРСР 1927 р. (в ред. 1949 р.)*. Київ: Держполітвидав, 1950. 168 р.
652. *Кримінальний Кодекс УРСР із змінами та доповненнями станом на 01.06.1924 р.* Харків: Юридичне видавництво Наркомюста УРСР, 1924. 104 р.
653. Куций Р.В. Визначення моменту закінчення погрози як способу вчинення злочину. *Ін: Правові реформи в Україні: реалії сьогодення: тези VII Всеукр. наук.-теорет. конф., присвяч. Дню юриста України (Київ, 29 жовт. 2015 р.)*, Частина 2. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2015, р. 66-68.
654. Куций Р.В. Ознаки зовнішнього прояву погрози як способу вчинення злочину. *Ін: Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія Юриспруденція*, 2014, № 12 (том 2), р. 129-131.
655. Мазуренко О., Розенфельд Н. Комп'ютерна інформація як предмет злочинів, передбачених Розділом XVI КК України. *Ін: Право України*, 2004, № 6, р. 80-83.
656. Максимович Р.Л. Про поняття «погроза» в Кримінальному кодексі України. *Ін: Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*, 2017, Вип. 3, р. 165-174.
657. Мирончак К.В. Психологічний вплив страху смерті на особистість. *Ін: Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ (Серія психологічна)*, 2012, № 2, р. 361-370.
658. Музика А.А., Лашук Є.В. Про загальне поняття предмета злочину. *Ін: Вісник Асоціації кримінального права України*, 2014, № 1, р. 103-118.
659. Навроцький В.О. Поняття насильства та його врахування при кримінально-правовій кваліфікації. *Ін: Роль органів внутрішніх справ у сфері запобігання та протидії насильству в суспільстві: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 17-18 квітня 2000 р.)*. Львів: Львівський інститут внутрішніх справ при НАВС України, 2000, р. 10-15.
660. Наконечна Л.А. *Насильство як наскрізне кримінально-правове поняття* / Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Львів, 2016. 210 р.
661. *Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України: Злочини проти власності* / За ред. М.І. Хавронюка. Київ: Дакор, 2017. 448 р.
662. Обушенко О.М. Суб'єктивна сторона кримінальної погрози. *Ін: Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*, 2015, № 2, р. 219-226.

663. Оленіна Я.Г. Особливості кримінальної відповідальності за погрозу щодо працівника правоохоронного органу (ч. 1 ст. 345 КК України). *Ін: Часопис Київського університету права*, 2014, № 1, р. 382-386.
664. Полюга А.В. Термінологічні проблеми «психічного насильства» в кримінальному праві. *Ін: Українська мова в юриспруденції: стан, проблеми, перспективи: матеріали XI Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 27 листоп. 2015 р.)*. Київ: НАВС, 2015, р. 212-214.
665. Саган В.Ю. Гіпноз як спосіб вчинення злочину. *Ін: Вісник Кримінологічної асоціації України; Актуальні сучасні проблеми кримінального права та кримінології у світлі реформування кримінальної юстиції: матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конференції, присвяченої 20-річчю заснування кафедри кримінального права та кримінології Харківського національного університету внутрішніх справ (12 травня 2012 року). Том 2*. Харків: Золота миля, 2012, р. 211-212.
666. Самощенко І.В. *Відповідальність за погрозу в кримінальному праві України (поняття, види, спірні проблеми)* / Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Харків, 1997. 19 р.
667. Самощенко І.В. Особиста безпека як об'єкт посягання при погрозах, передбачених КК України в якості окремих злочинів. *Ін: Вісник Асоціації кримінального права України*, 2015, № 2, р. 181-195.
668. Самощенко І.В. Реальність погрози за КК України. *Ін: Основні напрями розвитку кримінального права та шляхи вдосконалення законодавства України про кримінальну відповідальність: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 11-12 жовт. 2012 р.* Харків: Право, 2012, р. 302-305.
669. Собко Г.М. *Кримінально-правові та кримінологічні основи протидії психічному насильству* / Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук. Київ, 2020. 791 р.
670. Храмцов О.М. Теорія і практика кримінально-правової протидії погрозам (український досвід). *Ін: Recht der Osteuropäischen Staaten*, 2014, no. 4, р. 193-204.
671. Шаблистий В.В. *Кримінальна відповідальність за погрозу вбивством* / Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Дніпропетровськ, 2010. 22 р.
672. Шаблистий В.В. Місце мети в ознаках, що характеризують зміст суб'єктивної сторони складу погрози вбивством. *Ін: Актуальні проблеми розкриття та розслідування злочинів у сучасних умовах: Всеукраїнська наук.-практ. конф. (30 жовтня 2009 р., м. Запоріжжя). Ч. II*. Запоріжжя, 2009, р. 258-260.
673. Шаблистий В.В. Реальність як обов'язкова ознака погрози вбивством та особливості її встановлення органами внутрішніх справ. *Ін: Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*, 2012, Спеціальний випуск № 1, р. 29-37.
674. Ярмаш Н. До питання про кримінальну відповідальність особи, яка зазнала фізичного або психічного насильства. *Ін: Вісник НУВС*, 2002, № 20, р. 373-378.

D. Surse în limba engleză

675. *Arizona Revised Statutes. Title 13 – Criminal Code*. Disponibil: <https://www.azleg.gov/arsDetail/?title=13>
676. *Bahamas Penal Code*. Disponibil: https://laws.bahamas.gov.bs/cms/images/LEGISLATION/PRINCIPAL/1873/1873-0015/PenalCode_1.pdf
677. *Belize Criminal Code*. Disponibil: https://procurement-notices.undp.org/view_file.cfm?doc_id=84382

678. *Case of Parmak and Bakir v. Turkey*. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-199075>
679. *Convention on the Prevention and Punishment of Crimes against Internationally Protected Persons, including Diplomatic Agents*. Disponibil: https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/9_4_1973.pdf
680. *Criminal Code Act Compilation Act 1913*.
https://www.legislation.wa.gov.au/legislation/statutes.nsf/law_a196.html
681. *Criminal code of Georgia*. Disponibil: <https://matsne.gov.ge/en/document/view/16426?publication=209>
682. *Criminal Code of the Principality of Liechtenstein*. Disponibil: https://www.legislationonline.org/download/id/8268/file/Liechtenstein_Criminal_Code_1987_am2017_en.pdf
683. *Criminal Code of the Swiss Confederation*. Disponibil: https://www.legislationonline.org/download/id/8991/file/SWITZ_Criminal%20Code_as%20of%202020-07-01.pdf
684. *Criminal code of Turkey*. Disponibil: www.lawsturkey.com/law/criminal-code-law-of-turkey-5237
685. *Ghana Criminal Code*. Disponibil: <https://www.judy.legal/laws/1st-republic-criminal-code/section-17-provisions-relating-to-the-meaning-and-use-of-threats>
686. Harbo T.-I. The Function of the Proportionality Principle in EU Law. În: *European Law Journal*, 2010, Vol. 16, Is. 2, p. 158-185.
687. *International Covenant on Civil and Political Rights*. Disponibil: <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx>
688. *Maine Criminal Code*. Disponibil: <https://www.mainelegislature.org/legis/statutes/17-a/title17-Asec209.html>
689. Naidenyshev Y.V., Zavialova N.A. On the issue of decriminalization of certain criminal law provisions of the double prevention of violent crime. În: *Vestnik policii*, 2018, no. 5, p. 21-32.
690. *New Hampshire Criminal Code*. Disponibil: www.gencourt.state.nh.us/rsa/html/lxii/631/631-4.htm
691. *Penal Code*. Disponibil: https://www.japaneselawtranslation.go.jp/law/detail_main?re=02&ia=03&vm=02&id=1960
692. Popa N.D. The concept of material object of the crime in the romanian criminal doctrine. În: *The Juridical Current Journal*, 2010, no. 3, p. 118-130.
693. *The Penal Code*. Disponibil: https://www.legislationonline.org/download/id/9055/file/Norway_Penal%20Code.pdf
694. *Universal Declaration of Human Rights*. Disponibil: <https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/udhr.pdf>

E. Surse în limba spaniolă

695. *Código Penal de Costa Rica*. Disponibil: https://www.oas.org/dil/esp/codigo_penal_costa_rica.pdf
696. *Código Penal de la Nación Argentina*. Disponibil: servicios.infoleg.gob.ar/infolegInternet/anexos/15000-19999/16546/texact.htm
697. *Código Penal y legislación complementaria*. Disponibil: https://www.boe.es/legislacion/codigos/codigos_abrir_pdf_fich=038_Codigo_Penal_y_legislacion_complementaria.pdf

F. Surse în limba italiană

698. *Codice Penale*. Disponibil: <https://lexscripta.it/codici/codice-penale/Libro%20II>

699. *Codice Penale*. Disponibil: <https://www.consigliograndeegenerale.sm>

G. Surse în limba albaneză

700. *Kodi penal i Republikës së Shqipërisë*. Disponibil:
www.pp.gov.al/web/kodi_penal_2016_1033.pdf

H. Surse în limba franceză

701. *Nouveau Code pénal*. Disponibil:
https://www.legislationline.org/download/id/6357/file/Andorra_CC_2005_fr.pdf

H. Surse în limba poloneză

702. *Kodeks karny*. Disponibil:
prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19970880553/U/D19970553Lj.pdf

H. Surse în limba portugheză

703. *Código Penal*. Disponibil: www.ministeriopublico.pt/iframe/codigo-penal

DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII

Subsemnata, Angheluță Mihaela, studentă-doctorandă a Școlii Doctorale de Științe Juridice de la Universitatea de Stat din Moldova, declar pe răspundere personală că teza de doctorat este elaborată doar de mine, pe baza efortului personal de cercetare și redactare. În cadrul lucrării precizez sursa tuturor ideilor, datelor și formulărilor care nu îmi aparțin, conform normelor de citare a surselor și a respectării legislației privind drepturile de autor. Declar că toate afirmațiile din lucrare referitoare la datele și informațiile analizate, la metodele prin care acestea au fost obținute și la sursele din care le-am obținut sunt adevărate.

Conștientizez că, în caz contrar, urmează să suport consecințele în conformitate cu legislația în vigoare.

Angheluță Mihaela

30 iulie 2021

CV-UL AUTORULUI

Numele și prenumele: Angheluță Mihaela

Cetățenia: Republica Moldova

Studii

2011-2015 – licență în drept, Facultatea de Drept, Universitatea de Stat din Moldova

2015-2017 – master în drept, Facultatea de Drept, Universitatea de Stat din Moldova

2017-2019 – Institutul Național al Justiției

2018-2021 – studii de doctorat, Școala Doctorală de Științe Juridice a Universității de Stat din Moldova, Specialitatea 554.01 – Drept penal și execuțional penal

Domeniile de interes științific: dreptul penal, dreptul procedural penal

Participări la foruri științifice: Conferința științifică internațională „Provocări și tendințe științifice moderne” din 20 septembrie 2019 (Varșovia, Polonia); Conferința științifică internațională „Cercetări științifice actuale în lumea modernă” din 26-27 septembrie 2019 (Pereiaslav-Hmelnițki, Ucraina); Conferința științifică națională cu participare internațională, organizată cu ocazia a 60 de ani de la înființarea Facultății de Drept, USM, din 01-02 octombrie 2019 (Chișinău, Republica Moldova); Conferința științifică națională cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare” din 9-10 noiembrie 2019 (Chișinău, Republica Moldova); Conferința științifică internațională „Provocări și tendințe științifice moderne” din 30 august 2020 (Varșovia, Polonia); Conferința științifică națională cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare” din 10-11 noiembrie 2020 (Chișinău, Republica Moldova); Conferința științifică internațională „Contribuția tinerilor cercetători la dezvoltarea administrației publice” din 26 februarie 2021 (Chișinău, Republica Moldova); Conferința științifică națională cu participare internațională „Infrapecțiunea – Răspunderea penală – Pedepsa. Drept și Criminologie” din 25-26 martie 2021 (Chișinău, Republica Moldova).

Lucrări științifice publicate: 21 publicații științifice, dintre care 18 la tema tezei de doctorat

Cunoașterea limbilor străine

engleza – bine

rusa – bine

franceza – elementar

Date de contact

telefon: + 373 69695550

e-mail: anghelutamihaela@yahoo.com